

LA PREMSA MANRESANA: DONA I POLÍTICA DURANT LA II REPÚBLICA

El Dia
DIARI D'ESQUERRA REPUBLICANA
MANRESA
Dimecres, 14 d'octubre de 1935

Per fi ha acabat per sempre el regnat dels Borbons
Visca la República Democràtica!

Darrera hora
A Manresa regna un gran entusiasme i el major ordre. El poble en manifestació ha anat a l'Ajuntament a proclamar la República Catalana. Ha estat proclamada la República Catalana presidida per Francesc Macià. Lluís Companys alcalde provisional de Barcelona.

En totes les capitals espanyoles s'ha proclamat la República.
A les sis d'aquesta tarda hi ha hagut Consell de Ministres monàrquics. Romanones s'ha interessat perquè sigui respectada la vida del rei i la seva família.

Es imminent la proclamación de la República
Unes paraules atribuïdes al rei... Un manifest del Govern de la República... El rei camí d'Exbury?

El Pla de Bages
DIARI DE LA NIT
MANRESA, dijous, 17 de febrer de 1936

L'obra de la Junta de Defensa Civil
Defensa contra els gasos

Trèballs de recerca
passiva de la Junta de Defensa Civil

PRIMER DE MAIG DEL TRANSPORT

VEUS FEMENINES
Les dones dins l'organització democràtica

EL PLA DE BAGES
DIARI DE LA NIT
MANRESA, dijous, 17 de febrer de 1936

La jornada electoral
RESULTAT DE LES ELECCIONS A MANRESA
FRONT CATAL D'ORDRE

Candidat	Barra	Torra	Civera	Yuste	Tarrega	Valls	Pla
DISTRICTE I	1574	1580	1575	1540	1520	1544	1574
DISTRICTE II	1587	1580	1590	1560	1560	1566	1569
DISTRICTE III	1710	1710	1700	1690	1707	1688	1689
DISTRICTE IV	1514	1520	1517	1510	1507	1514	1508
DISTRICTE V	1514	1520	1517	1510	1507	1514	1508
Resultat total a Manresa:	7096	7065	7123	7080	7123	7055	7114

FRONT D'ESQUERRES

Candidat	Barra	Torra	Civera	Yuste	Tarrega	Valls	Pla
DISTRICTE I	1440	1380	1380	1384	1384	1444	1372
DISTRICTE II	1560	1560	1560	1560	1560	1560	1560
DISTRICTE III	1560	1560	1560	1560	1560	1560	1560
DISTRICTE IV	1560	1560	1560	1560	1560	1560	1560
DISTRICTE V	1560	1560	1560	1560	1560	1560	1560
Resultat total a Manresa:	9940	9900	9900	9900	9900	9900	9840

Resultat de les eleccions al districte de Manresa

Partit	Votes	Per cent
Front Catal d'Ordre	7096	70,96
Front d'Esquerres	9940	99,40

Les eleccions a la resta de Catalunya

A Barcelona

Resultat general

Partit	Votes	Per cent
Front Catal d'Ordre	14.000	14,00
Front d'Esquerres	14.000	14,00

Mariona Moix Verdú i Gemma Yu Saumoy Matas
Treball de Recerca
Cristina Grasset Navarro
2021-2022
Pius Font i Quer
2n de Batxillerat C

Resum

La poca informació de les dones en la història ens ha despertat l'interès per descobrir-les, i en especial, les de la nostra ciutat.

En aquest treball de recerca hi trobareu com era la dona manresana durant la II República (1931-1939). En els àmbits: familiar, laboral, polític, formatiu, lúdic i els costums d'enterrament. S'ha fet a partir de tres diaris locals: El Dia, El Pla de Bages i el diari UGT.

A partir de la documentació extreta d'aquests diaris hem pogut conèixer que la dona era esposa i mare. Tenia atribuïda la llar i les tasques domèstiques. Durant aquest període es posa de manifest la necessitat que la dona entri massivament en política. Més tard, a la Guerra Civil se li demana treballar i ocupar els llocs de poder dels homes.

Abstract

The small amount of women's information in history has aroused our interest in discovering them, and especially those of our city.

In this research work, you will find how women from Manresa were during the Second Republic (1931–1939). In the fields: family, work, political, formative, ludic and burial habits. We have made it with three local newspapers: El Dia, El Pla de Bages and UGT newspaper.

From the extracted documentation of these newspapers we knew women were wives and mothers. Household and chores were attributed to them. During this period they manifested the need for women to enter massively in politics. Later in the Civil War she is asked to work and occupy the powered men positions.

SUMARI

SUMARI	4
1. INTRODUCCIÓ	7
2. MARC TEÒRIC	8
2.1. Sufragi femení	8
2.2. Igualtat legal	9
2.3. Altres drets	10
2.4. La situació de la dona abans de la República	10
3. LA PREMSA MANRESANA	11
4. LA DONA EN ENTORNS FAMILIARS	13
4.1. La llar	13
4.2. Maternitat	13
4.3. Estètica	14
5. LA DONA EN EL MÓN LABORAL	16
6. DONES EN POLÍTICA I LA PREMSA	17
6.1. Sufragi femení	17
6.2. La creació de les seccions femenines dels partits	17
6.3. La dona i la Guerra Civil (1936-1939)	18
6.4. Seccions femenines o grups femenins	19
6.4.1. ERC - Grup Femení d'Esquerra	19
6.4.1.1 Antonieta Feliu i Miró	20
6.4.1.2 Anna Maria Espelt Vilalta	21
6.4.1.3 Maria Casajuana Oncins	22
6.4.1.4 Isabel Arderiu Mercader	22
6.4.1.5 Marina Oliver	22
6.4.2. Lliga Regionalista/Catalana - Secció Femenina del Casal Regionalista	23
6.4.2.1 Dolors Cirera (DC)	23
6.4.2.2 LB	24
6.4.2.3 DS	24
6.4.3. Partit Carlista - Agrupació Femenina Catòlica-Tradicionalista	24
6.4.4. POUM - Grup Femení del POUM	24
6.4.5. PSUC i JSUC - Secció Femenina de les JSUC	24
6.4.5.1 Anna Solà Sardans	25
6.4.5.2 Rosa Fontcuberta	25
7. LA DONA I LA FORMACIÓ	26
8. LA DONA I L'OCI	27

9. LA MORT	28
10. TESTIMONIS	29
10.1. Conxita Parcerisas Estruch	29
10.2. Anna Maria Batalla Solà	29
10.3. Maria Àngels Tarrats Feliu	30
11. CONCLUSIONS	31
12. AGRAÏMENTS	35
13. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA	36
14. ANNEXOS	39
ANNEX 1. Marc teòric	40
Annex 1.1. Clara Campoamor Rodríguez	40
Annex 1.2. Victoria Kent Siano	41
Annex 1.3. Margarita Nelken Mansberger	42
Annex 1.4. Concepción Loring Heredia	42
ANNEX 2. La premsa manresana	43
ANNEX 3. La dona en entorns familiars	44
Annex 3.1. Llar	44
Annex 3.2. Maternitat	47
Annex 3.3. Estètica	51
ANNEX 4. La dona en el món laboral	57
Annex 4.1. Oficis	57
Annex 4.1.1. Artistes	57
Annex 4.1.2. Mestres i professors	59
Annex 4.1.3. Altres	61
Annex 4.2. Vagues, reunions, juntes directives i igualtat en el món laboral.	65
ANNEX 5. La dona en la política	67
Annex 5.1. Sufragi femení	67
Annex 5.2. L'entrada de la dona en la política	70
Annex 5.3. Propostes electorals dirigides a les dones	71
Annex 5.4. Manifestos, actes, conferències i propaganda	72
Annex 5.4.1. ERC - Grup Femení d'Esquerra i Estat Català	72
Annex 5.4.2. Lliga Regionalista/Catalana - Secció Femenina del Casal Regionalista	83
Annex 5.4.3. Partit Carlista - Agrupació Femenina Catòlica-Tradiconalista	91
Annex 5.4.4. POUM - Grup Femení del POUM	92
Annex 5.4.5. PSUC, Joventut Socialista de Catalunya, UGT - Secció Femenina de les JSUC	94

Annex 5.5. Dones en política i la premsa: biografies i articles	95
Annex 5.5.1. Antonieta Feliu i Miró, Grup Femení d'Esquerra	96
Annex 5.5.2. Anna Maria Espelt Vilalta, Grup Femení d'Esquerra	101
Annex 5.5.3. Maria Casajuana Oncins, Grup Femení d'Esquerra	101
Annex 5.5.4. Isabel Arderiu Mercader, Grup Femení d'Esquerra - Secció Femenina d'Estat català	101
Annex 5.5.5. Marina Oliver, Grup Femení d'Esquerra	103
Annex 5.5.6. Dolors Cirera (DC)	106
Annex 5.5.7. LB	109
Annex 5.5.8. DS	111
Annex 5.5.9. Maria Teresa Ayuso - Secció Femenina del POUM	111
Annex 5.5.10. OLGA	112
Annex 5.5.11. Anna Solà Sardans - Secció Femenina de les JSUC	113
Annex 5.5.12. Rosa Fontcuberta - Secció Femenina de les JSUC	119
Annex 5.6. Subscripcions a favor	119
ANNEX 6. La dona i la Guerra Civil	121
Annex 6.1. La missió de la dona en la guerra	121
Annex 6.2. Actes i projectes	126
Annex 6.3. Propaganda de guerra	131
Annex 6.4. Subscripcions a favor	133
Annex 6.5. Atrocitats contra les dones	137
ANNEX 7. La dona i la formació	139
Annex 7.1. Formació	139
Annex 7.2. Música	142
Annex 7.3. Biblioteca popular i lectura	143
ANNEX 8. La dona i l'oci	154
Annex 8.1. Esport	154
Annex 8.2. Piscina Municipal	156
Annex 8.3. Sardanes	156
Annex 8.4. Colònies	157
Annex 8.5. Balls, gal·les i concursos	158
ANNEX 9. La mort	159
ANNEX 10. Entrevistes	162
Annex 10.1. Conxita Parcerisas Estruch 1	162
Annex 10.2. Conxita Parcerisas Estruch 2	165
Annex 10.3. Anna Maria Batalla Solà	174
Annex 10.4. Maria Àngels Tarrats Feliu	178

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball de recerca té per objectiu analitzar els articles i els anuncis de la premsa manresana en relació amb la dona en diferents àmbits: la participació política, en l'àmbit laboral i en l'àmbit familiar. Així doncs, entendre com era una dona en la Segona República espanyola (1931-1939), quins eren els seus drets, quin era el seu rol en la societat i com es comportava. Un tema que a moltes ens hagués interessat tenir als llibres d'història amb més detall.

Entenem per Segona República Espanyola un règim polític democràtic que es desenvolupa entre 1931 i 1939. És important destacar aquest fet perquè d'aquesta etapa en podem distingir dues fases: la primera, la implantació de la República i la legislació de drets i llibertats; la segona, la Guerra Civil, o en altres paraules, la República en guerra. Els homes marxaven i les dones van haver d'ocupar els seus llocs de poder. Hem cregut necessari fer el treball en aquest període per entendre de forma completa la realitat de la dona.

La nostra motivació ha estat acceptar la ignorància envers tot allò que faci referència a la dona. Com a dones creiem indispensable conèixer aquelles que a poc a poc es van fer un lloc en un món pensat per a homes, els obstacles que han patit a cada pas, però que ens han permès tenir els drets que tenim. La República va comportar l'arribada de la democràcia, de drets i llibertats com el sufragi femení. Va tenir una curta durada i no es van poder aplicar íntegrament tots els drets, però va permetre canviar la visió de la societat respecte a la dona. Des del nostre punt de vista, la República s'estudia, tanmateix, no s'aprofundeix tant com voldríem, per això hem volgut enllaçar allò que ens interessa: la República i la dona. A més a més, mai ens havíem plantejat estudiar qualsevol esdeveniment localment.

Pel que fa a la perspectiva d'aquests fets, l'hem volgut fer gràcies a la premsa que ens dona una gran transversalitat d'opinions. Hem escollit els dos diaris més importants de Manresa: El Pla de Bages i El Dia. A banda d'això, hem triat el Diari UGT, premsa sindical. Aquest treball té rellevància per la transversalitat d'informació i d'àmbits sobre la dona manresana. Localment, s'ha estudiat sobre algunes dones manresanes concretes, però en cap cas des d'una perspectiva més general.

Per fer aquest treball s'ha fet una recerca extensa d'informació, principalment, a partir del portal Trencadís, Fons locals digitalitzats i l'Arxiu Comarcal del Bages. Això ho hem complementat amb l'entrevista a la historiadora, Conxita Parcerisas. I amb el testimoni de Maria Àngels Tarrats Feliu, la reneboda d'una militant d'ERC, i Anna M. Batalla, la filla d'una dona que escrivia al diari UGT, per contextualitzar la informació trobada als diaris.

A part del marc teòric sobre els drets de la dona i una introducció sobre la premsa manresana, hem dividit el treball en sis àmbits de la dona: la família, el món laboral, la política, la formació, l'oci i la mort.

2. MARC TEÒRIC

A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 els bons resultats dels republicans desemboquen una onada de proclamacions de la República en diferents punts de la geografia espanyola. El 14 d'abril Niceto Alcalá Zamora (futur president del Govern d'Espanya entre 1931 i 1936) proclama la Segona República.

El Govern provisional de la República va modificar la llei electoral del 1907 i les dones van poder ser escollides, però no podien votar a les eleccions a les corts constituents el 28 de juny del 1931. Entre elles hi havia Clara Campoamor (Partit Radical), Victoria Kent (Partit Republicà Radical Socialista) i més tard, Margarita Nelken (PSOE). Aquests primers diputats van redactar una constitució de caràcter democràtic i progressista. Hem seleccionat els articles més importants que proclamen nous drets que afecten les dones. Parlarem més detingudament del sufragi femení.

2.1. Sufragi femení

El *sufragi femení* és el dret a vot de les dones. No s'ha de confondre amb el *sufragi universal*: és el dret de vot de totes les persones majors d'edat d'una comunitat (sense distinció de sexe, gènere, ètnia...).

Un dels primers documents feministes va ser la Declaració de Seneca Falls el 1848. Es reclamava el dret al sufragi femení, afirmaven que la raça humana és igual quant a capacitat i responsabilitat i que calia dotar a les dones els mitjans per participar en els diferents oficis i professions. La declaració va ser fruit del veto a quatre dones en el Congrés Antiesclavista Mundial de 1840.

La I Guerra Mundial va permetre a la dona posar-se a treballar i ocupar els llocs de treball dels homes, un fet que les va empoderar i van demostrar que eren capaces de fer el mateix que els homes i, per tant, se les havia de tractar per igual. El cas més conegut és el de les *suffragettes* a Gran Bretanya. Van ser menyspreades per les institucions després de promeses incomplertes que no permetien el vot a les dones. Les *suffragettes*, diferents de les sufragistes, més moderades, van utilitzar l'acció directa (actes violents, accions de sabotatge, vagues, desobediència civil...) per aconseguir els seus objectius. Eren liderades per Emmeline Pankhurst i el seu lema "Deeds, not words" (fets, no paraules), en diverses ocasions les seves accions les van portar a la presó. Després de la I Guerra Mundial les dones majors de trenta anys van poder votar mentre que els homes votaven a partir dels vint-i-un. El 1928 les dones van poder votar en igualtat que els homes, a vint-i-un anys.

En el cas d'Espanya, aquest dret no va estar exempt de controvèrsia i el sufragisme (moviment que reivindica el sufragi femení) va trigar a causa de la influència de l'Església catòlica i una industrialització més tardana. En conseqüència, el moviment sufragista no va ser tan gran com en altres països. Malgrat tot, després de la I Guerra Mundial van començar a aparèixer les primeres associacions sufragistes, com l'ANME

(Asociación Nacional de Mujeres Españolas) que es fundà el 1918. La que considerem més important va ser el Lyceum Club Femenino fundada el 1926. En van ser membres les tres primeres diputades de les Corts. Durant la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) es va donar el dret a vot a una minoria de dones en unes eleccions municipals que no es van arribar a celebrar mai. També es va deixar a la dona entrar en política amb la condició que fossin caps de família.

El 1924 es van renovar els ajuntaments i algunes dones van poder entrar a la política municipal. El 1927 es va formar l'Assemblea Nacional Consultiva que havia de crear una Constitució que va quedar en projecte perquè no va satisfer a ningú, no era democràtica. Un punt a recordar és que Concepción Loring Heredia, marquesa i membre de l'Assemblea Nacional Consultiva, va ser la primera dona a parlar a l'hemicicle del Congrés dels Diputats.

El 30 de setembre de 1931 el sufragi femení es va començar a debatre a les Corts. Clara Campoamor (Partit Republicà Radical) va defensar i votar a favor del sufragi femení mentre que Victoria Kent (Partit Republicà Radical Socialista) va votar en contra. Aquests van ser els arguments a favor i en contra:

A FAVOR	EN CONTRA
<ul style="list-style-type: none">- Pel sol fet de ser humanes s'han de considerar les dones com a ciutadanes de ple dret, iguals que els homes.- No té sentit fer lleis pels dos sexes i que només les faci un sexe.- Una República no pot construir la democràcia sense les dones.- Les dones havien posat esperances en la República, han lluitat per ella igual que els homes, han demostrat tenir sentit de la responsabilitat social.	<ul style="list-style-type: none">- Les dones estan massa condicionades per l'església, votarien partits conservadors.- El sexe femení està incapacitat:<ul style="list-style-type: none">- És analfabet, ignorant, li cal més formació.- És dèbil, és histèrica, irracional, es mou pels sentiments i no per la raó i l'esperit crític.- La dona ha de votar a partir dels 45 anys i els homes a partir dels 23.

L'article 36 de la Constitució s'aprovà l'1 d'octubre amb 161 vots a favor, 121 en contra i 188 abstencions. Majoritàriament, les esquerres van votar en contra i les dretes a favor. I diu així: "Los ciudadanos de uno y otro sexo, mayores de veintitrés años, tendrán los mismos derechos electorales conforme determinen las leyes". A les eleccions del 1933 perdé l'esquerra, que anava dividida, i es culpabilitzà a Clara Campoamor per haver permès el sufragi femení. El 1936, en canvi, guanyà una coalició d'esquerres, el Front Popular.

2.2. Igualtat legal

"Artículo 25. No podrán ser fundamentos de privilegio jurídico: la naturaleza, la filiación, el sexo, la clase social, la riqueza, las ideas políticas ni las creencias religiosas. El Estado no reconoce distinciones y títulos nobiliarios." En aquest cas,

Campoamor va haver de lluitar perquè en l'avantprojecte de la Constitució deia que només "Se reconoce en principio la igualdad de derechos entre los dos sexos".

2.3. Altres drets

Cal destacar l'article 43 que ens parla de la igualtat de sexe (no feien distinció entre gènere i sexe, actualment s'entén per gènere allò que culturalment ens fa dones i sexe, que depèn de factors biològics, com l'aparell reproductor femení i masculí) dins el matrimoni, el divorci de mutu acord: "La familia está bajo la salvaguardia especial del Estado. El matrimonio se funda en la igualdad de derechos para ambos sexos, y podrá disolverse por mutuo disenso o a petición de cualquiera de los cónyuges, con alegación en este caso de justa causa [...] El Estado prestará asistencia a los enfermos y ancianos, y protección a la maternidad y a la infancia, haciendo suya la "Declaración de Ginebra" o tabla de los derechos del niño."

El 1931 legislen l'Assegurança Obligatòria de Maternitat. Permetia reposar a la mare sis setmanes abans del part i li prohibia treballar sis setmanes després, assegurava una indemnització dels salaris perduts i se li proporcionava gratuïtament una assistència completa (llevadora, metge i farmàcia). El 1932 la Llei del Matrimoni Civil i la Llei del Divorci. El 1935 s'aboleix la prostitució. El 1937 la Generalitat despenalitzava i legalitzava l'avortament i reconeix la igualtat en el món del treball.

<p>Figura 1: Article 1r del decret que suprimeix la reglamentació de la prostitució</p> <p>Artículo 1.º Queda suprimida la reglamentación de la prostitución, el ejercicio de la cual no se reconoce en España a partir de este Decreto como medio lícito de vida.</p> <p>Font: DOGC núm. 205, 24 de jul. 1935 (pàg. 626)</p>	<p>Figura 2: Article 1r del decret pel qual és regulada la interrupció artificial de l'embaràs.</p> <p>Art. 1.º Queda autorizada la interrupción artificial de l'embaràs, efectuada en els Hospitals, Clínicas i Institucions Sanitàries dependents de la Generalitat de Catalunya, en els quals estigui organitzat el servei especial per a tal finalitat.</p> <p>Font: DOGC núm. 9, 9 de gen. 1937 (pàg. 114)</p>	<p>Figura 3: Article 15è del decret pel qual és regulada la interrupció artificial de l'embaràs.</p> <p>Art. 15. La dona podrà aspirar a tots els oficis que realitzen els homes, sense cap altra limitació que la que l'examen mèdic determini en cada cas. A igualtat d'aptitud física de la dona, mateix treball que l'home. I a igualtat de treball, igualtat de sou.</p> <p>Font: DOGC núm. 194, 13 de jul. 1937 (pàg. 55)</p>
--	--	--

2.4. La situació de la dona abans de la República

Abans de la República les dones ja havien començat a intervenir en la vida política, social i laboral. Tot i això, l'home encara tenia el poder, les dones estaven sotmeses a qualsevol decisió que el seu marit prenia, com poder treballar o gestionar els seus béns. Legalment no eren ningú. El mateix passa amb la seva missió: ser bona esposa, bona mare, i se li atribuïa la tasca de la higiene de la casa. Tanmateix, les dones de les classes populars es veïen obligades a treballar. Entre els diferents oficis hi ha: operadores de Telefònica, mestres particulars o doctores (alguna llevadora o ginecòloga)...

Respecte a l'educació, és cert que des de la Llei Moyano del 1857 era obligatori anar a l'escola dels 6 als 9 anys. Això va fer reduir la taxa d'analfabetisme, però no era suficient, és a dir, les nenes no estaven formades. Aquest va ser un dels motius pels quals no es va voler donar el dret a vot a les dones.

3. LA PREMSA MANRESANA

Manresa va ser des del 1930 la vuitena ciutat més poblada, fet que es traduïa amb una premsa molt diversa. En el nostre cas, ens hem especialitzat amb la premsa política i sindical. Generalment, els diaris i revistes d'aquella època eren els portaveus de sindicats, partits polítics... És per això, que eren subjectius, ja que estaven condicionats pels interessos, per exemple, d'un partit polític determinat. Aquí us deixem una taula amb les característiques dels diaris que hem cregut que eren més importants:

Diari, anys de publicació i espectre Polític	Portaveu de...	Redactors i col·laboradors	Altres
El Dia (1929-1938) D'esquerres	Esquerra Republicana de Catalunya (i Estat Català, a vegades)	Francesc Farreras i Duran, Joaquim Amat-Piniella, Antonieta Feliu i Miró, Joan Selves i Carner...	S'autodefineix com a diari republicà de tendència federalista que defensa la neutralitat confessional, la sobirania nacional i la classe obrera. Seccions a destacar: pàgina femenina, col·laboració femenina, tribuna lliure, noves diverses...
Diario de Avisos de Manresa (o "el visus") (1896-1937) De dretes	Unión Patriótica (i a vegades, Alexandre Lerroux)	Baldomer Saldoni Solsona	Va donar suport a la Dictadura de Primo de Rivera.
Pàtria (1920-1935)/ La Pàtria (1935-1936) De dretes	Primer, dels tradicionalistes (carlins) i després de l'Acció Popular Catalana (CEDA)	Esteve Busquets i Molas, Joan Ferrer Alsina...	Antirepublicans. El seu lema era: "Religió, Pàtria, Família, Ordre, Treball i Propietat".
El Pla de Bages (1904-1937) De dretes	Lliga Regionalista/ Lliga Catalana	Fidel Riu i Dalmau, Valeri Caldas i Altimiras... Carles Costa Cadevall, Zurita Cervelló, Maria Teresa Ayuso	Conservadors i molt catòlics. Del 1936 el 1937 va ser el portaveu del POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista) que l'havia confiscat. Es converteix en el <i>Diari Obrer</i> . Desapareix després dels Fets de Maig de 1937 quan perseguien el POUM. Seccions a destacar: veus femenines, religioses... A vegades, posaven notícies del Partit Carlista, molt tradicionals.
Seny (1921-1936) De dretes	Joventut Carlista Manresana	Josep Prat i Piera i Josep Cirera i Voltà	El més important per ells era la tradició, la religió, i la pàtria. Van ser molt crítics contra els republicans.
UGT (1937-1938) D'esquerres	UGT, JSUC (Joventuts del PSUC) i PSUC	Lladó Giralt, Anna Solà, Paquita Tremul...	Socialistes i molt antifeixistes.

El Dia, El Pla de Bages i el diari UGT, els diaris que hem triat, tots s'escriuen en català, es publiquen cada dia de dilluns a dissabte i hi hem trobat dones que escriuen les seves opinions. Això sí, El Pla de Bages és el més antic i amb més experiència, això repercuteix positivament en l'organització de les notícies. El Dia i el Pla de Bages acostumen a criticar-se els articles. Per contra, el diari UGT i El Dia han arribat a compartir articles.

Cal esmentar que els diaris podien patir censura i en diverses ocasions deixaven de publicar-se durant un temps. Això es va produir sobretot durant la dictadura (abans de 1931), el Bienni Negre (1933-1936) i durant la Guerra Civil (1936-1939). I per descomptat, deixaven de publicar quan hi havia vacances.

Mesos abans de la proclamació de la República només hi hem vist mostres de censura. Durant el Bienni Negre amb el govern de centredreta format per la CEDA i el Partit Republicà Radical també hi havia censura i en el cas del Dia, els Fets dels sis d'octubre van provocar l'absència de tres mesos del diari. L'entrada de la CEDA al govern no va ser ben rebuda, per aquest motiu, la UGT i Aliança Obrera van organitzar una vaga general. Va fracassar, però va tenir certa importància a Astúries i a Catalunya, on Lluís Companys declarà l'Estat Català dins la República Federal Espanyol amb l'objectiu que la vaga general prosperés. No va ser així i es va empresonar el Govern de Catalunya i l'Estatut va ser anul·lat, com també, els ajuntaments democràtics. La segona vegada que va ser suspès, El Dia, durant la segona quinzena de maig de 1935 va fer front a una multa de cinc-centes pessetes amb el suport d'una subscripció popular.

Quan arriba la Guerra Civil, El Pla de Bages és confiscat pel POUM i es converteix en el seu diari i desapareix arran dels Fets de maig de 1937. La Generalitat i les seves forces polítiques no s'avenien amb els anarquistes ni amb els del POUM. Aquests pensaven que la revolució social i la victòria de la guerra anaven de la mà i els altres creien en la victòria i després la revolució socialista, a més, havien usurpat funcions de seguretat ciutadana que pertocava a la Generalitat. Va provocar una esquerda entre les esquerres i a la vegada, una guerra civil entre les esquerres. Aquestes tensions van afectar Manresa. Per exemple, es va intentar treure una bandera anarquista d'una fàbrica col·lectivitzada i es van publicar alguns articles criticant els anarquistes.

També volem afegir que hi ha hagut altres ocasions en què tots els diaris han deixat de publicar. Encara que no en sabem la causa exacta, podem deduir que al principi era per falta de matèria primera, en efecte, hem comprovat que el tipus i la mida del paper canviava. A partir del setembre del 1938 es van mobilitzar dues lleves atès que l'Exèrcit Regular Republicà estava molt feble, així que es pot deduir que la gent del diari El Dia van ser cridats a files i van deixar de publicar. El Diari UGT acaba el 1938, però el gener del 1939 desapareix. Podria tenir relació amb la caiguda de Barcelona en mans franquistes el 26 de gener de 1939.

4. LA DONA EN ENTORNS FAMILIARS

Els anuncis no sempre representen la realitat, però sí que ens diuen els ideals de la societat: quina és la missió de la dona, com ha de ser o com s'ha de comportar. Els articles ens donen informació sobre els interessos de la dona. Així doncs, durant la dècada dels anys trenta a Manresa els diaris ens transmeten el següent:

4.1. La llar

La dona és la senyora de la casa. La llar és la seva missió: rentar plats, netejar la roba..., i cuinar. La representen com un ésser que ha de ser pur, net, presumit i delicat. És el sexe dèbil. En canvi, l'home és obrer, treballa a les fàbriques, fa la feina bruta i està fort. Un estereotip recurrent és que els homes reparen màquines. Un dels anuncis que ens ho mostren és el producte de neteja de sosa.

Figura 4: Dos anuncis de sosa

Font: *El Dia* núm. 357, 18 de feb. 1931. (pàg. 5)

L'altre anunci és el Sabó Layse que té com a estratègia de màrqueting fer comprar a les mares sabó perquè els infants puguin pujar en un tren miniatura. Convé destacar que la dona també és mare i els fills depenen exclusivament d'ella.

Com a bones mestresses de casa havien de cuinar menjar deliciós, de manera que tant en *El Dia* com *El Pla de Bages* s'hi van publicar anuncis de lliçons de cuina impartides, paradoxalment, per homes: el senyor Miralles i el senyor Domènech. També hem trobat anuncis de gas i d'un frigorífic que relacionen la dona amb cuinar.

Un altre anunci ens recorda l'atribució de la dona per cosir, una màquina de cosir Köhler.

I per últim, esmentar que hem descobert un possible cas d'agressió masclista a Barcelona. Paula Guari va ser colpejada per rebutjar el seu marit que l'havia abandonat, segurament no tenia la connotació negativa que ara té d'agredir una víctima de violència masclista. Com s'ha dit no era a Manresa, però ben segur alguna manresana en devia haver patit, en silenci.

4.2. Maternitat

La dona és mare. Ella és l'encarregada de cuidar i educar els seus fills. Per això hem dit que els fills depenen exclusivament d'ella. Un bon exemple d'això són els articles publicats donant consells a les mares o informació sobre la mortalitat infantil, el desenvolupament, l'alimentació, la lactància materna o la medicina preventiva. L'única

vegada que s'ha esmentat el pare era per dir que els pares vigilen i les mares curen als fills. Sembla que el pare no té responsabilitats sobre els fills.

Les opinions més impactants sobre la maternitat que hem llegit són d'Hermenegild Lladó. Per ell, era un crim social deixar a les dones treballar, ja que havien de ser a casa amb el seu nadó i fent les feines de casa. La seva solució era augmentar el salari als obrers per evitar que la dona es veiés obligada a treballar i substituir-les per homes aturats. Sobre les dones que no volien tenir fills, eren unes egoistes.

Tal com hem dit al marc teòric, es va crear l'Assegurança Obligatòria de Maternitat. En l'àmbit local, la Junta Local de Protecció de la Infància va crear dues guarderies: el xalet situat a la plaça de Francesc Macià, a prop de l'actual Institut Lluís de Peguera, i la dels Docs situada a l'actual carrer de Jacint Verdaguer. I un Consultori de Maternologia i Puericultura. El consultori feia seguiment de tota la gestació, assistència en el part si era necessari, tenia dides i donava consells per criar a l'infant. No en sabem la direcció exacta, però creiem que es trobava al Dispensari Municipal, situat a la planta baixa de l'edifici de l'Ajuntament. Allà hi havia metge per la infància i per les malalties de la dona i s'assistien parts.

Figura 5: Exterior de la primera casa bressol-guarderia i dues sales-dormitori.

Font: *El Dia* núm. 805, 27 d'agost 1931. (pàg. 31)

El dia de la mare se li regalaven flors i es portava una flor blanca o vermella al pit. Llavors, es feia una missa, es portaven flors a les Germanetes dels Pobres i es feien donatius en metàl·lic o en espècie (tabac, flors o laminadures). A més, als diaris es redactaven articles elogiant la mare i la seva tasca d'educar els fills.

Les joguines tenien gènere. Un exemple que hem vist és regalar a les nenes una cuineta. En són també exemples els anuncis dels Magatzems Jorba.

4.3. Estètica

La dona sempre ha de ser bella: tenir els cabells perfectes amb l'ajuda de productes com Solriza o Celucana i de la Perruqueria Serra per evitar cabells blancs, la decoloració, la calvície o la caspa; tenir una pell atractiva, fina, sense taques, grans i arrugues; i ser perfecta per als homes, un bon exemple és el de l'anunci CARPE, els diu a les dones que han de ser belles, han d'agradar, això sí, evitant l'artificialitat, perquè així no els hi prendran la parella o per conservar-la. No fer-ho seria perdre l'honor i la dignitat. Els hi ensenya que sense marit les dones no són res.

Com hem esmentat, els Magatzems Jorba no només divideixen els objectes segons el gènere, sinó que sempre representen la dona amb vestit/faldilla i sabates de taló. És el que anomenem “anunci d’estil Jorba”. Els estereotips segueixen inclús quan els magatzems es van col·lectivitzar el 1936. Un altre estereotip que hem trobat és el del color rosa, color atribuït a la dona, en un anunci de muntures d’ulleres.

Així doncs, a part dels anuncis de cosmètica, de roba i joies, els articles més recurrents dirigits a les dones són sobre consells de moda o noves tendències. Segueixen l’estereotip de la dona presumida i neta que ha d’agradar i complaure a tothom. Això demostra la pressió estètica que ja s’exercia sobre la dona.

Figura 6: L'amor busca la bellesa, CARPE

L'amor busca la bellesa

Hi ha homes que ens critiquen pel nostre desig d'embellir-nos, però la veritat és que el més seriós gira la cara per mirar a una dona bonica. El que hem d'evitar és l'efecte artificial que donen els polvos corrents, per carç que siguin. Per això totes les senyores elegants només usen els Polvos Facials CARPE perfumats amb pols de flors. Són els polvos de tocador perfectes per la seva adherència i perquè no ressequen ni malmeten el cutis més delicat al que comuniquen distinció, bellesa i suavitat. Només costa 5 pessetes l'estoig.

TRACTAMENT DE BELLESA N.º 2

CARPE

Polvos, Coloret, Llapis de Llavis
Esmalt, Nacrat de Roses

Font: *El Dia* núm. 1627, 18 de set. 1935. (pàg. 6)

5. LA DONA EN EL MÓN LABORAL

Com ja hem dit, els anuncis no ens diuen la veritat. Ens diuen que l'hàbitat natural de la dona és la casa. Tanmateix, no s'adequa amb la realitat. La majoria de les dones eren obreres, dones treballadores. Si volien tenir suficients ingressos per sobreviure, havien de treballar. És cert que les guerres han afavorit la seva entrada, però la seva incorporació no va ser durant la República, la Guerra Civil o la I Guerra Mundial, ho va ser durant la Revolució Industrial. A Catalunya es va desenvolupar a partir del s. XIX amb la indústria tèxtil i el ferrocarril. Un exemple local d'això és una notícia en què es recordava l'explosió d'una caldera de les Indústries i Magatzems Jorba el 17 de gener de 1902, que va provocar dotze morts, nou dels quals eren dones. Per tant, abans del s. XX les manresanes ja treballaven.

El Pla de Bages creu que la dona hauria d'estar casa i si treballa, no han de ser oficis durs, extenuants, perjudicials i antihigiènics. Amb els anuncis trobats de tots els diaris sabem de què treballava la dona manresana. Hi havia artistes: la poetessa i guionista Conxa Espinalt a Ràdio Club Manresa, la cantant Marina Colldeforns, l'actriu Àgata Puigcerver a l'Ateneu Obrer Manresà o l'artista Pilar Planes que exposa pintures a l'Exposició d'Artistes de Manresa i Comarca. Podien ser professores oficials com Emília Ramon amb vint anys d'experiència o Montserrat Delhom com a directora del Grup Escolar la Renaixença, iniciativa de l'ajuntament republicà. L'altra opció era ser professora particular de confecció i tall com Trinitat Morera o de llengües estrangeres com l'esperanto (Elinjo Pähn), l'alemany, el rus o l'anglès. També podien ser professores de música com Blanca Morera o Pepeta Palà. Altres treballaven de cangurs, minyones, operadores, mecanògrafes o dependents. Del món de la moda hi havia: modistes com Pilar Palà o Pilar Folch, broadores, sastresses o pantaloneres. No ens podem oblidar de les llevadores i les metgesses especialitzades en cirurgia callista (Mercè Miquel) o ginecologia. Per últim, oficis menys freqüents: tirar cartes, prostituta, monja o ferretera. A Manresa no hem trobat cap dona que treballi com a jutge. Afegim que en aquells moments ja es debatia si legalitzar o abolir la prostitució.

Les dones obreres estaven mobilitzades: feien vagues, assemblees i participaven en les juntes directives. La UGT és el sindicat que més seccions mobilitzades tenia, però també hi havia la CNT. Com a exemples hi ha la secció de modistes o la secció femenina de l'Associació de Dependents del Comerç i la Indústria de la UGT. Amb referència a les juntes directives, normalment si no era exclusivament femení, no tenien els llocs més importants. Podien ser vocals, però mai arribaven a presidentes. Amb això afirmem que la industrialització va ser essencial per l'entrada de la dona al món laboral, als sindicats i a la política.

Per acabar, hem trobat alguns articles on es parla de la diferència salarial entre homes i dones. Per aquest fet, el 1937 el conseller Rafael Vidiella reconeix en un decret la igualtat de drets en el món del treball, esmentat al marc teòric.

6. DONES EN POLÍTICA I LA PREMSA

En primer lloc, hi ha una introducció general dels temes que hem considerat importants a destacar. En segon lloc, hi ha la informació i les dones més rellevants de cada secció femenina o grup femení.

6.1. Sufragi femení

La societat creu que la dona és filla, esposa i mare. És el sexe dèbil, conservadora i sensible, a vegades histèrica. L'esquerra afegiria que és la poma d'Eva, el pecat de la República. Si és de dretes és reaccionària, si és d'esquerres extremista. Consideren que no està preparada culturalment i es podria deixar entabanar per l'Església i el seu confessor, ja que s'ha format a partir de dogmes. Alguns creuen que no han pogut comprovar les capacitats de la dona atès que ha aconseguit el dret a vot sense lluita. Encara que després les dones, com les d'Esquerra Republicana, ho contradeien i també s'atribuïen la victòria republicana, demostrant que havien lluitat per la llibertat i pels seus drets. Com ja s'ha dit el marc teòric, el moviment sufragista no va ser tan gran ni va tenir el mateix impacte com en altres llocs. Per aquest motiu, es va posar en dubte les capacitats de la dona.

Davant d'aquests fets hi ha diferents solucions. L'esquerra proposa assolir que les dones tinguessin formació intel·lectual i aprenguessin a actuar amb esperit crític. Cal que assisteixin a conferències científiques i culturals i llegeixin llibres convenients. Alguns es preocupen i creuen que cal esperar uns anys, amagant-se darrere del fi de justícia i fer el bé justifica els mitjans. D'altres diuen que a la dona no els interessa la política i quan en fan diuen disbarats, menyspreant-la amb paternalisme o dient que la igualtat és utòpica i la dona sempre tindrà la feminitat com a arma. I per últim, uns altres que no es preocupen, perquè la dona votarà el que digui el marit i mentre sigui d'esquerres no hi haurà problema.

Per les eleccions de Catalunya de 1932, la dreta acusà Francesc Macià, aleshores president del govern provisional, no deixar a la dona votar amb el pretext de "No hi ha temps per renovar el cens electoral" i fent-ho a correcció per por que votessin contra ells. També acusen l'esquerra de reaccionaris, antidemocràtics i partidistes. Asseguren que la dona transmetrà els valors de tradició, no estan preocupats.

6.2. La creació de les seccions femenines dels partits

Les dones ja participaven en la política, ja feien política, per exemple ja participaven en els sindicats. Però si filem més prim, l'entrada massiva i oberta de la dona en els partits, en alguns casos a les institucions i els mitjans de comunicació va ser durant la República. Això és a causa del sufragi femení, els partits volien que les mateixes dones fessin propaganda directa i personal a altres dones per aconseguir vots electorals. Des de llavors, tothom estava d'acord que la dona no només havia de ser

a casa, si no que també havia de formar-se i participar en política. A partir de 1932 es comencen a crear les seccions femenines dels partits.

Tot i que s'ha d'aclarir que la participació de la dona en els partits no es va veure reflectit en les llistes electorals. Localment, tampoc hem vist propostes electorals dirigides a la dona. Malgrat que sí que s'han fet polítiques que afecten la dona o les nenes: les guarderies, el Consultori de Maternologia i Puericultura, les escoles mixtes i laiques com el Grup Escolar, les Colònies Escolars i la Piscina Municipal.

6.3. La dona i la Guerra Civil (1936-1939)

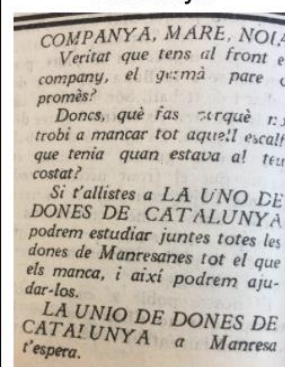
Durant la Guerra Civil els diaris només van escriure des de la visió de les esquerres i la República. La teoria dels articles deia que la guerra és destructora i imperialista, però que a la balança hi pesa més la República, la pàtria, la llibertat, el benestar pels fills, el deure d'ajudar als combatents i pels drets que la República ha donat a la dona. La dona lluita per aquests ideals i per acabar amb els feixistes invasors i assassins. La dona té el deure de ser a la rereguarda i els homes al front. Es demana a la dona que es tregui la timidesa i la por a equivocar-se, cal que demostrï les seves capacitats. I per damunt de tot, unitat entre la rereguarda i amb els refugiats. Sota aquesta consigna d'unitat i d'ajudar es creen l'Aliança Nacional de la Dona Jove (ANDJ), l'Agrupació de Dones Antifeixistes, la Unió de Dones de Catalunya (UDC) o el Comitè d'Auxili Femení (depèn del Ministeri de Defensa Nacional). També coopera amb aquestes organitzacions el Socors Roig Internacional (SRI). Es coneixien per ajudar els refugiats, enviar llibres als combatents o organitzar hospitals de sang (és un hospital provisional per tendre els ferits de guerra). Les tres últimes organitzacions són les que més pes han tingut a Manresa. Per tant, les dones no només són mestresses de casa, participen en política, sinó que ara els toca treballar incansablement fins a la victòria. Convé afegir que van trigar bastant a organitzar-se de forma unida. És cert que des del primer moment van estar disposades a ajudar i a fer el que calgués per a la República, però al principi cada partit feia les seves accions. Actuar com una de sola i sota un mateix paraigua no ho van aconseguir fins a l'aparició d'UDC el març de 1938 i el Comitè d'Auxili Femení el setembre del 1938.

Tasques que poden fer: anar al front (es considera que són casos aïllats de dones agosarades i masculines, però ho desmentim perquè eren un 3% dels milicians, s'havien creat columnes únicament amb milicianes i el 74% de les que eren al front, no feien tasques domèstiques), fer un curset d'infermeria i guarir ferits, ajudar els hospitalitzats a escriure una carta o portar-li algun objecte que demanin, treballar al camp si hi estàs acostumada o vendre queviures, recaptar diners per pagar la guerra amb festivals i donatius, confeccionar roba i donar-ne de reutilitzable, col·lectivitzar i tirar endavant la revolució social si són anarquistes o del POUM, adaptar-se a la indústria de guerra i augmentar la producció d'armament, formar-se i esdevenir tècniques d'alguna especialitat impartida a l'Institut d'Adaptació Professional de la Dona (institució creada per la Generalitat), denunciar i sancionar els emboscats i

especuladors, pujar la moral a la rereguarda i al front enviant obsequis, formar part de la direcció d'un partit polític o un sindicat.

A Manresa es va fer la majoria d'aquestes tasques, sobretot la de confeccionar, ja que ho van impulsar ERC des de l'ajuntament i la institució d'Assistència Pública, UGT i les seves seccions, les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya (JSUC) i el SRI. Ens agradaria afegir la creació de La Llar de l'Infant pels infants orfes o fer caretes contra als gasos a la Fàbrica Balcells amb pots rodons. A les conferències organitzades per Unió de Dones de Catalunya, el 8 de març de 1938 van venir Dolors Piera, secretària general, i Dolors Bargalló, presidenta de l'organització. També cal destacar que es va fer el 1937 la primera manifestació del 8 de març per la diada de la dona que hem vist. Es van manifestar contra el feixisme i a favor de l'exèrcit Popular de la República. Per la victòria republicana i així construir una societat més justa i humana. La segona va ser a l'agost en contra dels emboscats i els que encara no s'han incorporat a les files. I n'hi va haver una de feixista en què tres dones van acabar detingudes. La propaganda de guerra a partir de 1938 convida a la dona a actuar i unir forces, a lluitar per la llibertat ingressant a Unió de Dones de Catalunya o a la Comissió d'Auxili Femení. Hi ha un exemple a la figura 7.

Figura 7: Propaganda d'Unió de Dones de Catalunya

Font: *Diari UGT*, 16 d'abril de 1938

Durant la dictadura franquista la majoria de dones d'esquerres van anar a la presó.

6.4. Seccions femenines o grups femenins

Hem fet un resum de l'activitat de les seccions femenines i les seves dones més destacables¹.

6.4.1. ERC - Grup Femení d'Esquerra

El Grup Femení d'Esquerra es va formar el gener de 1933. Segons les diferents fonts van arribar a tenir entre 800 i més de 1000 afiliades. Lluitaven per la llibertat, la igualtat de drets, l'abolició de classes, l'ensenyament gratuït i modern i el laïcisme. Aquestes dones van formar part de la direcció i del comitè polític del partit, en mítings i conferències. Els projectes més importants que van dur a terme van ser: organitzar conferències per formar les dones, organitzar festivals o obrir subscripcions per aconseguir recaptar diners per algun fi, fer mítings en campanya electoral i per convèncer les dones del Bages a crear el seu Grup Femení d'Esquerra i publicar articles periòdicament, sobretot en èpoques electorals. Eren dones molt actives que pels articles i els resums de les conferències que hem llegit, pensaven que la dona no

¹ Les biografies completes i tots els articles que van escriure d'aquestes dones es troben a Annex 5.5

estava preparada perquè sempre havia estat esclava dels homes i l'Església, que era essencial formar-la, que havia de participar en política i col·laborar en benefici de la societat, que no podia trair la República pels drets que li havia donat, havia de votar a favor de l'esquerra i estar en contra de les guerres. Eren molt feministes per l'època en què van viure.

Després de l'esclat de la Guerra Civil es van dedicar a aconseguir donatius per les despeses de la causa antifeixista i per ajudar als milicians i els necessitats, així com participar en organitzacions com Unió de Dones de Catalunya. Els actes i les conferències disminueixen considerablement. En canvi, la Secció Femenina del partit d'Estat Català (partit que fundà Francesc Macià i integrat a ERC fins al 1936), va començar a organitzar més actes i conferències que el Grup Femení d'Esquerra, i independent d'aquest.

Les dones més distingides d'ERC i que van escriure al Dia van ser les següents:

6.4.1.1 Antonieta Feliu i Miró

L'Antonieta va néixer a Berga el 1896. Va anar a parar a Manresa pel casament amb el seu marit, Miquel Forn Prat, un empresari. Això la va convertir en petita burgesa, l'hi va permetre no treballar i viatjar per Europa, ho podreu veure als articles que va escriure. Les manifestacions catalanistes en què va participar de jove ben segur van influir que acabés a Esquerra Republicana de Catalunya, no gaire propi d'una persona burgesa. La seva reneboda especula que de seguida va veure que les dones benestants depenien molt dels marits i no tenien criteri propi. ERC hauria estat l'espai per poder dir el que creia.

Va ser la primera dona en militar a ERC Manresa, va liderar la formació del Grup Femení d'Esquerra formant part de la comissió per redactar-ne els estatuts, el 1933 va entrar al comitè polític del partit, va ser vocal de la Direcció i Administració d'Assistència Pública fins a la seva destitució el 1935, del Comitè Femení d'Esquerra Pro Presos per ajudar els empresonats dels fets d'octubre de 1934 i de la Comissió de Cultura d'ERC i de la junta directiva el 1936. Durant els períodes electorals hem comptabilitzat uns 24 mítings en què hi ha participat i 43 articles escrits al Dia al llarg dels anys, sobretot durant la República abans de les eleccions de 1933. Al principi escrivia a PÀGINA FEMENINA, una fulla del diari masculista que sempre parlava de moda, la llar o la higiene. Més tard, a la secció COL·LABORACIÓ FEMENINA i, a vegades, a TRIBUNA LLIURE. El fet de no treballar li va permetre poder escriure molts articles.

Després de la guerra és condemnada a 6 anys a la presó de les Corts de Barcelona pel seu activisme a favor de la República, però gràcies a en Miquel, el seu marit, que aconsegueix avals de persones de dretes gràcies a la seva fe catòlica i per evitar l'enderrocament de la Seu de Manresa, aconsegueix sortir el 1942. No va tornar a militar en clandestinitat ni a Manresa, l'alcalde d'aleshores no li va permetre, i es

quedà a viure a Barcelona fins a la seva mort, de càncer, el 1968. Durant els anys de la postguerra organitzava “Jocs Florals” per poder parlar amb les seves amistats. Segurament eren una excusa per poder parlar de Catalunya, de llibertat i de feminisme. La seva reneboda la considera la “tante” o “tanta” i mai va sentir que la seva tieta havia militat o que havia estat a presó.

Era una persona elegant, presumida, feminista, moderna i culte. Era catòlica, amant de les flors, les arts com la música, la bona educació i un bon llibre. Sabia parlar francès i tocar el piano. Entenia de política nacional i internacional. Va defensar sempre el dret a vot i animava a les dones a formar-se perquè els hi mancava cultura. La seva posició social la delatava en certs articles, quan viatjava, quan explicava sobre la gent estrangera que havia conegut o quan parlava de la dona. La dona que ella representa als articles és molt estereotipada i masculista; si volies ser mestressa de casa, havies de tenir un cert poder adquisitiu i havies de ser una bona esposa. Pel que fa al vot, creia que la dona estava en deute amb la República i havia de votar per ella, tot i que accepta el fet que la dona no pugui votar a les primeres eleccions de Catalunya perquè votaria per coacció del seu entorn i no per convicció. També apunta a les falses expectatives que es poden tenir de l'amor per la idealització que s'hi representa en les novel·les blanques o roses. Tot i que la seva visió d'amor és poc sa, diu que “l'amor també és odi”. Recomanem llegir els articles d'Antonieta Feliu sobre l'amor: 22/4/32, 4/6/32, 3/4/33. Era catalanista i li agradava parlar d'artistes catalans. Al diari carlista “Seny”, l'acusen de comunista, tergiversant totalment un article seu.

6.4.1.2 Anna Maria Espelt Vilalta

Anna Espelt va néixer a La Pobla de Lillet. Va formar part de la comissió per redactar els estatuts del Grup Femení d'ERC, el 1933 va entrar a la junta directiva del partit, va ser membre de la Direcció i Administració d'Assistència Pública fins al seu cessament el 1935 i del Comitè Femení d'Esquerra Pro Presos. Ha participat en 24 mítings i ha escrit un article al Dia a la secció COL-LABORACIÓ FEMENINA. També va ser la representant d'Esquerra Republicana al I Congrés Nacional de Dones a Barcelona, adjunt del secretariat de Propaganda i Premsa del Comitè de la VII Vegueria del Socors Roig de Catalunya (SRI) i vicepresidenta d'Unió de Dones de Catalunya de Manresa. Després de la Guerra Civil se la va detenir i empresonar durant tres mesos a la Presó de Dones de les Corts. Al seu judici no va renegar del seu passat com a militant d'Esquerra, dels mítings i l'article. Va ser una dona valenta i va tenir la sort que un vigilant de barri va ser cridat com a testimoni i va declarar que al principi de la Guerra l'havia ajudat tot i tenir idees moderades. Gràcies a això no se la va condemnar i no va haver d'entrar a presó. Anys després va emigrar a Colòmbia el 1953 i va morir a Madrid.

És cristiana i sap les contradiccions que té l'Església. Creu que la dona serveix més que per estar a la llar, ha de participar en la política. La dona ha de lluitar per

proporcionar als fills un futur de benestar moral i material. La República ha de treballar a favor de la igualtat i contra la guerra.

6.4.1.3 Maria Casajuana Oncins

La Maria va néixer el 1912 a Manresa i es definia a si mateixa com a una humil obrera de fàbrica, que tots els dies s'havia de llevar a les quatre del matí per posar-se a treballar a les cinc. Treballava en una fàbrica des dels 14 anys. Va formar part de la comissió per redactar els estatuts del Grup Femení d'ERC, el 1933 va entrar al comitè polític del partit i va ser membre del Comitè Femení d'Esquerra Pro Presos. Ha participat a 12 mítings i ha escrit dos articles al Dia. Eren articles curts, segurament no va poder estudiar gaire, potser per això considerava que la formació era fonamental. Durant la Guerra Civil va fer de delegada del Ministeri de Defensa als hospitals de Manresa i solucionava qualsevol mancança. A finals de 1938, per salut va marxar cap a la Coma i la Pedra. Segurament això va fer que evités la presó. Vora el 1955 torna a Manresa. Va morir el 2011 i des de 2002 Esquerra Republicana de Manresa té un premi en honor seu.

6.4.1.4 Isabel Arderiu Mercader

Era de Berga i estava casada amb una persona que tenia Pintó com a cognom. Va participar en 3 mítings com a membre del Grup Femení d'Esquerra i formà part de la junta de la Secció Femenina d'Estat Català el 1936, després que Estat Català abandonés Esquerra Republicana. Va començar a escriure el Dia amb un total de 9 articles i algun també es va publicar al Pla de Bages durant l'etapa com a diari Obrer del POUM.

Isabel Arderiu està a favor de la pau, de formar a la dona, per l'educació dels fills, és crítica amb l'Església i l'anarquisme. A la Guerra Civil, els demana a les dones treballar per la victòria republicana. Tot i això, és cristiana perquè segueix la Quaresma. Escriu de forma directa i atrevida. És molt patriòtica.

6.4.1.5 Marina Oliver

Marina Oliver és una dona molt misteriosa, la historiadora Conxita Parcerisas no l'ha trobada ni al padró ni per algun càrrec d'Esquerra. Ni tan sols en algun míting. Ella especula que podria ser un pseudònim. Això és perquè en alguns articles parlava de la dona en 3a persona i dient coses que potser són massa masculistes. És molt ambigu, hem observat que normalment parla de la dona en 3a persona i una vegada o dues en 1a, generalment al final de l'article. En són exemples els que parla explícitament sobre la dona, els títols d'aquests a l'Annex estan en negreta. Hem comptat 21 articles al Dia de l'any 1936 fins al 1938 a la secció COL·LABORACIÓ FEMENINA.

Pels articles podríem dir que sembla una persona jove i amb idees molt clares. Creu que la dona era esclava de l'home i la religió, però s'estava començant a alliberar, havia votat per la República, ja es podia considerar una ciutadana. Això sí, s'ha de

continuar formant per evitar que la igualtat esdevingui un mite. Però, d'altra banda, diu que la dona és egoista, passiva i no li agrada que es masculinitzi. Té articles molt masculistes i plens d'estereotips, probablement la que més.

6.4.2. Lliga Regionalista/Catalana - Secció Femenina del Casal Regionalista

La Secció Femenina del Casal Regionalista es va fundar el març de 1932, encara que fins al novembre no es va nomenar la junta directiva. Van ser les primeres a fundar-ne un. Per elles, el vot femení era molt positiu, ja que podrien influir en la política i lluitar pels seus ideals: la tradició, la pàtria, la família, la religió el seny, la pau, la propietat i la llibertat. Van organitzar conferències, però mai hi participava cap manresana, sempre eren dones que venien de fora. Això ens fa pensar que potser no tenien molta veu dins l'organització. L'única conferència d'una dona manresana la va fer Dolors Cirera, una dona aparentment culta que escrivia al Pla de Bages. Diem aparentment, perquè no sabem fins a quin punt escrivia ella els articles. La historiadora Conxita Parcerisas ens va explicar que ella escrivia un esborrany i llavors era retocat pels redactors del diari, l'acabaven. A part d'ella hi escrivien LB i DS. Les dones conservadores van trigar més a escriure al diari. Potser els va costar trobar a dones que volguessin fer-ho. Van organitzar misses i feien propaganda, que segons les dones d'Esquerra, eren a base de beneficència, d'amenaçes i de propaganda oral, anant porta a porta.

Les de dretes consideren que la dona és sensible, feble físicament, mare, filla, esposa, mestressa de casa, segueix les doctrines evangèliques i s'ha de formar intel·lectualment. I és per això que van organitzar curssets de llengua catalana, literatura i història. No els hi agrada el comunisme, l'anarquisme o la falta de catalanisme de l'esquerra. També van ser molt crítics amb l'esquerra per no haver permès el dret a vot i per impedir-ho a les eleccions de Catalunya de 1932. A partir de 1934 vam trobar anuncis i festivals de la Joventut Femenina.

Figura 8: Dona catalana

DONA CATALANA:
L'Esquerra preté d'atribuir-se el fet de que se s'hagi concedit el dret del sufragi. T'enganya. Molts diputats de l'Esquerra votaren contra aquesta concessió. I darrerament ha volgut l'Esquerra, regatejar-le aquest dret

Font: *El Pla de Bages*
núm. 9023, 14 de nov. de
1933. (pág. 3)

6.4.2.1 Dolors Cirera (DC)

Dolors Cirera era una dona que escrivia al Pla de Bages a la secció VEUS FEMENINES. Ha escrit un total de 23 articles i ha fet una conferència.

Si llegim els articles de totes les dones conservadores, ella és la que més culta sembla, sobretot pels articles sobre "La fal·làcia i els tòpics de l'esquerranisme", són molt interessants. Ella creu en la pau i critica els d'esquerra per ineptes i falta de catalanisme. És molt creient i no creu en l'amor lliure. Té por de l'anarquisme i no li agrada el comunisme. Intenta explicar les coses basades en la raó, però tot s'acaba quan posa pel mig les doctrines evangèliques. Per ella, les dones són sensibles i febles físicament, no han de deixar perdre la feminitat.

6.4.2.2 LB

Identitat desconeguda. Escriu articles generalment curts i sense gaire contingut de caràcter intel·lectual, millora amb el temps. Segueix molt el discurs del partit. Anima molt a les dones a votar. No vol cap guerra i elogia l'art dels llibres. Tampoc li agrada l'URSS.

6.4.2.3 DS

També escrivia articles força curts. És fidel a la Catalunya cristiana. Carrega contra el laïcisme, contra l'esquerra per la falta de llibertat d'expressió i de catalanisme. Sap de política internacional.

6.4.3. Partit Carlista - Agrupació Femenina Catòlica-Tradicionalista

L'Agrupació Femenina del Partit Carlista es va fundar l'abril de 1932. El Pla de Bages era el portaveu de la Lliga Regionalista, però de tant en tant parlaven dels carlistes. Com a dones només podem destacar Pilar Pons de Rius que formava part de la Comissió Organitzadora que va organitzar el primer acte de l'agrupació. En tots els altres actes que hem trobat cap dona manresana n'era la ponent, utilitzaven gent externa com Assumpció Giner, una religiosa de la Congregació de Religioses de Maria Immaculada Missioneres Claretianes. Els tres pilars més importants de l'agrupació són déu, la pàtria i la família. Aquests estan en perill per l'anarquisme i el comunisme.

6.4.4. POUM - Grup Femení del POUM

Des que el Partit Obrer d'Unificació Marxista va aconseguir el Pla de Bages el 1936, ja va començar a demanar a les dones l'ingrés al partit. Ara bé, fins al gener de 1937 no es va nomenar la secretària del Grup Femení, Maria Teresa Ayuso, i a l'orientador del grup, Josep Alegret. A part de rebre donatius per la lluita antifeixista i que compartien amb el Dia, van organitzar pràctiques sanitàries que impartia un camarada de la Creu Roja local. I només dues dones van escriure el diari la ja esmentada Maria Teresa Ayuso, amb experiència prèvia al partit Unió Socialista de Catalunya (reemplaçat pel PSUC). L'hem trobat en 2 actes diferents i va escriure 2 articles. L'altre és l'OLGA, que no en sabem res d'ella tret que escriu 2 articles. Elles lluiten per la victòria de la República, però també per una república socialista. El seu exemple de progrés sempre era l'URSS.

6.4.5. PSUC i JSUC - Secció Femenina de les JSUC

Als diaris no hem aconseguit saber quan es funda la Secció Femenina del Partit Socialista Unificat de Catalunya i de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya. Tanmateix, l'abril de 1936 ja es demanava a la dona a entrar a les seves files i el gener de 1937 el Secretariat de la Secció femenina de les JSUC ja existia. La Secció Femenina del PSUC estava menys mobilitzat, per això ens centrarem, amb la de les joventuts. Aquestes dones van fer molta propaganda de guerra com les

consignes de “la Dona a la Rereguarda”, una agrupació antifeixista afina al PSUC: “Si ets mare recorda’t dels infants, la Dona a la Rereguarda et necessita”; “El teu treball serà més eficaç si l’uneixes al que fan les dones a la Dona de la Rereguarda” o “Si estimes Catalunya i la llibertat dels pobles, no deixis d’adquirir els segells que publica, a profit dels combatents, la Dona a la Rereguarda”². Van fer conferències i articles publicats al Diari UGT. També van tenir un taller per confeccionar roba i van fer cursets d’infermeria. Eren molt combatives i estaven molt implicades per la lluita de la República. S’emmirallaven amb l’URSS com a societat ideal.

Al diari hi escrivia Anna Solà i Rosa Fontcuberta.

6.4.5.1 Anna Solà Sardans

L’Anna Solà va néixer a Manresa el 1918. És el clar exemple d’una dona que va créixer amb els valors de la República i que la dictadura franquista va destrossar ideals i somnis. Va estudiar a l’acadèmia Masegú taquimecanografia, francès i comptabilitat. Això li va permetre treballar d’auxiliar administrativa en una empresa d’olis i sabons i de taquimecanògrafa a la delegació d’Economia, Transport i Obres Públiques de la Generalitat a Manresa el 1937. Hi va conèixer alguns dels fundadors del PSUC de Manresa. I més tard, va començar a militar al PSUC i a la UGT. Va escriure al diari UGT com a membre del Secretariat Femení de les JSUC i com a secretària de Propaganda i Premsa del Comitè Local del SRI (Socors Roig Internacional) de Catalunya. També l’hem trobada com a sotssecretària del Secretariat Jurídic del SRI i secretària d’Unió de Dones de Catalunya. Les seves aficions eren la música, llegir, estudiar esperanto i la fotografia. Quan va acabar la guerra, va ser detinguda, jutjada a vint anys i un dia, i empresonada a la presó de les Corts. Va aconseguir sortir de la presó el 1941, i amb cartes entre les Corts i la Model va conèixer el seu marit. No va tornar a treballar del que havia estudiat, tampoc a militar en un partit activament, però els ideals els va mantenir i es va encarregar d’explicar a la seva filla tot el que va viure. Va morir el 2004 a Torredembarra.

Era una dona moderna, feminista, republicana, antifeixista, d’esquerres, no anava a missa i sabia molt de política: nacional, internacional i de teoria marxista. És molt crítica amb els països de la “No-intervenció” i idealitza l’URSS. És molt bona propagandista, anima a les dones a lluitar i crida a favor de la unitat de la rereguarda.

6.4.5.2 Rosa Fontcuberta

Militant del PSUC, va ser la secretària femenina de les JSUC de Manresa i membre de la Comissió d’Agitació i Propaganda d’Unió de Dones de Catalunya. Va signar dos articles.

² Podeu trobar més exemples de propaganda de guerra i consignes de la Secció Femenina de les JSUC a Annex 6.3.

7. LA DONA I LA FORMACIÓ

L'ensenyament de la República podia ser religiós, particular o oficial. El 1936 a Manresa educaven a 2.043, 764 o 1.438 infants respectivament. Segurament l'escola oficial més important d'aquest període és el Grup Escolar Renaixença. Podien ser escoles separades per sexe; de nens o de nenes i algunes de mixtes. El sistema estava dividit en parvulari, estudis primaris, la secció preparatòria de l'institut de la segona ensenyança, batxiller elemental, batxiller universitari (de lletres o de ciències) i universitat. A partir del batxiller elemental poques dones hi arriben. Sobre l'educació mixta o "coeducació", els de dretes pensaven que les nenes podrien perdre la feminitat i els nens feminitzar-se, els d'esquerra no tenien por perquè creien que la feminitat o masculinitat era un factor biològic, de les hormones.

A banda d'això hi havia l'Escola Municipal d'Arts i Oficis de Manresa i acadèmies de pintura com l'Acadèmia Serradell. També hi havia el Liceu Dalmau amb cursos de taquimecanografia, peritatge mercantil (ciències empresarials), idiomes, comerç o matemàtiques o els tallers de confeccions, sastreria, modista i camiseria dels Magatzems Jorba.

Altres dones es formaven amb conferències del Centre Excursionista de la Comarca del Bages amb opinions de Maria del Carme Nicolau, una barcelonina molt patriòtica, o amb les lliçons culturals de les religioses carmelites dels Infants Orfes. A això s'ha d'afegir les conferències i cursos dels partits polítics.

El següent punt a considerar és la formació musical, les nenes i les dones aprenien música amb professores particulars, a l'Escola Municipal de Música de Manresa o al Col·legi de Casa Caritat que dirigeixen les Germanes Carmelites. També participaven en l'Orfeó Manresà.

Per acabar, hi va haver dues biblioteques, la Biblioteca Popular (1928) i la Casa de la Cultura de Manresa/la Biblioteca de la "Caixa de Pensions per a la vellesa i d'estalvis" (juliol de 1932). Sabem que hi treballaven dones com Pilar Bertran, la directora de la Biblioteca Popular entre 1928 i 1935. Les biblioteques publicaven gairebé cada mes les seves estadístiques al Dia i al Pla de Bages fins al 1936. A partir d'aquestes estadístiques hem vist que hi havia molt analfabetisme entre les dones, ja que el percentatge de lectors masculins era sempre superior al femení (tant en nens com en els homes). També hem observat que les dones lectores solien llegir literatura. Finalment, les estadístiques es paren de publicar a partir de l'inici de la guerra.

Els llibres femenins i que llegien moltes dones eren les anomenades novel·les blanques o roses. Llibres en què s'idealitzava l'amor i la passió.

8. LA DONA I L'OCI

El 25 de febrer de 1931 el Dia afirma que es crea el Club Femení d'Esports. S'especialitzen en bàsquet. Participen en la Festa Major i juguen alguns partits, tot i que no en sabem la periodicitat. El 1933 es crea la Secció Excursionista i el 1936 la Secció d'Atletisme. Majoritàriament, a la societat els fa por l'exhibicionisme i un cos deforme o masculinitzat de la dona. És per aquest motiu que l'acadèmia de Medicina de Barcelona considera que si fa esport que no sigui violent.

No sabem si el Club Natació Manresa tenia secció femenina, però la Piscina Municipal es va inaugurar a finals d'agost de 1932 i era oberta a tothom. Per això, a la inauguració de la piscina municipal es van fer curses en què van participar tant homes com dones. El diari el Seny, portaveu dels carlistes, no els hi va agradar del tot la idea, sobretot per l'excessiva nuesa de les dones que s'hi lluiria.

Altres dones van voler formar part de la Secció Feminal del Foment de la Sardana. I sempre hi havia una dona vocal a la Junta del Foment de la Sardana.

Pels més petits del municipi la Comissió de Cultura de l'ajuntament creà les Colònies Escolars el 1931 com a obra d'assistència social. Van formar dos torns per portar els infants al camp, a Moià, llavors a Berga, a Tossa de Mar i de l'experiència marítima van establir colònies a Pineda de Mar. Per tant, van poder augmentar-ne la quantitat, ja que podien anar tant a Berga com a Pineda de Mar. Eren colònies inclusives: no es tenia en compte la religió, el sexe o la condició econòmica.

A la comissió no hi ha constància de dones, però hem trobat que Encarnació Guri era una de les acompanyants dels infants durant les colònies. En un primer moment, ens atrevim a deduir que les colònies estaven separades per sexe. Però a partir del 1932 es barrejaven els dos gèneres i el 1934 va ser el primer any que sabem que els catòlics també feien les seves colònies. En particular, el mateix any el Pla de Bages va posar en dubte el que ells n'hi deien la coeducació, és a dir, educar nens i nenes junts, per consegüent, El Dia argumenta que durant les colònies no van veure cap precocitat sexual. Aquell any es va arribar a 200 infants que havien anat de colònies durant un mes. El juliol de 1935 se'ns explica que per portar tots els infants es feien expedicions, de moment en portaven 5. La cinquena portava 50 nenes, amb aquesta dada ens podem imaginar que el 1935 ja n'hi anaven més de 200.

De tant en tant també es feien balls o gal·les i les senyores eren obsequiades amb perfums, com en els concursos, així com un tocador, flors, una nina o diners. A Manresa els diferents concursos dirigits a les dones els organitzava l'Associació de Dependents del Comerç, la majoria relacionats amb la confecció: el concurs de vestits de nines per Reis i el concurs infantil de trajos (vestits) per Carnestoltes. Ambdós eren molt coneguts, eren concursos anuals, tot i que el 1932 no es van fer per nines, sinó que es van confeccionar coixins d'adorn. I que no fossin de confecció només hi havia els Jocs Florals, com a exemple els de l'esperanto.

9. LA MORT

A Catalunya quan es van construir els primers cementiris municipals, el s. XIX, les dones van agafar el costum de no acompanyar el difunt fins al cementiri. Hem comprovat que durant la República a Manresa es continuava fent, perquè es posava en la majoria de les esqueles. En són exemple aquestes dues esqueles. Es pot observar que és indiferent el gènere (durant la República, dirien sexe) i sempre deien: “Les senyores no aniran al cementiri” o “Les senyores no acompanyaran el cadàver al cementiri”.

Els enterraments podien variar segons el lloc i època. Segons *Ethologia de Manresa: datos històrics sobre costums manresanes, preceits d'una disertació filològica, breu y raonada, sobre l'etimologia del nòm “Manrèsa”* (1901) de Joaquim Sarret i Arbós, arxiver de Manresa i historiador; es diu que primer s’anunciava la mort del difunt per mitjà dels diaris o les campanes, després la gent es congregava a l'església i es feia la cerimònia d'ofici, és a dir, la missa o absolta general. Mentre les dones es quedaven a l'església o parròquia, la comitiva de l'Església anava a casa del mort i cantava l'absolta, conjunt de versets que es canten al difunt. Finalment, s'acompanyava el mort al cementiri en processó. L'ordre dels acompanyants era el següent: els capellans amb la creu, la caixa amb el difunt portat per un cotxe de morts o per homes, familiars homes per ordre de consanguinitat, els amics, els coneguts i les dones al final. Així doncs, entenem que l'enterrament no ha variat gaire, però sí que podem afirmar que en aquesta processó moltes vegades les dones no hi eren convidades.

Figura 9: Esqueles

LUX PERPETUA LUCEAT EII

Sapigueu com ahir, a les cinc de la tarda i a l'edat de 56 anys, morí en la besada de Jesucrist l'honorabile ciutadà

Francesc Cuixart Barjau

Com a bon cristià rebé els Sants Sagraments i a l'hora de la mort la Benedicció Apostòlica

Sa vídua, fills i família tota vos demanen l'almoïna pia d'una oració en sufragi de la seva ànima.

AL CEL SIA!

Els funerals es celebraren demà dissabte, a les deu del matí, a l'Església de Sant Pere Màrtir. Després es farà l'enterrament. Les senyores no aniran al cementiri.

LA SENYORA

Donya Manuela March i Solé

Vídua de Lluís Ferrer i Torras

Ha mort a Barcelona als 81 anys, després d'haver rebut els Sants Sagraments i la Benedicció Apostòlica

A. C. S.

Els que la plorèn: fills Josep, Manuel i Lluís, filles polítiques Petronella Aina i Paula Olive, nétes i nétes, cunyada Teresa Cots, nebots, cosins i família tota i les cases comercials «Josep Ferrer March» i «Manuel Ferrer March», de Barcelona, en assabentar als seus amics i coneguts tan trista nova, li pleguen tingui la caritat d'encomanar-la a Déu en les seves oracions i es serveixi assistir als Oficis funerals que en sufragi de l'ànima de la difunta, tindran lloc de mà dimarts, a les deu, a l'església parroquial de Sant Pere Màrtir, i passar després a la casa mortuòria, Jorbetes, 15, per acompanyar el cadàver a l'esmentada església i d'allí a la seva darrera estada, per qual favor li quedaran sumament agraïts.

Manresa, 12 de gener de 1931.

El dol s'acomodarà a l'Església **Les senyores no acompanyaran el cadàver al cementiri**

Els lbrms. i Rvdms. Srs. Bisbes de Vic, Barcelona i Solsona, s'han dignat concedir indulgències en la forma acostumada.

Font: *El Dia*, 1931.

10. TESTIMONIS

Hem fet un total de quatre entrevistes. D'aquestes entrevistes dos són a la Conxita Parcerisas, una historiadora que ens ha assessorat en tot moment. L'objectiu principal era que ens ajudés a contextualitzar la informació que rebíem dels diaris i que no podíem entendre. Les altres dues les hem fet a l'Anna Maria Batalla Solà, filla de l'Anna Solà, i a Maria Àngels Terrats Feliu, reneboda d'Antonieta Feliu. Ens ha donat una perspectiva més personal i propera de dues dones excepcionals. Les entrevistes són a l'annex, apartat entrevistes.

10.1. Conxita Parcerisas Estruch

La Conxita Parcerisas va néixer el 1953 a Aguilar de Segarra i és una dona molt apassionada de la història. Es va llicenciar en Geografia i Història per la UB i tot i que no va poder treballar en l'àmbit de la investigació, ara és a la junta i una de les fundadores de l'Associació Memòria i Història de Manresa. Aquests últims anys ha estat investigant sobre el passat dels manresans i les manresanes. Ha fet els webs d'Antonieta Feliu i Anna Solà que tant hem utilitzat, és coautora del blog "Manresanes que han fet Història" i ha fet el treball: "Les dones manresanes. Guerra civil i repressió". Compartim el fet que les dones estan invisibilitzades i que s'han de treure a la llum. També ens ha assegurat que en alguns moments la recerca de dones pot ser una mica solitari, no hi ha cap persona amb qui pugui compartir els dubtes i les carpetes obertes de les dones que investiga. Enguany li han atorgat el premi Maria Casajuana 2022.

La primera entrevista va ser el 3 de febrer de 2021 de forma telemàtica, via zoom. Vam fer un primer contacte amb allò que ens podríem trobar als diaris i la situació general de la dona durant la República. A la segona entrevista del 12 de juliol de 2021 ja teníem la documentació acabada i només calia preguntar tot allò que volíem ampliar a partir de la informació extreta i sobre la informació que consideràvem peculiar.

10.2. Anna Maria Batalla Solà

Nascuda a Vallmoll el 1948, va ser la filla de l'Anna Solà Sardans. Una dona que va decidir explicar tot el que sabia i el que havia viscut a la seva filla. L'Anna Batalla ha pogut guardar de la seva mare llibres, objectes, fotografies, cartes... La mare sempre li havia dit que algun dia se sabia el que va passar, i un dia l'Anna va trobar la Conxita preparada per contar la seva història. L'Anna és una professora de música i pianista que parla amb molt orgull de la seva mare. Viu a Barcelona i és membre de la plataforma ciutadana pel monument Presó Dones de les Corts, la presó on va estar l'Anna Solà. Actualment, participa amb el projecte Viquidones³ i escriu biografies de

³ L'enllaç porta a totes les biografies que ha escrit l'Anna Maria Batalla Solà: https://ca.wikipedia.org/wiki/Usuari:Anna_maria_batalla

dones per visibilitzar-les. L'entrevista es va dur a terme per correu electrònic el 16 de març i el 18 d'abril de 2021.

10.3. Maria Àngels Tarrats Feliu

És la reneboda de l'Antonieta Feliu i va morir quan ella tenia tretze anys, però van ser suficients per adonar-se que era una dona molt misteriosa i peculiar. Sempre va vetllar per la seva educació. Gràcies a la Conxita va poder entendre la personalitat de la seva "tante" o "tanta". Des de fa molts anys viu a Roma, allà hi ha treballat molts anys com a consellera de l'ambaixada espanyola al Vaticà. L'entrevista es va fer per correu electrònic el 4 d'octubre de 2021.

11. CONCLUSIONS

El primer que hem après és que parlem del passat i escrivim des de la mirada del present, amb tots els prejudicis i tot allò que donem per fet d'aquella època. Per exemple, els diaris no són com els d'ara, diuen obertament a quin partit simpatitzen i les notícies són menys formals perquè avui dia tenim altres mitjans per expressar notícies de menys importància, com les xarxes socials.

Els nostres prejudicis inicials sobre les dones eren semblants a com les descrivien els homes als diaris. Pensaven que la dona era mestressa de casa, era la responsable dels fills, havia d'anar sempre presumida i era analfabeta. No obstant això, la realitat era una mica diferent. És cert que a la dona li pertocava les tasques domèstiques, tot i així treballaven més del que esperàvem, ja que hem trobat moltes obreres. Ens ha sorprès que hi havia moltes professores i les dones que escrivien a la premsa semblaven cultes. Suposem que aquestes són un petit percentatge i que rebien la formació gràcies a la seva classe social. La majoria de dones que es formaven, només feien la primària. La Maria Casajuana n'era un altre exemple, tot i que va fer bastants mítings, era obrera i segurament no va poder estudiar gaire. Els dos articles que va escriure ens demostren que tenia capacitats limitades per escriure.

El que sí que corresponia amb la realitat era que les dones ja tenien molta pressió estètica. Era mal vist si anaven mal vestides, mal pentinades o no es cuidaven la pell. I per últim, els seus grans atributs eren el matrimoni i els fills. Un clar exemple és la propaganda electoral o de guerra, on moltes vegades se li demanava lluitar pels fills o el marit.

La República sí que marca una etapa important per la dona. Se li dona espais per parlar. Es parla d'ella, encara que sigui amb actituds masclistes, però està clar que la dona està cada vegada més empoderada i fa sentir la seva veu.

Les dones que eren feministes tenien bastants punts masclistes, més del que pensàvem. La nostra societat ha evolucionat i el que per una generació és radical, per la següent pensa que és arcaic. Les dones no sempre han estat igual de feministes, és a dir, tot s'ha de contextualitzar, les dones d'ahir tenien els seus objectius de lluita i no paraven atenció als mateixos fets masclistes que nosaltres. Per això quan vam llegir els diaris ens vam adonar que tenien una part molt masclista. Perquè per nosaltres hi ha coses que donem per fet: que la dona no ha de ser a casa si no vol, per elles això era el seu deure; no ha de tenir fills si no vol; no s'ha de vestir per agradar els altres, sinó per ella mateixa. Hem evolucionat i qüestionem tot allò que ens sembla masclista, però som filles del patriarcat, som masclistes des de ben petites, seguim i aprenem del nostre entorn, un entorn masclista, per aquest motiu afirmar que són masclistes no és la millor descripció. En el temps que van viure eren feministes, ara amb una visió més moderna i una mica més oberta, és evident que alguns comentaris ens semblen masclistes. I el que ens ha passat a nosaltres amb

elles els hi passarà a les nostres netes i besnetes quan ens llegeixin, ens diran que no som tan feministes com elles.

Malgrat el que hem esmentat al paràgraf anterior, sí que trobem diferències entre les dones d'esquerres i de dretes. Les de dretes tenien una gran influència dels valors catòlics, sobretot pel que fa a la família. Elles consideraven que la dona havia d'estar a casa cuidant els fills. Tenen una visió de la dona molt estereotipada i masclista. Esperaven convèncer altres dones a votar partits polítics que defensessin aquest sistema patriarcal en què l'home té el poder. Elles organitzaven moltes misses i les conferències sempre les feien dones més cultes i de fora de Manresa. Això ens fa pensar que no tenien gaire poder dins l'organització i tampoc gaire veu: no participaven en mítings. L'única veu era la premsa escrita. Podien pensar els arguments, estructurar millor i corregir l'article amb més temps. Sempre signaven amb inicials. Creiem que estaven bastant a l'ombra del partit. Així i tot, a elles ja els hi estava bé, no ho veien com a una inferioritat. No totes eren feministes.

Les dones d'esquerres tenien més llibertat per dir el que creien: participaven en mítings, escrivien articles signats amb nom i cognom i van formar part dels òrgans de direcció del partit local, concretament les d'Esquerra Republicana. Elles creuen que les dones serveixen per a alguna cosa més que fer-se càrrec de la llar. S'havien de formar i treballar en benefici de la societat. Hem trobat molt curiós la crítica a les novel·les roses i blanques i la idealització de l'amor que s'hi representa, ja que actualment també passa. Quant a les parts més masclistes que tenien era la seva opinió sobre la masculinització en diferents aspectes com la roba, l'esport o la manera de fer. Elles pensaven que la dona havia de ser femenina, mare i esposa.

Hem observat un canvi de discurs de l'esquerra entre la República de 1931 a 1936 i la Guerra Civil. El primer període es caracteritza per un cert menyspreu a la dona utilitzant arguments dient que la dona no era suficient o que no tenia les mateixes capacitats que l'home. La dona podia començar a participar en política i dir el que creia, però amb obstacles pel mig. Durant la guerra civil es troben que els homes marxen al front i necessiten que les dones cobreixin els seus llocs, inclosos els d'un poder considerable. Van passar de recordar-li la inferioritat a "confiem en tu, et necessitem". Dient-li que demostrés la seva capacitat i la seva formació. Ara sí, a animar-la a lluitar fermament per la llibertat i la igualtat. Ens ha semblat sorprenent i com les circumstàncies poden canviar els interessos dels partits fent que es canviï de discurs per aconseguir un objectiu.

El treball de recerca ens ha fet reflexionar sobre els canvis que ha obtingut el feminisme. El món laboral ja ha acceptat que la dona treballa, quedar-se a casa ja no és tan comú. Per contra, hi ha desigualtat en la remuneració. El que és més trist és que les dones de la República ja ho criticaven i es va publicar el decret del conseller Vidiella reconeixent la igualtat de gènere al món laboral, salari inclòs. Una altra cosa

que no ha canviat són les juntes directives, si ara no hi ha gaires dones, abans encara n'hi havia menys, amb l'excepció d'alguns partits o sindicats.

Un altre aspecte que hem tractat és el de la política i la premsa. Ara les dones no tenen una secció femenina específica en la premsa o dins el partit. Ja no són una excepció, ja no se'ls hi fa una discriminació positiva (conjunt de polítiques compensatòries que pretenen afavorir els membres de col·lectius que hom considera sotmesos a desavantatges socials, laborals, etc.) perquè ja ho tenim més normalitzat, encara que tot es pot millorar. Per exemple, a Manresa hi ha moltes regidores, són 12 de 25 i durant la República no hi va haver cap candidata, només quan els homes van marxar a la guerra Montserrat Planas va esdevenir regidora.

Abans no es qüestionaven qui era la responsable de les tasques domèstiques i dels fills, ara les dones feministes es qüestionen i es pregunten per què els homes no poden responsabilitzar-se dels fills o de la llar. Durant la República la maternitat anava atribuïda a la dona, encara que dones com Antonieta Feliu no en van tenir cap. No passa res si no en tens, però encara estigmatitzem les decisions de les persones. Als diaris es va dir obertament que aquestes dones eren unes egoistes i avaricoses.

Com ja hem dit, no feien distinció entre sexe i gènere, encara que utilitzaven més el sexe femení com a sinònim de dona. En canvi, actualment tenim molt clar que el sexe són els aparells reproductors i al gènere hi van atribuïts els trets culturals. Nosaltres tenim normalitzat que una persona de sexe femení pugui ser masculina, i fins i tot identificar-se com a gènere masculí. En aquells temps era impensable. Si eres dona havies d'actuar de forma femenina. Per tant, no podies fer activitats, esports o treballs, "masculins" com el boxa. També hem trobat que les joguines ja tenien gènere i el color rosa ja s'atribuïa a les dones.

Considerem que en l'aspecte que no hem avançat és el de pressió estètica, ens atreviríem a dir que ha empitjorat. Les dones republicanes havien d'anar presumides, polides, netes i pures. Tot i això, la principal diferència entre present i passat és que Internet, les xarxes socials i el màrqueting agressiu han fet molt de mal. Han provocat la constant comparació d'uns amb els altres i es vulgui tenir els cossos, roba i vida feliç que els altres mostren que tenen. Així com més trastorns alimentaris.

La conclusió que extraïem de l'evolució de la lluita feminista és que els canvis no es produeixen d'un dia per l'altre. Si posem d'exemple el sufragi femení, sabem que s'ha aconseguit mundialment més d'un segle després. Va començar a Nova Zelanda el 1893 i l'últim país a reconèixer-lo ha estat l'Aràbia Saudita el 2015. Els canvis radicals i feministes que esperem requereixen un canvi de mentalitat, fet que comporta molts anys de lluita, ja que depèn de les generacions anteriors d'acceptar el canvi i l'educació dels que venen. Convé destacar que la legislació d'una llei o la redacció d'un decret no és sinònim d'una aplicació efectiva d'una ideologia, canvi de mentalitat... N'és exemple la primera votació de les dones d'Aràbia Saudita. Se'ls hi

va posar moltes traves burocràtiques per ingressar en el registre de votants i els dos gèneres votaven en col·legis electorals diferents. Només es van poder registrar unes 130.000 dones mentre que els homes en van ser 1,3 milions. Dins els candidats de les eleccions municipals hi va haver: 5.938 homes i 979 dones. Llavors, com podem esperar que la violència de gènere s'acabi demà? De tota manera, això no ens ha de desanimar, continuarem lluitant pel que creiem i per un futur amb igualtat de gènere.

12. AGRAÏMENTS

En primer lloc, trobem imprescindible agrair a totes les dones valentes que sense por han lluitat per aquest camí cap a la igualtat del qual nosaltres encara hi formem part.

Donem les gràcies sobretot a la nostra tutora de recerca, la Cristina Grasset, per haver-nos guiat en l'enfocament i estructura del nostre treball. Per facilitar-nos els contactes i webs d'on hem pogut extreure la majoria d'informació. Per resoldre els nostres dubtes i donar-nos sempre la seva sincera opinió.

També estem infinitament agraïdes a la Conxita Parcerisas per la seva col·laboració i disponibilitat cada vegada que l'hem volgut entrevistar. Ens ha ajudat moltíssim i hem pogut gaudir com explicava les històries que ha estat tants anys estudiant. Sempre amb un somriure a la cara on es reflectia la seva passió pel tema.

Admirem l'Anna Solà per haver compartit els seus ideals i no haver-se avergonyit de qui era. I que gràcies a l'Anna Maria Batalla la història de la seva mare s'hagi pogut conèixer. També agraïm a la Maria Àngels Tarrats per contar-nos amb tants detalls una dona excepcional com Antonieta Feliu.

Volem fer una menció especial a l'Arxiu Comarcal del Bages i els seus treballadors. Van ser molt atents i amables. I al Centre de Documentació Joaquina Alemany i Roca de l'Institut Català de Dones i la Biblioteca Museu Víctor Balaguer per ajudar-nos a trobar la resposta a una incògnita que vam tenir oberta durant molt temps: per què les dones no acompanyaven el cadàver al cementiri?

Finalment, reconeixem la paciència i la comprensió que ens han transmès la família i els amics en tots aquests mesos.

13. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

Aloy i Bosch, Joaquim; Pons i Casasayas, Joan Albert. *Espelt Vilalta, Anna Maria*. [en línia] Cens de manresans privats de llibertat. Noms i xifres de la repressió franquista (1939-1975). Memoria.cat: 2012. <<http://www1.memoria.cat/censpresos/content/espelt-vilalta-anna-maria>> [Consulta: 5 de jul. 2021]

Aloy i Bosch, Joaquim; Basiana i Obradors, Jordi; Gasol i Pujol, Pere. *La República a Manresa en un clic (1931-1936)*. [en línia] Memoria.cat: 2006, 2010. <<http://www1.memoria.cat/república/content/què-va-ser-la-república>> [Consulta: 16 de gen. 2021]

Congreso de los Diputados, Diario de sesiones, Serie histórica. [en línia] <https://app.congreso.es/est_sesiones/> [Consulta: 19 de gen. 2021]

Constitución de la República Espanyola [en línia] Congreso de los Diputados. <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1931/1931_cd.pdf> [Consulta: 19 de gen. 2021]

Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española, Tomo 3, Núm 48. Congreso de los Diputados, Diario de sesiones, Serie histórica. [en línia] <https://www.congreso.es/backoffice_doc/prensa/notas_prensa/54648_1506689774_662.pdf> [Consulta: 15 de maig 2021]

DOGC de 1931-1939 i l'exili [en línia] <<https://dogc.gencat.cat/ca/serveis/dogc-republica-i-exili/>> Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya [Consulta: 19 d'ag. 2021]

Castilla, Pep; Aloy, Joaquim. *Dietari de la Biblioteca Popular de Manresa (1928-1939)* [en línia] Memòria.cat: 2018 <<http://www1.memoria.cat/dietaribiblioteca/portada>> [Consulta: 19 de gen. 2021]

Documentos Elecciones 12 de septiembre de 1927. [en línia] Congreso de los Diputados: <<https://www.congreso.es/web/guest/cem/docs12091927>> [Consulta: 21 de gen. 2021]

El Dia 1929-1931 Manresa [en línia] Trencadís, Fons locals digitalitzats <<https://trencadis.diba.cat/Trencadis/detail/trencadis/diba86224?contentFlg=0/>> [Consulta: 11 de març. 2021]

El Dia 1932-1933 Manresa [en línia] Trencadís, Fons locals digitalitzats <<https://trencadis.diba.cat/Trencadis/detail/trencadis/diba91610?contentFlg=0>> [Consulta: 2 d'abr. 2021]

El Dia 1934-1935 Manresa [en línia] Trencadís, Fons locals digitalitzats <<https://trencadis.diba.cat/Trencadis/detail/trencadis/diba90343?contentFlg=0>> [Consulta: 19 d'abr. 2021]

El Dia 1936-1938 Manresa [en línia] Trencadís, Fons locals digitalitzats <<https://trencadis.diba.cat/Trencadis/detail/trencadis/diba82858?contentFlg=0>> [Consulta: 1 de maig 2021]

El Pla de Bages 1931-1933 Manresa [en línia] Trencadís, Fons locals digitalitzats <<https://trencadis.diba.cat/Trencadis/imgview/trencadis/diba20213221203372F2?contentFlg=0>> [Consulta: 18 de març 2021]

El Pla de Bages 1934-1937 Manresa [en línia] Trencadís, Fons locals digitalitzats <<https://trencadis.diba.cat/Trencadis/imgview/trencadis/diba171890?contentFlg=0>> [Consulta: 7 de juny. 2021]

El sufragio femenino en España. [en línia] Youtube: Congreso de los Diputados - Canal Parlamento: <<https://www.youtube.com/watch?v=BcX2-sbMtqI>> [Consulta: 20 de gen. 2021]

Gaceta de Madrid-Núm.344 [en línia] Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado. <<https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1931/344/A01578-01588.pdf>> [Consulta: 19 de gen. 2021]

Galmés, Toni; Cabré, M. Àngels. *LILA: història gràfica d'una lluita*. Barcelona: Comanegra. 159 p. ISBN: 978-84-17188-83-2

La proclamació de la Segona República. [en línia] Sàpiens: 2011 <<https://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2011/03/11/la-proclamacio-de-la-segona-republica/>> [Consulta: 19 de gen. 2021]

L'Aràbia Saudita ha celebrat les primeres eleccions on les dones han pogut votar i presentar-se [en línia] CCMA, 324. Riad: 12 de des. 2015. <<https://www.ccma.cat/324/larabia-saudita-ha-celebrat-les-primeres-eleccions-on-les-dones-han-pogut-votar-i-presentar-se/noticia/2702200/>>

Parcerisas Estruch, Conxita. *Anna Solà i Sardans*. [en línia] Memoria.cat: 2020 <<https://www.memoria.cat/anna-sola/>> [Consulta: 13 de març 2021]

Parcerisas i Estruch, Conxita. *Antonieta Feliu i Miró (1896-1968)*. [en línia] Memoria.cat: 2020 <<https://www.memoria.cat/antonieta-feliu/>> [Consulta: 1 de feb. 2021]

Parcerisas i Estruch, Conxita. *Maria Casajuana i Oncins (Manresa, 1912- 2011)*. [en línia] Manresanes que han fet història <<http://manresanes.blogspot.com/2008/02/maria-casajuana.html>> [Consulta: 5 de jul. 2021]

Sarret i Arbós, Joaquim. *Ethologia de Manresa: datos històrics sobre costums manresanes, preceits d'una disertació filològica, breu y raonada, sobre l'etimologia del nòm "Manrèsa"*. A: *Enterros*. Biblioteca Museu Víctor Balaguer, 1901, p. 146-151.

Sucedió en 1931. Se aprueba el sufragio femenino. [en línia] PSOE: 2020 <<https://www.psoe.es/el-socialista/sucedio-en/sucedio-en-1931-se-aprueba-el-sufragio-femenino/>> [Consulta: 19 de gen. 2021]

UGT. Arxiu Comarcal del Bages, 1937. Signatura: H.284

UGT. *Diari dels Sindicats de Manresa y Comarca*. Arxiu Comarcal del Bages, 1938. Signatura: H.283

Viquipèdia [en línia] <<https://ca.wikipedia.org/wiki/Portada>> [Consulta: 16 de gen. 2021]

14. ANNEXOS

En aquest annex hi trobareu la documentació més important que ens ha ajudat a fer el treball organitzat per temàtiques. Si voleu veure tota la documentació per ordre cronològic, utilitzeu aquest enllaç:

https://docs.google.com/document/d/1cypnTNYyWBGbpwrB_wE7ZR3qMz9v3sUHw70Z80sFqec/edit?usp=sharing

ANNEX 1. Marc teòric

Modificació de la Llei electoral de 1907 amb un decret el 8 de maig de 1931⁴ i l'anunci de la modificació al Dia el 5 de maig:

Artículo 3.º El artículo 4.º de la Ley se varía en el sentido de reputar como elegibles para las Cortes Constituyentes a las mujeres y a los sacerdotes.

Les pròximes eleccions legislatives

S'elegerà un diputat per cada 50.000 habitants. - Cada província formarà una sola circumscripció, a excepció de Madrid i Barcelona. - Les dones seran elegibles.

El **debat del sufragi femení**⁵: l'article 36 de la Constitució de 1931 es va aprovar el 9 de desembre del 1931 després de les eleccions generals de 1931. En un primer moment, a l'avantprojecte de la Constitució era l'article 34. Al document que hi ha al peu hi trobareu el debat de l'u d'octubre que comprèn les pàgines del 1349 al 1363.

Segons el Dia el 3 de juliol a l'avantprojecte de la Constitució Espanyola, mentre que la majoria d'articles es parla de ciutadans i igualtat de sexe, per contra, **es reconeix en principi**:

Art. 10. Todos los españoles son iguales ante la ley. Se reconocen, en principio, la igualdad de derechos en los dos sexos. El nacimiento, las ideas políticas y las creencias religiosas no podrán ser fundamento de privilegio jurídico. El Estado no reconoce los títulos y distinciones nobiliarios.

Art. 25. Todos los españoles son admisibles a los empleos y cargos públicos, según su mérito y capacidad. El sexo no podrá constituir, en principio, excepción al ejercicio de este derecho, ni autorizar por igual servicio desigualdad en la remuneración.

Biografies de les quatre dones més importants esmentades al marc teòric:

Annex 1.1. Clara Campoamor Rodríguez

Nascuda al 12 febrer de 1888 a Madrid, Clara Campoamor va ser advocada, política i escriptora. De jove va treballar de diferents oficis, però entre aquests hi ha: modista, telefonista, professora de mecanografia, traductora de francès o col·laboradora en diferents diaris. Llavors, el 1924 es va llicenciar de dret per la Universitat de Madrid.

⁴ *Gaceta de Madrid-Núm.130* [en línia] Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado. <<https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1931/130/A00639-00641.pdf>> [Consulta: 19 de gen. 2021]

⁵ *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española, Tomo 3, Núm 48.* [En línia] Congreso de los Diputados, Diario de sesiones, Serie histórica. <https://www.congreso.es/backoffice_doc/prensa/notas_prensa/54648_1506689774662.pdf> [Consulta: 15 de maig 2021]

Un any després, fou la segona dona a entrar al Col·legi d'Advocats de Madrid. El 1929 es va afiliar al Partit Republicà Radical, un partit de centre que fundà Alexandre Lerroux. Dos anys més tard, va formar part de les Corts Constituents i es va convertir en diputada electa per Madrid al Congrés dels Diputats. Va ser-ho del 1931 al 1933 i és coneguda per defensar els drets de les dones: la no discriminació per sexe, la igualtat jurídica entre els fills dins i fora del matrimoni, el divorci i el sufragi femení. No va poder renovar l'escó, de fet el 1936 va escriure *Mi pecado mortal. El voto femenino y yo*, on recorda la solitud que li va comportar la seva lluita pel sufragi femení. Entrada la Guerra Civil es va exiliar a Ginebra, després a Buenos Aires i el 1955 es va traslladar a Lausana, Suïssa. Va treballar en un bufet d'advocats fins a perdre la vista i va morir de càncer el 30 d'abril de 1972. Les seves restes descansen a Donostia.

Annex 1.2. Victoria Kent Siano

Kent va néixer el 6 de març de 1891 a Màlaga. De professió, va ser advocada i política. El 1924 es llicencia del grau de dret per la Universitat Central de Madrid, actual Universitat Complutense de Madrid. Va ser la primera dona del Col·legi d'Advocats de Madrid i la segona dona a Espanya. És coneguda per haver guanyat l'absolució d'un membre del Comitè Revolucionari Republicà, protagonista de la fallida insurrecció de Jaca (desembre de 1930) per proclamar la República Espanyola, i es va convertir en la primera dona en tot el món d'intervenir en un consell de guerra.⁶ A més, va ser la primera dona a obrir un bufet d'advocats especialitzat en

Dret Laboral. Va formar part de l'ANME i del Lyceum Club Femenino que en va ser la seva vicepresidenta. El 1931 va aconseguir un escó per Madrid del Partit Republicà Radical Socialista (PRRS) i va ser nomenada directora general de Presons, càrrec que va ocupar fins al 1934. És coneguda per oposar-se al sufragi femení, creia que calia esperar, fet que li va causar certa impopularitat. Tot i això, el 1936 va aconseguir un escó per Jaén a la llista d'Izquierda Republicana, partit fundat per Manuel Azaña, president del Govern, que anava dins del Front Popular. Arribada la Guerra Civil es va exiliar a França i la van nomenar primera secretària de l'ambaixada republicana a París. El 1948 va aconseguir marxar cap a Mèxic. Allà hi va crear l'Escola de Capacitació per al Personal de Presons fins que l'ONU va demanar la seva col·laboració per estudiar l'estat de les presons d'Iberoamèrica i es va traslladar a Nova York. El 1954 va crear *Ibérica*, una revista pels exiliats que es publicaria fins al 1974. Tot i que va tornar a Espanya quan va acabar la dictadura, va tornar a Nova York, on va morir el 25 setembre 1987.

⁶ Victoria Kent va formar part de la Junta Nacional de Madrid segons El Dia, el 4 de març del 1931 en una notícia i subscripció pels Fets de desembre (insurrecció de Jaca).

Annex 1.3. Margarita Nelken Mansberger

Va néixer el 5 de juliol de 1894 a Madrid i tenia ascendència alemanya. Es va convertir en escriptora i una de les polítiques a destacar del període de la República. Era molt culte i de petita va mostrar interès per les arts. Una de les primeres obres que va escriure i a tenir en compte va ser La condició social de la mujer en España. Su estado actual: su posible desarrollo, un incisivo estudio feminista escrita el 1919. Va entrar en política el 1931, afiliant-se al PSOE. És l'única dona que va aconseguir l'escó al Congrés dels Diputats en les tres legislatures i sempre per la circumscripció de Badajoz. També es va oposar al sufragi femení. Després dels Fets d'octubre de 1934 es va haver d'exiliar a París i a l'URSS. Quan va començar la Guerra Civil va participar en l'organització Unió de Dones Antifeixistes i es va afiliar al Partit Comunista d'Espanya (PCE). El 1939 s'exilia a França i més tard, a Mèxic. Allà va continuar col·laborant amb el Govern Republicà a l'exili i amb Unió de Dones Antifeixistes. Va escriure articles i va seguir com a crítica d'art fins al final dels seus dies. El 8 de març de 1968 va morir a Ciutat de Mèxic.

Articles seus que han estat **publicats** als diaris:

El Dia, 16 d'abril de 1935: "Unamuno o la frivolitat"

Diari UGT, 22 de juliol de 1937: "Massa equanimitat"

Diari UGT, 10 de novembre de 1937: "La dona i la lluita contra el feixisme. El primer Congrés Nacional de la Dona comentat per Margarida Nelken"

Diari UGT, 8 de març de 1938: "En el vuit de març"

Diari UGT, 14 de març de 1938:

«Cal acabar amb el fals sentit d'humanisme. Si doneu la mà a un emboscats, traïu un fill vostre o un vostre germà. Per als emboscats, ni el pa ni la sal.»
Margarida NELKEN

Diari UGT, 25 de març de 1938: "Ha arribat l'hora"

Diari UGT, 10 de maig de 1938: "Del front i de la rereguarda"

Diari UGT, 8 de març de 1938: "En el vuit de març"

Diari UGT, 3 de juny de 1938: "Florilegi franquista o galofòbia a raig fet"

Diari UGT, 5 de juliol de 1938: "En nom de Crist"

Diari UGT, 7 de juliol de 1938: "Del front i de la rereguarda"

Annex 1.4. Concepción Loring Heredia

María de la Concepción Loring Heredia va néixer a Màlaga el 4 de maig de 1868. La filla del primer marquès de Loring va ser la primera política que va parlar al Congrés dels Diputats. Es va interessar per les Belles arts i se la considerava una dona culta i intel·ligent. El dictador Primo de Rivera va escollir-la per formar part de l'Assemblea Nacional juntament amb altres dotze dones més. Va morir sent marquesa vídua de

La Rambla, Gran d'Espanya i Dama Noble de l'Orde de Maria Lluïsa el 20 de juny de 1935.⁷

ANNEX 2. La premsa manresana

En la primera imatge, El Dia s'autodefineix (2 de desembre de 1929). En la segona, explica que se'ls hi ha imposat una multa de 500 pessetes (1935) i en la tercera del canvi de publicació que passa a ser un setmanari (febrer de 1938).

The image displays three historical newspaper clippings from Manresa. The top clipping, dated December 2, 1929, is titled 'Unes paraules preliminars' and discusses the newspaper's mission and its stance on the local press. The middle clipping, dated June 20, 1935, is titled 'Als nostres lectors' and explains the suspension of the newspaper during a 15-day period due to political circumstances. The bottom clipping, dated February 1938, is titled 'EL DIA publicarà com a setmanari' and announces the newspaper's transition to a weekly publication format due to financial difficulties.

Exemple de censura (gener de 1931, del juny del 1935 i del juliol del 1937):

This block shows three examples of newspaper text with redaction boxes. The first example has a redacted section with the text 'Aquest número ha passat per la censura militar'. The second example has a redacted section with the text 'Aquest número ha estat visat per la censura'. The third example has a redacted section with the text 'Aquest número ha estat visat per la censura governativa'.

El Pla de Bages es converteix en el Diari Obrer des del 14 de setembre de 1936

⁷ La seva intervenció que data del 23 de novembre de 1927 la podeu llegir de la pàgina 52 a la 54 i de la 57 a la 58:

Diario de las Sesiones Núm. 3 [en línia] Congreso.es
<<https://www.congreso.es/docu/PHist/docs/06asam/DS%2023-11-1927.pdf>> [Consulta: 28 de juny 2021]

Camarades

El moviment revolucionari del 19 de juliol, ha tingut la virtut de posar en mans de la classe treballadora la majoria dels elements amb que comptava la reacció. Per tant, EL PLA DE BAGES, diari local que de temps immemorial era el portanveu de la gran burgesia industrial i agrícola de Manresa i comarca, s'ha convertit en el portanveu més representatiu de la classe obrera.

Els tallers d'impremta propietat d'uns senyors d'ahir, s'han convertit avui en Cooperativa Obrera, i d'aquest canvi fundamental ha sorgit aquest ferm portanveu de la classe treballadora.

L'orientació política i social que seguirem nosaltres serà sempre d'un sentit netament de classe, sense cap mena de demagogia i emprant un llenguatge despullat de tota mena de literatura banal i floralista.

Tot allò que representin i siguin millores morals i materials de la nostra classe, serà defensat implacablement des de les nostres pàgines.

No estem al servei d'un partit o organització determinada, sinó al servei de tota la classe treballadora que lluita avui, amb les armes a les mans, en pro de la llibertat i contra la podridura que representa el feixisme.

Treballadors! D'ara endavant aquest diari és vostre. Caminem tots junts per fer més forta l'ofensiva a l'enemic.

A la classe proletària en armes ningú pot ofegar-la, i com a part integrant que som de la majoria, us prometem que no ha de mancar-vos el nostre esforç. Us saludem, doncs, amb el puny clos i el braç enlaire. Endavant.

LA REDACCIÓ

Tenen cura de l'edició d'aquest diari els companys

J. M. Tresserres, director.
Francesc Perramon, redactor.
Carles Costa, redactor.
Lluís Vilaresau, redactor.
Comptem, per altra banda, amb la col·laboració de tots els treballadors que vulguin orientar els seus germans de classe.

ANNEX 3. La dona en entorns familiars

Annex 3.1. Llar

Les dones som les **senyores de la casa**.

El Pla de Bages, maig i juny de 1931: Anunci CASALS CARDONA. És masclista, ja que fomenta els estereotips de la dona com a senyora de la casa.

El Dia, 5 de març de 1932: PÀGINA FEMENINA. Mari-Blanca escriu l'article "la dona i la llar". Creu que la llar ha de ser el nostre millor amic i que hi hem de dedicar les nostres atencions, cal decorar-la amb molta atenció. I en un altre espai hi diu: coses que convé saber...

Coses que convé saber

Es convenient que els coberts de metall fi o bé plata, siguin untats de vaselina i embolicats amb paper de seda per a guardar-los. Així s'evitarà que es piquin.

Un hule que ja sigui vell tindrà nova existència, si es frega amb un drap humitejat amb trementina i llet.

Si es posa un bocí de mantega del tany d'un ou a l'aigua on es bullen les verdures, no hi haurà necessitat de remenar-les.

El Pla de Bages, 12, 14 de febrer de 1937: anunci casa Jorba a les bones mestresses de casa i amants de l'economia.

Si s'ou una bona mestressa de casa i amant de l'economia, no deixeu de visitar i aprofitar, durant aquests dies, les gangues que per liquidació de LOTS PROCEDENTS D'INVENTARI i sanejament d'existències amb motiu de la recent inauguració dels nous Magatzems, SALDA A PREUS FANTÀSTICAMENT BARATS, la casa JORBA.

Es dediquen a la neteja i la higiene.

Els anuncis de sosa que han sortit al Dia i al Pla de Bages sobretot durant el primer semestre de l'any 1931 i de tant en tant tornaven a sortir al llarg dels mesos i anys posteriors són aquests:

Les taques de grassa desapareixen
 No hi ha res que faci desaparèixer les taques de grassa com la sosa SOLVAY. Sense refrigerar, sense cap complicitat, sense fatiga. És el més econòmic i pràctic.

Pot ésser un treball més agradable
 Si useu sosa SOLVAY feteu per feina de neteja de greus i sense menys penes i la feina millor. Val la pena de provar-la.

Les mans netes de grassa
 Que us hi useu SOLVAY la desgreugeu ràpidament la grassa de les mans. És el més econòmic i pràctic.

Mans netes.
 Ja no és una preocupació dedicar-se a treballs que embruten i taquen les mans, amb sosa SOLVAY quedaran netes a l'acte.

NO PERJUDICA LES MANS
 EXIGIU LA SOSA EMPAQUETADA AMB LA MARCA DE FÀBRICA De venda a totes les bones drogueries i establiments similars. Afegiu: dirigiu-se a Salvador Jubert - Carrer de Vich, 106, Manresa

Una verdadera satisfacció
 És la que hom experimenta en prendre un bany amb aigua suavitzada amb sosa SOLVAY. No deixau d'usar-la en les vostres abduccions diàries.

Higiene... antihigienica
 És el resultat d'usar banyeres i tovallons nets en aparència però veritablement greusos. La sosa SOLVAY proporciona una neteja perfecta i deixa la porcellana d'un blanc puríssim. Estalvia temps i diners.

La roba dura més perquè no cal fregar-la.
 Més que l'aigua, el que perjudica la roba és la manera de rentar-la. No sabreu les bones mestresses de casa i per cada llibre Sosa SOLVAY. La sosa SOLVAY allarga la durada de la roba i la deixa més nit i amb menys esforç i temps.

Moltes vegades la paella no queda del tot neta
 encara que hi poseu tot el vostre esforç i in despernqueu molt temps. La paella quedarà greusosa si no useu per fregar-la la sosa SOLVAY. N'ha prou amb una cullerada barrejada amb aigua. LA SOSA SOLVAY DISOL LA GRASSA.

NO PERJUDICA LES MANS
 EXIGIU LA SOSA EMPAQUETADA AMB LA MARCA DE FÀBRICA De venda a les bones drogueries i establiments similars. Afegiu: dirigiu-se a Salvador Jubert - Carrer de Vich, 106, Manresa

Així es representa l'home en diferents anuncis: el primer és de l'agost del 1932 i el segon els últims tres mesos del 1932, ambdós del Dia. I en el tercer anunci es representa l'estereotip d'homes i cotxes del gener del 1936.

R. CASALS CARDONA
 MANRESA

REPARACIONS ELECTRO-MECANQUES

Manresa, 46 (Costat Garatge Sport)

BANC VITALICI D'ESPANYA
 ASSEGUANCES DE VIDA

RAM DE PREVISIO POPULAR
 Nova modalitat, sense reconeixement mèdic a l'abast de tots els estaments socials

Quotes mensuals des d'UNA pesseta
 En cas de morir d'accident, es cobra CAPITAL DOBLAT

DEMANEU PRIMES I CONDICIONS A L'AGENT D'ASSEGUANCES
Josep M. Serra i Sallent - DELEGAT per a Manresa i Costabona
 Muralla, 31, planta, 2.ª - Telèfon 1756

60 MINUTS D'EMOCIONS
 El millor film de gangsters

FRED Mac MURRAY

PISTAS SECRETAS
 amb SIR GUY STANDING
 el famós coronel de "TRES LLOBERS" i la excel·lent ANH SHERIDAN

SIES AMANT DE LES EMOCIONS, NO HEU MANGUET

Els altres anuncis de neteja i higiene tots del Dia:

19 de març de 1932: PÀGINA FEMENINA. Consells per netejar el daurat dels marcs i els quadres (barrejar cinc unces de clara d'ou i una unça d'aigua clorurada) i com evitar que les mosques t'embrutin els miralls i els mobles (es recomana utilitzar oli de llorer, una olor que no els hi acaba d'agradar a les mosques).

El primer és del novembre del 1933, el segon del gener del 1934 i el tercer de l'abril, maig, juny, juliol i agost del mateix any. L'anunci de Sabó Layse segueix el mateix patró, només canvia el dia que es fa, el nom de la persona que té l'establiment i el carrer on es troba. Les dones següents tenen establiments: Dolors Aguilar, Caterina Oliva i Enriqueta Massanes. A l'agost fan servir les criatures per fer comprar a les mares el sabó i pujar sobre un tren miniatura.

—¿Voi vostè comprendre l'entusiasme de moltes senyores?

Doncs, vagi avui, a la casa «Magatzems Jorba», on actualment es fan demostracions pràctiques del rentat amb Persil. Les senyores que assisteixin a elles tenen motiu sobrat per a entusiasmar-se.

Ningú ha imaginat que sigui tan senzill el rentar prenes de color, de seda, seda artificial i llana. Verdaderament és meravellós.

Hi ha un adagi que diu: Existeixen molts auxiliars per a rentar, però per a rentar bé solament n'hi ha un que és EL PERSIL.

Les senyores tenen una oportunitat de convencó's dels magnífics resultats del rentat de la roba amb Persil, assistint a les demostracions pràctiques de la casa «Magatzems Jorba». Les que encara no han assistit, no es donen compte de les ventajós que és el rentat amb Persil, ja que amb aquest procediment les peces duren més i resullen més vistoses.

Lleixiu RIU
DE PRIMERA QUALITAT
El preferit per les dones
Les anpelles sense càpsula
i precinte són i s'eficaces

Flor de sabó
LAYSE

Senyoral
DILLUNS vinent donarem, en l'establiment del senyor JOSEP CASARAMONA, carrer Bo n, núm. 7, una demostració pràctica de l'ús de

Flor de Sabó Layse
Us preguem que l'esmentat dia us serviu portar-hi una peça de roba per a ser rentada, i així podreu convèncer vos de les excel·lències d'aquest producte.

Atenció
Nenes i Nens!
Durant els dies de la propera FESTA MAJOR, circularà per la nostra ciutat el

Tren miniatura "LAYSE"
en el qual tindran dret a viatjar-hi tots els nens i nenes que presentin un VAL del

FLOR DE SABO LAYSE
Pregueu a les vostres mares que comprin una capseta, i per una pesseta podran rentar magníficament els seus vestits i vosaltres obtindreu el VAL que us donarà dret a un viatge en el

Tren miniatura "LAYSE"

I de cuina aquests:

Per cuinar cal **aprendre a cuinar.**

Els dos diaris ja se'n van fer càrrec d'anunciar lliçons de cuina.

Els primers són alguns exemples del Pla de Bages del 1932 i 1933. Els del Dia són de finals de 1932. Finalment un anunci de les postres TALIA de març i abril de 1933 per poder preparar postres ràpidament.

Lliçons de cuina
Demà dimecres, dia 26, a les cinc en punt de la tarda, en el Col·legi de Religioses de N. S. i Ensenyança (Sant Francesc) tindrà lloc la segona, d'aquesta temporada, de les renomades lliçons de cuina que amb tant èxit i a completa satisfacció, hi ha vingut donant el nostre comatriu, l'excel·lent cuiner senyor Ignasi Domènech.

La lliçó de demà consistirà en la confecció d'un plat expofres per la Quaresma nomenat «Ous a la Carmelita» i un exquisit postre conegut amb el nom de «Corona de peres Nizarda».

Demés d'aquests dos plats, es proposa el senyor Domènech donar a conèixer la confecció i presentació de dos plats de bolets. Propis de l'actual temps, nomenats «Bolets al paper» i «Bolets a la papallote».

Crelem no equivocarc-nos si augurem per la lliçó de demà una extraordinària concurrència de senyores, a les quals a l'hora d'entrar els serà donat el corresponent tiquet amb el número pel sorteig dels plats

Lliçons de cuina
Demà dimecres, a les cinc en punt de la tarda, al Col·legi de Religioses de Nostra Senyora i Ensenyança (Sant Francesc), tindrà lloc la tercera d'aquesta temporada, de les renomades lliçons de cuina a càrrec del nostre compatriu i reputat cuiner senyor Ignasi Domènech.

La lliçó que el senyor Domènech ha escollit per a demà, consisteix en la confecció d'un plat de peix conegut amb el nom de «Filets de llenguado a la Marguery» i d'altre nomenat «Pad-ding de sèmolat amb salsa bananaia», plats ambdós que crèiem seran de l'agrado de la distingida concurrència que setmanalment assisteix a aquestes lliçons.

Es fa avinent que la lliçó començarà amb rigorosa puntualitat i que a l'hora d'entrar seran entregats els tiquets del sorteig dels plats, com de costum.

Lliçons de cuina
Per a demà dia 25, a les cinc en punt de la tarda, està senyalada la segona lliçó de cuina d'aquesta temporada, en el Col·legi de Religioses de N. S. i Ensenyança (Snt. Francesc) d'aquesta ciutat, a càrrec del nostre compatriu i amic i excel·lent cuiner, N'ignasi Domènech.

Començarà la lliçó amb la demostració pràctica de la confecció d'un plat de «Rodanxes de lluç, saltat a la Dunitrà», i la d'uns exquisits «Bunyols de vent a la crema».

Demés el senyor Domènech ensenyarà probablement la confecció del plat «Filet de llenguado a la Meunière» si no hi ha cap dificultat que li ho impedeixi. Es recorda novament que es començarà amb tota puntualitat, i que a l'entrar seran entregats els tiquets pel sorteig dels plats.

Lliçons de cuina
Havent-se hagut de suspendre la lliçó corresponent al dia 14 del mes passat, degut a la manca de gas, a causa d'una avaria en una de les canyes de la fàbrica, ens comuniquen les Religioses del Col·legi de la Ensenyança (St. Francesc), que demà, a les cinc en punt de la tarda, tindrà lloc aquella lliçó, que consisteix en la demostració pràctica de condimentar el plat de cuina vasca «Bacallà en cazzola a la Duchanço» i una truita nomenada «Franchipana al Rom».

A l'entrar seran donats a les senyores concurrents, els tiquets amb els corresponents números pel sorteig dels plats.

Lliçons de cuina

Demà, a les cinc en punt de la tarda, al Col·legi de religioses de Nostra Senyora i Ensenyança (Snt. Francesc) d'aquesta ciutat, el nostre compatriota i excel·lent cuiner senyor Ignasi Domènech, hi donarà altra de les tan concorregudes lliçons de cuina que hi ve donant fa prop de dos anys.

El senyor Domènech ha escollit per a demà la confecció d'un plat que cridarà l'atenció per la seva originalitat, nomenat «Cua de lluç farcida», i després ensenyarà la manera de fer un esquisit postre nomenat «Pastels Ibèrics amb pi-nyons».

Com de costum, a l'entrar seran entregats els tiquets amb el corresponent número pel sorteig.

Pro-cultura de la dona

Desitjaríem força èxit al cursset que el dijous dia 6 s'inaugurarà a l'escola del senyor Miralles i que tractarà de reposteria i confiteria.

Pro cultura de la dona

Demà, a les cinc de la tarda, tindrà lloc a l'escola Beremoriene, Talamanca, 9, 3, una altra lliçó «Pro cultura de la dona», posant se en pràctica les fórmules de cuina «Barbarro» i «Clars de coco».

—**SENYORA:** Provi els paquets de **POSTRES TALIA** per a preparar en deu minuts riquíssims plats de cremes, flans, gelats, etc. Venda a tots els colmadors.

Per cuinar necessitaven **gas**, el primer anunci és del Dia i els altres són del Pla de Bages, es van publicar des de l'abril fins al desembre de 1934. L'anunci dels **frigorífics** és del juny del 1935.

<p>Fixi's bé, senyora:</p> <p>Carboneri Industrial Particular</p> <p>Tenim sempre a la seva disposició Gran stoc de carbó de coc a la nostra FABRICA: Carrer Fonollar Servei a domicili. Pagaments al comptat.</p>	<p>Fixi's bé, senyora:</p> <p>NETEDAT RAPIDESA ECONOMIA COMODITAT</p> <p>Tot això obtindrà cuinant amb gas. - Encarregui, doncs, avui mateix, que vinguin a instal·lar-li a casa seva, a</p> <p>GAS de MANRESA ADMINISTRACIÓ: St. Miquel, 33 - Telèfon 2200 Les instal·lacions amb comptador P. P., les fem a compte nostre</p>	<p>Fixi's bé, senyora:</p> <p>Netedat Rapidesa Economia Comoditat</p> <p>Tot això obtindrà cuinant amb GAS. Encarregui doncs, avui mateix que vingui a instal·lar-li a casa seva, a</p> <p>Gas Mansana S. A.</p> <p>ADMINISTRACIÓ: Carboneri Industrial Particular! St. Miquel, 33 - Telèf. 2200 Tenim sempre a la seva disposició gran stoc de carbó de coc a nostra fàbrica: carrer FONOLLAR Les instal·lacions amb comptador P. P., les fem a compte nostre SERVEI A DOMICILI - PAGAMENTS AL COMPTAT</p>	 <p>NOUS MODELS 1935</p> <p>El triomf definitiu de la frigidaire ha consistit al en una fabricació que arriba ja als 4.000.000 de refrigeradors.</p> <p>FRIGIDAIRE</p> <p>Venda exclusiva a Manresa: R. CASALS CARDONA Sant Miquel, 38 i Nou, 2 - Telèfon 1207 Saló d'Exposició i Demostració: Plaça de l'Om, 1</p>
---	--	--	--

Durant la República només vam trobar un anunci de **cosir** de l'abril de 1936 del Dia. Una altra notícia que vam descobrir és la d'una possible **agressió masclista** a Barcelona.

 <p>"KÖHLER"</p> <p>LLUIS PUIG PIQUES 181 MANRESA TELÈFON, 2299</p>	<p>La màquina de cosir i brodar de més-alta qualitat</p> <p>Màquines d'escriure, sumar i calcular</p> <p>Agresió</p> <p>En el domicili de Paula Guari, del carrer de Baixeras, s'hi ha presentat el seu espòs Leon Herrero, el qual, ara fa sis anys, va abandonar-la deixant-la a la misèria i amb fills.</p> <p>La Paula s'ha negat a admetre'l, i allavors el mal espòs l'ha colpejada amb una ampolla de vidre, que ha trobat damunt una taula.</p>
---	--

Annex 3.2. Maternitat

Articles dirigits a les mares on se li donen consells relacionats amb els infants.

El Dia, 5 d'octubre de 1933: el director del Servei de Catalunya Ortopèdica del Sanatori de Manresa, Dr. L. Ribó i Rius escriu: "la mare previsor de les malalties". *Per què sempre són elles les encarregades dels fills. Als articles del Segell Pro Infància sempre es dirigeixen a la dona (iniciativa de la Generalitat per a millorar la salut dels infants).* La mare les cures, els pares vigilen. Dona consell d'higiene, del son. I parla també del plor.

El Pla de Bages, 22 de febrer de 1934: V Caldes dona consells a les mares, poden comprar un llibret on els ensenya a evitar deformitats.

El Pla de Bages, 11, 12, 18 de març de 1937: “Consells a les mares” facilitats pel Secretariat de “La llar de l’infant”. Consta de tres articles donant consells i una extensa informació per a les mares sobre els fills. *Com si els fills només fos cosa de les dones i només elles s’haguessin de fer càrrec d’ells.* Tracta la mortalitat infantil, el desenvolupament, les joguines, l’alimentació, la lactància materna, la medicina preventiva, les vacunes i com defensar-los de la calor.

Consells a les mares
Facilitats pel Secretariat
de «La Llar de l'Infant»

Opinió contundent d’Hermenegild Lladó sobre la **maternitat obrera** a El Dia:

4 de maig de 1931: l’article “Maternitat Obrera” article publicat a la secció TRIBUNA LLIURE. Lladó creu que el lloc propi d’una mare és ser a prop del fill de pocs anys i no treballar en una fàbrica, això ho considera un crim social, encara que tingui necessitats econòmiques. A més, acusa la dona treballadora de provocar mancances pel que fa a la higiene dels habitatges. I aquelles que no volen tenir fills són unes egoistes avaricioses que no volen gastar-se els diners per tenir fills. És a dir, la seva visió de la dona és de mare (la veritable ocupació) i persona que fa les feines de casa. La fàbrica no és el seu espai natural. I diu que per solucionar aquests problemes és tan fàcil com posar homes en situació de vaga forçosa o aturats en els llocs de treball de les dones.

13 de maig de 1931: una altra vegada a TRIBUNA LLIURE “El problema dels sense feina”. Torna a descriure la dona amb una visió masculista. Torna a dir que per ajudar els sense feina seria útil que les dones no treballessin, que els salaris fossin suficients per poder mantenir una família i que les vídues o en estat de misèria cobrin un subsidi. Les dues coses més escandaloses són: el sexe dèbil i l’home és incontrolable

La dona pot treballar, però deixeu que no pugui fer-ho i si no és una mal criada no parará del matí al vespre; un home, deixeu-lo sense feina i farà cap al cafè, a pescar o cosa pitjor.

Però la dona és dona: té la maternitat, té la debilitat del sexe. I té alguna cosa més: la dona és per excel·lència la mestressa de casa.

19 de maig de 1931: per tercera vegada a TRIBUNA LLIURE Hermenegild Lladó amb el seu article “La missió de la dona” torna a afirmar que la seva missió és cuidar els fills i tenir cura de la neteja de la casa. Diu que cal aixecar el crit contra l’esclavatge que provoca que les dones mestresses amb fills treballin. I conclou que som iguals, però que la missió de cada sexe és diferent, s’ha de respectar.

El Dia, octubre de 1931: s’implanta l’**Assegurança Obligatòria de Maternitat**, tot i que no tothom està d’acord amb la quota. Cada trimestre els obrers i el patró paguen 375 pessetes i l’Estat els donarà un subsidi de 50 pessetes per cada part. I si l’obra crea unes altres 50 pessetes (febrer de 1935).

Segur obligatori de maternitat
Amb motiu de la implantació del Segur Obligatori de Maternitat s’ha de procedir a la formació del Padró d’assalariades cotitzants, o sigui, de dones obreres, inscrites en el Retir Obrer Obligatori, compreses entre els 16 i els 50 anys d’edat.

L’asseguransa per a la maternitat
Una comissió de treballadores de fàbrica ha visitat l’Alcalde per a fer constar la seva desconfort amb la quota que vénen obligades a pagar per l’asseguransa de la maternitat.

El Dia/El Pla de Bages, 13 de novembre de 1931: l’assegurança de la maternitat

explicada per l'Albert Bastarde al diari "La Publicitat". L'assegurança de maternitat té com a principal objectiu, vetllar per la vida i la salut de la mare obrera i dels seus fills. Proporciona gratuïtament a les mares una assistència completa (llevadora, metge i farmàcia), els prohibeix treballar sis setmanes després del part i els permet de reposar sis setmanes abans, els assegura una indemnització en compensació dels jornals i salaris perduts, estableix indemnitzacions i serveis extraordinaris en casos especials, una inspecció mèdica, un servei de visitadores competents i una xarxa d'institucions protectores de la maternitat i de la infància. Així com la creació de premis o subsidis d'alletament amb la finalitat d'estimular la mare a la criança del seu fill. Estadístiques espanyoles: 3.000 mares i 17.000 fills moren de mitjana anualment a l'acte del part; 90.000 criatures moren cada any a les setmanes o mesos posteriors, la majoria a conseqüència del part o almenys de la pobresa orgànica, econòmica i cultural de la mare.

Les iniciatives de la Junta Local de Protecció a la Infància de Manresa, El Dia:

4 de novembre de 1932: Consultori de Maternologia i Puericultura (la Junta Local de Protecció de Menors de Manresa). Coses a destacar: "Tota dona resident en aquesta ciutat, de posició humil, que es trobi en estat de gestació, podrà fer ús dels serveis del consultori, des del començament de l'embaràs, passant a reconeixement tantes vegades com cregui convenient el maternòleg i sotmetre's a les seves indicacions. Aquest, per cada dona, portarà una fitxa en la qual constaran totes les dades necessàries d'antecedents i curs de la gestació" "Les que pel seu estat molt precari ho necessitin, se'ls hi donarà assistència facultativa i material sanitari precís, en l'hora del part, i també es tindrà cura en atendre i hospitalitzar per compte i ordre d'aquesta Junta, aquells casos que una embarassada per una mala presentació fetal, per un vici o conformació del seu organisme o altre trastorn qualsevol, hom preveïés un greu part, distòcic, que pogués comprometre la vida del fill, de la mare o d'ambdós.", "El facultatiu del Consultori donarà a les mares tota classe de consells sobre la manera de tenir cura de l'infant, higiene i alimentació." i "La secció de Puericultura tindrà per al seu curs un servei de reconeixement de dides, les quals, prèvia selecció, podran ser utilitzades per l'alletament dels nens."

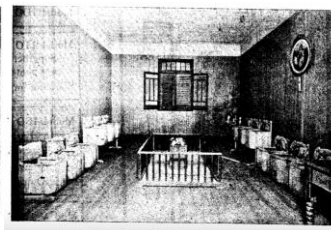
4 de novembre de 1932: CASES-BRESSOL, les cases-bressol tenen per finalitat donar assistència, durant les hores de treball, als fills de les famílies obreres, des de l'edat d'un mes a cinc anys, sempre que aquestes famílies demostrin la necessitat de no poder atendre els seus fills en llurs cases.

1932:

La mare que durant les hores que deixi el seu fill a la guarderia l'hagi d'al·lentar tindrà un lloc on amb tot el confort podrà complir aquest deure essencial de mare.

Sala-dormitori de la Casa Bressol

El 23 de novembre de 1932 es publica que el 4 de desembre s'inauguraran els menjadors públics i guarderia d'infants i el 29 d'agost de 1933 se'ns diu que s'obre

una altra guarderia.

La inauguració dels menjadors públics i guarderia d'infants

Per la Junta d'Assistència Pública i de Protecció de Menors s'ha fixat la data del dia 4 de desembre pròxim per a la inauguració oficial dels menjadors, servei de dormitori i guarderia d'infants, recentment instal·lada als Docks. Assistiran a l'acte el president de la Generalitat de Catalunya senyor Marcial i el conseller d'Assistència Social.

Inauguració d'una Guarderia d'Infants

La Guarderia inaugurada consta de sala menjador, sala d'esbarjo, sala dormitori, sala lactància, servei d'higiene, secretaria, rebedor i un espai patí sorrenc.

Així se celebra el Dia de la Mare. Aquests articles són tots del Pla de Bages excepte el segon article:

El Dia de la Mare

La Comissió Local que té cura de l'organització per a celebrar la festa del Dia de la Mare, ha pres l'acord de commemorar enguany aquesta diada amb la senzillesa que la subtil significació de la mateixa comporta, i perquè quedi ben remarcada com es mereix el respecte a la dona que ens ha donat tot el que som i tot el que posem. Serà el pròxim diumenge dia 8.

Perquè, doncs, sigui ben palesa aquesta manifestació de respecte, que inclou submissió i amor, cal que tots els fills que es donguen compte del que és la mare — i deuen ésser tots — portin damunt del seu pit l'emblema d'aquestes virtuts simbolitzades per la flor blanca o vermella.

Per tal de donar tota la significació que encou aquesta *diada-homenatge*, la Comissió Local ha acordat la celebració d'una missa amb ofertori, que serà enguany, a les deu del matí, en l'església de Nostra Senyora de Valldaura (G.G. Dominiques) — carrer del Bruc — i per a pregar per les mares vivents i el suffragi de les difuntes.

Y buscant no oblidar cap de les mares, la Comissió Local s'ha recordat també d'aquella que, desvaigada, ha trobat un recés d'amor en les seves velles al cós reconfortant del benèfic Asil de les Germanetes dels Pobres, i allí anrem

a portar-ll, amb l'amor que li fill sent per la seva mare, unes flors i altres presents perquè el seu esperit, ultra en allò que li és propi, trobi també espai en aquest dia del mes de les flors. Aquest acteindrà lloc a dos quarts d'una, i a ell la Comissió es compliu en invitar-ll tots els simpatitzants.

Però així com en la llar familiar dels obsequis a la mare en participa i fruit també el pare, en la Santa Casa de les Germanetes no solament hi està recollida la mare, sinó que l'escalf caritatiu d'aquelles parets i el soplag amorós d'aquella teulada reconforten la vida de molts pares, també a ells arribarà, cal que hi arribi, el mateix obsequi de caritat i de l'homenatge amorós.

Aquesta Comissió confia que voldran molts els manresans que voldran contribuir a aquest bell acte, aportant el seu òbol de caritat, en metàl·lic o bé en espècie, en aquest cas amb preferència tabac, per alegrar aquells pobres que un dia vivien en l'amor de família i avui pertanyen a la gran família acollida a la caritat cristiana.

Loc on es rebran els donatius: Casa Antoni López, Born; Centre de Subscripcions Vilalta, i Sastrella Codinach, Plaça de la República.

Per la Comissió
Ramon Bosquet

El Dia de la Mare

La festa a Manresa

El Grup «Pro Dia de la Mare» assabentat a tots els seus simpatitzants que enguany la festa se celebrarà el proper dia 7 de maig.

Seguint el costum ja general a Catalunya, esperem que al pit de cada fill s'hi veurà una flor blanca o vermella.

El Grup d'aquesta ciutat, com en els anys anteriors, el dia 7, a les deu del matí, farà celebrar una missa de difunts a l'església de Religioses Dominiques, (carrer del Bruch), i a dos quarts d'una, a l'església de les Germanetes dels Pobres farà ofrena a les mares velles allí aixoplugades, d'unes flors i unes llaminadures, i als vellets, de tabac.

Preguem a les persones caritatives que ens ajudin a complir aquest deure d'amor social, fent-nos entrega de tabac o diners, per a cobrir les despeses esmentades.

Poden entregar els donatius en tabac o metàl·lic a la Llibreria Vilalta, del carrer del Born.

El Grup organitzador

El «Dia de la Mare»

El «Dia de la Mare» festa simpàtissima ja arrelada en la nostra ciutat, es celebrarà, com ja tenim anunciat, el vinent diumenge dia 12, sota el següent ordre establert per la Comissió Organitzadora i ja tradicional:

A les 10 del matí, en l'església de Ntra. Sra. de Valldaura (G.G. Dominiques), carrer del B. uc, benedicció de les simbòiques roses i acte seguit es celebrarà una missa en sufragi de les mares difuntes.

A les dotze, ofrena d'obsequis als vellets de les Germanetes dels Pobres. Lloc de reunió, i plaqueta de davant l'Asil.

En el Centre de subscripcions de Lluís Cirera, carrer Born, es reben donatius per aquest fi caritatiu.

La flor d'or

La mare. Oh, la mare! Ser amabilíssim a qui la societat deu en la màxima part el que és.

Ha dit un gran pensador, que una vegada li havien preguntat quin concepte tenia de determinada nació, i el respongué: Deu-me temps per a estudiar com són les mares, i després us diré que és aquella nació.

Jo voldria que tothom pensés amb molta seriositat el profund sentit de les frases que vaig a transcriure, preses de grans homes.

Abraham Lincoln, un dels grans presidents dels Estats Units d'Amèrica, digué: «Tot el que sóc i espero ésser ho deuré a la meua angelical mare».

El físic Edison a qui la humanitat deu tantes meravelles, repetia moltes vegades: «La meua mare ha fet de mi el que sóc». I és que la seva mare l'estimà àl treball i a l'estudi.

Benjamí West, eminent pintor, diu: «Un petó de la meua mare em féu pintor».

En els premis com en els càstigs cal que la mare sigui oportuna.

Joan Pau Richter, il·lustre filòsof alemany, amb un gran sentit de

Mare...!

Tantes vegades que s'ha escrit el mot Mare. I sempre en reproduir-lo, dúu la sensació d'una nova alenada de joia inconeguda.

La paraula Mare, així pronunciada amb la calidesa del foc arborat de l'amor sublim, és l'expressió fidelíssima del més bell poema de grandesa i de cosa tota sagrada.

Cerqueu, si us plau, i destrieu entre els mots significatius estampats per a palesar l'element corroborador de la màxima estima en el cós del llinatge humà, i no en trobareu cap altre més a propòsit que el de la Mare.

Amb el callu d'aquest mot, hem trobat la vida: amb l'escalf d'ell, la mateixa vida ha crescut uf-nosa: i envoltats els llavis amb la paraula santa Mare, s'ha assecat eternament aquella vida en el poster tram que hi posa fi.

En l'eslat així de goig com de dolor, que alleugereix o bé aplanava la nostra ànima, el mot Mare és l'eix confortador.

Si la vida trifulgosa, inicia un bri de cobardia que pot portar ja noblesa de cor cap el pensís, la

pronunciació fervorosa de Mare, pot tòrcer el camí per a dur-lo en bon guiatge.

Si un acte d'heroisme, ha fet gran a l'ésser humà, ha estat covat per l'embranchida irreculable que ha menat dretament el record innat amb l'expressió elevada de Mare.

Si estimem pel molt que val, la dona sublim que és diu Mare, serem estimats amb la digna passió que ens haurem fet creixedors de copçar dins el si del cor, aquest mot que és tot essència.

Aquesta paraula idolatrada Mare, és sagrada perquè és filia del veritable amor: de l'amor més gran que entre els homes s'ha creat per a estimar-nos els uns als altres, complint el manament suprem de Crist.

I per a tributar-li avui aquest filial vassallatge del més gran amor, pronunciem reverenciosament la dolça paraula... MARE!

A la que subsisteix, com prova d'admiració i respecte. A la despareguda, per l'etern traspàs, com record immoridor...

MUSET

Per Reis les nenes segurament rebran una cuineta com a regal. El primer anunci és del desembre de 1932 i el segon de 1937.

Festivitats de Cap d'Any i Reis

Continua en la nostra Secció de Qüestions la gran venda de **TORRONS, XAMPANYS, VINS I LICORS** de totes classes i marques, les més garantides. Formoses **PANECRES** amb tota mena de torrons, vins, licors i dolços pròpies per a regal de Reis i també per a sorriega.

REIS - JOGUINES - JOGUINES - REIS

Exposicions permanents a la Marilla i carrer Nou. i gran despatx de joguines de totes classes des de les de major preu a les més econòmiques. — La casa millor assortida en Joguines.

Articles propis per a regal de Reis. — Recomanem una visita als nostres departaments de Jorba, Sabadell, Reus, Figueras, Tarragona, Girona, Castellón, Reus, Lleida, Sabadell, Sabadell, Molins, etc. En tots aquests llocs hi trobareu ben assortida una gran varietat d'articles propis per a regal de Reis. — **Interessantíssim** el seu assortiment. Aquesta casa recomana una visita a les botiques que els seus articles són més bonics dels d'altres. — És pagada de joguines, que passen els encàrrecs el més aviat possible, a fi de poder-los servir millor i a la vegada, amb temps, ordenar la distribució dels mateixos encàrrecs a la simplicitat i atractiva venda de París, que també s'ha començat a fer a Barcelona des dels nostres Magatzems del carrer del Blau, el dia 5 de gener, de tres de la tarda a les nou del vespre. I també per a comoditat de les nostres famílies, podem en el seu conveniència que durant el nostre acte de repartiment de joguines pels Reis d'Orient, tindrem establert un servei permanent de cotxes perquè en cas necessari pugui utilitzar-los gratuïtament.

MAGATZEMS JORBA. - Manresa i Barcelona

Semana de l'Infant
 DE L'1 AL 8 DE GENER

JOGUINES

Exposició i venda en el tercer pis dels nostres Magatzems del carrer Nou

Es reben encàrrecs per a la solemne repartició de joguines i altres objectes de mans del Pare Noël, i que tindrà lloc en la planta baixa dels nostres nous Magatzems els dies 5, 6 i 7 de gener pròxim

MAGATZEMS JORBA COLLECTIVITZATS
 MANRESA ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ BARCELONA

Annex 3.3. Estètica

Anuncis en què es transmeten els estereotips d'admiració i estètica que una dona ha de tenir.

Anuncis de perruqueria.

El més important va ser aquest: ha sortit uns quatre anys tant El Dia com El Pla de Bages durant el 1934, 1935, 1936, 1937 i 1938.

ONDULACIÓ PERMANENT SOLRIZA

SENSE MAQUINA SENSE ELECTRICITAT

Per comoditat, per higiene i per rapidesa exigim al vostre perruquer una permanent amb aquesta "SOLRIZA", única fórmula garantida científicament. Indispensable per a cabells blancs, descolorits, tenys i matusos de qualsevol manera.

Venda exclusiva per a les perruqueries: Parfumeries Solsona, Soley i Guillem.

PASSEIG de S. JOAN 129 - TEL. 76643 - APARTAT 2 - (SARRIA) BARCELONA

Tots els anuncis són del Pla de Bages. El primer és del 1931, els següents són de 1934, 1935 i 1936.

Perruqueria per a senyores

Senyoretas: feut-se el servei en aquesta casa causaran admiració i estètica per on vagin

Passatge dels Amics, 2, 1.ª, 3.ª

Telèfon, 97

CANAS CALVICIE CASPA JUVENTUD! AGUA DE COLONIA

Celucana

ES EL ALIMENTO DEL CABELLO

La última palabra de la ciencia para devolver a los cabellos su color natural sin tinturas, habiendo científicamente conseguido la destrucción de la caspa evitando al mismo tiempo la caída del cabello por mezcla de nuestra composición a base de pilocarpina, formol y acetona.

LAVÉSE LA CABEZA CON IROSA

Maravilloso polvo champú que lava la cabeza, hermosa y conserva el cabello, evitando su caída

Productor: Quilman, Hispania - Laboratory - Barcelona

— Senyoretas: Amb la nova Permanent-Eva, podrà estar més tranquil·la, doncs aquest nou aparell no dóna electricitat.

Atenció senyores

Té vostè els cabells mal tenyits
 Té vostè els cab. lls trencadissos
 Té vostè els cabells grassos
 Té vostè els cabells reseca d'anteriors permanents mal aplicades

Vol lluir un veritable color de moda
 Vol tenir el plaer de una permanent perfecta

Tot ho lograrà visitant la

Perruqueria SERRA
 Sant Miquel, 18, 1.ª - Telèfon 2095

Diploma d'honor de l'Escola Superior de perruquers de París. — Es la màxima garantia.

Atenció senyores

La PERRUQUERIA SERRA
 Sant Miquel, 18, primer - Telèfon 2095

notifica a la seva distingida clientela 1 el públic en general, l'haver rebut les darreres novetats de París, tant en permanent, tints i decoloracions, com en els últims models de penllats

Perruqueria per a senyores

— de —

ANGEL SERRA

Especialitat Ondulació permanent sense fils ni corrent

Ferrer i Guàrdia, 18, 1.ª-Tl. 2.095
 MANRESA

Anunci de productes dermatològics.

Els anuncis són del Pla de Bages i el segon també va sortir publicat al Dia. El primer és del 1931, el segon és del 1933, el quart és del 1934 i 1935.

ADMIRACIÓ...
és el que produïu una dona que
és un encantament.
"Borotalco Ansoala"
és el millor producte de tot el món
per a la higiene de la pell.
El millor i més eficaç producte de
VINTANTA CENTIMS

—Noies i joves
Eviteu aquells grans que desme-
reixen vostre rostre, prenent DE-
PURATIU SEMIS. De venda a les
farmàcies.

—Senyora
Vol tenir el cutis fi? Lliri's dels
grans i altres malalties de la pell
prenent DEPURATIU SEMIS: De
venda a les farmàcies.

Senyora!
Senyoreta!
LA CREMA

ESPUMA
DEL PIRINEU

és un producte que no té preu,
perquè produeix una pell for-
mosa, fina, sana i atractiva
Exigiu la sempre en tarrets de
porcellana o tubs; d'altra ma-
nera pot ésser falsificada, i
el perjudici seria vostre
De vend: Merceries, farmà-
cies i perfumeries

Al major: Dr. J. VILADOT
Balmaes, núm. 47. - Barcelona

Per a curar
las pecas y
todos los de-
fectos del cutis
CREMA Sylvia
EL ÚNICO PRODUCTO EFICAZ

El mejor
desodorante
aplicable a la higiene personal
Gelis-se
GARANTIZADO
INOFENSIVO
y no altera los vestidos

El producte dermatològic més important era el **CARPE**, publicat al Dia i El Pla de Bages durant el 1933 i el 1935.

Si vol trobar promès... o conservar-lo

Mentres hi hagi a Espanya més dones que homes les noies que desitgem casar-nos hem de viure alerta per a trobar promès i també perquè no ens el prenguin. Per això cada vegada és més necessari procurar ésser el més bonica possible. No usi mai polvora corrents que reveliken i ressequen el cutis, usi els il·lustres Polvora Facials CARPE perfumats amb polen de flors. Són els polvora perfectes que donen al rostre distinció, bellesa i suavitat. L'esticig només costa 5 ptes que les hi tornaran si no queda contenta

TRACTAMENT DE BELLESA N.º 2

CARPE

Polvora, Coloret, Llapis de Llavís
Esmalt Nacrat de Roses

Agent exclusiu dels Preparats de bel-
lesa «CARPE» a Manresa: PERFUME-
RIA FONTORDERA de FRANCESC
VALL-LLOSSERA, Born, 6 i 6 bis, Man-
resa. — La casa més importan-
t i més assortida de tot el Bages.

Casada amb
l'home que jo volia

Qui m'ho tenia de dir fa pocs mesos quan la meua cara semblava un empedrat de tan granellada i picada que era. Tant va ésser començar a usar el Colorem Líquid i el Nou Tonic Facial CARPE com desapareixé'm per encant. Gènial, que mai s'havia fixat en mi va començar a festejar-me i així varen seguir les coses fins arribar al desitjat moment de les noces. Ara sóc la dona més feliç del món, i per a que vostè també ho sigui, li recomano que es cuidi el cutis amb les cremes i el tonic CARPE.

TRACTAMENT DE BELLESA N.º 1

CARPE

Colorem Líquid, Crema Volàtil,
Crema Nutritiva, Tonic Facial

Agent exclusiu dels Preparats de bel-
lesa «CARPE» a Manresa: PERFUME-
RIA FONTORDERA de FRANCESC
VALL-LLOSSERA, Born, 6 i 6 bis, Man-
resa. — La casa més importan-
t i més assortida de tot el Bages.

L'amor busca la
bellesa

Hi ha homes que ens critiquen pel nostre desig d'embellir nos, però la veritat és que el més seriós gira la cara per mirar a una dona bonica. El que hem d'evitar és l'efecte artificial que donen els polvora corrents, per cars que siguin. Per això totes les senyores elegants només usen als Polvora Facials CARPE perfumats amb polen de flors. Són els polvora de tocar perfectes per la seva adherència i perquè no ressequen ni malmeten el cutis, més delicat al que comuniquem distinció, bellesa i suavitat. Només costa 5 pessetes l'esticig

TRACTAMENT DE BELLESA N.º 2

CARPE

Polvora, Coloret, Llapis de Llavís
Esmalt Nacrat de Roses

Tingueu compte
amb la pintura

El color dona expressió a la cara, però s'ha de tenir coneixement. Ni els llavis ni les galtes són un tros de pared per a pintar-los amb pintures corrents. Només hi ha un colorant apropiat i és el pigment natural de les flors que s'ha començat a usar per primera vegada amb el coloret i llapis per a llavis CARPE. Provés a veure's que són els únics que imiten a la perfecció el color natural i sanitos de la joventut sense perjudicar mai. Coloret 2.500 ptes; llapis, per a llavis permanent 5 ptes.

TRACTAMENT DE BELLESA N.º 2

CARPE

Polvora, Coloret, Llapis de Llavís
Esmalt Nacrat de Roses

L'encís
d'aquella nit

Aquesta mateixa nit vostè pot erudiar l'atenció per la seva bellesa i deixar a totes les seves amigues amb la boca oberta. Fàcil la prova i si no resulta tal com li diem no li costarà res. Comprí un flascó d'Esmalt Nacrat de Roses CARPE del color que vagi millor a la seva pell i apliqui-se'n una mica a la cara, escot, braços i mans i si les seves amigues no la feliciten i vostè no es trova més guapa que mai, retorni-li i retornaran el seu import. Només val 7.50 ptes. i dura molts mesos.

TRACTAMENT DE BELLESA N.º 1

CARPE

Colorem Líquid, Crema Volàtil,
Crema Nutritiva, Tonic Facial

El març del 1935 es penja aquest anunci, força diferent dels anteriors:

l'Última Novetat!

MAQUILLATGE PERMANENT
"CARPE"

Esmalt Nacrat de Roses - Coloret
Llapis de Llavís

Usant-les una sola vegada al matí conserven tot el dia una cara perfecta. Els més fixos, suaus i emborronats que se conserven. Donen a la cara un aspecte juvenil i distingit, que resisteix tot el dia la suor, la calor i el vent. El supermaquillatge que s'imposa en tot el món.

ESMALT NACRAT DE
ROSES "CARPE"

El gran embellidor modern del cutis. Conserva la pell molt, polida i precisa tot el dia, dissimulant e l'acte les taques, grans i arrugues.

COLORET NATURAL
"CARPE"

L'únic permanent. Acoloret i perfumat amb pigment i polen de flors, imita a la perfecció el color natural i sa de la joventut.

LLAPIS DE LLAVIS
"CARPE"

Superpermanent. El més fix de tots els llapis de llavis. No toca al beure. Resisteix la calor i l'aigua. Una aplicació dura tot el dia.

Esmalt, flascó gran 7.50 ptes.; petit 4.25 ptes. - Coloret, 2.500 ptes. - Llapis llavis, 5 gms.

"Anunci d'estil Jorba". Els hem pogut veure al llarg de cada any de la República i en tots els diaris. L'últim anunci (juny de 1935) relaciona dona i color rosa.

Calçats a la meitat del seu vertader preu

Núm. 81020 Sabata de pell
 fosc color marró, tall am-
 ricà de 4 centímetres;
 a pes. 9

Núm. 81021 Sabata de pell
 fosc color marró, tall am-
 ricà de 4 centímetres;
 a pes. 10

Amb motiu de l'inventari que estem portant a terme, ens hem proposat liquidar ràpidament tots els restes de sèries de calçat a preus extraordinàriament econòmics.

Per la seva gran varietat de models, efectuant les compres sense pèrdua de temps, trobarà vostè el calçat que necessita. No deixi d'aprofitar aquesta nostra excepcional oferta, la més important, la més atractiva i la més oportuna.

Núm. 81011 Sabata de pell
 fosc color beig, tall àl·li i mitjà
 a pes. 8

Núm. 81022 Sabata de pell
 fosc color marró, tall forat
 de 3 centímetres;
 a pes. 9

Trossos Ha començat, amb gran èxit, la tradicional ven-
 da de Trossos de Sèrie, la qual, juntament amb
 el saló de Llanes en paper, constituïren la nostra més culmina-
 da de la nostra Liquidació, i per la qual, i a més, a més, a més,
 la qual, i a més, a més, a més, la qual, i a més, a més, a més,
 la qual, i a més, a més, a més, la qual, i a més, a més, a més,

Trossos Ha començat, amb gran èxit, la tradicional ven-
 da de Trossos de Sèrie, la qual, juntament amb
 el saló de Llanes en paper, constituïren la nostra més culmina-
 da de la nostra Liquidació, i per la qual, i a més, a més, a més,
 la qual, i a més, a més, a més, la qual, i a més, a més, a més,

TEMPORADA DE PRIMAVERA

La presentació de les més altes novetats pròpies per a aquesta temporada les trobarà vostè exposades en els nostres grans espais. La varietat, gust i elegància predominen sota tots els conceptes, amb tarifes de preus, com veurà, fora de tota competència possible.

Decideixi's a fer-nos una visita, en la seguretat que han de veure's satisfetes les seves aspiracions.

Igualment li recomanem el nostre departament de Sabaterie, que compta avui amb un esplendorós assortiment de calçat, en models novíssims per a cavaller, senyora i cratures. El non plus ultra de la comoditat, elegància i economia.

Interessantíssim als nostres clients.—Disable, amb motiu de la festivitat de la Mare de Déu de març, aquests Magatzems estaran oberts els dies vuit del matí a la una de la tarda.

Magatzems JORBA. - Manresa i Barcelona

MAGATZEMS JORBA - MANRESA I BARCELONA

Per a PRIMAVERA I ESTIU

Una visita als nostres Magatzems és sempre d'utilitat i profit, especialment al principi de temporada. Per a l'actual de primavera i estiu, tenim posats a la venda una varietat molt extensa de teles fosques i absolutament noves que és necessari que vostè vegi per a decidir amb encert l'adquisició de **Sedes, Llanes i Fantases de Cotó** per als seus vestits. Preus de tota conveniència.

Interessant novetats en les Seccions de Confecció, Sabaterie, Roba blanca, Barretets, Sabaterie, Labors, etcètera, etc.

PRIMERA COMUNIÓ.—Immensa i variat assortiment de tots quants articles corresponents en aquesta solemnitat.—Als nens i nenes de Primera Comunió se'ls obsequia amb un val per a obtenir gratuïtament un bonic retrat.

QUAN VAGIN A BARCELONA
 Als nostres Magatzems de Manresa i Barcelona, a gran terme dels nostres Magatzems de l'Arquitectura de la Fira de l'Arquitectura. Gairebé 500 metres cúbics d'articles de les nostres d'últim a la meitat de la seva. Per a pujar a la meitat dels seus articles de necessitat que trobaran a la planta baixa dels Magatzems.

Magatzems Jorba

FIRA de MANRESA
 (Dies 10, 11, 12 i 13 del corrent mes de maig)

Per a les persones de les nostres d'últim i vistes, els nostres articles que, seguint l'ordre, començem en els dies de la Fira, el díada aquesta Magatzems obren les portes de la Fira de Manresa, a les 10 del matí, fins a les 6 de la tarda. El dia 10 del matí, fins a les 6 de la tarda, fins a les 6 de la tarda.

Novetats per a Primavera i Estiu
 Crida de les nostres produccions en Sedes, Llanes i Cotons gran nombre amb colors i dibuixos fantàstics i completament originals. Una visita als nostres Magatzems és sempre de profit i utilitat. Els recomanem aquestes dels nostres departaments de Confecció, Sabaterie, Sabaterie, Roba blanca, Sabaterie, Labors, etcètera, etc.

PRIMERA COMUNIÓ
 Immensa i variat assortiment de tots quants articles corresponents en aquesta solemnitat.—Als nens i nenes de Primera Comunió se'ls obsequia amb un val per a obtenir gratuïtament un bonic retrat.

Magatzems JORBA
 Manresa i Barcelona

NOVETATS per a HIVERN

Per a la temporada de l'hivern, presentem una sèrie d'articles molt interessants que comprats tot el mateix any i aprofitats que han produït les d'últim i vistes.

Interessant novetats d'últim i vistes en **SEDES** i **LLANES** per a vestir i aprofitats, Vestits, Ambrones, etcètera, etc.

Sabaterie, Roba blanca, Sabaterie, Labors, etcètera, etc.

PRIMERA COMUNIÓ.—Immensa i variat assortiment de tots quants articles corresponents en aquesta solemnitat.—Als nens i nenes de Primera Comunió se'ls obsequia amb un val per a obtenir gratuïtament un bonic retrat.

Magatzems JORBA
 MANRESA I BARCELONA

*** HIVERN ***

Per aquesta temporada presentem un assortiment de novetats, que comprats tot el mateix any i aprofitats que han produït les d'últim i vistes.

Interessant novetats de fines teles en **Sedes i Llanes** per a vestir i aprofitats, Vestits, Ambrones, etcètera, etc.

PRIMERA COMUNIÓ
 Immensa i variat assortiment de tots quants articles corresponents en aquesta solemnitat.—Als nens i nenes de Primera Comunió se'ls obsequia amb un val per a obtenir gratuïtament un bonic retrat.

Magatzems JORBA

PRIMAVERA i ESTIU

Robats els grans assortiments d'aquestes temporades.

En SEDES ESTAMPADA
 «i més noves i escollides»

En LLANERIA per a senyora i jove, les d'últim i vistes, etcètera, etc.

PRIMERA COMUNIÓ
 Tenim en existència tots els seus articles, en models de gran novetat i fantàstics. — Expositió d'últim i vistes de regals i de regals de la nostra Magatzems.

Tallers de Joieria, Optica, Modista, Sabaterie i Cambreria i la disposició dels nostres clients.

MAGATZEMS JORBA
 Manresa i Barcelona

Optical Jorba

Muntures modernes color rosa, especials per a senyoreta.

Ulleres per al sol a Pies. 1, 150, 225 i 4

Ulleres protectores per a tots els oficis i esports.

Execució exacte de les receptes dels senyors oculistes.

Canvi de cristalls.
 Reparació de muntures.
 Prisms, Lupes, Compta-Fis.—Tallat d'òptica.

Magatzems JORBA
 Manresa i Barcelona

Una altra cosa que passa actualment és que els objectes es divideixen per gènere.

INTERESSANTÍSSIM

Fins el dia 31 d'agost, Festa Major de Manresa, els **MAGATZEMS JORBA** liquidaran tots els restes de les existències dels articles de vestir de la temporada d'estiu a uns preus de tan extraordinària barataria, que constitueixen una verdadera sorpresa.

Preus de Liquidació—sorpresa en els articles següents i que no detallam donada la gran varietat de classes en cada un dels respectius articles, i qual demostració de barataria podran comprovar-la efectuant una visita als nostres Magatzems.

ARTICLES PER A SENYORA—Sedes novetats: Gaselles, Espoges, Granelles i Jacquards.—Sedes estampades en dibuixos d'original fantasia: Crepò, Merrokal, Peli d'Àngel i Riboullingues.—Pils naturals i semi-Bv lliços i estampats.—Cotons fantasies, immensa varietat de classes i gustos.—Calçats xecos lleugers i flexibles (totes les restes de sèries.—Ombrells (sonribbles) de cotó i de seda.—Jocs de roba blanca per a dia interior.—Barrets per a camp i plaia.—Mocadors forma caterva i bosses.—Mocadors de butxaca.

ARTICLES PER A HOMES
 Camises teixits de color llis i de punt.—Corbates.—Colpes d'estiu i restes de sèries per a tot temps.—Mocadors de butxaca de fil i de cotó.—Barrets de palla, forma novetats, o sigui la mateixa que els de panyo.—Camisetas, Calçats, Palmesopopelin, Cinturons, Tirants.

ARTICLES PER A LA LLAR
 Manteleries blanques brodades, i de color amb dibuixos teixits molt graciosos.—Vanes de seda i de cotó.—Jocs de lli amb finalismos brodat.—Raspalls de totes classes per a la roba i calçat.—Manes de llana i de cotó, etc.

ADVERTIMENT.—Fem present als nostres compradors que, passat el dia 15 del corrent mes, quedarà sense efecte l'admissió en aquests Magatzems del duros dels anys 1869, 1870 i 1871 pel valor respectivament de 25 pessetes i 21 rals.

MAGATZEMS JORBA
 Manresa i Barcelona

El 1936 els magatzems es van col·lectivitzar. Vegeu els anuncis del 1936 i 1937.

INDUSTRIES I MAGATZEMS JORBA
Manresa Col·lectivitzats Barcelona

Queviures JORBA

Per passats, boleros, pèl·les de peus i tota classe d'articles d'hivern JORBA

Ja porta guants, barret o botina? És un error que hi faci, per estar una indústria que hi treballen 80.000 obrers. Per tota classe de models JORBA

Gorras i abrics JORBA

Sabates de tota qualitat i preus JORBA

Edificis, esport, altímetres, visors, bicicles, roba blanca i recadors JORBA

Regals, Jocs i Bolíquets, models de més modernitat JORBA

El model de que aquesta Magatzems venguin barat i qualitat inimitable, és que en fabrica directament la majoria d'articles

Exposició permanent de mobles. Nocturna de visites. Moltes més recorts JORBA

JA ES ACÍ L'HIVERN!
On trobaran els millors articles per a poder combatre'l amb èxit?
No cal dir-ho.

INDUSTRIES I MAGATZEMS JORBA
MANRESA I BARCELONA
COL·LECTIVITZATS

PRIMAVERA

Senyora:

Ara de l'ocasió més propícia per adquirir en els nostres Magatzems les robes que necessiti per a l'hivern i vestit d'entretemps

Podem oferir-li escollidíssims assortiments amb dibuixos i colorits, als més destacats de la moda, i que omplint-nos en aquestes dies un buit entre les nostres volgues i d'altres clients.

Servici de visites i no es desmentirà de bon agrup de que els nostres Tallers responen a una completa gamma de novetats i de qualitat, amb un preu que a tots els punts.

Seguim les vendes de robes de robar de la col·lecció i programem de roba d'entretemps, d'abril fins a l'agost, aquests articles que difícilment podrem tornar a oferir.

Magatzems JORBA
COL·LECTIVITZATS

Magatzems JORBA
(Col·lectivitzats)
Manresa i Barcelona

Abans d'efectuar les compres d'articles de l'Indústria JORBA, serveix-se d'una visita als nostres Magatzems, on podrà veure els models de roba que ofereixen, amb gran diversitat de novetats, en models, colors i dibuixos, i amb preus de tant més moderats.

Llanes, Sedes Cotons:
Constitueixen els recursos principals amb les quals es fabrica la roba de la indústria JORBA, amb personal competent.

Panyeria:
Especialitat en robes confeccionades, en tota d'última moda per a l'hivern i estiu. Disposen de personal competent que atendeix a totes.

Una indústria en constant de viatge ha mantingut les seves activitats amb les últimes novetats de la moda. Tallers en qualsevol moment de la indústria JORBA, amb personal competent, asseguren la qualitat de la roba que es fabrica, amb preus de tant més moderats.

Advertiment: Des del 15 de març de 1937, les compres de roba s'efectuaran únicament als nostres Magatzems, on podrà veure els models de roba que ofereixen, amb gran diversitat de novetats, en models, colors i dibuixos, i amb preus de tant més moderats.

MODES * PRIMAVERA * NOVETATS
ESTIU

Per a homes i nens:
Totes les necessitats amb robes d'entretemps i de roba d'hivern, amb preus moderats i amb gran diversitat de models i colors.

Tallers de Sastria:
amb personal competent, per a tota classe d'articles i preus moderats.

Drapes, Corres, Camions, Camisols, Pantalons, etc., amb preus moderats i amb gran diversitat de models i colors.

Per a senyora:
El nostre assortiment, el qual es renova constantment amb les últimes novetats de la moda.

Llanes, Sedes Cotons:
Llans, queviures i robes molt modernes.

Taller de Modes:
en els nostres Magatzems dirigits per personal competent.

Confeccions:
i robes d'entretemps per a senyores i nens, amb preus moderats i amb gran diversitat de models i colors.

Magatzems JORBA, Col·lectivitzats
Manresa i Barcelona

SPORT
EQUIPAMENT DE TENNIS I GOLF

Novetats i robes impermeables de diverses qualitats i preus:
Thermos • Balmes i fogs per a camp • Totes i tambors per a camp • Tendes de campanya • Balmes Sarrons, Canes, Cautrons excursions, Gants, Xifres, Bandes, Pantalons, Barrets, Raquetes, Nages, Moltes

Pantalons, Guants, Gorras, etc.
Capes de protecció amb tots els seus accessoris • Capes i trajes per a futbol, natació, tennis, ciclisme, box, cross-country i altres esports • Llises per al sol, i d'altres articles propis per a excursionistes i d'altres esports.

Sempre les condicions més favorables.

INTERVENIEN: Fins a 1000 que els vots d'una persona que compra Magatzems en preu de 1000, es calculen a 20 de preu, com els vots que es calculen a 1000, per tant, el vot de 1000 que es calcula a 1000, i el vot de 1000 que es calcula a 1000.

MAGATZEMS JORBA
Col·lectivitzats
MANRESA I BARCELONA

FOTOGRAFIA
Appareils fotogràfics • Plaquetes • Pel·lícules • Tripodes • Altres accessoris
Bavetes fotogràfiques i material fotogràfic de tota classe a preus moderats i amb gran diversitat de models i colors.

“Anunci d'estil Jorba” però dels Magatzems El Sigle. Són del Dia de 1936 i El Pla de Bages de 1937.

SEDES, COTONS RENTABLES PER A ROBA INTERIOR
Magatzems **El Sigle**
Canal, 19-21-23
PATRONS **McCALL**
8494

Cotons Sedes rentables per a roba interior
Magatzems **EL SIGLE**
Carrer Canal 19, 21 i 23
PATRONS **McCALL**
8542

Comprant gèneres als Magatzems EL SIGLE
i adquirint un patró **McCALL** obtindrà un bon vestit elegant i barat
8540

Una bona llana per a vestir mig temps i estiu la trobarà en els Magatzems EL SIGLE
Carrer Canal 19, 21 i 23
PATRONS **McCALL**
8546

Les darreres novetats en sedes llans i estampades SEMPRE
Magatzems **EL SIGLE**
Carrer Canal 19, 21 i 23
PATRONS **McCALL**

Senyora:
Visiti la gran liquidació de TROSSOS de sedes, llanes, cotons, i fantasies que està donant els Magatzems **EL SIGLE**
Preus de Regal

Articles sobre moda femenina:

El Dia, 5 de març de 1932: PÀGINA FEMENINA. Peggy escriu sobre “Les Joies”. Ens dona consells sobre com escollir-les amb encert. És aconsellable que combini amb el vestit i no abusar. Ens parla molt sobre les perles (coll i orelles). Aptes per totes edats, però en joves portar també algun braçalet i anell.

El Dia, 12 de març de 1932: PÀGINA FEMENINA. Peggy ens parla sobre “els Capells”. Per exemple, els capells que es portaran durant la primavera de 1932 seran de color vermell o colors pastels. ML ens presenta “les darreres modes”. La moda persegueix ampliar els contorns de l'espatlla, per això s'utilitzen mànigues llargues. S'han inventat cinturons, jaquetes i vestits de paper. També existeixen capells que ondulen.

El Dia, 26 de març de 1932: PÀGINA FEMENINA: Peggy creu que la senzillesa i el pragmatisme impera en les dones. No donen tanta importància a les modes i s'ha acabat el temps quan “una només vivia per lluir”. Es porta roba més aviat simple i amb abundància de botons.

El Dia, 9 d'abril de 1932: PÀGINA FEMENINA. P(eggy) escriu “Dona, sinònim de bellesa”, creu que és l'obligació d'una dona és estudiar les seves imperfeccions i corregir-les, eliminant-les convenientment sobretot per elles mateixes i així tenir cura de la higiene *quin mal ha fet el patriarcat!*

Aquí teniu una mostra de la secció “La moda femenina” del Pla de Bages. Són principalment del 1933 i 1935. Els dos articles més interessants van ser els dos últims. Expliquen l'obediència de les dones a les modes. A les dietes per tenir el cos que està de moda o el que aparentment sigui desitjat, sobretot mai perdre la feminitat. En tots els articles s'exemplifica voler agradar i complaure a tothom.

La moda femenina

Les nostres dames joves i damelles que voldran seguir la moda d'aquest estiu, hauran de portar:

—
Capell d'ales amples, de palla fina amb clapes de plomes al costat esquerra i una cinta de seda negra tot voltant. També s'estila el color verd i vermell per la cinta.

—
Sobre el vestit després del migdia caldrà que porti un mantell de crep senzill i en forma de túnica.

—
Per sortir al carrer quan faci calor feixuga, un capell de palla fina amb les ales baixes.

—
Per viatge i esport, un suèter gris o una brusa color marron o blau.

—
Uns guants curts i clars, senzills, només amb uns botons vistosos o un petit adornament.

—
A la nit un moneder de crep georgette blanc amb una tanca de fantasia.

Vestits de crep de Xina florejats amb faldilla llarga fins a mitja cama i el cos creuat amb unallaçada de la mateixa roba al costat esquerra o al darrera.

—
Per vestit de dia ha de preferir el color blau, fet sistema esport amb jaqueta creuada i una velona que cau damunt les espatlles. A dintre una brusa d'organdi.

—
Exarpes de llana de color vermell verd, blanc, marron, i blau posades de qualsevol manera pel coll, dona un aire chic. Quan es porta exarpe cal portar capell petit.

—
Per sortides al camp i passeig als aforos de la ciutat, vestits de cretona florejats amb mànega curta, cenyits a la cintura i amb adornament de color de les flors.

—
Pull-overs de llana de colors combinats amb mànega curta i faldilla blanca, o de color molt clar Sabates d'estiu blanques.

Les dones i la moda

L'obediència fidelíssima que observen les dones a les disposicions que cada any o cada temporada adopten els àrbitres de les modes, comporta una sèrie de sacrificis i molèsties, els quals, però, són suportats amb resignació, si no vistos amb complaença.

Quantes dones hi ha que, no reunint llurs cossos les condicions aptes per amollir-se als capricis de la moda, havien aconseguit, a còpia de dejunis, de menjars especials i d'exercicis, esdevenir prou primes per a poder exhibir els vestits i presentar les siluetes assenyalsades. Però aquest triomf haurà estat ben efímer, perquè, segons diuen de París, ara la moda tindrà tendència a dibuixar cossos, si no obesos, almenys amb un cert volum, encara que ben proporcionats.

Ara els sacrificis i les molèsties seran per a les dones que ja de natural són primes. Mentre aquestes s'hauran de sotmetre a un règim de sobrealimentació per a procurar engraijar-se, les que s'havien aprimat per procediments especials en tindran prou amb tornar al règim de vida que seguien abans de la moda del cossos prim.

Les primeres víctimes de les decisions dels àrbitres de les modes han estat les models dels modistos parisencs, els quals, com és natural, s'havien adaptat a les línies rectes. Ara, en canvi, han rebut instruccions concretes de canviar aquelles per unes altres de més sinuoses. S'haurà de convenir, doncs, que la moda, tant per a la professional, com per a la simple aficionada, comporta, els seus trencacòs físics i morals, a part dels econòmics.

La moda i les dones petites

Les dones menudes, quan són ben proporcionades, tenen sobre les altres un gran avantatge que sempre hauran de tenir en compte. La seva fragilitat no deixa de provocar un sentiment de protecció, i és per això que, en general, una dona petita resulta ésser més donada que una de mides normals. Una dona amb una talla reduïda es vestirà, doncs, de manera que accentui la impressió de bellesa delicada que es desprèn de la persona.

Si aquesta manera d'abillar-vos us convé, heu d'ésser, naturalment més curoses encara de la vostra persona que cap altra dona. Totes les novetats i detalls que la moda inventa, la gràcia de les puntes i de les cintes, els vaporosos tuis, les sedes lleugeres, l'envolicament d'un níqui delicat i contribuiran a fer d'ella un objecte preciós, dolçament guardat en un delicat estalç.

Però molt de compte, perquè com més fins i delicats són els dissenys, més impecablement haurà d'ésser l'art de la manicura; hom us exigirà ungues perfectes. Els cabells rossos escauen meravellósament a aquestes petites dones. Aquest color daurat anau que emmarca la cara amb una aurèola de rulls sembla feta especialment per elles. Però llavors hauran de tenir en compte la puresa de la pell. Car una

Quant els vestits, aquests llaunaran d'ésser escollits i estudiats amb molt de compte, car la moda no les ajuda gaire. Però amb una mica d'intel·ligència es posarà remedi a aquesta falta.

La dona petita haurà de tenir molt de compte en la llargada del vestit que escollirà. A la nit, el problema es resol per ell mateix, car les faldules fins a terra l'ajudaràn, a més d'amagar uns talls o uns molts alts. A la tarda es quan resultarà difícil de trobar la mida de les faldules, puix que si aquestes són massa llargues no farà bonic, car les cames restaran massa curtes; i si les faldules són curtes llavors és la silueta la que s'escurça. Cal, doncs, trobar un terme mig.

Els vestits no hauran d'ésser gaire masculinitzats; fins i tots els esportius hauran d'ésser portats amb algun petit detall que els doni més feminitat. De totes maneres s'haurà de tenir molt de compte amb els detalls d'un tamany una mica gran, car aquests escurcen sempre la silueta.

Les perones petites quan fan més bonic és amb els vestits de nit. Aquesta temporada, per exemple, n'hi ha que semblen fets pensant en aquest tipus de dona com el presentat per Mazy Rouff, fet en un plec de color de rosa, en el qual hi ha unes taques estampades blanques. El vestit té una falduca

persona que vol semblar una figura de porcel·lana de Xixè animada no pot permetre's al no un color de cara de porcel·lana. Caldrà, a més, vigilar sempre la seva silueta car una persona baixa té una gran propensió a engraijar-se, i si resulta pràcticament una figura delicada, farà lleig una boleta d'engraix.

molt ample que acaba a sota amb dos petits volants. El cos és cenyit i porta una faixa que embolcalla les espatlles marcant la cintura, baixa fins a la cintura, la rojeja i es lliga amb un nus a un costat deixant caure les dues bugues fins a terra.

X.

Aquesta secció es transforma el maig de 1935 en “FEMENINES. Converses amb la modista”. Ho escriu en MAX.

FEMENINES

Converses amb la modista

Està molt bé que a una persona li agradi més un model que un altre, i que se'l faci fer; però, abans, ha d'estudiar amb atenció la seva silueta i desmarcar a la modista (si aquesta no ho fa ja de per si, i així ho farà si és bona modista), les modificacions, en el model, que el nostre tipus exigeix.

Però, ¿com sabem les modificacions que necessitem?
En general, si una persona és una mica forta de cintura a les espatlles, es procurarà que els colls, solapes i ornaments del cos del model, siguin més importants, aixamplant-los i reduint-los una mica; la falda i la mànega amb peces que tinguin una mica de fons, però sense abusar-ne, sense carregari-la amb botons i altres ornaments, com repants, brocats, pilotes. Si ja no es fenen vint anys, aleshores procurar donar una gran simplicitat recta al model. Per a donar més claredat a aquestes explicacions, adduïrem un exemple d'un model de platja.

Aquest model és un vestit de tres peces, compost amb una brusa, amb una solapa important, sense coll, i marcada amb tres ratlles de repants. De sota les solapes surten unes puntes de mocador de seda blau marí amb taques blanques mate. Les falda i les son rectes; al mig del davant hi ha una tira repantada, on van els tres per a cordar la de dalt a baix amb una botonada de nacre. A sobre d'aquest model, per tal de portar-lo a la tarda, hi ha una jaqueta recta, amb mànega curta; escot rodó i teta ella ribetejada amb una tira de repants. Un botó a la vora de l'escot cordarà aquest jaqueta, i unes butxaques a cada banda la faran més còmoda.

FEMENINES

Converses amb la modista

Per les nits d'estiu en les festes dels casinos dels llocs d'estiueig, es necessiten vestits senzills, però diferents i variats dels que la gent ja ens ha vist en les darreres festes i revetlles de ciutat. Però això de fer-se vestits nous, no va gaire bé a tothom. La persona traguada trobarà de moltes maneres algun sistema per a renovar algun model de l'altra temporada i la seva aparença serà tan elegant i de darrera moda com els vestits d'aquesta darrera temporada.

Es pot fer, per exemple, una jaqueta de glacé llis o amb fantasies, de colors clars, per acompanyar els vestits de crespó o seda negra. A aquestes jaquetes o capetes no tindran mànegues i seran (quan són jaquetes) molt més escotades de l'esquena que del davant, o si no pel dibuix del tall de la jaqueta deixa un tros d'esquena al descobert; la darrera moda vol que les jaquetes tinguin llargs falcons, baixant molt avinent del darrera. ¿Qui no es veu amb cor de tallar una d'aquestes jaquetes o capes en algun vestit de nit vell? Si no pot ésser glacé, serà amb un broc, un crespó estampat; si es vol també poden ésser fetes en un satí de colors vius o blanc.

Un model molt escantit de capa és un fet amb gassa, amb un coll entortillat, i el vol donat amb uns arrugats a sobre les espatlles; l'esquena va tota oberta de dalt a baix, de manera que s'obre com unes ales al més lleu moviment; va acabada a baix amb un volant clavat arrugat.

Un model de jaqueta molt escantit està fet en glacé o crespó estampat; l'escot està fet amb dos vius gruixuts de la mateixa roba, és rodó del davant i s'obre en punxa a l'esquena. Les mànegues porten tres ríngols de vius, posats: un a l'espatlla, un a mitja mànega, i l'altre a baix de tot. La jaqueta es corda a l'escot amb dos botons i queda tota oberta de dalt a baix. Del davant el faldó de la jaqueta és molt més curt que a l'esquena on baixa bastant.

Quant a les falduilles, enguany fetien un gran vol, es podrà recórrer a les puntes de leitit abundantment distribuïdes en tot el vol de la falduilla. Aquí el leitit podrà ésser de diferent qualitat que el fons de la falduilla, però haurà d'ésser sempre del mateix tipus de mate o brillant, o de crespó o de glacé suau.

Amb l'organza, aquest organfi de seda que té tant d'èxit aquesta temporada, serà ben fàcil d'incrustar unes tires senceres sobre un vestit d'engandi blanc o de color de la temporada passada, però millor recórrer als efectes de la llargada que no d'amplada; també es podrà canviar el cos d'organfi per un d'organza estampat, però aquest cos tindrà una mica de falda i unes mànegues molt voluminoses. Aquestes mànegues podran ésser de la forma que es vulgui; mentre semblin tant com es pugui a unes grans ales.

PER MAX

FEMENINES

Converses amb la modista

La silueta de moda es pot dir que no existeix, car aquestes són tantes i tan diverses que talment sembla com si l'alta costura es complagués d'establir amb les seves creacions, però aquí està variat no serveix sinó per meravellar pel gust perfecte amb què han estat ideades. Recta o exampada, de fantasia o clàssica, totes les siluetes es de-fensen i troben els seus adeptes més apassionats.

Els vestits esportius tenen un lloc molt important en la moda d'ara. La silueta masculina té, doncs, encara una influència; jaquetes clàssiques, abrics sastre, capes amples.

Els vestits de tarda són foigats, i es veuen molts cossos brussats a la cintura; les mànegues conserven encara la seva importància aixamplant les espatlles: les mànegues de pernil, prisades, arrugades, ajustades, llargues o curtes, totes les fantasies hi estan permeses.

En principi, les natges van ajustades, i si les falduilles porten algun vol, aquest va priat al davant. Els drapajats es troben de nou en els cossos i en les falduilles amb mil moviments graciosos, i varien amb cada model segons amb la matèria amb què són fets.

Els escots són molt variats, però sembla que hi ha una tendència a considerar-los estrets arran de coll.

Els abrics van espléndidament adornats amb pells, aquestes gairebé sempre amb pell, molt creatiu enmig del davant i cordat a un costat. Les sises molt amples, donen entre el cos i la mànega la sensació que són fets d'una sola peça la qual cosa dona una silueta molt nova.

Els vestits de nit senten amb claredat una influència oriental, amb efecte de pantalons i cintures entortolligades; també n'hi ha d'inspiració de l'art italià del segle XIV.

Els ornaments, aquests d'una gran riquesa són gairebé sempre molts i clips de brillants, de llors de totes menes, col·locades en garlandes o planes a sobre d'un escot, cintes amples nuades sobre l'espatlla i les bagues dels quals acompanyen els vestits fins a la vora.

Els teixits amb què són fets aquests models són variatíssims: meravelles, tant els dels vestits esportius, rugosos i aspres, per bé que suaus, com els dels vestits de nit rics amb barreges de metalls, moltes puntes i tals en els models de nit, i tricots a màquina i a mà en els esportius.

MAX

Sedes i joies

Anuncis del Pla de Bages, els dos primers són del 1933 i el tercer és de 1935.

Senyores - Senyoretes
Demani tota compra de sedes fins el dia 6 de febrer
Casa Quirse-Sobrero, 22

Senyores - Senyoretes
Comprar sedes avui és malgastar les pessetes. - Esperí el dia 6 de febrer i vagi a la
Casa Quirse-Sobrero, 20

Senyores - Senyoretes
El saber esperar és la clau dels èxits. - Demani tota compra de sedes fins el dia 6 de febrer -
Casa Quirse-Sobrero, 20

Regals per a Sant Josep

Extens assortiment en les nostres Seccions de Plateria, Joleria, Bisuteria, Relotgeria, Perfumeria, etc. La riquesa, bon gust i varietat dels nostres articles fan que el comprador es vegi atà fins en les més atnades exigències. - No deixis aquests dies de visitar tots els departaments de la Casa, on hi trobaran articles propis per a la ciutat de Sant Josep, a preus a l'abast de totes les possibilitats

MAGATZEMS JORBA - Manresa i Barcelona

BRILLANTS
III
PERLES
III
JOIES
III
NOVETATS
III
OBJECTES
PER A
PRESENTS
A. BUSQUETS
BORN 21 Tel. 1815

Altres

El Dia, 3 de febrer de 1933: AIXÒ PASSA A FIGUERES PERÒ ÉS INTERESSANT.

NO DEUEN D'ESSER FILLES DE MARIA

1 Les que vesteixen trajes cenyits o transparents o tan escossos de tela que deixin al descobert més de mitja cama comptant des del genoll a terra o més de mig braç o la mes lleugera part del pit o esquena, siguin de l'edat que siguin.

2 Les que sentades prenen habitualment la immodesta postura de posar una cama sobre l'altra.

3 Les que van prenent el perillós procedi de reunir-se i passejar se soles amb persones d'altre sexe que no siguin pares, germans o marits.

4 Les que van a les platges on es benyen juntes amb homes, i menys encara si són de les desdijades que en el mateix traje de beny traten i juguen amb ells.

5 Les que, sense ser forçades per pares i mairts, jels qui hi ha tan desgraciats i, freqüentment assisteixen a teatres i cines sense preocupar-se de la moralitat del que representen.

6 Les que es fan tallar, afeitar i arreglar el cabell per barbers que si no és moral que les dones facin aquest ofici amb els homes, tant poc deu ésser a la inversa.»

El Dia, 14 d'octubre de 1933: recordatori del diari (secció la moda) als pares que no vesteixen bé els seus fills. Sobretot, i com de costum, les mares en són més culpables.

Pel que fa a la pressió estètica, les nenes pateixen més, perquè han de ser presumides.

El Pla de Bages, 28 de maig de 1935: “Dels concursos de bellesa” segons la Marina són una pèrdua de temps, ja que miren només quina és més bella, però la bellesa no ho és tot, ha d’anar acompanyada d’altres qualitats. A més, creu que s’hauria de premiar a les dones que lluiten per la família i s’obliden d’elles mateixes sense esperar res a canvi, simplement procuren el benestar de la família.

ANNEX 4. La dona en el món laboral

El Pla de Bages, 27 de setembre de 1932: exemple que demostra que les dones ja s’havien incorporat al món laboral, però no tenien les mateixes oportunitats per estudiar i progressar.

«A les víctimes de la tràgica explosió d’una caldera de vapor ocorreguda el 17 de gener de 1902. Hi moriren els benemèrits fills del treball: Àngela Musterni i Soler, Antònia Musterni i Soler, Josepa Giralt i Sellarès, Àngela Sellarès i Esteban, Francesca Caellas i Sammarfí, Àngela Balfé i Serra, Maria Prunés i Llorens, Josepa Casablanca i Mañosa, Manuel Sunyer i Graells, Enric Pla i Galobart, Pere Cases i Camprubí i Joan Clapers i Molins. Sia en perpètua i pietosa recordança: Indústries i Magatzems Jorba, S. A. Pont de Vilumara, 25 de setembre de 1932.»
Es digna del més sincer i entusiasta aplaudiment el nobilíssim gest de la casa Jorba.

El Pla de Bages, 17 de setembre de 1935: “Pel retorn de la mare a la llar” - P Leon sobre les paraules del Pare Rutten. A grans trets la dona ha de tornar a la llar a cuidar els nens. No hauria de fer treballs durs, esgotadors, perjudicials i antihigiènics. Amb els treballs que deixi serviran per donar a feina a homes aturats.

Annex 4.1. Oficis

Annex 4.1.1. Artistes

Ràdio Club Manresa, on es dona projecció a dones artistes. Anuncis del Dia, els dos primers són del 1933, els altres són de 1933.

Recital de poesies originals de poetessa manresana Maria Assumpta Farré, per la mateixa autora.

Ràdio Club Manresa

Programa per a demà, de dos quarts de dotze del matí a la una del migdia: Selecció de discs de fonògraf.

Recital de treballs literaris originals a càrrec de la poetessa manresana senyoreta Conxa Espinalt.

Presentació a nostra estudi de la senyoreta manresana Meriana Colldeforns, canten algunes composicions del seu escollit, acompanyan-la al piano per la professora senyoreta Dolors Baisells.

Del Ràdio Club Manresa

En la radiació que va donar diumenge passat Ràdio Club Manresa hi prengué part la senyoreta Marina Colldeforns, cantant algunes composicions, acompanyada al piano per la professora senyoreta Dolors Baisells, ambdues manresanes.

La senyoreta Marina Colldeforns, que té un veu agraosa i ben timbrada, demostrà tenir unes dots especials per al cant i fou molt felicitada, així com també ho fou la sevägeniu acompanyant senyoreta Dolors Baisells.

No dubtem que si la nostra dilecta concitadana Marina Colldeforns cursa els estudis de cant, lograrà l’èxit que es mereix per les seves dots artístiques.

El Dia, 1935: a la Ràdio també tenen una Secció Femenina. *No sabem què hi fan.*

Ràdio Manresa	Programa per avul	Programa per avul	Programa per avul
<p>Programa per avul De 8 a 11 del vespre A les 8: Fragments del film «Una cançó, un beso, una mujer» A les 8'15: Recital de piano, càrrec de Nicanor Pérez. A les 9'45: Recitats còmics A les 9: Senyals horàries i noticiari de Ràdio Manresa. A les 9'15: Disc del soci. A 9'45: Secció femenina. A les 10: Solis variats. A les 10'15: Darreres notícies de Madrid. A les 10'30: Tangos caniats. A les 11'45: Música de dansa. A les 11: Fi de l'emissió.</p> <p>Programa per a demà D'1 a 2 del migdià: Discos variats.</p>	<p>De 8 a 11 del vespre: A les 8: Fragments de sarçuela. A les 8'30: Recital de tangos i cançons per Lucy Clory. A les 9: Senyals horàries i noticiari de Ràdio Manresa. A les 9'15: Disc del soci. A les 9'45: Secció femenina. A les 10'15: Darreres notícies de Madrid. A les 10'30: Ballables. A les 11: Fi de l'emissió.</p> <p>Programa per a demà De 1 a 2: Discos variats.</p>	<p>Programa per avul De 8 a 11 del vespre: A les 8: Música espanyola. A les 8'30: Fragments de revistes. A les 9: Senyals horàries i noticiari de Ràdio Manresa. A les 9'15: Disc del soci. A les 9'30: Secció femenina. A les 10: Concert. A les 10'15: Darreres notícies de Madrid. A les 10'30: Films sonors. A les 11: Fi de l'emissió.</p> <p>Programa per a demà De 1 a 2: Discos variats.</p>	<p>Programa per avul De 8 a 11 del vespre: A les 8: Fragments d'òpera. A les 8'30: Cançons. A les 9: Senyals horàries i noticiari de Ràdio Manresa. A les 9'15: Disc del soci. A les 10: Secció femenina. A les 10'15: Darreres notícies de Madrid. A les 10'30: Continuació de disc del soci. A les 11: Fi de l'emissió.</p> <p>Programa per a demà De 1 a 2: Discos variats.</p>

Obres de teatre que s'han anunciat al Dia.

20 de gener de 1931: Estrena de les noies de la fàbrica de Josep Vilà Ortonobes, dramaturg que va néixer a Santpedor i va ser locutor de Ràdio Manresa. Van formar part de l'obra algunes dones:

Prengueren part en l'obra la senyoreta Maria Font, la qual féu una vertadera creació del seu rol de protagonista, secundada admirablement per les senyores Victòria Piqué, Agata Puigcerver, Carme i Maria Costa i els senyors Jordi Muncunill, Antoni Sala, Rosend Puy i Josep Torres.

Fou també molt aplaudit per la concurrència el sainet del mateix autor, que també s'estrenà en aquesta funció; «Núvis a Barcelona» el qual fou interpretat per les senyores Font, Puigcerver, Piqué, i Maria Costa, i els senyors Ramon Sabattier, Jaume, Riera i Josep Perramon.

Rebim tots, tant l'autor com els actors, la nostra més cordial felicitació.

M. S. i B.

18 de juliol de 1932: Conxa Espinalt, autora manresana (guionista) ha escrit i s'ha representat "on va la joventut?" És sobre una dona que havia treballat de prostituta i d'aquí en va néixer Carles, qui intentarà trobar el seu pare. Tracte el dilema de: "l'estimació filial neix pel fet de l'engendrament o bé per les carícies i l'amor que ens prodiguen i dels esforços i sacrificis per procurar-nos el nostre benestar? Conxa Espinalt creu que pel primer. Nosaltres (El Dia) ens decantem a creure en el segon aspecte."

El 1935 es publica un reportatge i dues obres amb manresanes.

REPORTATGES

"Broadway-Boys", una companyia de varietés formada per joves manresans

Maria Boix, la "vedette". - Creus-Maria, parella de ball. - La nena Maria Teresa Playà, estilista del tango. - Joan Fernández, parodista. - Joan Garriga, fantasista.

Funció teatral a l'Ateneu

El proper diumenge tindrà lloc a l'Ateneu Obrer Manresà una extraordinària funció teatral a càrrec de l'Elenc Artístic de la casa, amb la cooperació de les actrius manresanes senyores Agata Puigcerver, Maria Costa i Rosa Lari, les senyorettes Genoveva Costa, Venturèta Oriol, Enriqueta Alvarez i Lola Torres, el nan Isart i la nena Creus. Posaran en escena la tragicomèdia d'Enric Lluelles «La vida no és nostra».

MARIA TERESA, nena violinista a la qual espera un gran esdevenidor.

SIMENBY, «chansonniere» festinista a l'estil dels grans creadors d'aquesta especialitat.

MARIA BOIX, «vedette» de la companyia i simpàtica cançonista que vol obsequiar el públic manresà amb les seves millors creacions, i entre elles el cuplet de moda «Lecçió de beques».

Fi de festa amb l'actipació de l'estrella de ball predilecta dels millors públics.

MERCÈ BES DALMAU Danesa espanyola i aixecació de la seva gran creació «EL AMOR BRUJO» de Falla.

ORQUESTRA JAZZ FARRÉS

28 de maig de 1937: actrius manresanes a l'obra "T'estimo" a l'Ateneu Obrer Manresà.

primeres actrius manresanes, Agata Puigcerver, Anna Ciaró, Lola Ciaró i Enriqueta Alvarez.

El 1932 i 1933 El Dia es va fer ressò de l'Exposició d'Artistes de Manresa i Comarca que es celebren al setembre. En van formar part dones com Concepció Piniella, Pilar Planas, Rosa Calveres o Maria Noguera.

De CONCEPCIÓ PINIBELLA, malgrat d'ésser la meua mare, puc parlar-ne d'una manera objectiva. La seva pintura obeeix a una concepció acadèmica, mediatitzada, només, per una vivesa exacerbada de color. Realitat frapant.

PILAR PLANAS.— Podríem repetir ací alguns dels conceptes exposats en parlar de Rosa Calveres. Ambdues bones movimentistes. La senyoreta Planas potser una mica més minuciosa, però no per això, menys segura en la visió, ni menys rimada en la solució lineal. Una percepció ràpida del que són «trets més essencials» i una forma graciosa d'accentuar los.

Així ja és molt... però és una llàstima que ultra la dibuixant, no haguem pogut admirar la pintora.

Rosa Calveres.—No ha estat tampoc gaire esplèndida en la quantitat. Una pintura de flors, molt plena de matisos, i un dibuix retrat que ens confirma la fermesa i la seguretat del seu traç.

Pilar Planes.—Els apunts que, d'una manera exclusiva exposà l'any passat, no ens permeteren delicades i un paisatge de Roca-jutjar globalment la pintora Pilar fort, tractats amb molt to. El bodegó, en canvi, potser té poca vida i uns pintures plenes de vida i uns colors. Amb tot, la vigorositat amb què «apunts colorits que, sense perjudicar els seus temes l'allunyen de ci de la seguretat dels seus trets, la concepció de la pintura com a «clase de adorno», que ens parla retraten una feminitat fina i sensible.

Els altres anuncis que han sortit són el de «Dibuixanta» al Pla de Bages durant tres anys i nou mesos (1932, tot el 1933, tot el 1934, tot el 1935 i 1936) amb una periodicitat pràcticament diària. I dos anuncis de la ballarina Josefina Cirera (El Pla de Bages, 1933) i Pilar Planas (El Dia, 1934) que han triomfat a Barcelona.

DIBUIXANTA—Born, 14, 3.er, 1.r

Una notabilíssima dansarina manresana

El divendres de la passada setmana va tenir lloc a Barcelona una memorable festa d'art, a càrrec, en bona part, de la notable dansarina i professora Josefina Cirera, manresana, filla del nostre bon amic Maties.

**Els nostres artistes
 Un triomf de Pilar Planes**

L'exposició de pintures de l'artista manresana Pilar Planes que està oberta a les Galeries Syra de Barcelona, està obtenint un gran èxit de públic i de crítica.

Annex 4.1.2. Mestres i professores

Professores oficials que van exercir durant la República i en tenim una font escrita: Emília Ramon Pujades, Felisa Rufes, Margarida Ruiz Oller i Montserrat Delhom. El Dia, els tres primers anuncis són de 1931 i l'últim del 1932.

Visita escolar
 Ahir la tarda, vam tenir el gust de rebre en aquest Diari, la visita d'una comissió escolar d'alumnes del col·legi que dirigeix la distingida mestressa, senyora Emília A. Ramon Pujades, en nombre de vintena, amb la finalitat instructiva de veure com és fet un diari modest com el nostre, compost a mà. Després de rebre algunes explicacions essencials i algunes demostracions de com és imprès un diari, les alumnes visitaren l'impremta Boixeda, on pogueren apreciar com són fets els impresos. Desitgem, per la nostra part, que la visita els hagi resultat agradable i profitosa.

Servel de vacunació
 Les alumnes de l'Escola graduada de noies de Sant Ignasi, que corre a càrrec de la senyora Felisa Rufes han procedit avui a la seva vacunació.

Material per una escola
 Dilluns vinent es proveirà l'escola de la senyora Emília Ramon Amat de nou mobiliari, adequat a la forma moderna, donant-se està oficial a la referida escola. Aquest col·legi està instal·lat al pis que fins ara havia ocupat el Jutjat de primera instància del nostre partit judicial.

De Primera Ensenyança
 Ahir tarda prengué possessió del seu càrrec de mestressa interina de l'escola de nenes del Poble Nou d'aquesta ciutat, Na Marguerida Ruiz i Oller.

El 1933 Manresa s'acomia d'Emília Ramon després de 20 anys i el 1935 Montserrat Calveras i Ubach es converteix en professora de català. El 1936 Montserrat Delhom és directora del Grup Escolar la Renaixença.

El lonx de comiat a la senyora Ramon
 Tal com vàrem anunciar, les alumnes i ex-alumnes de la mestra nacional N'Emília Ramon Amat, el diumenge l'obsequiaren amb un lonx a la «Granja Costa» com a comiat per haver estat proposada per a un dels Grups del Patronat Escolar de l'Ajuntament de Barcelona. Hi hagué nombrosa concurrència, i en l'ofertament hom remarcà com la senyora Ramon, fins avui, ha exercit tota la seva vida professional a l'aquesta Ciutat, complint-se vint anys en aquest mes d'haver-se possessionat d'una escola a Manresa.

Lonx de comiat
 Ha estat fixat el diumenge dia 7 de maig, a les cinc de la tarda, per a celebrar a la «Granja Costa» un lonx de comiat i a honor de la mestressa nacional Emília A. Ramon Amat, organitzat per les seves alumnes i ex-alumnes, amb motiu de complir-se vint anys que exerceix el magisteri a Manresa i haver estat proposada per a un dels «Grups Escolars» que estan sots el Patronat de l'Ajuntament de Barcelona. Els tiquets s'expenen a la mateixa «Granja Costa» al preu de 2'50 pessetes, fins el divendres dia 5 de maig.

Professora de català
 En els exàmens oficials de català superior per a la Inclusió al Cens de Professors de Català de la Generalitat de Catalunya, celebrats darrerament a la Universitat i presidits per En Pompeu Fabra, ha merescut el nomenament de Professora de Català Superior la nostra compatriota senyoreta Montserrat Calveras i Ubach, a la que felicitem coralment.

Directora del Grup Escolar senyor Ricard Munné, i senyora Montserrat Delhom.

Hi ha professores particulars com Teodora Domínguez (1935) i una mestressa (1938). També se sap que des de 1931 els mestres **particulars** poden incorporar-se al magisteri oficial. L'Estat vol treure els mestres religiosos, ja que és laic.

Ha retornat a aquesta ciutat l'antiga i acreditada professora de calats a mà senyora
Teodora Domínguez
la qual s'ofereix a donar lliçons i per a treballs en el seu domicili
Raó: Carrer
Barcelona, 116, 1.er, 2.a

Mestressa
d'ensenyament primari, s'ofereix per donar classes particulars.
Raó en aquesta Administració.

Una reunió de mestres i mestresses

Demà, dimarts, a dos quarts de deu del vespre, i al local de l'Associació de la Premsa de Manresa i Comarca, es reuniran els mestres particulars seglars, d'ambdós sexes, per a seguir tractant de la seva incorporació al Magisteri oficial. Hi són convidats tots els mestres i mestresses del partit judicial de Manresa.

Hi va haver quatre professores que es dedicaven a ensenyar a **confeccionar**. Trinitat Morera i de Font, Ramona Balcells, Montserrat Farreres i Pilar Costa. Són anuncis del 1933 i 1934.

<p>Acadèmia de Tall i confecció Sistema Martí Ensenyança ràpida per a aspirants a professora, poguent confeccionar-se les alumnes llurs vestits i dels seus familiars. Lliçons especials per a senyoretes empleades. Professora: Trinitat Moratona de Font. — Carrió 12, 2. on 2 na — MANRESA —</p>	<p>ACADEMIA DE TALL I CONFECCIÓ DE ROBA DE COLOR I BLANCA SISTEMA MARTI Les alumnes poden confeccionar-se els seus vestits i els dels seus familiars. Classes mensuals des de 10 pessetes i per a aspirants a professora. Es tallen patrons a mida. PROFESSORA: Trinitat Moratona de Font Carrió, 12-2n-2ª Manresa</p>	<p>Acadèmia de tall i confecció SISTEMA MARTI Dirigida per la professora Trinitat Moratona de Font Pensió en la mateixa Carrió, 12, segon, segona MANRESA</p>	<p>ACADEMIA de TALL i CONFECCIÓ per a roba de color i blanca, Sistema Martí, poguent confeccionar-se les alumnes els seus vestits i dels seus familiars - Es tallen patrons a mida Professora TRINITAT MORETON de FONT Carrer Carrió, 12 - 2.º - 2.ª</p>	<p>Ensenyament del Tall per correspondència en la Universitat Femenina «Perfecció» de Barcelona - Informaran: Professora R. presentant a Manresa, RAMONA BALCELLS, de Morera, Sobrerroca, 43 3-1.ª</p>
---	--	---	--	--

— Lliçons de labors per a noies de totes les edats, comprnent des dels treballs més elementals de cosir fins a labors artístiques i de luxe, a càrrec de les mestresses titulars Montserrat Farreres i Pilar Costa
Informes: Plaça Cots, 22, 2on. i Plaça de la República, 3, pral.

També hi havia professores d'esperanto, alemany, rus i anglès. Anuncis de 1933, 1934 i 1935

<p>Curs d'esperanto Igual com s'ha fet a les principals ciutats de Catalunya, s'ha organitzat a Manresa un curs d'Esperanto, la llengua del pervindre per a la intercomunicació de tots els pobles. Serà professorat per la senyoreta Elinjo Pähn, mestra d'Estònia, per mitjà del mètode directe «Cæth», reconegut com el més ràpid en l'aprenentatge d'idiomes. Anirem donant detalls.</p>	<p>Curs d'esperanto Demà l'entitat «Bela Espero» inaugurarà un curs d'Esperanto en el seu estatge (Ateneu Obrer Manresà) i que seguirà cada dimarts i divendres de nou a deu de la vetlla, i serà com a preparació al que donarà prouparament la professora estoniana Elinjo Pähn. El grup d'esperantistes crida tots els amants de la llengua internacional al curslet que fa preveure serà un èxit.</p>	<p>PROFESSORA ALEMANY-RUS Informacions: PLAÇA OM, 4, pral.</p>
---	--	---

<p>Solament ANGLÈS Professora: M. L. O. DANER Doctorada en Filosofia i Dret en la Universitat de París. Diplomada a «B» Medalla d'Or de Mèrit i Apreciació en la Universitat de Kolobarna (Iugò) - Passatge Pere III, 15, 2on</p>	<p>Anglès Professora nadiua (Londres) Preus moderats Passatge de Pere III, 15-2 MANRESA</p>
--	--

Professores de música: M. Lluïsa del Castillo i Xancó, Blanca R. Morera, Pepeta Palà, Montserrat Calveres i Marieta Ferrer. Són anuncis de 1931, 1933, 1935 i 1937.

<p>M. Lluïsa del Castillo i Xancó Professora de PIANO SOLFÈIG TEORIA</p> <p>Amigan, 1-3.er (Plaça Major) ::</p>	<p>Ensenyament del PIANO Tècnica B. SELVA SOLFÈIG TEORIA HARMONIA per la professora Blanca R. Morera Carrer A. Gulmerà, 39 - 3</p>	<p>Ensenyament del PIANO Tècnica B. SELVA SOLFÈIG TEORIA HARMONIA per la professora BLANCA R. MORERA A. Gulmerà, 39, 3.er</p>	<p>Pepeta Palà i Prat Professora de piano Solfèig i Teoria de la música amb Títols de Professorat del Conservatori del Liceu de Barcelona P. República, 4 :: Manresa</p>	<p>Conselleria de Cultura Escola Municipal de Música Exàmens de fi de Curs 1936-37 Durant els dies 15 al 25 del passat mes de juny tingueren lloc en aquest centre d'ensenyament, els exàmens de fi de curs en els que hi prengueren part 117 alumnes, entre matricolats a l'escola i lliures, pertanyents aquests darrers a les Acadèmies de les professores manresanes, Magdalena Sala, Montserrat Calveres, Blanca Morera, Marieta Ferrer i Acadèmia «Homs». El resultat dels exàmens fou el que segueix: Excel·lent amb distinció, 35 alumnes. Excel·lent, 54 alumnes. Notable, 27 alumnes. Aprobat, 1 alumna.</p>
--	--	---	---	---

El Pla de Bages i el Dia també es publicaven quan alguna dona aconseguia el títol de professora. Anuncis de 1934, 1935 i 1936.

Nova professora
Dins d'aquesta setmana va acabar brillantment la seva carrera d'estudiosa i aprofitada alumna del Conservatori de Música del Liceu de Barcelona, la senyoreta Pepetà Palà i Prat, obtenint amb la revàlida el títol de professora de piano.
Felicitem corament als seus agraïats i volguis pares, molt amics nostres, a l'ensenyament de la música ciutat, preparadores de la mateixa, bo i desitjant a la senyoreta Palà una interminable sèrie d'èxits en la seva artística professió.

Titols de professora de piano
Després de brillants exàmens celebrats en el Centre Artístic Musical de Barcelona el dia 6 del corrent mes, han obtingut el títol de professora de piano les senyoretas Maria Lluïsa Camins, Maria Guiter i Maria Vilalta, totes elles són deixebles de la professora senyora Magdalena Sala de Tarda, amb les qualificacions d'excel·lent amb premi de medalla d'or les senyoretas Camins i Guiter, i excel·lent amb premi de medalla de bronze la senyoreta Vilalta. Felicitem les novelles professores, així com també la professora mestra senyora Magdalena Sala de Tarda.

Professora de piano
En el Conservatori del Liceu de Barcelona i després de brillants exàmens, amb notes d'excel·lent, ha obtingut el títol de professora de piano l'estudiosa i agraïada senyoreta Roser Carné i Jordana, filla del nostre distingit amic, el comerciant senyor Josep Carné.
La nostra cordial enhorabona a la novella professora, pares i demés familiars.

Annex 4.1.3. Altres

El Pla de Bages ha publicat dos anuncis de dones que s'ofereixen com a **cangur**. El primer és de 1931 i el segon de 1936. El tercer és del Dia, octubre de 1932. S'obre un concurs per a quatre places de mainaderes i dues d'auxiliars de les cases bressols.

S'ofereix dona per a guardar una o dues criatures que ja caminin a hores que convingui.
Raó: Carretera de Cardona, número 60, 1.er, 2.na.

JUNTA LOCAL DE PROTECCIÓ DE MENORS
Secció de Cases Bressols

Pel present s'obre concurs per a proveir quatre places de mainaderes i dues d'auxiliars de les «Cases Bressols» d'aquesta Junta d'acord amb les següents bases:

Anuncis de **minyones o serventes** del Pla de Bages i del Dia (1932, 1933, 1935). Una dispesa és una casa on es dona allotjament i menjar a un grup reduït de persones per un preu convingut.

Es faciliten i es lloguen, gratis, minyones. - Informaran: carrer Arbonés número 1, sabateria, (entrant pel carrer de les Piques)

Serventa

d'uns 30 a 35 anys, es necessita per a casa de 3 de família.
Raó en aquesta Administració.

Senyora vídua

s'ofereix per a guardar infants a casa seva. Preus mòdics.
Raó en aquesta Administració.

Minyona

que sapiga cuinar, es necessita per tres mesos.
Raó en aquesta Administració.

Més anuncis, **mecanògrafes i senyoretas per a despatx o oficina**.

El Dia, 1932: concurs per cobrir una plaça de mecanògrafa. Es necessita una espanyola d'entre 18 a 46 anys, no tenir cap defecte físic ni antecedents penals i tenir una bona conducta. També han de saber escriure i llegir perfectament i fer una prova de mecanografia. Lourdes Porta i Cirera l'ha aconseguit.

El tercer anunci és del Diari UGT del 1938.

Concurs per a cobrir una plaça de mecanògrafa

Es dona compte del resultat del fall del Jurat nomenat per fallar el concurs per a la provisió de la plaça de mecanògrafa. S'adjudica a la senyoreta Lourdes Porta i Cirera.

MECANOGRAFA

castellà-castellà, es necessita per hores extraordinàries.
Raó aquesta Administració.

De tots els diaris, **senyoretas per a despatx** (1934, 1935 i 1938).

Es desitja senyoreta de 16 a 18 anys per a despatx. Dirigir-se a carrer Carrió, número 35, i a Guimerà, número 71, segon.

Es desitja senyoreta, de 15 a 18 anys, per a despatx. Dirigir-se: Carrió, 35, 2.n., 1a.

Senyoreta, s'ofereix

a hores, per comptable o tasques d'oficina.
Raó a aquesta Administració.

També hi havia **dones dependents**. Els anuncis són de 1933 i 1935 del Pla de

Bages.

Falta dependenta
Informes:
TUPINAMBA
Plaça República, 3
Guimerà, 15

Senyoreta
pels diumenges al matí, es necessita per al repartiment i propaganda d'un producte en establiments de queviures.
Dirigir-se a Sebastià Torrens, Carretera de Vic, 18.

S'ofereix
dependenta, sense pretencions, per establiment. Té 17 anys.
Raó en aquesta Administració.

El Departament de Proveïments de la Generalitat regulava la venda i el preu de productes com el vi, el bacallà, tocino o sabó. En són exemples aquests anuncis del Dia de 1936.

Demà arribaran 1.000 aeroplans a aquesta ciutat

Durant uns quants dies a tota els compradors d'una garrufa de vi del Sindicat Agrícola d'Artés se'ls regalarà un bonic aeroplà amb el seu aparell corresponent per a fer-lo volar.

Preus d'aquest vi: Clar selecció, 1'85 ptes garrufa 4 litres.
Negre Extra, 1'65 ptes garrufa 4 litres.

Clar Selecció, 1 pta. garrufa 2 litres.

Tenen l'exclusiva de venda d'aquest vi en aquesta ciutat els establiments següents:

- MARIA CUCURELLA
Guimerà.
- JOAN RENALIES
Ali Puigterribé.
- JAUME BADIA
Plaça Gispert.
- AMADEU MORROS
Urgell, 1.
- SALVADOR COMELLES
Sant Miquel, 2.
- FRANCESC CUCURELLA
Escodines, 12.
- PERE JUNCADELLA
Major, 3 (Poble Nou)
- JOAN BAYONA
Guimerà, 43.
- FRANCESC MOLINS
Santa Lúcia, 1.
- JOAQUIM GRAUPERE
Marolles, 7.
- JOSEP COLELL
Sant Fruitós, 5.
- RAMON CUSIO
Carretera de Vic, 106.
- ANTONI COTS
Còs, 27.
- FILLA DE J. COLL VALL
Carme, 22.
- VÍDUA DE JOAN CUSIO
Carretera Cardona, 53.
- JESUS ENCARNACION
Sant Andreu.

LOCAL

Comité Revolucionari Antifeixista de Manresa
(Departament de Proveïments)
Aquest Comité per tal de resoldre en el possible l'equitatiu repart al consumidor dels articles de primera necessitat, amb les mínimes molèsties i més favorables condicions, pel que fa referència al bacallà.

FA AVINENT:
Que, a partir d'avui es vendrà preferentment remullat i al preu de 125 pessetes la lliura, en els establiments de pesca salada:

- Filla de Josep Coll, Carme, 22.
- Antoni Llobet, Carme, 27.
- Lluís Garriga, Carme, 35.
- Paula Planell, Joc de la Pilota, 20.
- Agustí Solé, Cap del Rec, 6.
- Francesc Oliveres, Cap del Rec, 2.
- Vidua de S. Fontanet, St. Miquel, 12.
- Pau Puig, St. Miquel, 14.
- Francesc Arderiu, Born 32.
- Isidre Solé, Bases de Manresa, 7.

Si per omissió involuntària a algun establiment dels que es indiquen a la venda de pesca salada no figura a la relació anterior, és pregat de passar a posar-ho en coneixement d'aquest departament i serà atès sempre que, com és natural, demostrin haver-se dedicat abans a la venda d'aquest article.
Pel Departament de Proveïments, Salvador Grau.

- Departament de Proveïments**
Repartiment de sabó
De conformitat amb les disposicions donades en anteriors notes, demà dimecres, dia 1 de setembre, es repartirà en les botigues que a continuació detallam el sabó corresponent a la primera setmana del ja esmentat mes.
- Fils d'A. Ferrer, Bojò, 22.
 - Marcel Drets, Guimerà, 28.
 - Jaume Lladó, Carme, 11.
 - Josep Baraldés, Galceran Andreu, 5.
 - Matilde Sagoè, Major (P. N.), 121.
 - Josep Bales, Jaume Compte, 16.
 - Pau Vila, Alt Remel, 14.
 - Vidua de J. Soler, Carner i Romeu, 42.
 - Teresa Segura, Escodines, 53.
 - Madrona Segoés, Cra. Sampedra, 12.
 - Josep Pla, Ferrer i Guàrdia, 29.
 - Vidua Soldevilla, Plaça del Combarç, 6.
 - Daniela Piguera, Barriada El Guix.
 - Josep Busquets, Cra. de Vic, 30.
 - Manresa, agost del 1937.
 - L'Alcalde President, J. Corbella.
 - El Conseller de Proveïments, Sanmartí.
- J. Parareda, Cap del Rec, 1.**
R. Valls, Plaça República, 19.
Vidua de J. Parera, Urgell, 9.
J. Barredes, Cra. Cardona, 55.
Tomàs Serra, Flors de Maig, 1.
Josep Servitje, Casas Sala, 18.
Simó Galobart, P. República, 11.
Germans Mora, Plaça del Combarç, 6.
Juli Miret, 6 d'octubre, 30.
Pau Masachs, Vilanova, 9.
Catarina Basillas, Urgell, 50.
Jaume Lladó, Plaça Carme, 9.
Emili Grifell, Plaça Gispert, 5.
J. Vilala, S. Fructuós, 35.
Hermenegildo Pasquins, Poble d'Infants
Manresa, 3 de Juny del 1937.
L'Alcalde President, J. Corbella.
El Conseller de Proveïments, Gumerà i Sanmartí.

D'oficis relacionats amb el món de la moda hem trobat els següents:

Són anuncis del Dia i del Pla de Bages i del 1932 al 1936.

Anuncis de modistes: tres modistes a destacar Candelaria Planell, Pilar Palà Prat i Pilar Folch.

<p>Modista s'ofereix a domicili. Raó: Plaça Gispert 5, i Sant Francesc, 2.</p>	<p>Modista necessita una oficiala i una aprendenta. Passeig Pere III, 28, tercer.</p>	<p>Modista necessita una oficiala. Taller de Candelària Planell Passeig Pere III, 28, tercer.</p>	<p>Modista pren noies a cosir, tarda i nit. Raó en aquesta Administració.</p>
--	---	---	---

Pilar Palà i Prat
Modista
Plaça República, núm. 2, 2.on
MANRESA

Pilar Folch
Modista
"CORTE PARIS"
Muralla St. Francesc, 88-3
MANRESA

MERCÉ, modista de l'alta costura. - Tall i confecció pràctics. - Era de l'Esquerra, núm. 5, baixos :- Manresa

Anuncis de brodadores

<p>Falta senyoreta que sàpiga brodar a màquina. Dirigir-se a Màquines ALFA, carrer Guimerà, 24.</p>	<p>Senyoreta falta, que sàpiga brodar. Raó: Màquines Alfa, carrer A. Guimerà 24.</p>	<p>Senyoreta que sàpiga molt de brodar a màquina es necessita. Dirigir-se aquesta Redacció.</p>
---	--	---

Anuncis de sastresses

Falten mitges oficials i aprenents sastre-sses. Raó: Nou, 21, 1.er	- Falta, aprenent o aprenenta per taller de Sastreteria. Informes: A aquesta Redacció.	Es necessita Oficiala sastressa. Cap del Rech, 2, primer.	Es necessiten una oficiala sastressa i aprenents. Raó: Capdelrec, 2, primer.
--	--	---	---

Oficiala sastressa
Es necessita bona oficiala sastressa per a confecció fina. Interés presentat-se sense aquesta condició.
- CARRERAS, sastre: Jaume
 I, 5.-1.er
Falta mitja oficiala i aprenenta.
Dirigir-se carrer S. Bartomeu, 50, primer, Manresa.

Anuncis de pantaloneres

Es desitja bona pantalonera. Treball a domicili. Raó en aquesta Administració.	Falta ermillera i pantalonera. Treball tot l'any. Sastreteria J. Serra Claret, Born, 11. Telèfon 2216.	Falta pantalonera, aprenenta i oficiala. Passaig Pere III, 9.	Bona pantalonera ofereix els seus serveis. C. A. Guimerà, 57, 3 er.—Sallent.
---	---	---	--

Hi havia **metgesses i doctores**. N'és exemple l'anunci de **Mercè Miquel**, ha sortit durant tot el 1931, el 1932, 1933, 1934, 1935, 1936 i els set primers mesos de 1937 amb freqüència pràcticament diària al Pla de Bages i de vegades al Dia. És l'anunci més repetit.

Retorn
 Es troba altra vegada entre nosaltres, després d'una d'absència, la coneguda i acreditada callista-cirujana Mercè Miquel, vidua Gorgui, lo qual obrirà el seu despatx al carrer Batardes, 6, primer segona, on ja l'havia tingut abans de potar-lo a la Plaça Sant Domenec, 1 (Casa Burés).
Mercè Miquel - Vidua de Gorgui
CIRIJANA PEDICURA
 Plaça de Sant Domènec, número 1

Els altres anuncis són del Dia, excepte el de Rosa Ferrer que també surt al Pla de Bages. El primer és de 1931, el segon de 1931-1932, el tercer i el quart de 1935-1936.

La Doctora Cecília Marín Metge - Ginecòloga neboda de la Doctora Montserrat Bové de Marín, ha traslladat la seva consulta de Barcelona al carrer Provença, 293-1.er. (entre Llàuria i Bruc) Telèfon 76944. Visita pel matí, excepte els dissabtes	PROXIM TRASLLAT DOLORS TORRA Comadrona Cirurgiana Callista Ofereix a la seva distingida clientela i al públic en general, el seu nou domicili, des del dia 1 d'octubre, al carrer de St. Miquel, 30-1.er.	Rosa Ferrer METGESSA Malalties de la dona i parts Dijous i diumenge, de 9 a 1 BORN, 10, segon	Francesca Tost de Menéndez COMADRONA Sobreroca, 24, segon
---	---	---	--

El 1935 trobem anuncis del Dia i del Pla de Bages d'oficis no habituals. El primer era **tirar cartes**, una professió immoral. El segon treballa el cuir i el metall. El tercer és la **prostitució**. I els dos últims són del Pla de Bages de 1937, una **ferreteria**.

Una que tira les cartes i quelcom més
 La veïna Maria Casajuana que viu a la Plaça de l'Hospital, número 9, 3er, 1.º, le qual es dedica a la immoral professió de tirar les cartes per denúncia de Maria l'ons Pinyes, de 32 anys, veïna de Balsreny, en anar a consultar-la sobre el malestar amb el seu marit, es trobà a mancar del moneder que portava 50 pessetes en paper les quals foren restituïdes per l'esmentada Maria Casajuana.

TREBALLS SOBRE CUIRO I METALL PER TERESA RECAS Molt útil per a mestresses i alumnes d'Escoles Normals PREU: 275 pessetes De venda a les principals llibreries	Casa de prostitució tancada A causa d'una denúncia dels veïns dels carrers de la Canal i Pedregà ha estat tancada una casa de prostitució clandestina regentada per una dona coneguda per «La Rosse»	FERRETERIA Filla de J. Vilaseca Arau Oficines i Vendes: Bases de Manresa, 20 - Telèfon 1117 Magatzem: Angel Guimerà, 19 MANRESA	EN LA FERRETERIA Filla de J. Vilaseca Arau trobareu estules i tot els articles de calefacció Bases de Manresa 20 - Telèf 1117 A. Guimerà, 19 - Telèf 1272 MANRESA
--	--	--	---

En aquesta imatge es veu que cap dona exerceix de jutge o suplent el 1935. El setembre de 1936, només una dona s'incorpora a la plantilla fixa de l'ajuntament, Carme Baltiérrez i cap al Consell Municipal de Manresa.

Els jutges municipals i suplents del Partit Judicial de Manresa

Aguilar de Segarra Jutge, senyor Josep Ferrer i Prat. Suplent, senyor Ramon Forn i Corominas.	Molí Jutge, senyor Agustí Vives i Sanjaudó. Suplent, senyor Andriu Ros i Guix.
Ariés Jutge, senyor Salvador Delisau i Rocafort. Suplent, senyor Josep Soler i Armenteres.	Mura Jutge, senyor Agustí Sala i Palné. Suplent, senyor Francesc Grau i Parcerisas.
Avinyó Jutge, senyor Ramon Salés i Nogueras. Suplent, senyor Mena Palatí i Manera.	Navarres Jutge, senyor Jaume Brucart. Suplent, senyor Valenti Casajouana.
Bolsaseny Jutge, senyor Carles Cases i Puigdorca. Suplent, senyor Jaume Gras i Suredia.	Rafadell Jutge, senyor Francesc Pujolà i Lladó. Suplent, senyor Josep Ferrer i Pujolà.
Calders Jutge, senyor Joan Tarrés i Pons. Suplent, senyor Joan Reixac i Estebanell.	Rocafort i Vilamara Jutge, senyor Manuel Bosc i Calabrisa. Suplent, senyor Jaume Espinalt i Valcà.
Callús Jutge, senyor Joan Portella i Martorell. Suplent, senyor Francesc Corbis de Planell.	Salient Jutge, senyor Joan Talguer i Claret. Suplent, senyor Josep Barcons i Coc.
Castelladell Jutge, senyor Josep Trullols i Fusté. Suplent, senyor Salvador Boscquets i Ardió.	Sampedor Jutge, senyor Ramon Sala Luak. Suplent, senyor Bonaventura Fabregas Ferrà.
Castellbell i Viljar Jutge, senyor Francesc Pijuan i Reig. Suplent, senyor Andreu Simó i Cabrer.	Sant Feliu de Saserra Jutge, senyor Valenti Vila i Riera. Suplent, senyor Miquel Llanusa i Ribol.
Castellfeliu del Boix Jutge, senyor Josep Casals i Palau. Suplent, senyor Martí Platatz i Bonfills.	Sant Fruitós de Bages Jutge, senyor Josep Sabrés i Pelegrí. Suplent, senyor Lluís Trapé i Viñals.
Castellví de la Ribera Jutge, senyor Pau Giralt i Cassinella. Suplent, senyor Jaume Claveria i Dians.	Sant Martí de Torrealta Jutge, senyor Miquel Torres i Llobet. Suplent, senyor Francesc Pla i Arias.
Castellví de la Selva Jutge, senyor Francesc Rovira i Canals. Suplent, senyor Joan Vilaseca i Vilaseca.	Sant Mateu de Bages Jutge, senyor Joan Clavellet i Soler. Suplent, senyor Jaume Caspades i Soler.
Estany Jutge, senyor Pere Soler i Vilanova. Suplent, senyor Josep Francesc i Gaja.	Sant Salvador de Guardiola Jutge, senyor Jaume Codina i Arnan. Suplent, senyor Joan Vila i Oller.
Fonollosa Jutge, senyor Joan Soler i Argente. Suplent, senyor Rafael Viladri i Jubert.	Sant Vicenç de Castellet Jutge, senyor Francesc Cires i Escrivà. Suplent, senyor Josep Puigdollers i Cadevall.
Galí Jutge, senyor Lluís Manubens i Rovira. Suplent, senyor Pere Valldaura i Clares.	Santa Maria d'Oïls Jutge, senyor Lluís Valeri i Valeri. Suplent, senyor Ramon Crespià i Vilari.
Marganell Jutge, senyor Jaume Oller i Juyent. Suplent, senyor Ramon Puigdollers i Tarrés.	Sària Jutge, senyor Josep Salats i Camps. Suplent, senyor Mateu Bascardi i Viladri.
Monistrol de Montserrat Jutge, senyor Angel Notti i Avana. Suplent, senyor Antoni Sisa i Moracho.	Talamanca Jutge, senyor Valenti Singla i Oller. Suplent, senyor Jaume Sallars i Casanoves.
Manresa Jutge, senyor Antoni Gaya i Parés. Suplent, senyor Josep Ballarà i Ferrer.	

Personal que s'incorpora a la plantilla fixa de l'Ajuntament

En la sessió plenària, que en caràcter extraordinari va celebrar l'Ajuntament el passat dia 15 del mes que som, s'aprova el dictamen que presenta la Comissió de Governació referent a personal. Per aquest dictamen queden incorporats a la plantilla fixa de l'Ajuntament els següents empleats Municipals:

Ramon Sanz. Administrador de l'Asil Alberg Joan Selves.
Carme Balbà. Sub Administrador de l'Asil Alberg Joan Selves.
Josep Torre Pujol. Administrador del Sanatori de «La Callia».
Melchor Muncuñill. Administrador de l'Hospital de Manresa.
Amadeu Bosc Pons. Administrador de l'Asistència Social.
Antoni Martí Farreres. Administrador dels Serveis de la Sèptima i Aigües Potables.
Joaquim Amat i Pinella. Cap de la Secció de Serveis Fideles.
Ramon Gusi. Oficial Primer; Cap de Secció de Foment.
Jaume Vall i Cassó. Oficial Segon de Secretaria.
Joan Masera i Tapias. Oficial Tercer de la Secció d'Arbitris.
Marià Homà. Oficial Tercer.
Narcís Renart. Agent Executiu.
Amadeu Cornet. Oficial Tercer de l'Oficina d'Inspecció i Sanitat.
Lluís Duran. Escrivent.
Josep Ferrás. Id.
Joan Espinalt. Id.
Isidre Morros. Id. al servei de l'Arxiu.
Josep Manyoses. Oficial Primer Administrador de l'Escozorador.
Antoni Olibol. Mecer.
Angel López. Aguardi.
Paquet Palau. Id.
Ramon Meris. Guàrdia Municipal Lleonart Adell, Id.
Andreu Argellic. Id.
Ruf Olivares. Id.
Llorenç Reixac. Id.
Josep Riua. Id.

Ventura Romà. Id.
Ramon Canela. Id.
Isidre Garcia. Id.
Joaquim R. Ambal. Id.
Sebastià Rogueta. Id.
Vicenç Salas. Id.
Antoni Soler. Id.
Miquel Torrella. Id.
Joan Vilaseca. Id.
Antoni Bonjoc. Porter de la Comandància.
Josep Morera. Guàrdia terres.
Anselm Palau. Id.
Josep Mancuñill. Id.
Pau Pla. Id.
Joan Vidal. Vigilant Grup Escolar Mercè.
Armenjol Cabanes. Vigilant Grup Escolar Renaltesca.
Marià Pagès. Vigilant Col·legi de Sant Ignasi.
Marcel·lí Vila. Ordenança Secció Arbitris.
Florenci Clariens. Ajudant Arquitecte, capatax brigada obres.
Joan Botines. Inspector d'Arbitris.
Lluís Torres. Porter Conserge Escorçador.
Lluís Coderc. Matancer de l'Escozorador.
Josep Berenguer. Peó de l'Escozorador.
Leandrea Almasq. Electricista.
Antoni Call. Electricista.
Ignasi Castells. Manxà lampista Gener Canó, Fuster.
Josep Planas. Id.
Jaume Riera. Pintor.
Ramon Meris. Xofer mecànic.
Lluís Balaguer. Metge titular.
Lluís Paig Vilajuana. Metge auxiliar del Dispensari.
Enric Planells. Id.
Josep Maria Vilaseca. Participant del Dispensari.
Jaume Bertran Monsec. Inspector Oficina d'Inspecció i Sanitat.
Pere Pons Maxí. Vigilant Sanitari de Segona Classe.
Ramon Cases. Id.
Josep Gasset. Id.

Miquel Criadó. Id.
Josep Barnol. Id.
Calixte Balaguer. Id.
Julià Pujol. Id.
Josep Sabats. Id.
Josep Clera. Id.
Miquel Mira. Id.
Joan Terme. Id.
Lluís Pujol. Id.
Jaume Galobardes. Id.
Carles Vilaseca. Id.
Salvador Calmes. Id.
Francesc Padreño. Id.
Josep Puiggrós. Id.
Francesc Garcia. Id.
Ramon Margó. Id.
Jaume Torres. Id.
Jaume Sala. Id.
Lluís Oller. Id.
Josep Cuence. Id.
Ramon Carver. Id.
Santiago Simon. Id.
Antoni Blanc. Id.
Emili Coll. Id.
Joan Olivares. Id.
Marcel·lí Guixart. Id.
Manuel Ferrer. Id.
Joan Cortios. Id.
Tornà Mercadal. Id.
Daniel Casajouana. Id.
Joan Coll. Id.
Joan Vilaseca. Id.
Josep Alavedra. Id.
Joan Prat. Id.
Miquel Robles. Id.
Josep Solà. Id.
Enric Moya. Id.
Ramon Mas. Id.
Antoni Cabanes. Id.
Pau Espolada. Id.
Marcel·lí Ferrás. Id.
Angel Corbella. Paleta de la Brigada d'Obres.
Josep Jovells. Id.
Pau Sallés. Id.
Miquel Pons. Id.
Josep Pla. Id.
Josep Roqueta. Peó de la Brigada d'Obres.
Daniel Escoder. Id.
Josep Selga. Id.
Josep Espeli. Id.
Pau Conesa. Id.
Baldomer Guindó. Id.

Josep Peirà. Id.
Josep Corominas. Id.
Jaume Serra. Id.
Francesc Figols. Id.
Josep Nadal. Id.
Pere Vilalta. Id.
Rafael Masana. Id.
Josep Grana. Peó de la Brigada d'Obres.
Galeit Navarro. Id.
Jaume Bascardi. Id.
Pere Origa. Id.
Ramon Cabot. Escopeter.
Gabriel Clos. Id.
Ramon Blas. Peó Cementir.
Josep Graells. Id.
Josep Castell. Jardiner.
Francesc Simón. Ajudant de jardiner.
Albregt Cortés. Peó de l'Escozorador.
Jaume Figueras. Xofer mecànic.
Pere Armengol. Arquitecte municipal.
Cap del Cos de Bombers.
Joan Francesc. Veterinari titular.
Ramon Casera. Veterinari titular.
Baldomer Riu. Director del Laboratori.
Joaquim Dalmas. Professor d'anatomia del Laboratori.
Ramon Brunet. Conseller del Leprosari.
Ignasi Casayas. Guàrdia de la Saqueia.
Rogert Torres. Id.
Agustí Torres. Id.
Isidre Padró. Id.
Francesc Padró. Id.
Josep Torres. Id.
Antoni Serra. Fontaner de les Aigües potables.
Emili Fabregas. Guàrdia de les Aigües potables.
Jaume Bertran. Id.
Ramon Puig J. Ball. Metge encarregat del Servei d'Aigües Potables.

DIBUIX
COMERCIAL INDUSTRIAL
CARTEL·LES
A. MARTI FARRERES
Passatge, 20, baixos

Constitució definitiva del nou Consell Municipal de Manresa

ALCALDE PRESIDENT: Josep Corbella Sunyé. (C. N. T.)
SOTS-SECRETARI PRIMER DE LA PRESIDENCIA: Rafael Corvinos Barraca. (P. S. U. C.)
SOTS-SECRETARI SEGON DE LA PRESIDENCIA: Gumersind Santmartí Prat. (E. R.)
DEPARTAMENT D'ECONOMIA: Cap, Felip Daniel Cuevas (C. N. T.). Control: Isidre Casajoana Simonet, (P. O. U. M.); Ramon Morelló Almoïner, (A. C. R.); Josep Martí Farreres, (E. R. C.); Joan Dueso Fernández, (P. S. U. C.)
DEPARTAMENT D'ASSISTENCIA SOCIAL I PROTECCIO A LA INFANCIA: Cap, Ramon Sanz Ibars, (E. R. C.). Control: Carmel Muro, (C. N. T.); Jaume Armengol i Miserachs, (P. O. U. M.); Ramon Morelló Almoïner, (A. C. R.); Joan Dueso, (P. S. U. C.)
DEPARTAMENT SANITAT I SALUBRITAT: Cap, Josep Brunet Clari, (E. R. C.). Control: Enric Grau Calafell, (C. N. T.); Jaume Armengol Miserachs, (P. O. U. M.); Joan Espinalt Berenguer, (A. C. R.); Joan Dueso Fernández, (P. S. U. C.); Josep Pla Prat, (U. R.)
DEPARTAMENT D'ABASTEIXEMENTS: Cap, Ramon Serra i Saball, (E. R. C.). Control: Carmel Muro, (C. N. T.); Mateu Espinalt Bajona, (U. R.); Isidre Casajoana Simonet, (P. O. U. M.); Joan Espinalt Berenguer, (A. C. R.); Antoni Casas, (P. S. U. C.)
DEPARTAMENT DE DEFENSA I INDUSTRIES DE GUERRA: Cap, Marcel Augués Farré, (P. S. U. C.). Control: Lluís Guixart Salés, (E. R. C.); Manuel Gonzalez, (C. N. T.); Isidre Casajoana Simonet, (P. O. U. M.); Joan Espinalt Berenguer, (A. C. R.)
DEPARTAMENT DE SEGRE-

TAT INTERIOR I COMUNICACIONS: Cap, Antoni Camps Vives, (C. N. T.). Control: Isidre Casajoana Simonet, (P. O. U. M.); Josep Terme Ferrer, (E. R. C.); Joan Espinalt Berenguer, (A. C. R.); Josep Pla Prat, (U. R.); Joan Dueso, (P. S. U. C.)
DEPARTAMENT DE FOMENT I TREBALL: Cap, Salvador Grau Santamaria, (P. S. U. C.). Control: Francesc Tàpies Casanoves, (E. R. C.); Joan Armengol Miserachs, (P. O. U. M.); Antoni Vidal, (C. N. T.); Ramon Morelló Almoïner, (A. C. R.)
DEPARTAMENT DE CULTURA: Cap, Carles Costa Cadevall, (P. O. U. M.). Control: Josep Martí Farreres, (E. R. C.); Joan Espinalt Berenguer, (A. C. R.); Enric Grau Calafell, (C. N. T.); Antoni Casas Fusté, (P. S. U. C.); Mateu Espinalt, (U. R.)
DEPARTAMENT DE RIQUESA RUSTICA, URBANA I AIGÜES POTABLES: Cap, Sebastià Farrés Bosc (A. C. R.). Control: Josep Terme i Ferrer, (E. R. C.); Jaume Armengol Miserachs, (P. O. U. M.); Antoni Vidal, (C. N. T.); Rafael Corvinos, i Barraca (P. S. U. C.), Josep Pla i Prat (U. R.)
DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, SEQUIA I CAMINS VEINALS: Cap, Josep Soler Cabanes (U. R.); Control: Rafel Corvinos Barraca (P. S. U. C.); Josep Casasayas Rebordosa (C. N. T.); Jaume Armengol Miserachs (P. O. U. M.); Francesc Tapias Casanovas (E. R. C.); Ramon Morelló Almoïner (A. C. R.)
DEPARTAMENT D'ENSENDA: Cap, Josep Flor de Lis Genué (P. S. U. C.); Control: Emilià Martínez Espinosa (C. N. T.); Lluís Vila Galobart (E. R. C.); Isidre Casajoana Simonet (P. O. U. M.); Ramon Morelló Almoïner (A. C. R.); Mateu Espinalt Bajona (U. R.)

Articles sobre la prostitució:

El Pla de Bages, 2 d'octubre de 1936: "dones lliures" de Zurita Cervelló, demana que no siguin ignorants, que tinguin els mateixos drets, que se'ls doti de recursos per evitar la prostitució i els demana que lluitin per deixar de ser esclaves dels homes i del sistema burgès.

El Pla de Bages, 11 de novembre de 1936: Zurita Cervelló ens parla de la prostitució. Les acadèmies de ball han estat les acadèmies de les prostitutes (putes, ataïdes o troteres), per la fricció. Il·legalitzant-ho no servirà de res. Cal instruir la dona amb educació sexual i acorralar els vividors d'aquest negoci brut. Proposen banys públics, escola racionalista i supressió de privilegis per classe

El Pla de Bages, 13 de novembre de 1936: Lluís Canal pensa que les dones sí que tenen el dret a prostituir-se, evitant però l'exploitador. S'ha de permetre que pugui aconseguir diners i posar un plat a taula a ella i els seus fills. Ell no hi veu avantatges i proposa que es col·lectivitzin, tenir un local higiènic i una revisió minuciosa diària de metges competents.

Annex 4.2. Vagues, reunions, juntes directives i igualtat en el món laboral.

Exemples de **vagues** on les dones hi han participat. Són del Dia de 1931 i l'últim de 1932.

La readmissió dels empleats de la Telefònica
Les gestions del diputat senyor Selvas, pels empleats de la Central de Manresa

Degut a les gestions realitzades des de l'Alcaldia i especialment pel diputat a les Corts Constitucions, senyor Joan Selvas Carné, prop del ministre de la Governació, dilluns a la nit el senyor Casares Quiroga, va signar una llista de readmissió de personal de la Telefònica, corresponent a la Central de Manresa. Aquesta llista comprèn el personal següent:

Concepció Ballús i Puig, Operadora
Salvador Brau i Rosso, Peó. Mel, 15.
Assumptió Casarrel i Fons, Empleada.
Paulina Escuder i Graser, Operadora.
Francesca Escuder i Graser, Operadora.
Antoni Esparbé i Esteve, Repartidor.
Josep Fernández de Berrera, Instal·lador.
Pascual González i Fernández, Instal·lador.
Salvador Jornada i Pérez, Empleat.
Teresa Lassalle, Vigilant.
Teresa Lladó i Font, Repartidor.
Just Osoyo i Garcia, Mecànic. Viu a Madrid, Aduna, 45.
Angelina Puig, Operadora.
Assumptió Puigpiquet, Operadora.
Jaume Reñé i Solé, Gelador.
Antoni Ruiz i Pérez.
Ramón Sánchez i Molins.
Leonor Sanllehi i Fusté.
Montserrat Sobirana i Bestard.
Carles Taramona i Laborda.
Josep Terras i Vilaseca.
Rafael Torró i Garrigós.
Ignàcia Vigué i Rovira.

La llista ha estat ja remesa a la Direcció de la Telefònica Nacional d'Espanya, S. A., disposant el seu immediat reingrés.

Vaga a la fàbrica del Pont Vell
Dilluns passat es declararen en vaga les obreres teixidores de la fàbrica del Pont Vell propietat del senyor Pere Vacarises.

Sembla que els motius que impulsaren a declarar-se en vaga fou la rebaixa de preus dels trossos que en protestar de tal mesura emprada per l'empresa, el representant de la raó social volgué acomiadar-les.

Conflicte obrer a Manresa
L'Alcalde de Manresa ha visitat el Governador i li ha comunicat que, per disconformitat amb un encarregat estaven en vaga les obreres de la fàbrica dita «Els Dolors», però que s'arrendarà tot seguit perquè el conflicte en certs aspectes s'aparta de la legalitat.

El sindicat que aparentment sembla més mobilitzat és la **UGT**. Mobilitza sobretot les modistes i la **Secció Femenina de l'Associació de Dependents del Comerç i la Indústria**. Són anuncis del Dia i del Diari UGT de 1936 i 1937.

Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria de Manresa i la seva Comarca
Secció Femenina

Demà divendres dia 31 de desembre, a les set del vespre, aquesta Secció Femenina, celebrarà Assemblea General, a la sala d'actes de l'antic estatge (Edifici del Teatre Conservatori), a l'efecte de tractar de diversos afers d'ordre general i per tant, s'espera l'assistència de totes les camarades afiliades a l'ADCI.

Si per força involuntària, alguna no hagués estat invitada, pot donar-se'n mitjançant les presents ràtilles.

SECCIO DE MODISTES
Aquest sindicat recomana a les afiliades l'assistència a la reunió que es celebrarà diumenge, a les onze del matí, a la sala d'actes del local social (ex convent de Sant Francesc)

Associació de Dependents UGT
Secció Femenina. — Demà, divendres, a les set del vespre, aquesta Secció Femenina, celebrarà Assemblea General, a la sala d'actes de l'antic estatge (Edifici del Teatre Conservatori), per a tractar de diversos afers d'ordre general i per tant, s'espera l'assistència de totes les companyes afiliades a l'ADCI.

Per acabar, exemples de **juntes directives** en què la dona és present. La primera

imatge és de la junta escollida de la Secció d'Art Fabril de la CNT el 1931. Hi ha tres dones vocals: Enriqueta Calmet, Carme Giella i Pilar Bosch. La segona és la junta de la Secció Femenina de la cooperativa Obrera Germanor (1934). Finalment, La junta del Sindicat de l'Art Fabril i Tèxtil. Secció Cintres UGT amb 3 dones dins la junta (1936).

President: Benet Oriol. Vis-president: Josep Galobart. Secretari: Martí Parcerisses. Vis-secretari: Baldiri Morros. Tresorer: Ramon Ferré. Comptador: Lluís Belmonte. Vocals: Antoni Juvells, Enriqueta Calmet, Carme Gilella, Pilar Bosch, Josep Torras, Joan Padró i Josep Aguilera. Vocals del Guix: Narcís Canela, Alfons Pamics i Josep Puig. Comitè local: Antoni Vidal i Joan Danchs. Comitè inter-comarcal: Joan Figueres.	Nova junta La secció femenina de la Cooperativa Obrera Germanor ha nomenat la següent Junta directiva. Presidenta: Antonia Sunyé. Vice-presidenta: Teresa Escala. Secretaria: Carme Ciuró. Vice-secretaria: Ignàcia Llobet. Tresorera: Beneta Riera. Vocals: Maria Capell, Palmira Bertran, Carolina Calmet i Maria Bartomeus.	Sindicat de l'Art Fabril i Tèxtil. Secció Cintres U. G. T. Per a coneixement dels companys i les companyes del nostre ram en particular i demés fabril en general, donem la relació dels membres que actualment componen la junta, a conseqüència d'haver ja distribuït els càrrecs que mancaven per a llur constitució: President, Segismund Giralt. Sot-president, Enric Angués. Secretari, Jaume Puiggrós. Sot-secretari, Josep Garcia. Comptador, Lluís Jovés. Tresorer, Jaume Vilaseca. Vocals: Frederic Bonjorn, Josep Guitart, Maurici Camprubí, Jaume Prat, Ramon Vilaseca, Maria Sabat, Pepeta Lleonart i Maria Meré. Delegats a la Junta Central: Ignasi Ferrer i Jaume Font. Amb aquesta avinentesa saludem a tots els treballadors, pel present i pel futur.—Per la Junta, —El President, Segismund Giralt. Ciutat, octubre de 1936.
---	--	--

La igualtat al món laboral ja es parlava aleshores:

El Pla de Bages, 20 de novembre de 1936: ser dona al món laboral és complicat, cobres menys.

Hi ha fàbriques que les dones cobren 20 pessetes de fer gerseis, els homes quaranta per mirar-so, el con-tramestre vuitanta per fer cigarros i cent seixanta el director de bedallar d'aburrit. Jo els donaria un yo-yo o una aixada, dons per Justícia tindrien de justificar la paga anivellada o fer quelcom d'utilitat. Que per sobre l'ordre sindical hi ha la F. A. I.
* * *

El Pla de Bages, 19 de març de 1937: MET sent que si es remunera millor els homes, un jornal més bo, les dones es podrien permetre no treballar, ell discrepa sobre aquests comentaris. La dona ha demostrat que sap fer anar una màquina, per tant, pot treballar i creu que si volem la igualtat de drets s'hauria de garantir que la dona tingués el mateix salari que l'home i les mateixes condicions a l'hora d'entrar en el món laboral, també laborals, cal completar l'alliberació de la dona. En cas contrari, el nostre destí és ser esclaves del sistema. Es pot interpretar que critica al capitalisme.
Un home avançat als seus temps.

El Pla de Bages, 24 de juliol de 1937: "La dona en la revolució". Abans de la guerra la dona era explotada pel capitalisme i pels terratinents, com a conseqüència no podia satisfer les seves necessitats. Ara, "per un decret del company Vidiella, conseller de Treball de la Generalitat, que li dona els mateixos drets en tots els aspectes del treball, ho sigui que en tots els treballs on la dona faci el treball igual que l'home percebrà el mateix sou". Seria la segona nació en reconèixer els drets d'igualtat en el treball, la primera és l'URSS.

ANNEX 5. La dona en la política

Annex 5.1. Sufragi femení

Abans de l'aprovació s'han trobat aquests articles:

El Dia, 13 de juliol de 1931: J. Morros i Altés a TRIBUNA LLIURE - "El vot femení". Creu que les esquerres haurien de votar en contra del vot femení i cal esperar 5 o 6 anys per concedir-li. Diu que no hi ha cap avantatge, encara que la igualtat de sexes hauria de ser un motiu d'orgull. A més, no fer-ho seria una injustícia, però és necessària per al bé de la justícia, ja que el fi justifica els mitjans. Afegeix que si les dones haguessin votat el 12 d'abril, la victòria no haguera estat tan superior. Tampoc volen que la dona destrueixi els esforços per construir la República votant d'una forma "reaccionària", és a dir, en contra d'ella. Una altra cosa a destacar és que creu que en les dones predomina el sentiment per sobre de la raó o de la superficialitat sobre la lògica.

El Pla de Bages, 21 de juliol de 1931: Just Pineda - "El vot de la dona". L'article 54 de l'avantprojecte concedeix el dret al sufragi a tots els espanyols de 23 anys en amunt. Reconeix, per tant, aquest dret polític a tots, sense distincions de sexe. També contraargumenta l'article que J. Morros havia escrit, la fi no justifica els mitjans en aquesta ocasió.

El Dia, 31 de juliol, 1 i 3 d'agost de 1931: les dones també volen participar en el referèndum de l'Estatut. Manresa tenia uns 32.000 habitants.

Les dones i l'Estatut	Les dones manresanes	Les dones i l'Estatut
Es convida especialment a les dones a l'acte d'avui pro-Estatut de Catalunya. Cal que elles també ajudin a fer més esclatant l'èxit del referèndum que juga la sort definitiva de Catalunya.	Un cop verificat l'escrutini, les dones que durant tot el dia hauran volgut aportar llur concurs a l'obra d'intensificar la votació del referèndum són pregades de recollir precís a l'Ajuntament per tal d'omplonar-los de signatures a fi de que Manresa pugui ésser la primera ciutat catalana que porte a l'Avi Macià l'adhesió unànim de les dones per l'Estatut.	En molts llocs de la nostra ciutat es recolliren signatures femenines a favor de l'Estatut de Catalunya. Eren moltes les dones que anaven a signar. En els moments presents no tenim encara dades completes, però segons càlculs, arriben a 6.000 signatures.

El Dia, 1 d'octubre de 1931: es debat el sufragi femení. El Dia no s'hi fa gaire ressò del dret a vot.

El vot a les dones

Opinions de diverses personalitats.-El senyor Rico diu que la Cambra ha comès una imbecilitat

Madrid.— Anit, després de la sessió, continuaren els comentaris apassionats respecte a la sort sobre la concessió del vot femení.

El senyor Alba, digué que amb la votació rebutjant l'esmena del senyor Guerra del Río, la República havia donat un mal pas i que des d'ara ja està vist que totes les votacions seran guanyades pels extremistes.

El senyor Prieto digué: Menys mal que no s'ha votat l'article, perquè si s'accepte la igualtat de sexes en el sufragi serà una terrible punyalada per a la República.

El senyor Maura digué que evidentment en els grans nuclis, la dona que intervé en política és de tendències socialistes i encara ho serà més, a mida que vagi adaptant-se a la Unió General de Treballadors. En les zones del camp la dona és apolítica i en les classes mitges i acomodades és conservadora. Però la dona té un fi instint de sensibilitat i per això no tinc cap temor en què se'la concedeixi el vot.

Recordaran sempre, que el vot

els hi dóna la República i per tant sabrà defensar el seu dret lograt a l'ampar del règim republicà.

El senyor Rico, socialista, comentant el resultat de la votació, exclamà: És el cas major d'imbecilitat i inconsciència de que ha donat prova la Cambra que no reflexa de cap manera la transcendència del moment.

Pel contrari el senyor Marañón no amageva la seva satisfacció pel resultat del vot i, a l'igual que el grup «Per la República», es mostra completament partidari del vot a la dona.

El senyor Baeza Medina es mostra favorable a la concessió del vot a les dones, condicionant-ho, no obstant, a professions i exercicis per evitar que les dones siguin dònics instruments del clericalisme.

El senyor Albornoz es mostrava indignat amb els elements del partit radical-socialista i ha declarat que pensa dimitir el càrrec que ocupa en el comitè directiu perquè els diputats a la Cambra no segueixen el programa traçat pel Comitè.

Després de l'aprovació trobem aquest:

El Dia, 7 d'octubre de 1931: en Daniel a TRIBUNA LLIURE - "El vot de les dones". Està en contra de donar el vot a les dones. La descriu com el sexe dèbil, reaccionària, conservadora, acovardida i creu que no està prou preparada culturalment ni tampoc té una natura favorable, sempre es deixa entabanar. A més, creu que som la poma de la República (Adan i Eva, la dona és el pecat). *Sempre som la poma, el mal de tots els mals, sempre ens culpabilitzen.*

El Dia, 4 de març de 1932: l'editorial del diari empeny als ciutadans independentment del seu sexe a votar i a inscriure's al cens. Tenint en compte que la dona ja pot votar. Es veu que no eren gaire partidaris a la seva aprovació, s'hi posa més atenció amb els arguments en contra, com la preparació per exercir els seus drets i la seva condició bastant propera amb l'Església.

El Dia, 29 de març de 1932: Joan Selves i Carné no té por del vot femení, creu que els afavorirà extraordinàriament perquè la majoria de les dones són essencialment esquerristes.

El Dia, 30 de març de 1932: Josep Niubó - "La dona i la influència clerical". El clericalisme domina les consciències femenines i els homes ho toleren pel benefici de la pau i harmonia de la llar. *És el mateix dir que el clericalisme i els homes són masclistes i s'aprofiten del seu poder per ser superiors a les dones.* La dona es troba inferior a l'home si parlem de formació intel·lectual i ha estat sempre educada amb dogmes, això la fa ser fàcil de convèncer. Els homes les han d'ajudar a emancipar-se de la tutela clerical. Avui la Constitució espanyola els hi ha atorgat els mateixos drets. Sobretot volen que la dona no sigui el culpable d'aturar el camí cap a l'alliberament com a humanitat. Encoratja els homes a portar-les a conferències científiques i culturals, a debatre amb ella com a iguals i proporcionar-li lectures convenients. Acaba dient: "Allò que mai no hem de fer és creure'ns superiors a ella, i menysprear i fer burla de les seves idees d'una manera sistemàtica, sense oposar-n'hi altres de més nobles i elevades, i és justament per aquesta falsa posició que sovint adopten molts homes, que la divergència d'idees s'accentua i la dona continua addicta a la influència clerical o religiosa, perpetuant-ne així les conseqüències que d'aquest malentès se'n deriven".

El Pla de Bages, 12 de març de 1932: en Ll. Alegre i Recasens es pregunta què significarà l'entrada de la dona a la política. Serà extremista o moderada? Dreta o esquerra? Hi guanyarà? Fins que no hi hagi eleccions no se sabrà. Benvingut sigui el sufragi femení si és per millorar la política i donar avantatges a la dona. La dona és apassionada, sensible i dominadora, mare, filla i esposa. Creu que a manresa guanyaran els principis de l'ànima catalana: religió, família, propietat i llibertat.

Amb relació a les **Eleccions de Catalunya de 1932:**

El Pla de Bages, 28 d'abril de 1932: a Esquerra Republicana no li interessa que les dones puguin votar, probablement perquè tenen por que fins i tot elles votin en contra d'ells segons un article extret de La Veu de Catalunya, portaveu de la Lliga Regionalista.

El Pla de Bages, 3 de setembre de 1932: Joaquim Pellicena (no manresà) elogia a la dona, ja que creuen que transmetrà els valors de la tradició. A més, utilitzen el fet que

el Govern no vulgui permetre a la dona votar per dir-los reaccionaris. Fan servir arguments aparentment més propis de l'esquerra com: la dona és apta com qualsevol altra dona, no es poden dir demòcrates ni partidaris del sufragi femení si juguen amb el seu dret. Un punt a destacar és que continua pensant que la dona fisiològicament és el sexe feble. Tot i que no moralment.

El Pla de Bages, 28 de setembre de 1932: POL diu que ERC vol fer les eleccions amb un cens vell negant el dret a les dones. Tenen massa pressa.

El Pla de Bages, 1 d'octubre de 1932: la Lliga es queixa del sistema electoral, segueixen queixant-se del cens i creuen que les dones haurien de votar i, per últim, demanen respecte, sinceritat i tolerància.

El Pla de Bages, 8 d'octubre de 1932: Francesc Macià diu que les dones volen votar i estan emparades per la Constitució, però el cens femení no es pot fer tan de pressa.

El Pla de Bages, 27 d'octubre de 1932: la Lliga Regionalista pensa que el cens és defectuós, ja que les dones no poden votar. Critiquen la falta de responsabilitat d'ERC, tot per les conveniències del partit, partidista.

Articles de les **eleccions generals de 1933:**

El Dia, 18 de gener de 1933: Carles Costa a TRIBUNA LLIURE - "Les dones, els anarquistes i les eleccions". La dona aviat votarà. Les més joves són més reaccionàries (revolucionàries), però, tot i això, en general no estan preparades i dubten que votin esquerra. I demanen mobilitzar els joves, perquè l'anarquisme ha demanat no que no vagin a votar. Destaquem els últims paràgrafs del seu discurs: "La dona té encara damunt seu una moral totalment equivocada. Hem vist dones que es diuen d'esquerra i quan signen encara hi escriuen el nom de l'home que està unit amb ella matrimonialment. És aquest un cas insignificant si voleu, però ensenya clarament l'esperit antiquat i rutinari amb què es desenvolupen les dones. La dona ha d'actuar independentment en tots els moments de la seva vida. És hora que es posi al mateix nivell de l'home i que tingui com ell, idèntiques llibertats."

El Dia, 21 de gener de 1933: Josep Font a TRIBUNA LLIURE - "És una equivocació haver concedit el vot a la dona". Diu que Espanya és l'únic país on el dret no s'ha aconseguit per una lluita. Sense aquesta no s'han guanyat el dret ni s'ha pogut comprovar les seves capacitats i intel·ligència, l'hauria preparada en les lluites socials. I creu que democràticament és positiu, però és una equivocació, ara no és el moment. Les dones parlant sobre política diuen disbarats i no els hi interessa. Les dones de dreta ho tenen més fàcil que les d'esquerra, amaguen les falsedats gràcies a la capa de déu, a més tenen les minyones. Acaba així: "Que pensin les dones d'esquerra que ens posem en aquesta actitud, en primer lloc, pel temor que les realitats ens donin la raó i, en segon lloc, per l'alegria que ens causaria que els fets que portessin una derrota tan aclaparadora que tirés per terra tots els nostres arguments".

El Dia, 25 de gener de 1933: "A la conquesta de la dona" de JB Claret. Ell diu que no té cap problema en deixar-la votar, ara ja s'ha aprovat la llei. També el tenen els analfabets. No creu en això de fer-ho per igualtat, perquè diu que la dona sempre tindrà el poder de la feminitat, de seduir, qualitat que es pot utilitzar com a arma i que cada dia n'estaran més indefensos. *Molta poma d'Eva veig aquí. Cal seduir la dona*

amb la República, democràcia, llibertat i justícia social.

El Dia, 28 d'agost de 1933: Francesc Marcet, l'alcalde, creu que el vot de la dona serà positiu per les esquerres. Francesc Farreras, futur president del Parlament a l'exili, no ho veu un perill, només es dobla els vots, les dones votaran sobretot el que l'home voti.

El Dia, 1 de setembre de 1933: LL. Figueres Roca - "El vot femení". La dona no ha predominat sobre els homes pel poder de la seva ment. És a dir, no és tan intel·ligent. Haurà de formar-se molt si vol arribar a ser igual que l'home, tot i que creu que és una utopia. La dona no és cap perill perquè votarà per influència i submissió a l'home, si l'home és d'esquerres, no hi haurà cap problema, però cal que a poc a poc aprenguin a actuar d'acord amb el seu esperit crític.

El Pla de Bages, 21 d'octubre de 1933: FLIST, FLAST demana si creuen o no que les dones han de votar. Lluís Soler i Terol creu que s'han equivocat, es necessita una rectificació immediata. Demana a Antonieta Feliu que li tibi l'americana. Al diari La Rambla va dir que el Grup Femení d'Esquerra tenia unes 800 afiliades.

El Pla de Bages, 24 d'octubre de 1933: Lluís Soler i Terol escriu al Dia que espera que la República sigui pels homes i per les dones. Que les dones no votin monàrquic. Però dona per fet que les dones són conservadores i amb la quantitat que són fins i tot poden fer un partit i guanyar les eleccions amb facilitat, és *un article carregat de por*.

El Dia, 9 de novembre de 1933: nombre de religioses cridades a votar:

Curiositats
Vots per a les dretes
Religioses que tenen el vot a Manresa
Districte segon. — Secció segona: 15. Poble Nou; Secció sisena, 23 Dominiques.
Districte tercer. — Secció segona: 30 caputxines; Secció cinquena. 19. Sant Francesc; Secció primera. 10. Cuques.
Districte quart. — Secció primera: 21. Infants; Secció setena: 38. Casa Carita; Secció vuitena: 21. Hospital.
Districte cinquè. — Secció tercera: 35. Saleses i Josefines; Secció quarta: 11. Germanetes; Secció cinquena: 19. Santa Clara.
En total, 236.

El Dia, 16 de novembre de 1933: segons toca ferro, les dones histèriques traïran el seu espòs i votaran allò que el confessor li hagi dit. Aquestes dones votaran la lliga.

El Dia, 28 de novembre de 1933: "La realitat del vot femení" - Editorial

L'Esquerra no ha perdut vots. N'ha guanyat (sempre tenim en compte el vot femení). N'ha guanyat a tot arreu. El que ha passat és que la Lliga també ha augmentat el seu nombre de vots, treient-los, com diem més amunt, d'entre aquells que fins ara eren indiferents, d'entre aquells als quals ha anat bé el deixar-se comprar la consciència, d'entre les minyones de servei, d'entre les monges de clausura i «beates» que no han fet més que obeir cegament les prescripcions del rector o del «pare espiritual», i d'entre les «horizontals» agrides dels «senyorets» de casa bona de la Lliga. Podem dir sense por d'equivocar-nos (les xifres ho demostren) que si les esquerres haguessin anat ben juntes a les eleccions, la Lliga no hauria triomfat enlloc. Catalunya és a pesar de tot el baluart de la República i de les llibertats aconseguides durant aquests dos anys pel poble espanyol. Pel poble que

Annex 5.2. L'entrada de la dona en la política

El Pla de Bages, 16 de juny de 1931: F. Ribera Font diu que el govern Provisional de

la República li ha atorgat a la dona el dret d'asseure's al Parlament i fer-hi sentir la seva veu, tot i això, encara no li ha donat el dret a votar. Catalunya no sembla que aprofiti l'ocasió de tenir diputades, també afegeix que les dones utilitzin la seva influència perquè els homes votin la Lliga.

El Pla de Bages, 13 de febrer de 1932: un altre article que parla sobre les dones en la política catalana. J. Ventosa i Calvell defensa el dret d'associació de les dones i d'entrar en política. Un èxit de la dona és la constitució de la Secció Femenina de la Lliga Regionalista. Treballaran per aconseguir l'autonomia de Catalunya, pels valors del seny, la tradició, la pàtria i la religió.

El Dia, 15 de març de 1932: Marcel·lí Font posa de manifest la preocupació que a Manresa les esquerres no s'hagin mobilitzat per preparar a la dona per les pròximes eleccions, a les que ja podran participar. La dona ha d'entendre el seu deure i ajudar els homes a continuar construint un futur d'esquerres. També creu convenient que la dona militi i formi part d'alguna entitat que els sigui afins. Cal formar la Secció Femenina d'Esquerra.

El Dia, 29 de març de 1932: l'editorial creu que donada la situació en què hi haurà nous votants que no estan qualificats en educació política i susceptible a creure's qualsevol propaganda, veu necessari formar les dones en política i diu: "Les mateixes dones republicanes han de difondre llurs criteris en cada ocasió de la vida diària, puix que donat el nivell cultural femení - per desgràcia tan deficient a Espanya - cap mitjà de persuasió pot tenir eficàcia i la penetració que la propaganda directa i personal".

El Pla de Bages, 6 de maig de 1932: en la conferència del senyor Frederic Roda i Ventura «L'actuació política de la dona», explica que la missió de la dona no és només cuidar-se de la casa i dels fills sinó que també ha de tenir intervenció política i social.

El Pla de Bages, 19 de gener de 1933: Alexandre Bulart i Rialp. La dona catalana és massa mestressa de casa, és molt tradicional. El seny tradicional mai l'abandona, però sabrà comprendre la responsabilitat que li pertoca i actuar en conseqüència. A la dona se l'ha de formar per enfrontar-se i resoldre els problemes de la política, però la seva feina encara és ser mestressa i tenir fills.

Annex 5.3. Propostes electorals dirigides a les dones

El Dia, 7 de desembre de 1933: l'obra municipal de la concentració republicana d'esquerres ha destinat recursos per als infants, des de guarderies, el Grup escolar, les colònies, el consultori i beques per poder accedir a la universitat si ets apte.

En l'ordre cultural hom pot remarcar la creació de set noves escoles i l'habilitació amb material modern i construcció adequada de nou escoles més.

S'està acabant el nou magnífic Grup Escolar, que contindrà 14 aules capaç per a 700 alumnes, cantina escolar, gimnàs, sala d'actes i tots els avenços que un hom ha observat en la pedagogia i higiene escolar, i la inauguració del qual es realitzarà del maig al juny proper.

S'han organitzat anualment unes Colònies Escolars on els fills dels obrers han pogut reforçar la seva salut, i preparar-los per a fer-se forts i sans.

S'han creat beques perquè els fills dels nostres obrers que tinguin intel·ligència apta, puguin cursar estudis a l'Institut i a la Universitat.

S'ha creat l'Escola de Música.

S'han creat dues Guarderies per a Infants i un Consultori de Puericultura.

Annex 5.4. Manifestos, actes, conferències i propaganda

Trobareu biografies d'algunes dones que no són manresanes que participen en mítings o fan conferències.

Annex 5.4.1. ERC - Grup Femení d'Esquerra i Estat Català

Tot està publicat al Dia excepte que s'especifiqui el contrari.

23 de juliol de 1931: s'interpel·la a la dona a formar part de la política, a entendre-la i que estigués a favor del futur Estatut encara que no pugui votar-lo convidant-la a un acte pro Estatut de Catalunya.

15 i 16 de juliol de 1931: Teresa Gibert de la Secció Femenina d'Esquerra farà una conferència. Ella diu que si la dona no està preparada és perquè els homes se l'han fet esclava i no companya seva. Cal que les dones entrin en política, hi participin. També creu que les espanyoles han aconseguit drets sense lluita comparada amb les altres dones d'altres països com Alemanya, Anglaterra, Suècia... i que no aprecien el que val la carta de ciutadania. Les dones hem de ser útils per la República i que l'esquerra ha de ser més activa. La dreta ho és.

ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA M A N R E S A

Conferències per avui divendres, a les deu de la nit

Ernest Ventós | **M. Teresa Gibert**
Tinent d'Alcalde de Barcelona | de la S. Femenina d'Esquerra

Tema: El moment polític actual | Tema: La dona i la política

LLOC: UNIÓ CATALANISTA REPUBLICANA (Passeig, 30)

Maria Teresa Gibert

Va néixer a Barcelona el 1904. Com a periodista va publicar en diferents diaris, els que considerem més destacables són "La humanitat" i "Companya". Escrivia sobre política i feminisme. De fet, va ser una de les militants més importants d'ERC i la Secció Femenina local, en va tenir càrrecs importants. Va fer molta propaganda i s'implicà per l'adhesió de les dones a la recollida de signatures per l'Estatut. Va ser la presidenta d'Unió de Dones de Catalunya al Primer Congrés Nacional de la Dona i presidenta del Consell Nacional d'UDC

durant l'exili a França el 1945. El 1948 torna a Barcelona i mor a Sant Cugat del Vallès el 1991.

1, 2 d'agost de 1932: Minerva, una revista que el diari va proposar llegir a les dones manresanes.

Director: Joaquim G. Brou •
 Redactor en cap: Anna Maria
 Marqués-Sag • Impressió: Noga
 • Adreça: Casanova, 212-214
 • Telèfon: 71164 • Barcelona

Sense fiar-nos en el poc encoratjador resultat de quantes publicacions catalanes han vist la llum pública; plens d'idealisme i d'optimisme i de confiança en les dones de Catalunya o les quals d'una manera particular s'adreça, anem a publicar d'aquesta nova revista. • Conduïda amb la finalitat de fer feminisme sense excloure la feminitat i de donar la dona d'una publicació a l'hora del moment, «MINERVA» no podrà ometre llavors polítiques que els que imposa la nostra catalanitat. • El moviment femení i feminista de la nostra època i de la nostra terra, es veurà fidelment reflectat cada setmana en les seves 36 pàgines, format 34 per 25 centímetres, profundament il·lustrades, 20 de les quals pel novíssim procediment del rotogravat. • Els estudis socials i polítics, les arts i la literatura, les belles demostracions de la força i de la destresa, el món ple d'acció del teatre i del cinema, la moda en totes les seves variacions i refinaments, els més bells rostres i les figures més il·lustrades, seran els temes de les seccions que regularment publicarà «MINERVA», completades per l'interès de les grans enquestes i dels més curiosos reportatges. • En el seu quadre de redacció i col·laboració hi figuraran els noms prestigiosos de Elizabeth Múldler, Carme Monturió, Maria Teresa Vernet, Leonor Serrano, Regina Opiasso, Anna Murià, Aurora Bertrana, Irene Polo, Rosa Maria Arribas i Maria Perpiñó. • Les dones catalanes, fellejorant al costat del més viuent la seva primera gran revista, que no les decepcionarà amb les seves promesses, encara que l'empresa sigui atrevida, perquè els que li donen colla hi posen tota l'ànima i tot l'interès de les concepcions més entronyables. • «MINERVA», serà una publicació sense precedents, més perquè els nostres propòsits puguin ésser no solament mantinguts sempre, sinó continuament millorats, a totes les dones de Catalunya cridem: Feu-nos confiança i honoreu-nos amb el vostre abonament!

PREUS D'ABONAMENT

Barcelona, un any . . . Ptes. 18
 » sis mesos . . . » 10
 Amèrica, un any . . . » 20
 Estranger » » » 28
 Pagament d'avantada

26 d'octubre de 1932: Manifest a les dones manresanes per part de la Comissió Organitzadora. Encara no podran votar les dones perquè el cens encara no està preparat. Tot i això, els recorden els seus objectius com a partit, fent una contraproposta als manifestos que la dreta ja ha fet. A més, la comissió demana que omplin les paperetes d'inscripció per l'organització d'un Grup Femení d'Esquerra.

Ja era hora, dones de Manresa, que nosaltres aixequéssim la veu per adreçar-nos a les nostres companyes en aquests moments de triomf de la causa de Catalunya i de la República.

No volem pas demanar-vos el vot en aquest manifest. En les pròximes eleccions, idegut a la laboriositat que comporta l'establiment del nou cens electoral, vosaltres encara no podreu fer sentir la vostra veu per senyalar orientacions, donar impulsos i intervenir en el Govern de la Catalunya autònoma.

No farem, però, com aquells altres partits de dreta, que sempre combateren la vostra personalitat política i econòmica i que després, en veure el fruit de la revolució portada a terme per nosaltres i a

favor de vosaltres, han estat els primers en adreçar-vos manifestos, fent-vos crides i volen orientar i portar-vos pels camins del seu ideari—ideari que precisament no admetia la possibilitat de les vostres llibertats.

Esquerra Republicana, s'adreça a l'opinió femenina de Manresa per recordar-li que sempre batega a impulsos dels mateixos ideals, ideals plens d'humanitat i verisme, de protecció a les classes humils i treballadores, d'anhel de verdaterra justícia social, maldant per l'abolició de les diferències de classe; propugnand la igualtat de drets dels infants, per llur ensenyament gratuït i eficaç d'acord amb les més modernes normes pedagògiques; aspirant a l'efectiva llibertat religiosa

i de consciència; reclamant de l'organització, estatal protecció per al pobre i el desvalgut, anant a la realització d'un pla d'assegurances, retiris per a la Velleja que permetin a les famílies obreres esguardar confiadament l'avenir; protecció a l'infent i reconeixement dels drets determinats per la Declaració de Ginebra. Aquest és el contingut del nostre programa que mentindrem, lluitant per a posar-lo en pràctica i convertir en realitat la seva doctrina humana.

Per Catalunya us demanem la vostra ajuda i cooperació a les nostres tasques, per fer del nostre noble exemple de llibertats per donar-li una estructuració democràtica i essencial humana, per abocar-nos al Pirineu i acostar-nos a Europa, per aconseguir en un mot, la realització tangible dels nostres projectes i ideari.

Per Catalunya lliure de tot esclau

vatge i de reminiscències opressor!

Vosaltres, dones, plenes d'amor i posseïdores d'una fina i acurada sensibilitat, que sentiu aquests imperatius de Justícia i aspireu a fer-los viables arreu de la nostra terra, inscriviu-vos al nostre partit, féu una organització ferma que serveixi de mur de protecció i defensa contra possibles atacs de l'eneemic comú.

Dones de Manresa que sentiu l'ideari liberal del nostre partit, uniu-vos!

Ompliu i curseu les paperetes d'inscripció per l'organització d'un Grup Femení d'Esquerra, que serà l'instrument del qual us podreu valdre per donar força i efectivitat a les nostres actuacions futures.

La Comissió Organitzadora.

14 de desembre de 1932: el grup femení està en procés de constitució, han de nomenar una comissió per redactar els estatuts.

14 de desembre de 1932: a COL·LABORACIÓ FEMENINA Hermina Lloret ens parla sobre què és el feminisme per ella. El feminisme no és pintar-se i estar guapes. Si no "la lluita constant i dura per la vida. Il·lusions i desenganys. I quan estem en la plenitud de la joventut i de la vida ja ens embadalim contemplant un infant i ens venen ganes de besar la seva pell tendra i vellutada. I la nostra il·lusió més gran és fundar una llar i fer-la feliç amb el nostre encís i l'esforç constant d'una lluita crua i contínua. Heus ací

el vertader feminisme.” A més, “les dones obreres hem demostrat que tenim ideals [...] per a guanyar el pa dels nostres, cal que demostrem també que tenim prou intel·ligència i força de voluntat per a defensar els nostres drets. I els defensarem”. Per finalitzar, demana l’ingrés de les dones al Grup Femení.

19 de desembre de 1932: a la reunió de preparatòria del Grup Femení (no és una organització autònoma, sinó que les dones són sòcies del partit) s’ha nomenat una ponència composta de les senyores següents: Mercè Azuara, Laieta Canadell, Antònia Puig, Teresina Codorniu, Vídua de Josep Sallés, Maria Casajuana, Anita Espelt, Dolors Arderiu, Antonieta Feliu i Dolors Palacín per determinar el nombre de representants que han d’entrar a formar part del Comitè i de la Directiva, nomenament i altres treballs d’organització.

També s’acorda desenvolupar una intensa companya de premsa publicant articles d’una manera continuada i periòdica per tal de donar una major consistència i eficàcia a l’associació.

10 de gener de 1933: la Constitució del Grup Femení d’Esquerra.

Tots els oradors foren entusiàsticament aplaudits, principalment les senyoretas Maria Teresa Gibert i Maria Colubret, els parlaments de les quals causaren una gran impressió a la gran gernació de dones que les escoltaven.

En resum, un acte que deixarà inesborrable record als que hi assistiren i que a no dubtar serà prelude de dies de lluita i de triomf del Grup Femení d’Esquerra tan brillantment constituït que assegurarà al nostre poble un ritme accelerat envers el seu progrés i la seva grandesa.

Gener de 1933: la Secció Femenina ha organitzat dues conferències de Joan Selves sobre les possibilitats socials de la Catalunya autònoma i l’actuació de la dona. Sobre aquesta última següent diu això: “Hi ha qui creu que és un desastre haver concedit el vot a les dones. Que això pot conduir-nos a un retrocés en la vida ascendent del poble. No em preocupa el perill. El que cal és evitar-lo. Aquesta ha de ser la preocupació de tots els partits polítics d’esquerra” o “Fins ara la dona tenia dues sortides: procurar que fes goig per a casar-la o fer-la monja. Si una de les dues sortides fallava, quedava la tercera: la prostitució. Per això abans de resoldre el problema polític cal resoldre el problema social. Cal que dona sigui tan apta per a guanyar-se la vida com l’home i que pugui dir-li de tu a mi la diferència és zero.”, “El bagatge més difícil de treure de la dona són els prejudicis. Té el prejudici de la família i el de la religió.” Creu que se li ha de dotar a la dona formació, perquè pugui fer front a les imposicions i poder-se defensar.

Joan Selves, conferenciant

Organitzada pel la Secció Femenina del Centre Republicà Català del Districte V (Hospital, n.º 40), tindrà lloc el proper dijous, dia 19 a les deu de la vetlla, una conferència a càrrec del notable advocat, i cap de la majoria al Parlament català, senyor Joan Selves i Carner.

La dissertació versarà sobre el suggestiu tema: «Les possibilitats socials de la Catalunya autònoma».

Grup Femení d’Esquerra
Conferència per
Joan Selves i Carné
Conseller d’Agricultura-Economia
Tema: “L’actuació política de la dona”
Diumenge dia 29 de gener a les cinc de la tarda, a Unió Catalanista Republicana - Passeig, 30

19 i 21 de febrer de 1933: acte-festival organitzat pel Grup Femení d'Esquerra per als damnificats del temporal de Girona. Es projectarà "Al Capone".

L'acte d'avui a l'Olympia
Per als damnificats de Girona

L'acte que tindrà lloc avui aquest vespre, organitzat pel Grup Femení d'Esquerra, a favor dels gironins damnificats pels temporals és un ànimament elogiat i ha despertat un vertader entusiasme. Tot fa preveure que aquest vespre l'espaiós local del cinema Olympia serà insuficient per encabir la gran gentada que es proposa assistir a l'acte. Cal remarcar l'encert dels organitzadors en escollir el selecte programa de cinema que figura en el programa.

Es una de les pel·lícules que es projectaran avui a l'Olympia amb motiu del festival a profit dels damnificats de Girona, organitzat per Esquerra Republicana de Catalunya.

Envieu les notes en català!

Esquerra Republicana de Catalunya
Sessió de cinema a profit dels damnificats de Girona
AL CAPONE
(Film de gangsters)
AL COMPAS DEL 314
(Òpereta sonora)
DIBUIXOS REVISTA
DIMARTS, DIA 21, AL CINEMA OLYMPIA
CAL QUE TOTHOM HI VAGII

20 de febrer de 1933: a l'assemblea d'ERC, secció de Manresa cap dona va sortir escollida, ni a la direcció ni al comitè polític.

11 i 14 de març de 1933: A Santpedor s'ha organitzat un acte per part del Grup Femení d'ERC d'aquest poble. Hi participaran les manresanes Antonieta Feliu de Forn, Maria Casajuana i Laieta Canadell. Ha estat un èxit. Les dones d'esquerra es proposen una activa campanya de propaganda pels pobles del bages.

“La senyoreta Laieta Canadell, parlà del vot de la dona i digué que les dretes feia dies que repartien alguna lliura d'arròs, sucre o algun pot de llet, per acaparar la voluntat de la dona pensant així conquerir llur vot. En canvi, les esquerres, anaven per l'abolició d'aquesta caritat humiliant. La senyoreta Maria Casajuana, digué que ella no era ni una senyora, ni escriptora, ni menys una mestressa, que era una humil obrera de fàbrica, que cada dia s'havia de llevar a les quatre del matí per posar-se a treballar a les cinc i ella sí que sabia el que es patia a dins les fàbriques, i podia dir el que representava el vot de la dona, però no aquestes dretes que diuen que defensen els drets de la dona, i el que defensen són els seus interessos. Acaba fent un elogi al president de la Generalitat senyor Francesc Macià, el protector dels menesterosos. La senyora Antonieta Feliu de Forn, digué que ella havia pogut apreciar amb la forma que pensaven i vivien les dones d'altres països. [...] Exposa l'angúnia que feia veure com l'enderrocada monarquia i una part de dretes, havien fomentat la incultura de la dona, que per saber de memòria el llibre d'anar a missa, ja el llegien de rutina, però remarca que les doctrines de l'Evangeli són tan humanitàries. Diu que solament se'ls permetien els llibres que havien passat per la censura eclesiàstica; això vol dir que no podien analitzar per elles mateixes; havien de pensar amb el pensament dels altres. Dins la història trobaran un manantial per les seves intel·ligències assedegades. Comenta extensament, que el principal paper de la dona dins la política, és, preparar els infants perquè siguin uns bons ciutadans el dia de demà.”

18 i 20 de març de 1933: a part de les tres dones anteriors, surt Anna Espelt. Tenen un acte de propaganda al Pont de Vilomara. Totes creuen que les dones s'han de formar per poder decidir que és el millor pel país (segons elles, el de les esquerres). Estan contra la guerra i amb la doble vara amb què es mesuren les coses. Estan a

favor del progrés i creuen que la dona ha de votar a favor de la República que els hi ha donat drets, en cas contrari, sí que es podria dir que són ineptes. Cal votar Esquerra. No es tracta de caritat, es tracta de persuasió i millorar les condicions de vida de la població, obrera.

Maria Casajuana:

Parla la senyoreta Maria Casajuana, la qual nega que les dones no serveixin per a la política. El que passa és que estan endarrerides comparat amb els homes, perquè tampoc no han rebut una instrucció com ells. La República ens ha donat la clau perquè arribem al nivell que és de desitjar. No poden estar desagraïdes amb la República que ens ha obert aquest camí en otorgar-nos el vot, i que tant està treballant per a nosaltres les treballadores. I demostrariem que n'estem desagraïdes si votàvem les dretes reaccionàries. (Aplaudiments)

Anna Espelt

Diu que cal anar a la formació de grups femenins d'Esquerra. Diu que l'entrada de les dones a la política significa la salvaguarda de la pau. No entén com hi ha homes tan inhumanitaris que poden votar

ulimàtums i declaracions de guerra.

Ataca a aquells que vestint hàbit religiós després de predicar la germanor i la pau des de les troncs, van i beneeixen les armes homicides per després, explicar, des dels confessionaris, a les dones que tenen els seus fills a la guerra, que cal resignar-se per la pàtria i pensar en el mite de la gèbia i del triomf. Són ells mateixos que con-

demenen els casaments civils, mentre ells coviuen amb una campanya, amb el qual no estan casats ni civil ni canònicament. Aquests no compleixen la doctrina sublim de Crist.

Hem de mirar a qui donem el vot. A les nostres mans està no tornar enrere en el camí que ens ha ajudat a fer l'adveniment de la República. (Grans aplaudiments.)

Isabel Arderiu

Diu que ella sempre ha tingut una visió tràgica d'aquell poble. L'ha vist sempre enjonat sota un caciquisme feroç. Amb la República, també ha sabut desempel·lar-se'n i sentir a l'unison, amb tota la resta de Catalunya i d'Espanya, el batec dels ideals democràtics i liberals. Diu que vol ésser breu per no allargar excessivament l'acte.

Cal anar endavant, no destruir

Les dones fins el 14 d'Abril érem gairebé africanes. La República ha permès que ens posem al nivell de les europees.

Recorda el favoritisme de la monarquia i la seva desconsideració envers les dones, les quals eren considerades ineptes per a la representació.

El dictador digué que havia de salvar Espanya i començà per votar donar el vot a la dona, però només a segons quines dones: les vidues i les solteres caps de casa. En treia les mares i les dones joves que són les que porten el foc de l'entusiasme. Un acudit d'aquesta altura només podria ocórrer-se a un cervell avari.

Calgué la Monarquia i vingé la República, l'únic defecte de la qual ha estat la seva benignitat en vers els enemics.

Si ara que podem votar, votéssim contra d'ells, que ens ha donat el vot, llavors si que conformaríem la dita que som ineptes per a la política.

Hem d'ésser més republicans que ningú si no volem tornar a l'època vergonyosa del caciquisme.

No hem d'ésser unes desagraïdes. Hem de votar per aquells que han sofert per portar-nos la República.

Propugna per a la formació d'una cultura en la dona. Recomanava que llegixin els diaris i també llibres, puix que l'element espiritual és tan necessari com el corporal.

Amb una cultura podem formar uns fills patriotes i lluitadors per les llibertats del nostre poble.

Diu que cal votar les esquerres perquè elles proporcionaran els mitjans de fer possible tot aquest ideal. Però no hem de coaccionar tal com fan les dretes amb el patet de la fam. Hem de convèncer.

Acaba el seu brillant discurs explicant el concepte que tenen de la caritat, que no és donar almoines tronades, sinó proporcionar el benestar amb un treball més ben retribuït. (Grans aplaudiments.)

L'obra gegant que ha fet la República en dos anys.

Heu esborrat un passat en entrar a la ciutat dels ideals republicans. No retrocediu. Per això cal que es formi un Grup Femení d'Esquerra. (Aplaudiments.)

Antonieta Feliu:

23 de març de 1933: acte del Grup Femení d'ERC a Navarcles. Hi participen les quatre.

24 de març de 1933: Ramona Soldevila escriu a COL-LABORACIÓ FEMENINA amb "El caciquisme de les dretes en marxa". Els cacics estan posant en marxa la seva campanya de desprestigi contra la República. Què fan?:

Es corrent en vigílies electorals rebre la visita del propietari lligaire i cavernícola recomanant-vos la seva candidatura. Es més corrent encara si us negueu a obeir-lo que us amenaci amb l'acomiadament. I que si li és possible procura sobrepassar els límits de l'amenança.

Unes comissions de senyores amb el distintiu penjat al coll es dediquen a seguir els passos dels ciutadans i excessitats i amb l'excusa de donar-los robes usades d'escàs valor van sembrant calúmnies contra els homes republicans, be-

cantant l'obra humanitària de l'Assistència Pública. No hi manca pas la recomanació de què no facin anar els infants a les escoles laiques perquè només ensenyen coses dolentes, i quan ja han acabat tot el repertori de mentides i injúries els «recomanen» que votin la candidatura dels capellans i de les dretes que així acabaran la misèria i podran anar al cel amb cotxe.

Al carrer d'Arcs hi ha un taller de productes farmacèutics. Els seus burgesos són cavernícoles reconsegats dos o tres cents per cent. Tenen a les seves ordres deu o dotze noies de deu a quinze anys, amb un sou de SIS RALS DIARIS i treballen nou hores i mitja suportent heroicament la fortor de drogues i tòxics que emmalalteixen llurs pulmons sense que es puguin sustreure ni un moment de la mirada inquisidora de l'amo o de la mestressa. El més lleu man-

farsa: Envien a cercar la mare de la noia i li contenen el truc de la crisi. Que el negoci va malament. Mig somicant es queixen que perden diners amb un to de gata-neu-la que esborrona. Que la noia no treballa gaire. Que sempre juga amb les altres... i que no la poden pas pujar. Que d'això en té la culpa la República. I li recorden que tornen a venir eleccions i que sobretot votin les dretes. I amb to confidential afegeixen: Si voteu les

dretes i guanyem nosaltres, apujarem el sou a la vostra filla, però si tornen a guanyar els republicans de l'Esquerra tancarem el negoci i acomiadarem tots els treballadors. Aquest industrial que infringeix de una manera descarada les lleis del treball de la República, explotant les nenes menors d'edat el lloc de les quals hauria d'ésser l'escola, obliga aquestes a treballar totes les festes obligatòries implantades per la República i a fer totes les festes religioses. Això sí. Es guarda molt

Atenció amb aquest taller:

A més, el mateix taller ha volgut acomiadar una obrera militant d'ERC.

15 de maig de 1933: el Grup femení va a la presó a veure els detinguts.

Les dones d'Esquerra visiten la Presó

Ahir a la tarda una representació de dones del Grup Femení d'Esquerra de la nostra ciutat visitaren els detinguts a la presó del districte. Després de conversar una estona amb ells, foren obsequiats per part de les visitants amb una quantitat en metàl·lic.

20 de maig de 1933: dos actes de propaganda a Avinyó i Puig-reig, van ser un èxit. Van parlar l'Anna, la Maria i l'Antonieta.

11 de juliol de 1933: hi ha hagut un altre acte a Cardona en què hi han participat Anna Espelt i Antonieta Feliu. 60 dones van unir-se al Grup Femení de Cardona. La dona s'ha de preocupar per la política i col·laborar en benefici de la societat. Aprofitar-se dels drets que li han atorgat.

Ana Espelt amb paraula fàcil i convincent exposa la necessitat que té la dona en els moments actuals de preocupar-se de la política i la necessitat d'agrupar-se per fer un front únic i lluitar contra la guerra. Diu que la dona no ha nascut solament per fer vida comú amb un home o per tancar-se en un convent, sinó que ha de col·laborar en benefici de la societat. La senyora Espelt durant el seu parlament fou moltes vegades interrompuda pels aplaudiments y al acabar escoltà uea xardorosa ovació.

La senyoreta Feliu de Fornes es acollida amb una gran avació. Amb veu clara i emocionant remarca la importància que té la dona en la formació d'aquests grups. Ja que el govern de la República ha tingut l'encert de considerar la dona amb els mateixos drets de ciutadanes dels homes calia una penetració i una preparació extraordinària per que aquests drets no si-guessin momentanis, calia demostrar als homes de govern que la dona té consciència dels seus deu-

res i que es digne d'aquest reconeixement atorgat.

Rebata l'obra feta pels grups femenins i especialment el de Manresa i el profit que ha portat als humils i acaba dient que precisament en aquesta obra cal que la dona d'esquerra es distingeixi i posi tot el seu esforç per a millorar la situació del desvalgut. En el curs del seu parlament fou aplaudida diverses vegades i en acabar el seu brillant parlament els assistents feu dret li dedicaren una gran ovació.

18, 19, 20 de juliol de 1933: Grup Femení d'Esquerra. Al programa de festes pel lliurament de la bandera a ERC s'hi farà un acte en què parlaran Anna Espelt, Antonieta Feliu i Teresa Gibert.

24 de juliol de 1933: Aplec comarcal d'Esquerra, parlen: es dona la bandera al president d'ERC. Maria Teresa Gibert que elogia el Grup Femení d'Esquerra. Antonieta Feliu parla de la bandera. Anna Espelt demana que la bandera sigui emblema d'igualtat i no de guerres.

Antonieta Feliu

Parla del significat de l'acte que s'estava celebrant. A, reix la col·laboració de tots els republicans, especialment les dones, les quals amb el seu esperit de sacrifici i el seu entusiasme han fet possible que es podés ofrenar al Partit aquesta Bandera, com a símbol de la nostra Pàtria. Pronuncia un brillant panegíric elogiant la bandera herpèdica, la qual, després d'haver estat veuada i escarnida, avui s'aixeca triomfant per damunt de tots els catalans, com a prova de la llibertat de la nostra terra. Acaba dient que, contra tot el que es diu, les dones seran el més ferm baluard de la República. (Aplaudiments).

Per silenci, la senyora Feliu lliura al President d'Esquerra la Bandera, que s'acollí amb una xardorosa ovació i visques de tota mena.

Anna Espelt

trecció entré els homes i han aviat comença amb unes paraules els odis entre germans. Nosaltres glossant el fet que l'acte es celebri hem de voler que la nostra Bandera plena natura. Diu que la bandera ra, sigui un emblema de Ceitura de les quatre barres, hem de voler la qual es ha de dur la igualtat entre tots els homes.

Ressonen encara els aplaudiments, amb què foren acollides les paraules de la senyora Espelt, quan comença a parlar la senyoreta bélica, els quals han portat la desnyoreta.

19 de setembre de 1933: a la constitució del Grup femení d'Esquerra a Sant Vicenç de Castellet va intervenir Antonieta Feliu. Les anima a seguir endavant, tot i les dificultats que hi puguin haver.

20 de setembre de 1933: a Artés també se'n constitueix un. Antonieta Feliu aprofita per explicar-los com actua la dreta per aconseguir més dones i els anima a lluitar per la llibertat.

17, 18, 19 d'octubre de 1933: es demana que la gent sàpiga on ha de votar

Esquerra Republicana de Catalunya - Secció Manresa

Els treballs pre-electoral

Havent se començat els treballs preparatius de les eleccions a les Corts de la República que han de celebrar-se el dia 19 del vinent mes de Novembre, la Secció de Manresa de l'Esquerra Republicana de Catalunya ha de fer present a tots els seus afiliats i simpatitzants la conveniència que vagin a les oficines instal·lades al Passeig de Pere III, núm. 30, per tal de saber a quina secció els pertoca votar. Cal aclarir que amb la modificació que ha experimentat el cens electoral, degut a l'augment del nombre de seccions, són molts els ciutadans, per als quals ha canviat el col·legi on els caldrà anar a votar.

Cal també que les dones o, per a elles, els seus marits, pares, germans o promesos, tinguin cura de saber a quina secció tenen el vot.

Es recomana a tothom que compleixi aquest requisit tan imprescindible, amb la major urgència possible, per tal d'evitar les aglomeracions de darrera hora.

Tots els simpatitzants del nostre partit que vulguin ajudar a les tasques d'organització de les eleccions, són pregats d'anar al local social de deu a onze de la nit.

El Grup Femení demana també el concurs de les seves afiliades.

El partit agrairà aquests esforços en pro dels ideals catalanistes i esquerristes.

18 d'octubre de 1933: sobre la Lliga i les dretes, utilitzen el porta a porta, casa per casa, en busca de convèncer les dones i fan sobretot propaganda oral.

21, 23, 24, 25, 26, 28, 30 d'octubre i 2, 3, 16, 17 de novembre: apel·len a la dona a no deixar-se comprar per les dretes, a no votar els reaccionaris, a votar a favor de la República que els hi ha atorgat drets i saber on han de votar:

DONES, ALERTA!

Unes senyores de la Lliga, amb l'excusa de treballar el canemús, van, de pla en pla i de porta en porta, a coaccionar aquelles que dissonadament no tenen mitjans per a poder-se emancipar de la tirania dels poderosos. Sobretot a les dones, aprofitant que per regla general són més temeroses.

Alerta, doncs, dones d'esquerra! Alerta, obreres! Aquests éssers que es diuen senyores voldran comprar la vostra llibertat, el vostre dret a optar per un règim social més just, amb un parell de mitjons o amb una samarreta de cotó.

No heu de consentir que aquests éssers vils profanin les vostres llars!

Si vénen a robar vos el vostre dret a ésser ciutadanes de la República, les escupiu a la cara i les engogueu a fer... el canemús a una altra banda.

Les dones saben que les llibertats religioses no han estat lesionades.

Les dretes en afirmar el contrari, menteixen a profit dels seus interessos particulars.

Dones:

Ja sabeu a quina secció teniu el vot? Mireu-ho o feu-ho mirar a les oficines de l'Esquerra (Passeig, 30)!!

Dones:

Si voteu les esquerres ajudareu a abatere definitivament la reacció.

Dones:

No deixeu perdre el dret de ciutadania que us ha atorgat la República.

El vot femení augmentarà les possibilitats tenoriesques dels pronois de la Lliga.

Dones: Si voleu que

Les dones en votar els vostres marits, fills, germans o promesos, hagin de tornar al Marroc a deixar-se matar, voteu el vot.

els vostres marits, fills, germans o promesos, hagin de tornar al Marroc a deixar-se matar, voteu les dretes!

—
Dona: La República t'ha donat el vot; la Monarquia se t'endula els fills a l'Àfrica.

15 de novembre de 1933: més propaganda i més mítings:

Esquerra Republicana i Unió Socialista

Donal Per la teva llibertat de consciència has de votar aquesta candidatura

Votar per la Lliga significa...

- Volar la revisió de la Constitució.
- Anar contra la llibertat de consciència.
- Admetre altra vegada el jou del clergat.
- Votar contra l'escola laica.
- Desitjar el retorn dels jesuïtes.
- Atemptar contra les lleis socials en les quals es millora la situació de l'obrer.

- Subjectar novament a la tirania feudal dels "Grandes de España" els camperols alliberats amb la Reforma Agrària.

- Advocar pel retorn del pistolisme del "Lliure" i del Sometent.

- Reintroduir el caciquisme als nostres camps.

- Afeblir l'esperit renovador de la República.

I possibilitar la reconstrucció del front d'Alfons XIII.

**Francesc Senyal i Ferrer
Jaume Aiguader i Miró
Amadeu Aragai i Davi
Felip Barjau i Riera
Josep Calvet i Mora
Jaume Comes i Jo
Joan Ferrer i Navarro
Josep Grau i Jassans
Domènec Palet i Barba
Josep Tomàs i Piera
Josep A. Trabal i Sanz
Joan Ventosa i Roig**

Votar per l'Esquerra significa...

- Volar l'acompliment dels preceptes constitucionals.
- Fer que tothom pugui opinar d'acord amb la seva consciència.
- Impedir que torni la mediatització de l'Estat a càrrec de les ordres religioses.
- Veïllar per la realització de les lleis socials votades per les Corts Constituents.

- Defensar la redempció aconseguida pels camperols amb la Reforma Agrària.

- Exterminar definitivament l'absentisme i el caciquisme als nostres camps.

- Avivar el rítmic revolucionari de la República.

- Fer que amb la creació d'escoles laiques es desmenteixi la fesomia reclosida que hom vol atribuir al poble espanyol.

I enterrar per sempre més la possibilitat d'una restauració del Borbonisme.

Actes de propaganda electoral

organitzats per les Seccions de Manresa
d'ESQUERRA REPUBLICANA I UNIÓ SOCIALISTA DE CATALUNYA

DIMECRES, DIA 15

SANTA MARIA D'OLO, a les cinc de la tarda.—Oradors: A. Oller, M. Homs, senyora A. Feliu, Rubis, F. Marçet, J. Sallés i F. Senyal.

ESTANY, a les set de la nit.—Oradors: Oller, M. Homs, senyora A. Feliu, Rubis, F. Marçet, J. Sallés i F. Senyal.

MOIÀ, a dos quarts de nou de la nit.—Oradors: A. Oller, M. Homs, senyora A. Feliu, Rubis, F. Marçet, J. Sallés i F. Senyal.

DIJOUS, DIA 16

SANT JOAN DE VILATORRADA, a dos quarts de nou de la nit.—Oradors: A. Oller, M. Homs, J. Amat, senyora A. Feliu, F. Marçet, J. Sallés i F. Senyal.

SANT VICENÇ DE CASTELL, a les deu de la nit.—Oradors: A. Oller, M. Homs, J. Amat, senyora Espelt, Clara, F. Marçet, J. Sallés i F. Senyal.

DIVENDRES, DIA 17

CABRIANES, a les set trenta.—Oradors: Anna Espelt, Jaume Sallés, Magí Oñal i Francesc Senyal.

SALLENT, a les nou.—Senya Hunter, J. Comares, Jaume Sallés, Anna Espelt, Antonieta Feliu i Rosa M. Arquimbau.

MANRESA, a les deu.—Rosa M. Arquimbau, Nari Oromí, Jaume Sallés, Francesc Ferreres, Joan Comares, J. Serra Hunter, Lluís Companys i Francesc Senyal.

Els cavernícoles volien fer propaganda amb avió.

Era per estar més aprop del cel.

Home previngut...

Actes de propaganda electoral

organitzats per les Seccions de Manresa
d'ESQUERRA REPUBLICANA I UNIÓ SOCIALISTA DE CATALUNYA

DISSABTE, DIA 11

AVINYÓ, a dos quarts de set de la tarda.—Oradors: J. Viladoms, Planell, senyora A. Feliu, J. Amat, J. Sallés i F. Senyal.

SANT FRUCTUÓS DE BAGES, a les nou de la nit.—Oradors: Senyoreta Casajuana, M. Font, senyora Espelt, Rubis, M. Homs i F. Marçet.

SANT FELIU SASERRA, a dos quarts de deu de la nit.—Oradors: J. Viladoms, Planell, senyora A. Feliu, J. Amat, J. Sallés i F. Senyal.

DIUMENGE, DIA 12

ARTÈS, a les onze del matí.—Oradors: M. Soler, M. Arpa, J. Amat, senyora A. Feliu i F. Marçet.

SANT MATEU DE BAGES, a dos quarts de tres de la tarda.—Oradors: J. Viladoms, senyoreta M. Bergua, J. Font, senyoreta Casajuana, Rubis, M. Homs i J. B. Claret.

CASTELLBELL I VILAR, a les tres de la tarda.—Oradors: M. Font, senyora Espelt, senyoreta T. Ayuso, J. Sallés, F. Ferreres i F. Senyal.

PONOLLOSA, a les tres de la tarda.—Oradors: M. Soler, M. Arpa, J. Amat, J. Quadrat, senyora Feliu i F. Marçet.

MONISTROL DE MONTSERRAT, a les cinc de la tarda.—Oradors: M. Font, senyora Espelt, senyoreta T. Ayuso, J. Sallés, F. Ferreres i F. Senyal.

CALLÚS, a les cinc de la tarda.—Oradors: J. Viladoms, senyoreta M. Bergua, J. Font, senyoreta Casajuana, Rubis, M. Homs i J. B. Claret.

PONT DE VILUMARA, a les nou de la nit.—Oradors: M. Soler, M. Arpa, J. Amat, senyora A. Feliu i F. Marçet.

DIMECRES, DIA 15

ESTANY, a les set de la nit.—Oradors: Planell, M. Homs, senyora A. Feliu, Rubis, F. Marçet, J. Sallés i F. Senyal.

MOIÀ, a dos quarts de nou de la nit.—Oradors: Planell, M. Homs, senyora A. Feliu, Rubis, F. Marçet, J. Sallés i F. Senyal.

DIJOUS, DIA 16

SANT JOAN DE VILATORRADA, a dos quarts de nou de la nit.—Oradors: Planell, M. Homs, J. Amat, senyora A. Feliu, F. Marçet, J. Sallés i F. Senyal.

SANT VICENÇ DE CASTELL, a les deu de la nit.—Oradors: Planell, M. Homs, J. Amat, senyora Espelt, Clara, F. Marçet, J. Sallés i F. Senyal.

25 de novembre de 1933: un cas de coacció per votar a la Lliga

Durant els dies pre-electorals, l'honorable senyora sàbatera pregarà i amenaçarà la serventa, per tal que votés la Lliga; la noia, però, no volgué obeir aquestes «desinteressades» indicacions. Tanmateix, després de les eleccions, assabentada la «senyora» i els seus familiars que no havia estat votada per la noia de servei la candidatura lligaire, els insults i maltractes abundaren amb una tal desconsideració, que aquesta noia es va veure precisada abandonar la casa.

Aquesta és la rectitud i puresa electoral que prediquen, senyors de la Lliga?

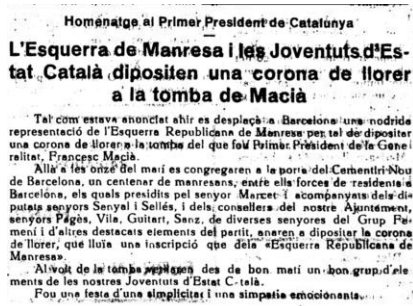
5 de gener de 1934: el Grup Femení d'Esquerra fa un acte de beneficència.

Obsequi als acollits a Assistència Pública

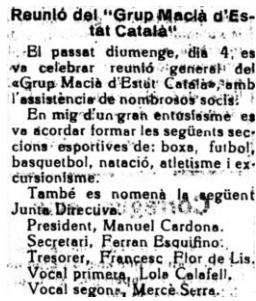
Demà el Grup Femení d'Esquerra Republicana de Catalunya obsequiarà els acollits a Assistència Pública amb dolços i cigars.

Es de lloar aquest obsequi als pobres indigents i és d'esperar que les simpatiques afiliades al Grup Femení tindran molts imitadors.

5 de febrer de 1934: homenatge a Francesc Macià d'Esquerra Republicana de Manresa, algun membre del Grup femení hi ha anat.

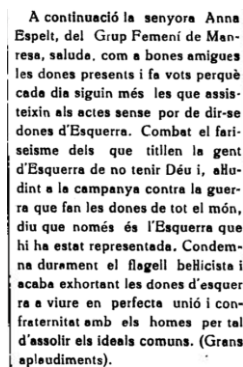

7 de febrer de 1934: dues dones vocals a la junta directiva d'un partit, Estat català.

20 de febrer de 1934: el Grup Femení d'Esquerra convida a les altres a assistir a les classes de català que organitzen les joventuts d'Esquerra d'Estat Català.

24 d'agost de 1934: Anna Espelt participa en un acte d'afirmació republicana a Fonollosa.

8 de juny de 1935: Josep Valls, Amadea Miralles, Anna Espelt, Antònia Feliu i Joan Casajuana són destituïts de la Direcció i Administració d'Assistència Pública per part de l'alcaldia, discrepen en com ha actuat l'alcalde, ja que no ho ha fet d'acord amb els Estatuts per Règim i Govern de la Junta d'Assistència Pública, tal com hauria d'haver estat.

23 de juliol de 1935: Comitè Femení d'Esquerra Pro Presos. Antonieta Feliu, Anna Espelt, Laieta Canadell, Teresa Martí, Maria Casajuana, Victòria Fíguls, Empar Giralt, Teresa Castelló, Dolors Almasqué, Domèneca Carreres, Rosa Roma, Assumpció Jaume. Prestaran ajut moral i material als familiars dels empresonats pels fets d'octubre.

25 de setembre de 1935: molt bona iniciativa de les dones del Grup Femení d'Esquerra. El Comitè Femení d'Esquerra Pro Presos visiten els presos i els hi envien salutacions i obsequis.

Les dones de Manresa als il·lustres homes que estan complint condemna

Dijous passat, a la tarda, sortí d'aquesta ciutat la nostra considerada amiga i col·laboradora senyora Antonieta Feliu, la qual es dirigí als Penals de Cartagena i Puerto de Santa Maria per tal de ller a mans dels honorables ex-president i ex consellers de la Generalitat d'uns presents de les dones d'esquerres de Manresa.

Amb aportacions de 10 a 20 céntims les dones manresanes han cotejat els següents obsequis:

Un artístic gerro de vidre esmaltat contenint bombons d'excel·lent qualitat.

Una magnífica capsa de metall cromat amb incrustacions de fusta negra plena, alximatelx, de llaminadures selectes.

El present que més constata la voluntat, la fermesa d'entusiasme i d'amical admiració que senten les dones de Manresa envers els amics empresonats és, sens dubte, el majestuós àlbum de signatures, el qual, a més d'ésser de confecció llavors, dau una coberta acuradament treballada, amb incrustacions de pergamí. Aquest àlbum consta de tres mil signatures de dones, com ja hem dit, únicament d'aquesta ciutat.

Ultra això esmentat, la senyora Feliu també s'endugué uns regals ben escients per al senyor Pérez Farrás i altres personalitats que sofreixen condemna pels fets d'octubre.

Es de reconèixer l'esforç admirable i digne dels millors elogis d'aquestes amigues, que ha curat de fer possible aquesta prova irrefutable d'estima als bons amics malauradament allunyats, en aquests moments, de nosaltres.

Les encarregades de fer omplir l'àlbum i, en general, de l'organització de tan agradable demostració d'identificació ideològica i de fidel comenenteció amb els homes més representatius de la Catalunya esquerrera, han estat les ben volgudes amigues: Antonieta Feliu, Anna Espelt, Leinta Canadell, Teresa Martí, Maria Casajuana, Victòria Figols, Empar Giralt, Teresa Castellà, Dolores Almesqué, Domèneca Carreres, Roseta Rome, Assumpció Jaume Macià i altres que sentim no recordar.

Bon nombre d'emittits comarcals i gent esquerrana d'aquesta Comarca lliarera també obsequià salutacions per als il·lustres amics. Esquerra Republicana de Manresa i el Consell d'Orientació, la redacció i personal d'impremta d'El Dia i altres particulars encarregaren a la senyora Feliu el lliurament de sentides lletres d'adhesió i de respectuós encoratjament.

Felicitem efusivament les organitzadores de la simpàtica iniciativa alhora que agraim, en nom d'elles, les mostres de simplicitat i d'ajut que han trobat en les dones manresanes.

Gener i febrer de 1936: mitings electorals. Surten altres dones com Josepa Claveria o Josefina Bofarull.

Els actes de propaganda electoral de les esquerres

Diumenge, dia 2 de febrer

RAJADELL

A les quatre de la tarda, al Centre d'Esquerres.

Oradors:

- MARIA CASAJUANA
- JOSEP SOLER
- JOSEP TERME
- FRANCESC SENYAL

CASTELLFULLI DEL BOIX

A les quatre de la tarda, al Casal Català.

Oradors:

- JAUME VALL
- JOAN C VINYALS
- ANNA ESPELT
- FRANCESC MARCET

DISSABTE, DIA 8, A LES NOU DEL VESPRE

Artés

Oradors: Joan C. Vinyals, senyoreta Claveria, Francesc Marcet i Francesc Senyal.

Pont de Vilumara

Oradors: J. Terme i Farrer, senyora Anna Espelt, J. Martí i Carreres, J. Flor de Lis i Francesc Senyal.

DIUMENGE, DIA 9

Viladordis

A les cinc de la tarda. Oradors: Jaume Vall, Joaquim Amat i Pinella, Ramon Sanz i Francesc Marcet.

Callús

A les cinc de la tarda. Oradors: Senyoreta Josepa Claveria, Ferran Planes Vilella, Jaume Sallés i Francesc Senyal.

Sant Martí de Torruella

A les sis de la tarda.—Oradors: Josep Soler, senyoreta Maria Casajuana, Domènec Pont, Nònit Puig, Josep Terme i Francesc Senyal.

Balsareny

A les nou del vespre.—Gabriel Boix, senyora Anna Espelt, Jaume Sallés i Francesc Senyal.

Navàs

A les deu del vespre.—Oradors: Anna Espelt, Jaume Sallés i Francesc Senyal.

DILLUNS, DIA 10

Artés

A les nou del vespre.—Oradors: Llorenç Ferramon, Josefina Bofarull, Jaume Sallés i Francesc Senyal.

Avinyó

A les deu del vespre.—Oradors: Llorenç Ferramon, Josefina Bofarull, Jaume Sallés i Francesc Senyal.

15 d'abril de 1936: Anna Espelt participa en els actes per commemorar la República, ensenyarà l'assistència pública.

9 de maig de 1936: Comissió de cultura, Antonieta Feliu

Noves diverses

La Comissió de Cultura d'Esquerres Republicana

Ahí va quedar constituïda la Comissió de Cultura d'Esquerres Republicana de la nostra ciutat. Està formada pels següents socis:

- Antonieta Feliu.
- Jaume Senyal.
- Isidre Morros.
- P. Alcey.
- Joaquim Amat.

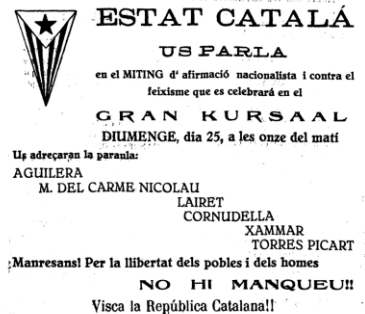
13 de juny de 1936: Conferència organitzada per la Comissió de cultura: Psicologia de l'amor. Està dirigit a senyores i senyoretes. Parla de fases, manifestacions i conseqüències en el desenvolupament d'homes i pobles.

13 de juliol de 1936: les persones que han anat a posar flors a la tomba de Joan Selves i Carner són: Ramona Soldevila, Pepeta Soler d'Alsina, germanes Canadell,

Teresa Castellà, Margarida Marcet, Antonia Hosta, Maria Rovira, Mercè Pla, Rosita Gorgul, Polònia Sanmartí, Maria Santpons, Josepa Claveria, família Casajuana, germanes Soler, Maria Miró, Pepeta Serra, Matilde Guitó, Angeleta Bri, Rosa Rovira, Carme Baltiérrez, Emília Brunet, Antonieta Feliu.

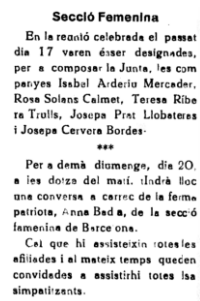
30 de setembre de 1936: les dones d'Esquerra estan recaptant diners per una bandera als milicians al front d'Aragó:

23, 24 d'octubre de 1936: míting d'Estat Català

17 de novembre de 1936: la Secció Femenina del Comitè Central d'Estat Català demana a les dones a ocupar el seu lloc i ajudar a guanyar la guerra.

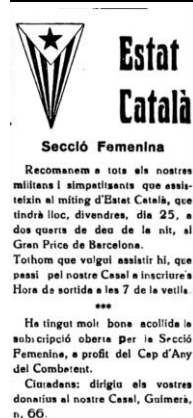
19 de desembre de 1936: entren a la junta de la Secció Femenina d'Estat Català Isabel Arderiu Mercader, Rosa Solans Calmet, Teresa Ribera Trulls, Josepa Prat Llobateras i Josepa Cervera Bordes.

21 de desembre de 1936: la Secció Femenina d'ERC té una iniciativa per donar escalf als combatents per Nadal i donar-los un obsequi: la Diada del Combatent.

22 de desembre de 1936: les dones d'Estat Català demanen diners en metàl·lic per donar obsequis (torrons, vins, ceps i cigars) als combatents i anuncien un míting.

23, 24 de desembre de 1936: míting Estat Català.

Diari UGT, 1 de gener de 1937: reunió a la Secció Femenina d'Estat Català.

Es convoca a totes les components de la Secció Femenina, per a diumenge, dia 3, a les dotze del matí, per a tractar d'afers d'importància.

27 de febrer de 1937: Estat Català ofereix un curs de exercicis militars, tàctics i de tir com tota instrucció bèl·lica.

simpatitzants i per a què sense titubeigs efectuïn la immediata inscripció al curs pre-militar que dintre de pocs dies començarà a donar-se en el seu domicili social, comprenent hi els exercicis militars, tàctics i de tir que comporta tota instrucció bèl·lica.

A tal efecte s'està posant en condicions degudes el jardí anex a l'entitat transformant-lo en un gimnàs i adaptant-lo a camp d'instrucció militar.

Joves militants i simpatitzants. No desoïu la veu del deure i procureu capacitar-vos per defensar la causa antifeixista i amb ella la causa de Catalunya, amb les armes a la mà.

25 de maig de 1937: Antonieta Feliu orienta la Secció de Monistrol. Han de col·laborar amb els homes, sense que sigui una secció aïllada i lluitar amb valentia pels ideals. I l'altre és tenir en compte el jovent.

Un acte d'E. R. de C. al poble de Monistrol

Diuen que a la tarda, invitats pel centre d'E. R. de C. de Monistrol, el President d'E. R. de la nostra ciutat i la senyora Antonieta Feliu, Presidenta del grup femení de l'entitat, anaren al referit poble amb objecte d'orientar les companyes de la secció femenina del Partit a Monistrol.

16 d'agost de 1937: ERC ha posat en marxa el Secretariat Femení d'ERC, per organitzar la dona i poder posar-se a la disposició de les necessitats del partit, no deixar-la al marge d'aquesta etapa. Posa les bases del secretariat.

6 de novembre de 1937: I Congrés Nacional de Dones. Anna Espelt en serà la representant.

Esquerra Republicana d'aquesta ciutat al Congrés nacional de la dona

Avui comencen a Barcelona les tasques del I Congrés nacional de la dona. El Grup Femení d'Esquerra Republicana d'aquesta ciutat estarà representat en aquest Congrés, per la companya Anna Espelt, de la Junta d'E. R. de C. d'aquesta ciutat, especialment delegada per aquest objecte.

Annex 5.4.2. Lliga Regionalista/Catalana - Secció Femenina del Casal Regionalista

Tots els articles són del Pla de Bages.

29 de gener de 1932: Manifest de la Secció Femenina de la Lliga Regionalista (nacional). Sobre el vot femení creuen que és un dret que els aporta il·lusió, sobretot

en pensar que podran tenir influència en la política.

Manifest de la Secció Femenina de la Lliga Regionalista

Proclamat en la nova Constitució el principi del vot femení, és un deure de les dones agrupar i coordinar llurs esforços i activitats perquè llur intervenció en la vida pública tingui la deguda eficàcia. Per aconseguir ho és precis que llur actuació estigui enquadrada dintre els partits existents, ja que res no justifica una actuació independent i separada; ni els problemes vius que la realitat planteja i que afecten indistintament un i altre sexe, ni els ideals i els interessos que agrupen els homes i les dones segons llurs sentiments o conviccions.

Heus ací perquè nosaltres, posades a actuar en política, ens incorporem a la Lliga Regionalista, única agrupació política a la nostra terra, que té una tradició fecunda de civisme, de patriotisme, d'eficàcia i de continuïtat. Hi ha un ideal concret de la nostra terra, que nosaltres, com a element conservador i més sensible de la nostra societat, no podem considerar desvinculat dels principis que informen la nostra vida espiritual, i la Lliga ha lluitat sempre per aquest ideal, no drint-lo de les nostres essències tradicionals. Hi ha una manera seriosa d'enfocar i tractar els problemes que, dintre el catalanisme, ha estat el mètode: el procediment de la Lliga.

En aquesta escola prestigiosa d'educació política i social voldríem nosaltres influir, tot acceptant-ne per endavant i ampliant, la ideologia. A l'ascensió del nostre poble, les dones hem aportat un cabal i una activitat no gens negligibles,

sobretot en l'esfera de les obres socials i de la producció intel·lectual. Amb la nostra fe s'han sostingut les esperances patriòtiques. Esperem no ésser inferiors en l'activitat política. Confíem, d'entant, en les dones de les ciutats, ja avessades a la intervenció i a la lluita. Confíem en les dones que s'han incorporat a la vida del treball i que en coneixen les complicacions i les angúnies. Confíem en les dones que són, a casa nostra, les conductores de l'economia familiar.

Ens il·lusionem de pensar que podem influir en la política i en l'administració cercant-nos cap al costat sentit d'ordre, d'economia, d'afiliat, de principis morals i religiosos. Les dots de govern adquirides en la família, per una aplicació harmoniosa de les raons del cor i de les raons de l'interès, les hem de voler aplicar idènticament al règim i al govern de les corporacions públiques. Volem fer-nos dignes de la nostra alta missió, servint-la amb tota la nostra fe i amb tota la nostra capacitat d'abnegació. I gosem esperar, per això, que no ens mancarà el generós i patriòtic concurs de les dones de Catalunya.

Marcel·lina Amó de Valls i Tàberner, Carme B. de Puig de la Bellacasa, Maria del Carme Bertrand de Blanc, Francesca Bonnemaison, vídua de Verdaguier; Teresa Borràs de Tries de Bes, Maria D. de Ventosa, Mercè de Fonsdeviela d'Abadal, Dolors Macià de Puig, Carollina Raymat, vídua de Fargas; Trinitat Rius, vídua de Nadal; Maria Vídua Quadres.

12 de març de 1932: la Secció Femenina de la Lliga té com a principis bàsics la religió, la família, propietat i llibertat.

A les dones manresanes i del Bages

La Constitució vigent ha adoptat el principi d'igualtat universal sense limitació per raó del sexe, conferint amb ell a la dona la glòria i la responsabilitat d'intervenir en la vida pública, i permetent-li d'una manera més directa defensar aquells principis que informen la nostra ànima nacional.

Més aquesta defensa no és possible sense un programa orientador, servit per una organització política de tradició i de solvència. És necessari un programa definit que tingui solucions viables per a tots els problemes que pugui plantejar la realitat, i és necessària l'organització per donar cohesió als esforços individuals dispersos i obtenir-ne el màxim rendiment.

Un programa i una orientació el tenen tots els partits polítics. Nosaltres, però, havíem de decidir-nos per aquell partit polític que posés els mitjans esmentats al servei dels principis bàsics de la nostra civilització cristiana: RELIGIÓ, FAMÍLIA, PROPIETAT i LLIBERTAT.

I perquè hem vist en la Lliga Regionalista una tradició ininterrompuda de treball continuat al servei d'aquells ideals, és pel que nosaltres venim a aportar el nostre esforç al «Casal Regionalista de Bages», l'entitat local que ha seguit en tot temps les directrius assenyades de la Lliga Regionalista.

Confíem per portar a feliç terme els nostres propòsits, en l'adhesió entusiasta de les dones manresanes i de la comarca de Bages, puix que amb la cooperació de totes servirem millor els ideals que professem, aportant a la política les qualitats insubstituïbles de la nostra feminitat. Ens il·lusionem de pensar que totes plegades podrem cooperar al règim i administració dels interessos públics, amb les dots de govern adquirides dintre de la llar per una aplicació harmoniosa de les raons del cor i de les raons de l'interès.

Volem fer-nos dignes de la nostra alta missió, servint-la amb tota la nostra fe i amb la força incomparable del nostre sentiment.

Es per aquesta tasca honorosa i patriòtica, que gosem i sperar no ens mancarà el vostre generós i eficaç concurs.

Manresa, 9 de març de 1932.
Maria Albagés.—Maria Dolors d'Alemany de Català.—Maria Armentougou i Vila.—Ignàsia d'Argullol.—Josefina Andreu de Ribera.—Carlota d'Argullol.—Pilar Basora.—Montserrat Bonada.—Pietat Badia.—Maria Bosquet.—Josepa Carrió.—Carme Carreras.—Montserrat Casals.—Dolors Costa i Pons.—Anna Casanovas.—Loia Calveras.—Enriqueta Carrió.—Maria Castells.—Dolors Cots de Viñas.—Maria Casas de Palat.—Maria Cinta Català.—Dolors Cebrian.—Dolors

2 d'abril de 1932: inscripció a la Secció Femenina del Casal Regionalista.

Dones manresanes: Demà diumenge, de onze a una del migdia podeu efectuar la vostra inscripció a la Secció Femenina del Casal Regionalista de la Comarca de Bages. Convé inscribiu el vostre nom seguidament en defensa de la pàtria, de la religió i de la família

4 i 5 d'abril de 1932: cada divendres es publicarà a "La Veu de Catalunya" una fulla/pàgina femenina. Segons la Secció Femenina de Barcelona volen que la pàgina femenina serveixi com a educació política i cultural. La Secció creu que les dones d'esquerra són violentes i extremistes.

Secció Femenina del Casal Regionalista
A fi de que totes les inscrites i simpatitzants amb la Secció Femenina de la Lliga Regionalista puguin rebre a domicili la fulla femenina, que cada divendres publicarà «La Veu de Catalunya», cal que com més aviat millor, les senyores i senyoretetes que no ho hagin fet, signin i remetin la fulla d'inscripció al Casal Regionalista, on també facilitaran els impresos que calguin.
Es necessari, ademés, fer reservar les llotges per la conferència que se celebrarà el vinent diumenge al Conservatori.

7 i 8 d'abril de 1932: reunió a la Secció Femenina del Casal Regionalista.

La reunió de la Secció Femenina

Ahir, al vespre, tingué lloc en el Casal Regionalista, l'anunciada reunió de senyores i senyoretetes inscrites i simpatitzants amb la Secció Femenina del Casal Regionalista.

S'acordà que cada dijous de set a vuit, els Dimegnes de onze a una, algunes associades designades anotaràn les noves inscripcions i atendran tots els precs que els siguin dirigits.

Degut, però, a la conferència de diumenge en el Teatre Conservatori i la festa del 14 d'abril, s'ha designat el prop-venent divendres, de set a vuit del vespre.

Són moltíssimes les senyoretetes inscrites que ja han presentat el butlletí corresponent.

Les que desitjin llotges per la conferència del diumenge cal que s'inscriguin el més aviat possible.

La Secció Femenina del Casal Regionalista

Avui, a les set del vespre, en el Casal Regionalista, tindrà lloc una reunió de les senyoretetes i senyores simpatitzants amb la política de la Lliga Regionalista, per tal de tractar de la definitiva organització i inscripció de noves associades.

Així mateix hom anotarà les que vulguin llotges per l'acte de diumenge.

11 d'abril de 1932: Miquel Vidal i Guardiola, en una conferència organitzada pel Casal, creu que han de separar política i religió, que ha de formar part, però no ha de ser el centre de tot.

26 d'abril de 1932: la Secció Femenina prepara una missa.

La Secció Femenina del Casal a la Patrona de Catalunya

La Secció Femenina del Casal Regionalista farà celebrar demà, a dos quarts de vuit, missa a honor de la Verge Moreneta en la seva pròpia església de la plaça de Balcells.

Es prega a totes les senyores i senyoretetes pertanyents a la Secció, es donguin per invitades a l'esmentat acte religiós.

2 i 6 de maig de 1932: una conferència per les senyores sobre la intervenció de les dones en política per part del senyor Frederic Roda i Ventura (secretari del Col·legi d'Advocats de Barcelona). Ell explica que la missió de la dona no és només cuidar-se de la casa i dels fills sinó que també ha de tenir intervenció política i social.

3, 7 i 11 de maig de 1932: reunions.

Secció Femenina del Casal Regionalista

Amb motiu de la conferència del senyor Roda i Ventura, la reunió de la Comissió Organitzadora de la Secció Femenina, es celebrarà demà dimecres, de set a vuit, en lloc de fer-ho el dijous.

Secció Femenina del Casal Regionalista

Demà d'onze a una tindrà lloc l'actitudinada reunió de la secció Femenina del Casal Regionalista.

Secció Femenina del Casal Regionalista

Demà, de set a vuit del vespre, com de costum celebrarà reunió la Comissió organitzadora de la secció Femenina del Casal Regionalista de la Comarca de Bages. És absolutament indispensable que totes les associades i simpatitzants que encara no hagin tramès el butlletí d'inscripció ho facin tot seguit, car resten gairebé enllestits tots els fitxers que han d'enviar-se a Barcelona per l'organització general de la Lliga Regionalista a tot Catalunya.

10 de novembre de 1932: Es nomena la directiva de la Secció Femenina

Reunió de la Secció Femenina del Casal Regionalista

Ahí, a les sis de la tarda, va celebrar-se en la sala d'actes del Casal Regionalista, l'anunciada reunió de la Secció Femenina de l'entitat, amb nombrosa assistència d'associades i dins un ambient de remarcable entusiasme.

Van presidir la reunió les senyores Maria Despujol de Ventosa, Trias de Nadal, senyoreta Paulina Pi de la Serra, senyores Trinitat Pascual, vídua d'Arderiu, Carme Pons, vídua de Portabella, Maria del Roser Vallès de Coll i Roca, el candidat senyor Alexandre Balart i el President del Casal senyor Coll i Roca.

El senyor Balart parlà de la valiosa cooperació de la dona en la política, i digué que ja que el President de la Generalitat nega el vot a les dones catalanes, aquestes han de dur a terme una tasca més intensa que mai de proselitisme en favor de les seves reivindicacions. (Aplaudiments).

La senyoreta Pi de la Serra, presidenta de la Secció Femenina de Terrassa, pronuncia un brillantíssim parlament. Parla del nostre honorable president don Raimond de Abadal, qui ha estat en aquestes Corts Constituents el més ferm puntal de l'Estatut, amb la seva memorable intervenció. Fa un elogi formidable de Cambó i de l'actuació patriòtica de la Lliga Regionalista.

Remarca com la pau religiosa, social i política han de fer la grandesa de Catalunya i defensa els drets de la dona, fidel guardadora dels nostres ideals i sentiments més pregons. Ataca l'Esquerra, que d'una manera facciosa i contra tota llei de dret i democràcia, nega el vot a les dones catalanes en aquests moments de tanta trascen-

dència per la Pàtria. (El magnífic parlament de la senyoreta Pi de la Serra, és sovintament interromput pels aplaudiments i, en acabar, esclata una formidable ovació.)

Acabà l'acte amb unes eloqüents paraules de la senyora Despujol de Ventosa, recomanant a les dones que treballin fermament i amb entusiasme en pro dels ideals catalanistes i que cal actuar amb decisió i fermesa per la defensa dels fonaments bàsics de la societat. (La oradora fou molt aplaudida).

Seguidament es nomenà la Junta Directiva de la Secció Femenina, la qual resta formada per les següents senyores i senyoretas:

Maria Roser Vallès de Coll i Roca
Josepa Duran de Suaña.
Josepa Ponti de Pujol.
Montserrat Casals de Marquet.
Francisca Soler de Claret.
Angela Viñas de Arderiu.
Maria Roca de Servitje.
Dolors Llabi de Vives.
Maria Armengou.
Dolors Costa.
Assumpció Godàs.
Concepció Obradors.
Maria Albagés.
Maria Playà.
Dolors Cortada i Pla.

Fou nomenada Secretària de la Secció la senyoreta Maria Playà i Tresorera la senyoreta Maria Armengou.

La Junta del Casal obsequià amb un bonx a les senyores i senyoretas assistents al simpàtic acte.

En el tren de les 8:22 van regressar a Terrassa i Barcelona les distingides senyores que vingueren per assistir a l'esmentada reunió, la qual constituí un veritable èxit, precursor dels que ha d'assolir la Secció Femenina.

18 de novembre de 1932: FLOR DE NEU diu que la persuasió és una qualitat positiva de la dona i l'ànima a treballar per la pàtria i per déu.

12, 14, 18 de novembre 32: reunió per cooperar amb les tasques de les oficines electorals.

Secció Femenina del Casal Regionalista

Es convoca a les inscrites en aquesta Secció a les reunions que se celebraran cada dia a les set del vespre, per a cooperar a les tasques de les Oficines Electorals

3 i 5 de desembre de 1932: una missa per demanar el millor encert en l'actuació del Parlament de Catalunya per part de la Secció Femenina de la Lliga Regionalista. I un àpat per homenatjar els candidats.

La missa de l'Esperit Sant per l'obertura del Parlament català

La Secció Femenina de la Lliga Regionalista farà celebrar, dimarts, dia 6, a la cripta de Santa Eulàlia de la Seu de Barcelona, la missa de l'Esperit Sant, per a demanar el millor encert en l'actuació del Parlament de Catalunya.

La Secció Femenina de la Lliga Regionalista prega l'assistència de totes les seves associades i de totes les dones de Catalunya a tan solemne acte.

La Secció Femenina de la Lliga Regionalista assabenta les seves sòcies i totes les dones de Catalunya que demà, dimarts, dia 6, a la cripta de Santa Eulàlia de la Seu de Barcelona, a les nou del matí, es celebrarà la missa de l'Esperit Sant per demanar el millor encert en les determinacions del Parlament de Catalunya.

Donada la importància de l'acte espera que hi voldreu concórrer en el major nombre possible.

La representació manresana

Del Casal Regionalista d'aquesta ciutat i de les seves seccions Joventut Nacionalista i Femenina i cos d'interventors foren més de dos cents els que assistiren a l'acte. Com es de suposar no hi mancaren els presidents i companys de Consell directiu de tots els esmentats organismes i els regidors del partit. La Secció Femenina hi portà una brillant representació de distingides dames i senyorettes.

20 i 21 de gener, 3 i 4 de febrer de 1933: es convoquen els militants de la Lliga, també els de la Secció Femenina. C P de B (segurament Carme Pons de Portabella) els dona les gràcies per haver-les deixat un lloc dins l'assemblea. Encoratja les dones a seguir i projectar els valors de la dona catalana.

CASAL REGIONALISTA DE LA COMARCA DE BAGES

Es convoca als senyors socis a la reunió general extraordinària que es celebrarà el vinent dimenge per a nomenar els delegats que deuran assistir a l'Assemblea que organitzada per la Lliga Regionalista tindrà lloc a Barcelona els dies 3, 4 i 5 de febrer.

A les 3 de la tarda es reunirà la Joventut Nacionalista.

A les 4 de la tarda el Casal Regionalista.

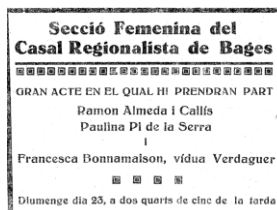
A les 7 del vespre la Secció Femenina.

Manresa, gener de 1933.

Han estat presentades diverses esmenes a les ponències, essent acceptades unes i altres rebutjades.

Per les organitzacions manresanes adherides a la Lliga, assisteixen a les sessions de la magna Assemblea els senyors Coll i Roca i Vives Coll, del Casal; Alegre Recasens, per la Joventut; la senyora Carme Pons, vídua de Portabella, per la Secció Femenina, i per dret propi, l'ex-diputat senyor Antoni Arderiu i Pascual

20, 21 d'abril de 1933: la Secció Femenina del Casal Regionalista de Bages farà un acte: comença per l'home que intervindrà i de dones Paulina Pi de la Serra (de la Lliga de Terrassa, una oradora catalanista i conservadora, també va exercir de professora) i Francesca Bonnemaison (la Lliga de Barcelona, pedagoga i fundadora de l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona).

24 d'abril de 1933: les dones de la Lliga s'han mobilitzat per la diada de Sant Jordi. Han regalat flors i hi han participat en l'acte: la vídua de Verdaguer i Callís (Francesca Bonnemaison), Maria d'Abadal, Maria de Ripoll Verdaguer, Maria Playà, Trinitat Pasqual, Vídua Arderiu, Carme Pons, Vídua Portabella. Un acte molt patriòtic. Descriuen la dona com a mestressa de casa, la conviden a formar-se i votar la Lliga.
29 d'abril i 3 de maig de 1933: la Secció Femenina formarà les seves militants, faran uns cursets. Ha estat un èxit.

Cursos en la Secció Femenina del Casal Regionalista

La responsabilitat del moment actual que obliga a la dona a interenir en els afers públics, imposa que aquesta estigui ben imposada en llurs deures integrals.

Per tal d'assolir-ho, la «Secció Femenina» del Casal Regionalista adherit a «Lliga Catalana» ha organitzat una sèrie de cursos, donats per gent especialitzada, que començaran el pròxim dimarts, essent el primer de llengua catalana, literatura i història. Seguiran totseguit altres d'economia domèstica, puercultura, cura de malalts, dret públic i privat, etc.

Dimarts, a dos quarts de vuit del vespre començaran els primers. En aquella hora es donaran instruccions per aquests i altres.

Davant l'entusiasme, cal esperar que totes les adscrites i llurs amigues hi assistiran.

Inauguració dels cursos de la «Secció Femenina» del Casal Regionalista

L'activa «Secció Femenina» del Casal Regionalista, que amb un pregou sentit de la seva trissió ha organitzat una sèrie de cursos culturals, pot felicitar-se de l'èxit que acaba d'obtenir amb la inauguració del primer, per al coneixement de la llengua i la història pàtries.

Amb dir que resultà insuficient l'ampolla sala de la «Secció», n'hi ha prou per a demostrar l'avid interès que les dones manresanes senten per el millorament de la seva ja reconeguda cultura. Fela goig de veure aquell local ple de dones de totes edats i estaments amb sincera fraternització, sense distinció de classes, i sols mogudes per un ideal a totes comú, el de voler ésser filles dignes de la noble, de la culta

Catalunya en l'accepció pura del significat d'aquests qualificatius.

En sentir les converses que es tenien en sortir, hom té el ple convenciment que l'assistència encara es veurà augmentada en els dies successius, i avalada per l'assiduitat que és la característica de les obres que com aquesta responen a una necessitat sentida i, per tant, empresses amb amor fervent.

Ens és grat repetir a totes, organitzadores i assistentes, l'enhorabona per l'èxit assolit en aquest gest contribuïdor a posar la nostra ciutat en el lloc que li correspon en la Catalunya nova.

Continuaran aquestes lliçons tots els dimarts i dijous, a dos quarts de vuit del vespre amb tota puntualitat.

18, 20 i 22 de maig de 1933: el 21 de maig la Paulina Pi de la Serra farà una conferència sobre la importància de la intervenció de la dona en la política catalana. Primer va parlar la senyora Assumpció Monfort, la qual diu que a part d'aquelles activitats domèstiques que ens pertanyen per raó del nostre sexe, també hi ha d'haver les activitats d'ordre social i polític. També afirma que hi had'haver les mateixes qualitats en una família que en la Pàtria: pau, avinença i harmonia. Després d'aquestes paraules, presenta a la senyora Paulina Pi de la Serra. Ella comenta la importància del desvetllament polític de la dona a Espanya pel moviment d'atracció d'aquest sector polític dut a terme per tots els partits polítics. També ha afirmat que les dones han estat objecte de serioses discussions a través de la història, tenint en compte que abans els filòsofs dubtaven si les dones tenen ànima i que els Sants Pares no les tractaven gaire bé entre altres coses. Diu que hi ha dones que han triomfat en la poesia, però que tot i això no es poden ni comparar a Dant o altres poetes (masculins) d'aquesta talla. Afirma que entre les dones, no hi ha cap geni en la política perquè som mestres en ocultar els pensaments, però que en canvi, els homes són aptes per la política, ja que posseeixen en grau superlatiu la diplomàcia, la ironia i el dissimult. Que les dones només som inspiradores de totes les lluites dels homes (*muses al cap i a la fi*). Conclou que això ha d'acabar i que la dona ha d'esdevenir una companya i col·laboradora de l'home.

Casal Regionalista de la Comarca de Bages
 (ADHERIT A LLIGA CATALANA)

SECCIÓ FEMENINA

Dimenge, dia 21 de maig, a les sis de la tarda

Conferència a càrrec de la senyora
Paulina Pi de la Serra

Casal Regionalista de la Comarca de Bages
 (ADHERIT A LLIGA CATALANA)

SECCIÓ FEMENINA

Dimenge, dia 21 de maig, a les sis de la tarda

Conferència a càrrec de la senyora
Paulina Pi de la Serra
 sota el su. gestiu tema: *La necessitat de la intervenció femenina en la política catalana*

Ateneu Navasenc
 Adherit a Lliga Catalana

Demà dimenge
 a les dues de la tarda

Conferència
 a càrrec de la senyora
Paulina Pi de la Serra
 sobre el tema
 «Política i patriotisme»

Maig, juny i juliol de 1933: cursos

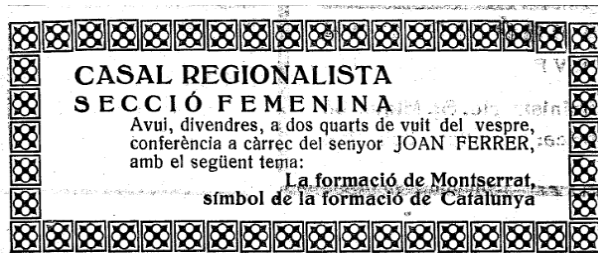
CURSETS

Secció Femenina del Casal Regionalista

Dimarts i dijous, a dos quarts de vuit del vespre:

Gramàtica Catalana. — No-
 cions de Literatura
 i d'Història

26 de maig, 21 i 22 de juny de 1933: conferència organitzada per la Secció Femenina al Casal Regionalista

Secció Femenina del Casal Regionalista

Demà a dos quarts de vuit del vespre tindrà aquesta activa «Secció» una altra de les conferències organitzades per aquest curs. A càrrec del Mestre En Miquel Blanch serà explanat el suggestiu tema: *Quelcom sobre les Arts*. Tant per la competència del conferenciant com per l'interès de l'assumpte, hom espera que la «Secció Femenina» obtindrà un nou èxit en profit de les associades i simpatitzants, com d'assistència.

23 d'octubre de 1933: la Secció Femenina dona la bandera a les joventuts. La padrina és Trinitat Arderiu i Viñas.

14 de novembre de 1933: utilitzen el manifest de la Lliga Catalana de Girona per explicar que ells sí que confien en la dona. Defineix la dona com a una persona que té cura de la llar, són pures, mares, dones i filles de. És un manifest patriòtic i religiós.

14 de novembre de 1933: P. contra l'anarquisme i el seu odi contra les classes, els benestants... Un manifest religiós, voteu per Déu dones de dreta que ens deslliurará de l'enemic.

14 de novembre de 1933: propaganda electoral

DONA CATALANA:

L'Esquerra preté d'atribuir-se el fet de què te s'hagi concedit el dret del sufragi. T'enganya. Molts diputats de l'Esquerra votaren contra aquesta concessió. I darrerament ha volgut l'Esquerra, regatejar-te aquest dret

14 de novembre de 1933: Rosa Dempeus (DIC) posa en dubte que una llei pugui ajudar a la dona després d'un divorci (per l'estigma, perquè quedarà desemparada) o el dret dels nens a l'amor dels pares. No es pot garantir. No està d'acord amb el divorci, és una aberració, no hi ha llibertat quan no hi ha paritat entre home i dona, no és un simple contracte. *Molt religiosa*. Demana a la dona que ho tingui en compte a l'hora de votar.

14 i 16 de novembre de 1933: la Secció Femenina ha organitzat un acte patriòtic.

El brillant acte d'ahir a Secció Femenina del Casal

Ahir, a dos quarts de vuit de la tarda, va tenir lloc al Casal Regionalista de Bages, una reunió electoral de la Secció Femenina de la entitat, amb assistència de la senyora Montserrat Serra de Roig i del diputat al Parlament Català, el nostre il·l·lustratíssim amic senyor Ferran Vallís i Taberner.

L'acte es va veure concorregutíssim d'associades i de simpatitzants, posseïdes totes de gran entusiasme davant la imminent lluita electoral.

La senyora Serra de Roig i el senyor Vallís i Taberner pronunciaren eloqüents parlaments emprant dels ideals patriòtics de Lliga Catalana i de la candidatura que hem de fer triomfar amb les nostres conviccions i exemplaritat cívica en la lluita electoral del proper diumenge.

Els oradors foren llargament ovacionats.

Casal Regionalista
Secció Femenina
Demà, dimecres, dia 15, a les set del vespre, reunió electoral amb assistència de la senyora Montserrat Serra de Roig i el diputat del Parlament Català senyor Ferran Vallís i Taberner

Són pregades a assistir-hi, a més de les senyores inscrites a la Secció, les simpatitzants, interveñentores i apoderades

18 de novembre de 1933: les dones són les protectores de la llar, dependents de la família. Ha de votar en defensa de la seva vida i la dels seus fills, per la seva educació

amb els seus sentiments i creences (cristianes). Per patriotisme voteu la Lliga.
4, 5, 6, 7 de desembre de 1933: reunió electoral al Casal Regionalista i recorden a la gent que siguin inclosos al cens electoral.

Casal Regionalista SECCIÓ FEMENINA Les inscrites a la Secció i simpatitzants, són pregades d'assistir a la reunió electoral que se celebrarà demà, dimarts, a les set de la tarda, en el local social	Als homes i dones que no tenen vot Tots els qui no tenen vot o sigui que podent votar no són inscrits en el Cens electoral, són pregats de passar per les Oficines del Casal Regionalista, Mel, 5, per tal de fer la corresponent inscripció perquè puguin figurar al primer Cens que es faci.
--	--

16 de desembre de 1933: Maria Lleó està en contra del laïcisme. I li recorda a la seva filla que déu l'estima. Li diu que el laïcisme és una moda. Ella és bona i té arrelades les creences cristianes. Els llibres que els seus amics li donen per formar-se són de mala fe i dolenteria. Sa mare ja li donarà llibres que li convenen i li aportaran felicitat i optimisme.

31 de gener de 1934: Dolors Cirera fa una conferència

Casal Regionalista Secció Femenina Demà, dijous, a les set de la tarda, es reunirà la SECCIÓ FEMENINA del Casal, en el lloc social de l'entitat. En el transcurs de la reunió, donarà una conferència la culta senyoreta DOLORS CIRERA, entuïasta associada de la Secció. Per la nota present queden invitades a l'acte totes les associades.
--

Abril i maig, juny de 1934: activitats de la Secció Femenina i la Joventut Femenina: una reunió, un homenatge al Sr. Josep Albagés Secció Femenina i un curset.

Secció Femenina del Casal Regionalista Demà, a les set de la tarda, celebrarà reunió la Secció Femenina del Casal Regionalista. Són pregades a assistir-hi totes associades.	Ahí a la tarda, el Casal Regionalista va dedicar un lonx d'honor al ferm i entusiasta company de la entitat, el mestre senyor Albagés i Ventura, amb motiu del seu trasllat a Barcelona, després de conviure entre nosaltres prop de vint anys, durant els quals ha exercit en aquesta ciutat la seva nobilíssima professió, conquistant-se general's simpaties. Els assistents, associats i familiars, destacant la bellesa de bon nombre de senyorettes, ocupaven sis llargues taules guarnides profusament amb flors.	Casal Regionalista Joventut Femenina Aquesta Secció començarà el vinent dijous, dia 3, a dos quarts de vuit del vespre, un curset d'Història de Catalunya i de Gramàtica Catalana. Les lliçons es donaran tots els dimarts i dijous, a la mateixa hora. Són pregades a assistir-hi totes les inscrites a la Secció.	Casal Regionalista Secció Femenina Segueix professant-se, amb assenyalat èxit, el curset de Història de Catalunya i de Gramàtica Catalana, donant-se dues lliçons setmanals, els dimarts i dijous, de dos quarts de vuit a dos quarts de nou del vespre. Són pregades a assistir al profitós curset totes les associades.
--	---	---	--

22 de març i 27 d'abril de 1935: una conferència amb Paulina Pi de la Serra i celebració d'una missa de Comunió.

CASAL REGIONALISTA : SECCIO FEMENINA	Secció Femenina del Casal Regionalista Aquesta Secció, sentint el fervor religiós i patriòtic de la devoció a la Verge de Montserrat, obsequiarà la seva celestia Patrona amb una Missa de Comunió, que es celebrarà en la seva església tutelar de Manresa (Plaça Balcells), demà, diumenge, a dos quarts de nou. Són pregades d'assistir-hi, feint-se'n una obligació, totes les senyores i senyorettes de la Secció, essent-hi invitades també les que sense ser ho en siguin simpatitzants.
Diumenge, dia 24, a les cinc de la tarda, conferència a càrrec de la distingida oradora de : : Lliga Catalana, senyora PAULINA PI DE LA SERRA	

Maig de 1935: la Joventut de Secció Femenina ha preparat un acte beneficosocial. Una exposició de robes i una festa d'art per cobrir les despeses de la confecció dels equips per a infants de famílies humils. Dolors Carné n'és una de les representants. També van representar la Ventafocs.

Casal Regionalista del Bages

Diuenge dia 19 de maig de 1935

Tarda a dos quarts de cinc, extraordinària funció
pro-obra parroquial
organitzada per la Joventut de la Secció Femenina, prenent part en la mateixa, ademés de l'Eienc Artístic d'Espectacles Virolet, distingides senyorettes de la pre dita Joventut, que gentilmente oferiren el seu concurs, aïes el fi benèfic de la vetllada
SEGONA REPRESENTACIÓ
de la meravellosa rondalla, en tres actes, original del nostre bon amic i pulcre literat En Josep M.ª Folch i Torres, que tant èxit obtingué el diuenge passat

La Ventafocs

representant-se amb tola propietat sota el guiatge escènic i artístic dels senyors Josep Vilalta i Joan Palat, amb el següent repartiment:
Poncellina (Ventafocs), Sreta. Dolors Carné. — Velleta Maria, Sreta. Xavièra Soler. — Florinda (Marasira de Ventafocs), Sreta. Angela Vilalta. — Girsol (germanstra de Ventafocs), Sreta. Margarida Salvadó. — Roserblau (germanstra de Ventafocs), Sreta. Concepció Caballot. — Pepona (pastora), Sreta. M.ª Mercè Planas. — Dama de Companyia, Sreta. Mont Armengou. — Príncep, Sr. Martí Camprubí. — Gula (pare de Ventafocs), Sr. Felu Palat. — Badinet (pastor), Sr. J. Torreguitart. — Fidel (servent), Sr. Lluís Cirera. — Noble 1.ª, Sr. Francesc Bartran. — Noble 2.ª, Sr. Daniel Torra

Dames, Cavallers, Caçadors, Soldats, Serventes
PAPALLONES: Pepeta Soler, Maria del Roser Coll i Vallès, Lluís Planas, Ignasi Roca
Encisadora dança del Minuet de la sarqueta «Don Gil de Alcalá», acompanyada al piano per la professora Sreta. Pepeta Palà

TITOLS DELS QUADRES:
Acte primer, quadre primer: De damisella a Ventafocs. — Acte segon, quadre segon: L'anell del príncep i la vetlla del bosc. Quadre tercer: La nou meravellosa. Quadre quart: Sonni realitzat. — Acte tercer, quadre cinquè: El ball del príncep o la xineïa de cristall. Quadre sisè: Potser sí, potser no, potser sí que era jo. Quadre setè: De Ventafocs a princesa Sorprenent apoteosi final. — El premi de la bondat o el càstig de l'orgull
Per encàrrecs de localitats, tots els dies al Casal Regionalista del Bages, Mel, 5. Telèfon 1724

Nota de la Joventut Femenina: Durant tot el diuenge es podrà visitar l'Exposició de roba confeccionada per a nens i nenes que facin la Primera Comunió

Casal Regionalista del Bages

Dijous, dia 30 - Fira de Manresa

A dos quarts de cinc de la tarda

DARRERA REPRESENTACIÓ

de la meravellosa rondalla, en tres actes, original del nostre bon amic i pulcre literat En Josep M.ª Folch i Torres que tant èxit obtingué el diuenge passat

LA VENTAFOCs

representant-se amb tola propietat sota el guiatge escènic i artístic dels senyors Josep Vilalta i Joan Palat, amb el següent repartiment:

Poncellina (Ventafocs), Sreta. Dolors Carné. — Velleta Maria, Sreta. Xavièra Soler. — Florinda (Marasira de Ventafocs), Sreta. Angela Vilalta. — Girsol (germanstra de Ventafocs), Sreta. Margarida Salvadó. — Roserblau (germanstra de Ventafocs), Sreta. Concepció Caballot. — Pepona (pastora), Sreta. M.ª Mercè Planas. — Dama de Companyia, Sreta. Mont Armengou. — Príncep, Sr. Martí Camprubí. — Gula (pare de Ventafocs), Sr. Felu Palat. — Badinet (pastor), Sr. J. Torreguitart. — Fidel (servent), Sr. Lluís Cirera. — Noble primer, Sr. Francesc Bartran. — Noble segon, Sr. Daniel Torra
Dames, Cavallers, Caçadors, Soldats, Serventes. — Papallones: Pepeta Soler, Maria del Roser, Coll i Vallès, Lluís Planas, Ignasi Roca
Encisadora dança del Minuet de la sarqueta «Don Gil de Alcalá», acompanyada al piano per la professora Sreta. Pepeta Palà

TITOLS DELS QUADRES:

Acte primer, quadre primer: De damisella a Ventafocs. — Acte segon, quadre segon: L'anell del príncep i la vetlla del bosc. Quadre tercer: La nou meravellosa. Quadre quart: Sonni realitzat. — Acte tercer, quadre cinquè: El ball del príncep o la xineïa de cristall. Quadre sisè: Potser sí, potser no, potser sí que era jo. Quadre setè: De Ventafocs a princesa. Sorprenent apoteosi final
El premi de bondat o el càstig de l'orgull

Fastuosa presentació. — Decorat exprofés
Riquíssims trajes d'època
Per encàrrecs de localitats al consere de l'entitat

Casal Regionalista del Bages

Dijous, dia 30 - Fira de Manresa

A dos quarts de cinc de la tarda

DARRERA REPRESENTACIÓ

de la meravellosa rondalla, en tres actes, original del nostre bon amic i pulcre literat En Josep M.ª Folch i Torres que tant èxit obtingué el diuenge passat

LA VENTAFOCs

Fastuosa presentació. — Decorat exprofés
Riquíssims trajes d'època

Per encàrrecs de localitats al consere de l'entitat

11 de febrer de 1936: Màrius Pla assegura que les dones no votaran la revolució, sabien el que es jugava l'any 1933 i ara també saben el que s'hi juga. Saben quin és el preu de la revolució i la pagaran més cara que els homes, per això senten odi contra ella. Comporta poc treball i misèria. La dona és la fidel guardadora dels valors de la societat cristiana: família, pàtria, ordre, pau, religió i treball.

Febrer i abril de 1936: una conferència, una missa i una obra de teatre de la Secció Femenina.

Casal Regionalista
Secció Femenina
Diuenge, dia 9 de febrer, a les sis de la tarda, conferència a càrrec de la senyora Francesca Roca d'Armengol.

Secció Femenina del Casal Regionalista del Bages
Continuant aquesta Secció la tradicional costum d'honorar la Verge de Montserrat, Patrona de Catalunya, faré celebrar una missa el pròxim diuenge, dia 26, en l'església de Montserrat (Pl. Balcalls), a dos quarts de nou.
Hi són invitades no solament les inscrites, que ja anyalment es fan obligació d'assistir hi, sinó totes les simpatitzants i devotes de la nostra Patrona.

ESPECTACLES VIROLET
CASAL REGIONALISTA
Diuenge, dia 3 de maig del 1936
Tarda, a dos quarts de cinc
ESDEVENIMENT TEATRAL
El fill del Sr. Gold
interessant comèdia en tres actes, de LLUIS ELIAS
Planxa!!!
Deliciós sàinet en un acte, del nostre autor local MARTI CAMPRUBÍ
Títol del Quadre Artístic d'ESPECTACLES VIROLET i de les actrius Victòria Praté, Lola Clués, Bàrbara Farré, Maria Farré, Francina Corrons i Herminia Bladu
Un programa que deixarà grat record...!
No detxin de veure'!!
DIUENGE, DIA 10
LA VENTAFOCs

Annex 5.4.3. Partit Carlista - Agrupació Femenina Catòlica-Tradicionalista
2 d'abril de 1932: l'Agrupació Femenina (carlistes) fa una crida a altres dones manresanes catòliques.

Agrupació Femenina Catòlica-Tradicionalista

Per aquesta nova entitat, es cir-
cula la següent crida:

«A les dones de Manresa i la seva comarca

La imperiosa conveniència de
que la dona intervingui en la vida
política-social de la nostra terra, no
pas per exercir funcions i interve-
nir en actes que són propis d'ho-
mes, sinó per a cooperar en la tas-
ca de palesa ciutadania que han de
realitzar aquells que creuen amb
Déu i estimen a la Pàtria, i sobretot
per tal d'utilitzar el vot, suara con-
cedit, per a contrarrestar l'obra dels
descristianitzadors d'Espanya i
triumfar amb els ideals que han de
fer-la gran, imposa la creació de
nuclis d'acció femenina que actuïn
intensament en defensa de la reli-
gió ultrajada, de les llibertats pà-
tries escarnides i de la família sot-
jada pels perills de l'anarquia i el
comunisme, tot proclamant a l'en-
sens la necessitat d'un regíme po-
lítico-social ben adient al veritable
sentir de les dones cristianes, el
triomf del qual ha de logar-se amb
el vot i la propaganda femenina.

Això ha mogut a les dones catò-
liques-tradicionalistes que compo-
sen aquesta Comissió Organitzado-

ra, a laborar per la creació d'una
Agrupació Femenina Catòlica-Tra-
dicionalista, la qual tindrà el seu
domicili en el carrer Sabateria, núm.
5, d'aquesta ciutat, i l'ingrés a la
qual és completament gratuït.

Preparem també la publicació de
un manifest-programa d'actuació
que signaran les associades que
vulguin, i la celebració d'actes pú-
blics de propaganda.

El nostre treball, enemic d'exhi-
bicionismes, serà públic i constant.
Interessa actuar en les fàbriques,
en els tallers, en la vida comercial
i industrial, en el racó de la llar, a
tot arreu. Volem la constitució del
que ha d'ésser organisme de defen-
sa de les dones manresanes i de la
comarca, unides en democràtica
germanor, sense distinció de clas-
ses ni de posicions econòmiques.

Adjuntem un butlletí-proposta de
soci, esperant la seva confoïmitat.
Pot entregar-se, una vegada om-
plert i signat, al carrer Sabateria,
5; carrer d'Urgell, 9, segon, i a la
Carretera de Vich, 3, primer.

Mercès per endavant i que Déu
protegeixi la nostra obra.

Manresa, març de 1932. — La
Comissió Organitzadora.»

Actes que es van dur a terme: els tres primers són de 1932, el quart és de 1933, els
dos següents de 1934 i l'últim de 1935.

L'Agrupació Femenina Catòlica-Tradicionalista

Amb un ple a vessar que omple-
nava el teatre, cafè, pati i altres
dependències de la Joventut Carli-
sta Manresana, va celebrar-se abans
d'ahir l'anunciat acte. Va ésser
presidit per Monsenyor Lisbona, la
senyoreta Àngels de Janer, el se-
nyor Prat Píera, president de la Jo-
ventut Carlísta; les senyores i se-
nyoretetes de la Comissió Organit-
zadora, el senyor Lluís Casasayas
i altres representacions.

La senyora Pilar Pons de Rius,
va saludar en nom de la Comissió
Organitzadora a la senyoreta Àn-
gels de Janer i a Monsenyor Lis-
bona, va donar detalls d'organitza-
ció, dirigint una crida a les dones
per a enrobar-les les files de la no-
vella entitat.

La senyoreta Àngels de Janer,
ovacionada a l'inici i al final del
seu breu, però substancial parla-
ment, va exposar la necessitat que
té la dona catòlica d'actuar intensa-
ment en la vida político-social, do-
nant la conferenciant normes per a
portar a terme el treball que s'im-
posa, i expressant la seva satisfac-
ció per la labor que fan brillant-
ment comença l'Agrupació Femeni-
na Catòlica-Tradicionalista.

A continuació, Monsenyor Pere
Lisbona, Cambre Secretet de Sa
Santelmat, començà la seva notabi-
líssima conferència, que durà cinc

quarts d'hora. Va tractar del tema
«Com ha d'actuar avui la dona ca-
tòlica», glosant eloqüentment les
paraules «acció», «dona» i «catòli-
ca». Comentà la finíssima intuïció
de la dona i el sentit pràctic de la
mateixa. Va ponderar la necessitat
d'organitzar-se catòlicament, pes-
sant la seva ferma convicció en els
resultats eminentment pràctics de
l'organització femenina, remarcable
per la seva perseverància i conti-
nuitat.

Monsenyor Lisbona dedicà un
entuslasta elogi a Maria Sagnier,
model de fermesa, i especialment a
Maria Rosa Urraca Pastor — la
qual vindrà dintre de poc a Man-
resa — formidable propagandista
que ha sortit de la llar per a fer treball
d'organització i proselitisme, bon
punt ha comprès que la dona havia
d'actuar en política.

El conferenciant fa avinent la por-
que el vot, providencialment con-
cedit a la dona, inspira als enemics
del catolicisme a Espanya, doncs
comprehen que és una arma formi-
dable a l'abast dels defensors de la
fe, més a més quan no ignoren que
les dones catòliques espanyoles
són la majoria.

Dedicà paràgrafs eloqüents al
tradicionalisme, el qual — diu — és
la salvació de la nostra terra.

Dóna consells pràctics, respecte
de l'actuació de les dones indivi-
dualment i corporativament, en la
llar, en el periodisme i en totes les
activitats socials.

La festa de Sant Jordi a la Joventut Carlísta

El diumenge vinent, dia 23, a-
questa entitat celebrarà solemni-
alment la festa de Nostra Senyora de
Montserrat i Sant Jordi, amb un o-
fici a la Parròquia del Carme i un
acte en el seu local social a la tarda.

En l'acte de la tarda hi pendran
part tenomenats oradors, entre ells
la senyoreta Assumpció Giner, no-
tabilíssima oradora i propagandista
de les Agrupacions Femenines Ca-
tòlico-Tradicionalistes.

Antreïn donant detalls.

Joventut Carlísta Manresana

La Agrupació Benèfica «Las Mar-
garitas» d'aquesta entitat ha orga-
nitzat pel vinent diumenge, dia 5,
la Primera Comunió de cinc infants
que tindrà lloc en la solemniat Mis-
sa amb pública preparatòria que es
celebrarà a la nostra Basílica de la
Sen, a les vuit del matí.

A la tarda tindrà lloc en el saló
teatre de la Joventut Carlísta Man-
resana, a les 4, una interessant
vetllada en la que prendran part,
com a oradors, la senyoreta Con-
cepció Renom i el Rvnd. Josep Bor-
ràs, Pvr., parlant d'interessants
temes.

L'acte de la tarda serà dedicat
especialment a les senyores i se-
nyoretetes de l'Agrupació Femenina
Catòlica-Tradicionalista. Si alguna
d'elles no rebés el programa invita-
ció pot donar-se per convidada per
mediació de la premsa.

Joventut Carlísta Manresana

El proper diumenge, a dos quarts
de cinc de la tarda, en el local de
la Joventut Carlísta Manresana, do-
narà una conferència el notable es-
criptor i publicista Benedito Torral-
ba de Damas, sobre un tema de
caràcter polític. El senyor Torralba
és molt conegut en el camp de la
literatura, havent-se estrenat no fa
pas gaire temps al Teatre Poliora-
ma de Barcelona, amb èxit, una
obra seva; a l'enssem es un orador
eloqüentíssim.

La Comissió Organitzadora,
mancada de temps per a invitar
particularment als socis de la Jo-
ventut Carlísta Manresana i a les
components de l'Agrupació Feme-
nina Catòlica Tradicionalista ho fa
per mitjà de la premsa local.

Agrupació Femenina Catòlica Tradicionalista

Demà, diumenge, dia 5, a les cinc
de la tarda, tindrà lloc, en el saló
teatre de la Joventut Carlísta Man-
resana, l'acte anunciat de propa-
ganda organitzat per aquesta Agru-
pació, en el que hi pendran part
com a oradors Josep Estany i Font,
René Llanas de Niubó i Josep Prat
Píera. Tal com s'ha vingut dient a
aquests dies passats el motiu de l'acte
és per a orientar a les associades
i demés senyores i senyoretetes sim-
patitzants, en tot el que fa referèn-
cia a la emissió del vot femení en
les properes eleccions.

Les dirigents de l'Agrupació pre-
guren a totes aquelles associades
que tal vegada no haguessin rebut
l'invitació programa, es donguin per
invitades per mediació d'aquesta
nota.

Avís pregat

El Comitè de Propaganda de la
Joventut Carlísta Manresana em-
prega fem avinent que en la conferèn-
cia que tindrà lloc demà, diu-
menge, a dos quarts de sis de la
tarda, en el propi local, hi són con-
tintes preferentment les senyores
socies de l'Associació Femenina
Catòlica Tradicionalista, les quals,
per la premura de temps no ha es-
tat possible passar-les-hi con-
vitat. Donada la importància
de dita conferència, qual tema és
«Valor espiritual de Manresa» i les
dones culturals del conferenciant se-
nyor Fernández de Córdoba, tot fa
esperar que l'assistència serà nom-
brósissima.

Joventut Carlísta Manresana

Ampliant les notícies donades
ahir amb motiu de l'acte projectat
per aquesta entitat pel vinent diu-
menge dia 11, podem afegir que a
més dels senyors Joan Bta. Viza i
Lluís Argemí, hi prendrà part la se-
nyoreta Maria Concepció Renom,
de Badalona, infadigable propaga-
ndista i oradora tradicionalista.
La valua dels esmentats oradors
fa que hom prevegi un èxit.

Annex 5.4.4. POUM - Grup Femení del POUM

Tots els articles són del Pla de Bages.

**Avui, Gran Miting d'Orientació
Política**

El Comitè executiu del POUM invita a tot el poble de Manresa al Miting que donarà a les deu de la nit al TEATRE CONSERVATORI.

Prenent hi part els següents oradors:

Pilar Santiago, per la secció femenina del P.O.U.M.

Vilella, per el Comitè Polític

Solano, per les Juventuts Comunistes Ibèriques.

Grossi, pels Combatents del front de Aragó.

Andreu Nin, per el Comitè executiu. Presidirà l'acte MÀGI GÀMISANS

Annex 5.4.5. PSUC, Joventut Socialista de Catalunya, UGT - Secció Femenina de les JSUC

El Dia, 16 d'abril de 1936: la Joventut Socialista de Catalunya fa un manifest, li dedica aquestes paraules a la dona: allibera't de l'home i de la burgesia! Et tracten com a objecte de plaer, luxe o explotació. Et mantenen ignorant i et consideren inferior. Ingressa al partit! A la dona sempre li diuen que ho faci pels fills, utilitzen aquesta tàctica molt emocional, fet que es podria considerar que perpetuen els estereotips de sexe dèbil, i l'home, perquè no ho utilitzen amb ells.

Diari UGT, 28 de gener de 1937: lletra oberta del Secretariat de la Secció femenina de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya (JSUC) de Manresa. Cal mobilitzar la dona i defensar la causa antifeixista ajudant els nostres herois lluitadors que tinguin queviures, vestuari... Han posat un taller per confeccionar caçadores, jerseis, pantalons, roba d'infants...

Diari UGT, 30 de gener de 1937: al manifest comunista hi diu:

Per al burgés la seva dona no és altra cosa que un instrument de producció. Sent a dir que els instruments de producció han d'ésser posats en comú, i dedueix naturalment, que fins les dones pertanyeran a la comunitat.

Del "Manifest Comunista"

Diari UGT, 23 de febrer 1937: Dolors Piera (no manresana) participa en un míting del PSUC

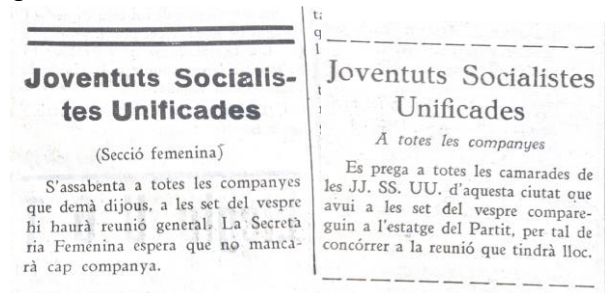

Dolors Piera i Llobera

Va néixer a Puigverd d'Agramunt el 1910 i venia d'una família republicana i implicada políticament. Per això, no és estrany que acabés sent una mestra laica i catalanista que es va afiliar a la Federació de Treballadors de l'Ensenyament (FETE-UGT). Va dedicar-se a la pràctica i difusió de la tècnica Freinet que trencava amb l'escola tradicional. El 1935 esdevé Secretària General de la FETE-UGT de Barcelona i milità al PSUC. Més tard, el sindicat FETE-UGT passa a ser la Federació Catalana de Treballadors de l'Ensenyament i Dolores Piera va ser elegida secretària de la Secció

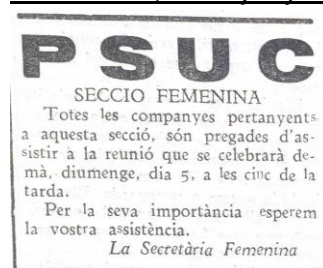
de Mestres Nacionals de Barcelona. Durant la Guerra Civil va entrar a formar part del comitè central del PSUC, va ser secretària general d'Unió de Dones de Catalunya, va publicar articles a la revista "Companya" i va ser la primera regidora de Barcelona. A l'exili va treballar a l'Oficina Internacional per a la Infància a París i va ser a la presó durant quatre mesos. Finalment, visqué a Xile amb el seu company de partit, Pere Aznar i Seseres. Va tornar a exercir de mestre, va continuar la seva lluita feminista i es va implicar al Centre Català de Santiago de Xile. Va morir a Santiago de Xile el 2002.

Diari UGT, 19 de maig i 9 de juliol de 1937: JSU Secció Femenina tindrà una reunió general

Diari UGT, 1 de febrer de 1938: Rosa Robert (militant de la Secció Femenina de la UGT i Unió de Dones de Catalunya, BCN) fa una conferència sobre "La dona, els sindicats i la guerra contra el feixisme". Les dones manresanes han tingut sort de tenir companys que els han prestat ajut i no s'han trobat amb les dificultats que causaven la inferioritat de nivell cultural. Per naturalesa i temperament les dones poden entendre problemes que aparentment són insignificants, s'han de treure la vergonya i la feblesa per imposar el seu criteri, tenir responsabilitats en la direcció dels sindicats i manifestar la seva veu a les assemblees. És hora que la dona ocupi els llocs buits de les fàbriques i els tallers.

Diari UGT, 4 de juny de 1938: Secció Femenina PSUC

Diari UGT, 21 de juny de 1938: acte del PSUC en què intervé Teresa Palau. Els demana que siguin tan fidels a la UDC com al PSUC. S'ha de canviar moltes coses, es necessita un augment de la producció industrial i respondre a la falta de gent al camp. Cal mobilitzar també les refugiades. Han fet un canvi de política que els ha permès debilitar lleugerament als facciosos (pèrdues humanes i econòmiques) amb més armament que s'han millorat.

Annex 5.5. Dones en política i la premsa: biografies i articles

Les dones estan organitzades per partit i importància.

Annex 5.5.1. Antonieta Feliu i Miró, Grup Femení d'Esquerra

Articles:

19 de març de 1932: “El sufragi a la dona” a PÀGINA FEMENINA. En primer lloc, creu que les dones ens critiquem molt entre nosaltres. En segon lloc, creu que és indispensable que les dones adquireixin una petita cultura i així no haver d'escoltar comentaris sobre que s'ha donat el dret a vot a les dones prematurament i podria ser un fet perillós.

26 de març de 1932: “La barba, ornament masculí” a PÀGINA FEMENINA: Ara es porten les barbes curtes, però repassa per la història les diferents barbes que s'havien posat de moda. Ella creu que els homes els fa bonic portar barba, adquireixen una personalitat extraordinària. Amb el pretext de la higiene ara van amb la cara pelada.

2 d'abril de 1932: “La República, generosa envers la dona” a PÀGINA FEMENINA. Creu que les dones espanyoles han de protegir tant com sigui la República, per tot el que li han donat.

9 d'abril de 1932: “Per què ens deixen soles els marits” a PÀGINA FEMENINA. Ella creu que les dones que es queden a casa estan assignades a una vida monòtona (els seus marits no tenen temps per ella, estan sempre a casa i no entenen els seus neguits) i fent tal com diu ella de “tonta”. Mirar revistes, escoltar la ràdio i avorrir-se.

22 d'abril de 1932: a COL·LABORACIÓ FEMENINA escriu “Les noies, en la Diada del Llibre”. Per ella els llibres formen el teu esperit i et fan ser una dona valenta i pràctica. Diu que les novel·les amoroses “t'han inculcat un concepte fals de la vida, i et presentaràs en el matrimoni amb idees errònies, les quals en els primers temps faran la teva infelicitat” i creu que “l'amor és una cosa passatgera; en canvi, una bona amistat és per sempre més, no és una cosa efímera.”

9 de maig de 1932: “Un compàs d'espera” a COL·LABORACIÓ FEMENINA. Les dones no votaran l'Estatut, els hi ha faltat temps per preparar el cens femení. Ella creu que ja està bé perquè no votaríem per convicció, sinó per coacció, si l'entorn és de dretes, de dretes, si és d'esquerres, d'esquerres. Les dones no s'han format gaire en política. I votar és un deure de la ciutadania i cal utilitzar-lo bé. També creu que s'està emprant la religió com a arma política, les dones hi poden creure independentment de l'espectre polític. Creu que alguns ja estaven satisfets de la ignorància femenina i que ara no els hi agrada que ara elles puguin reivindicar alguna cosa.

23 de maig de 1932: a primera plana del diari “La dona liberal catalana”. Moltes dones estan organitzant un «Front Únic Femení Esquerrista». “En ell hi són admeses les dones catalanes de tots els sectors de la nostra vida social, i de diferent ideologia política, ja que el «Front Únic» no permet defensar cap partit polític. La finalitat del «Front» és, solament, propagar i defensar les bases que publiquem a continuació perquè les coneguin les nostres llegidores”.

Aquestes són les seves bases i ho han firmat:

1^a.—El Front Únic Femení Esquerri-
ta, del qual formaran part elements de
diversa filiació política, serà una agru-
pació cívica dedicada a fomentar i orien-
tar l'esperit de ciutadania de les dones
i a combatre les forces enemigues dels
drets de llibertat dels homes i dels po-
bles.

2^a.—El Front Únic Femení Esquer-
rista propagarà i defensarà amb les se-
ves organitzacions els principis següents:
a) La nacionalitat de Catalunya i
els seus drets a la completa llibertat.

Propaguar per l'agermanament dels pei-
sos d'Occ. Dret de tots els pobles a regir
llibrement llibre destina.

b) Negociació de tota mena de poder
personal. Sobirania de la voluntat popu-
lar.

c) La llibertat de consciència i el res-
pecte a totes les creences. Refusar a les
religions la intrusió en la política i a
les organitzacions polítiques la promiscu-
tat amb les religions.

d) Resoldre la desigualtat dels esta-
ment. Reivindicació de l'obrer. Dret de
tots els infants a l'educació integral.
Universitat popular.

4^a.—L'obra del Front Únic Femení
Esquerriista es limitarà a la propagació i
defensa dels quatre principis esmentats.
No serà permès a les components, quan
actuin en nom del «Front Únic», defen-
sar cap ideologia de partit, ja que aque-
lles que s'integren en el «Front» no per-
den la seva personalitat política o
de classe, ni podran atacar més que als
enemics d'aquests principis.

Anna Murià, Rosa M.ª Arquimbau, M.^a
Dolors Loler, Anna M.ª Marlinez Sagó,
Amanda Llebot, Marij Dolors Bergalló i
Núria M. Oromí.

El Pla de Bages, 30 de maig de 1932: a CARNET, s'explica que Filomena Pujolet des del setmanari tradicionalista "Seny" ha acusat Antonieta Feliu comunitzar a la població (tergiversant les paraules que ella va escriure).

4 de juny de 1932: "Lletra a una amiga, núvia" a COL·LABORACIÓ FEMENINA. La seva amiga vol consells sobre com gaudir d'una lluna de mel i acaba dient com ha de ser una bona muller. *Un xic masculista*. En primer lloc, diu que l'home de les novel·les blanques no és real. Entre les coses a destacar hi ha el tòpic de la dona sempre perfecta que ha de complaure l'home, tot ben decorat, ben vestida i sigues bona en la cuina i es preocupa per si l'home li és fidel, amb discreció això sí. *Massa dependència emocional d'un home*.

Ultra l'espòs, has de veure en ell l'am-
ic i promès; si, no t'esveris. Com es-
pòs, has de tenir cura que la teva llar
sigui alegre, optimista, que no hi man-
quin flors, alguna lleminadura, diaris,
revistes. Si alguna amiga, amb la més
bona intenció (?), et fa confidències que
una rossa o una morena et té una mica
trastocat, no per això has de fer-li un
drama; en el temps actual, resulta d'un
gust lamentable i gairebé sempre de re-
sultats contraproduents. Això sí, com si
no sabessis res, un dia et rius elegant-
ment del seu vestir tan cridaner, un al-
tre, de les seves maneres vulgars, de la
veu baixadera; en una paraula, sense
ell fer-ne esment, fes-li comprendre que
ets superior a ella. Procura durant el re-
pàs tenir una conversa animada; si has
de resoldre un espinós conflicte, defuig
de fer-ho en aquesta hora, car bé troba-
ràs prou el moment oportú. No amer-
guis la bonica hora de reparar les forces
produïdes pel treball quotidià, amb as-
sumptes desagradables.

Com amiga, tindràs interès per tots
els seus afers; discuteix-los discreta-
ment, amb senzillesa; l'home acostume-
s a ésser un xic orgu lós i si veu que vols
imposar la teva opinió, acabarà fent el
contrari, solament per a demostrar-te
que preval el seu criteri. Però si tu no
dones importància a les teves idees,
gairebé t'asseguro que amb el temps les
acceptarà amb convenciment.

No creguis que una vegada casada
puguis vestir-te a la «nègligè»—que
diuen els francesos. Recorda que de
promesa tenies precaució d'ésser cada
dia més encisadora. La deixadesa treu
la meitat de l'encis. Cal, doncs, que no
deixis decaure el teu bonic cos. I, per
últim, fes un café bo perquè no sigui el
pretext de les fugidetes nocturnes.

9 de juliol de 1932: "Mimí Trallero de Torrents triomfa a Barcelona" a COL·LABORACIÓ FEMENINA. És una artista que li causa molta admiració.

25 d'agost de 1932: "Bagatel·les d'estiueig" a COL·LABORACIÓ FEMENINA. L'ha escrit des de Mallorca i demana que es parli el català i comenta una conversa que té amb una mallorquina sobre els dialectes del català.

6 de setembre de 1932: Antonieta Feliu de Forn escriu a Col·laboració femenina l'article "Dues dones republicanes" des de Mallorca. No creu en la condemna a mort i s'inclina respectuosament a la mare del capità Galan i la vídua de García Hernández víctimes del despotisme monàrquic (víctimes de la insurrecció de Jaca). 8 de desembre de 1932: Antonieta Feliu de Forn escriu a TRIBUNA LLIURE "Passades les eleccions". Allí parla sobre l'actualitat de la política catalana, i també se li ha comentat que a les eleccions municipals vinents hi haurà alguna dona candidata.

13 de gener de 1933: "El nostre Grup Femení" a COL·LABORACIÓ FEMENINA. El seu programa diu que: volen la igualtat de drets dels infants per a llur ensenyament gratuït; senten amor per als humils, vells desvalguts; consideren que tots som germans sense interposar ni les religions, ni els ideals, ni el capital; l'amor que senten per Catalunya i la República és tan gran que estan disposades a fer els més grans

sacrificis per a la llibertat d'una i altra. Afirmar que no és un programa de color de rosa; no tothom pot entrar si no s'està disposada a lluitar.

18 de febrer de 1933: “Als nostres germans de Girona” a COL·LABORACIÓ FEMENINA. Hi ha hagut inundacions a les terres gironines, per això s'ha organitzat un festival per ajudar-los.

4 de març de 1933: “A totes les nostres afiliades” a COL·LABORACIÓ FEMENINA. Les dones han de ser el conjunt més sòlid per defensar la llibertat de Catalunya i la República, demostrar que són capaces de tot. Menciona l'exploació i com s'aprofiten de la dona en l'àmbit laboral: “Recordem també amb fàstic l'interès que tenien de què les obreres vivíssim amb la més completa ignorància, i aleshores, davant la injustícia social aclamessin; que si vol fer, aquest món hi som per sofrir, i així guanyarem la glòria del cel. Però ells aquesta glòria la volen guanyar amb el confort que proporciona el vostre treball, a vegades mal retribuït.” A més, la saviesa no és patrimoni de la classe privilegiada, però tampoc dels homes, les dones també haurien de poder formar-se.

3 d'abril de 1933: “Contestant a una amiga” a COL·LABORACIÓ FEMENINA. Li explica a la seva amiga Janine que l'amor també és odi, indiferència, abnegació, gelosia... Utilitza el tòpic amor-odi per explicar l'amor. Finalment, li diu que llimi el seu amor propi.

13 d'abril de 1933: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “Recordant el passat”. Recorda com va ser el dia que van proclamar la República. Ella estava a casa i va anar a veure els veïns, entre ells el senyor Selves, que estaven escoltant la ràdio. Més tard, va veure una multitud que anava a hissar la bandera republicana a la casa de la ciutat. I es va posar a plorar. Diu que “hem d'imposar-nos el deure patriòtic de vetllar pel règim que entre altres reformes ha portat la llibertat a la nostra terra.”

21 d'abril de 1933: “El desvetllament cultural del nostre poble”, per la diada del llibre Antonieta Feliu un resum de les estadístiques de la biblioteca i una valoració final:

<p>Libres consultats en préstec durant els tres primers mesos 1932. Gèner: homes 520; dones 345; nens 242; nenes 85. Febrer: homes 598; dones 310; nens 297; nenes 91. Març: homes 600; dones 350; nens 306; nenes 81. Total: homes 1.718; dones 1.005; nens 845; nenes 257.</p>	<p>I ens trobem que els llibres consultats en préstec durant el primer trimestre de l'any passat, hi ha un superàvit a favor dels homes de 713 llibres, i dels nens sobre les nenes de 588 llibres. Primer trimestre del 1933 també consultat en préstec. Gèner: homes 503; dones 296; nens 345; nenes 96. Febrer: homes 422; dones 278; nens 382; nenes 121. Març: homes 569; dones 400; nens 470; nenes 208. Total: homes 1.494; dones 974; nens 1.197; nenes 425. En aquest primer trimestre d'enguany, el superàvit a favor dels homes és de 520, i dels nens sobre les nenes de 772.</p>	<p>Libres consultats a la Biblioteca durant el primer trimestre de l'any passat. Gèner: homes 648; dones 165; nens 406; nenes 158. Febrer: homes 788; dones 193; nens 701; nenes 112. Març: homes 893; dones 261; nens 760; nenes 151. Total: homes 2.329; dones 610; nens 1.867; nenes 421. El resultat és de 1.710 a favor dels homes, i de 846 a favor dels nens, durant el primer trimestre del 1932. Primer trimestre de l'any que cursa, llibres també consultats a la Biblioteca. Gèner: homes 817; dones 186; nens 731; nenes 108. Febrer: homes 715; dones 197; nens 624; nenes 174. Març: homes 842; dones 243; nens 567; nenes 181. Total: homes 2.374; dones 620; nens 1922; nenes 465. El resultat és de 1.748 a favor dels homes, i de 1459 a favor dels nens.</p>	<p>I de la dona que en direm? mentre les estadístiques de lectors acusen un percentatge tan nombrós a favor de l'home, ja podem tenir tants drets com vulguem, que moralment, continuarem essent inferiors, malgrat la República hagi volgut igualar nos a ells ¿i això no és una vergonya pel sexe? ¿no és hora que fem un esforç?</p>
--	---	---	---

17 de juny de 1933: “Xafarderies”. Ens parla sobre les xafarderies reials de l'ex-príncep d'Astúries que es casarà amb una cubana. Acaba dient: “Res no vol dir que de tant en tant es fessin retratar acompanyats dels miners de Sùria o del Nord d'Espanya, abillats de miners, però amb vestits confeccionats amb roba fina nova de trinca. Això era solament un sacrifici que imposava el càrrec per enganyar una vegada més el poble confiat i de bona fe. I ara, sincerament, tot plegat ¿no trobeu que donem massa importància a totes aquestes xafarderies borbòniques?”

15 de juliol de 1933: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “La bandera d'Esquerra a

Montserrat". Llibertat és per ella poder fer un acte pro república o un contra la república. Catalunya és de tots.

28 d'agost de 1933: Antonieta Feliu fa un repàs dels vuit mesos d'actuació del Grup Femení d'Esquerra. S'han dedicat a la beneficència, a la cultura i formació (organitzant conferències) i participació en actes per tot el Bages, així com a escriure articles.

Vuit mesos d'actuació del nostre Grup Femení d'Esquerra

Tanmateix, la tasca realitzada pel nostre Grup Femení, des de la seva formació, ha estat molt intensa i fructífera. Sense presses, sinó amb forma metòdica i assenyada, hem portat a terme projectes, que de primer antuvi semblaven difícils d'assolir. Unes vegades el treball ha resultat egrador, i altres feixuc, però sempre l'èxit més sorollós ha coronat el nostre esforç.

El Comitè Polític i la Junta directiva, ha actuat amb forma imparable, aportant idees en certs moments tan elevats, que sorprendrien i àdhuc admirarien els nostres mateixos enemics; i es donarien compte que la dona obrera, valia la pena d'haver estat tractada amb una mica més de consideració que no havien fet ells.

Per vuit mesos escassos que tenim constituït el nostre Grup Femení, i és hora que passem un petit balanç de la feina feta per ell. No vol pas dir això, que aquest serveixi solament per contemplar amb orgull la nostra obra, ans al contrari, té de servir d'estímul per continuar lluitant amb més delit que mai.

Beneficència. Per allà al mes de març, fèrem un festival a profit dels damnificats de Girona, el qual donà un resultat líquid de nou

centes vint-i vuit pessetes. Hem visitat i socorregut els presos, hem remeiat una infinitat de necessitats relacionades a l'atur forçós, infància i beneficència. Darrerament, amb motiu del lliurament de la senyera a l'entitat, obsequiarem amb un dinar extraordinari a tots els acollits a Beneficència Pública.

Cultura. Els millors conferenciantes de la nostra terra, han pres seient en la nostra tribuna, destil·lant els seus profunds coneixements dins els nostres esperits. Ha conferenciat la culta directora de l'escola de Bosc la Farigola senyora Angelina Colubret; l'intelligent publicista senyoreta Maria Teresa Gibert; el nostre Conseller de Governació senyor Joan Selves; el Conseller de Cultura senyor Ventura Gassol, i altres que ara no recordo i en aquests moments és difícil as-sabentar-me.

Hem inculcat vertaders sentiments cívics i polítics que tant mancada estava la nostra dona, i, sobretot, hem fomentat un amor desmesurat a Catalunya.

Però el més remarcable, on hem arribat a un grau insoportable ha estat en l'aspecte polític. Manresa, per nosaltres era petit, ens veïrem en la necessitat d'aixamplar el nostre ràdi d'acció pels pobles de les

nostres comarques.

Amb tota abnegació i sacrifici, hem donat conferències i mitjings en les viles de la comarca, parlant diferents vegades les companyes Maria Casajoans, Isabel Arderiu, Laila Canadell, Anna Espelt i la que escriu aquestes ratlles.

Els resultats han estat magnífics, apoteòsics i, sobretot, pràctics. De resultes de les nostres visites, estan en vies de constituir-se, o s'han constituït Grups Femenins en els pobes del Pont de Vilamara, Sampedor, Navarries, Moia, Avinyó, Puigreig, Cardona i altres. Estem en tractes per anar a Arrés, Sant Feliu, Sant Vicenç i Moulisrod; de poc en poc, pensem que a no trigar, tindrem Grups Femenins d'Esquerra per totes les rodalies que respondran amb el mateix entusiasme que els que portem formats.

Darrerament, recaptarem mil 2 centes pessetes, amb les quals fèrem ofrena d'una magnífica bandera al partit. I en lloc de fer festes i moixigongues aparatoses que no porten a res, organitzarem un Aplec Comarcal, que ultra ésser d'un gran sentit pràctic, tindriem ocasió d'estar en contacte, canviariem impressions, sentiríem els batecs dels altres Grups Femenins.

Així es feu, i l'èxit traspasà de bon tros el que ja havíem previst. Ni un sol poble comarcal deixà de enviar la seva representació. Amb

quina emoció; amb quin entusiasme, escoltàrem les seves inquietuts lluites i esperances. Escoltàrem amb admiració a les amigues de Sampedor, amb el seu «Grup» ben dirigit i disciplinat. El de Moia, dotat d'un esperit de sacrifici i lluita fins arribar a fer ells mateixes les protestes a l'Ajuntament, davant les arbitrarietats dels cacics monàrquics.

Les de Puigreig, que han de vencer un sens fi d'atacs injustos per part dels que fins ara havien cregut que el poble era seu.

El «Grup» de Cardona, el Benjamí de la colla te unes genes de treballar que espanta.

En aquells moments, ens sentíem felices, agermanades, no hi ha res que uneixi més fortament que la convivència d'ideals.

Que importa la lluita, la calúmia, els atacs davant de tanta feina feta? Serem més fortes que la calúmia, els atacs i amenaces. Pes a qui pesi, continuarem més devotament que mai en la tasca començada, fins arribar en el grau de perfecció que totes aspirem.

Avant sempre amigues! no defallim! els nostres Grups Femenins han d'ésser la balança vital que impideixi, que concient, o inconcientment, Esquerra Republicana de Catalunya faci marxa enradera. Avent doncs, i a reveure amigues.

ANTONIETA FELIU
Costa Brava agost de 1933.

8 de setembre de 1933: Antonieta Feliu des de la Costa Brava ens parla sobre Josep Maria Sert, un artista català

17 de març de 1933: a COL-LABORACIÓ FEMENINA, "La tomba de Macià, profanada". És molt crítica amb els atacs vandàlics que li han fet a la tomba. I considera que han atemptat contra Macià, el símbol de llibertat de Catalunya.

13 d'abril de 1933: a COL-LABORACIÓ FEMENINA, "A més de política hem de fer cultura". Demana no descuidar la formació espiritual, per tant, la cultura del poble. De respectar i dignificar els artistes catalans.

12 de gener de 1935: Antonieta Feliu escriu a DE COL-LABORACIÓ l'article "Una caseta al Passeig de Gràcia". Ens parla de la casa que va trobar i on hi ha fotos que expliquen com protegir i cuidar els nens, forma part de la segona campanya del Segell Pro-Infància que ha impulsat la Generalitat.

26 de gener de 1935: Antonieta Feliu a COL-LABORACIÓ FEMENINA sobre les seves impressions de viatge a Marsella.

13 d'abril de 1935: torna a COL-LABORACIÓ FEMENINA, "Dones... i dones". Ens parla de tres dones catalanes excepcionals: Maria Teresa Vernet (lletres), Enriqueta Soriano (esport) i Rosa Mas (música).

5 de juny de 1935: a COL-LABORACIÓ FEMENINA, "Impressions de viatge, Paraules d'un oficial de l'exèrcit francès". Critica Alemanya per trencar amb el Tractat de Versalles (I Guerra Mundial, entre moltes coses, se li havia prohibit militaritzar-se). Alemanya s'està armant. Els francesos no volen guerra, no diuen el mateix Itàlia i

Alemanya amb les darreres accions fetes.

28 de juny de 1935: Antonieta Feliu el recorda amb l'article "Una greu notícia per ràdio" quan es va assabentar de la mort de Joan Selves i Carner, un any abans.

13 de juliol de 1935: a COL·LABORACIÓ FEMENINA escriu "Europa té dinou milions de dones que homes". Les dones resignades a casar-se. Com a reflexió destacada d'aquest article subratllem els paràgrafs següents: "Cal pensar que gairebé totes aquestes dones han somiat amb un marit atent, carinyós, manyac, amb afalacs mai satisfets, amb fills rosats o bruns als braços, amb una casa on ella té cura que els seus siguin feliços. Una casa on ella és necessària per a l'administració, l'harmonia i l'alegria de tots. //Somnis que no seran mai satisfets, i a mesura que passin els anys, prendran aquell aire de desencís, d'artifici, de resignació forçosa, o bé el seu esperit estarà en contínua revolta contra la injustícia a què es veu sotmesa, contra els homes, contra la família, contra lot. //I la societat cruel, i societat hipòcrita, falsa, inhumana, amb to despectiu, amb menyspreu als llavis, dirà: «Per una cosa no s'ha casat». *Sona molt masclista, però al final aquest era l'objectiu de les dones.*

20 de juliol de 1935: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, "Amnistia! Amnistia!" pels presos de l'octubre del 34. Demana que es posi fi a les detencions en massa si es vol tornar a una situació de pau.

29 d'agost de 1935: "Les festes majors d'enguany". Té moltes ganes de Festa Major, ha estat per la Costa Brava i ens explica sobre la Festa Major d'altres pobles.

23 de novembre de 1935: Antonieta Feliu ha marxat de viatge per Espanya visitant els presos de l'octubre del 34 i en fa un article.

30 de novembre de 1935: Antonieta Feliu ens continua explicant el viatge per veure el president i els consellers.

7 de desembre de 1935: Antonieta Feliu i les del Grup Femení van regalar al Govern (empresonat) un àlbum amb 3000 firmes de dones. Lluís Companys, els senyors Lluhí i Comorera eren al Presidi Puerto Santa Maria. Parlen de repressió.

14, 21 i 28 de desembre de 1935: narrant i entrevistant presidis d'Espanya, visita als consellers. A cada visita una carta de retruc a les dones d'Esquerra.

11 d'abril de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, elogia el Lyceum Club i fa una crítica a la inacció contra la guerra.

6 de març de 1937: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, "Madrid. A més de dones, infants i vells...". Madrid envia dones, infants, vells i patrimoni cultural a Catalunya perquè es protegeixin a causa de la guerra.

14 d'abril de 1937: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, "El 14 d'Abril de 1931 i 1937". Compara la situació del país en els dos anys. Creu que guanyaran.

12 de febrer de 1938: "Mentre Catalunya calla...". Catalunya calla, però no vol dir que no faci res, està preparant-se constantment per la guerra i per la victòria. Volen alliberar Mallorca per evitar qualsevol atac al litoral. Afegeix que estava creant una indústria de guerra: construir avions, tancs, canons, metralladores, bombes, explosius... també estava formant escoles de guerra i combatents, ajudant els

refugiats...

11 de juliol de 1938: “El nostre festival benèfic en honor als ferits de guerra”. El Grup Femení va preparar un festival benèfic. Explica les seves impressions.

Annex 5.5.2. Anna Maria Espelt Vilalta, Grup Femení d'Esquerra

Article:

18 de març de 1933: “A les dones d'Esquerra Republicana”: “Se'ns llançava en cara que solament servíem per a les coses de la llar o per a estar tancades en un convent. La dona pot ésser quelcom més que tot això, car per alguna cosa ella és un símbol i mare de la Humanitat. Per això, cal esvair aquell concepte que de nosaltres havien format aquells homes que a desgrat de dir-se demòcrates i pastors espirituals, no tenien res de democràcia ni d'espiritualitat, puix que solament veien en la dona un objecte per a satisfer les passions personals. La volen dintre la família i la feien desistir de les seves activitats morals i materials, com si no tinguessin personalitat pròpia, ni fossin dignes de tenir-la. Ara que, sobtadament, hem pogut conquerir la nostra personalitat, hem de saber defensar la causa com a dones intel·ligents, dignes de viure en aquest segle vintè, complint i ensenyant les vertaderes doctrines que Crist predicà. Ell deia: «Estimeu-vos els uns als altres, perquè solament pot haver-hi pau entre els homes de bona voluntat» Nosaltres, les mares de la humanitat, hem de procurar que tots els seus fills puguin gaudir del benestar moral i material”.

Annex 5.5.3. Maria Casajuana Oncins, Grup Femení d'Esquerra

Articles:

11 d'abril de 1936: Maria Casajuana elogia la República i demana treballar per ella.

11 de juliol de 1936: Maria Casajuana ens parla del moment en què va conèixer el senyor Selves (Joan Selves i Carner).

Annex 5.5.4. Isabel Arderiu Mercader, Grup Femení d'Esquerra - Secció Femenina d'Estat català

Articles:

16 de desembre de 1932: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “A les dones de Catalunya”. Les anima a formar part del grup. Aquests són els objectius: “obrir unes tandes de conferències socials i polítiques, classes de lectura, han d'ésser unes escoles modernes i lliures, republicanes amb tot el sentit de la paraula, escoles que han d'ésser la llum i guia de les nostres reivindicacions, preparació per la lluita de la vida i no deixar mai d'assistir als actes que la nostra entitat organitzi, hem d'aprendre a conèixer les lluites socials i polítiques; hem de preparar-nos per assegurar i portar a cap les institucions benèfiques plantejades per la República i els homes d'esquerra. Hem de lluitar contra els enemics de la pau social.” I afegeix: “El paper més important en els ordres de la vida el desempenyen les mares i per a l'educació dels nostres fills precisa que no visquem en la ignorància, ens manca molt per saber, no hem pas de

continuar les tradicions equivocades que han passat a la història, aliè que les dones no han de saber escriure ni llegir, només rentar i cosir. Les dones, a més dels nostres deures de companyes de l'home podem desempenyar les activitats de la vida per un igual, l'esport, la cultura física, intel·lectualitats, carreres de drets, medicina, etc., i rebutjar el curanderisme, les supersticions i les mil beneiteries...”

24 de desembre de 1932: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “De cara als enemics”. Està contra la FAI. Culpa els rics de la dictadura. És molt dura amb l'Església i creu que han de pagar lloguer i contribució com qualsevol altre negoci. Acaba dient: “Les dones de Catalunya no hem de defallir en la nostra campanya. Contra aquests enemics de la Pàtria i de la pau social. Els temps passats no poden tornar. Hem de mirar sempre endavant, mirar endarrere representa la guerra, l'esclavitud i la religió per força les quals no podem permetre.”

29 de desembre de 1932: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “El mal del món”. Un dels perills de les dones són les guerres, per tot el dolor que causen, per totes les morts. Està contra la guerra del Marroc. Recorda la IGM i està en contra del feixisme italià i l'odi entre persones. Acaba així: “Les dones, com a mares, hauríem de fer sentir la nostra veu de protesta a la Societat de Nacions i vetllar per l'educació dels nostres fills ensenyant-los a odiar la guerra. No els comprem joguets bèl·lics. Ensenyem als nostres fills a servir la pàtria amb amor al treball i allunyant-los dels odis contra els altres pobles que no ens han fet cap mal, ensenyant-los a despreciar les empreses guerreres. Les mares no porten els fills al món per a fer-los matar en un camp de batalla. Llitem per a l'educació dels nostres fills contra la guerra. Per la pau del món que els homes no saben trobar.”

7 de gener de 1933: a COL·LABORACIÓ FEMENINA Isabel Arderiu escriu un article: “Han passat els reis...”. No li agraden els reis, perquè sempre porten desgràcies. Com a exemple posa: “Crisi de treball, vagues fetes per coacció i amenaces en contra de la voluntat de tots, incendis fets per la fatalitat i altres per mans criminals, homes que es disfressen d'anarquista de Terrassa per assassinar els treballadors honrats i que posen bombes per matar i destruir, fàbriques d'explosius en gran escala organitzades per aquests que es diuen enemics de l'estat i militarisme i que precisament tots els seus passos són tacats de sang i de fets tan criminals o més que les mateixes guerres, xuleria i pistolers importats de fora, els quals escampen el terror per tota la nostra treballadora i pacífica Catalunya i a més a més tenim les recents catàstrofes i aiguats.”

13 de febrer de 1933: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “De fora vingueren...”. No li agrada la FAI ni que els obrers es tornin anarquistes i violents. Cal utilitzar l'extermini per acabar amb la ganduleria dels comunistes llibertaris.

25 de febrer de 1933: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “Carnestoltes i quaresma”. Creu que la quaresma és perpètua, el poble dejuna, aquells que prediquen el dejuni amb la panxa plena són hipòcrites. El carnestoltes serveix per ensenyar la misèria humana amb les disfresses.

13 de març de 1933: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “Eleccions!”. Aquesta vegada Isabel Arderiu demana que desconfiïn si us parlen de Déu, propietat i Rei, perquè aquests enyoren els seus bons temps, els enemics, i que confiïn en la República, amb

la millora social i que entenguin la importància històrica del moment. Per això, “hem de votar ERC”.

25 de març de 1933: Isabel Arderiu a COL·LABORACIÓ FEMENINA “La superioritat masculina”. Contra la guerra, les seves conseqüències, els qui se’n beneficien i la ciència que es posiciona al costat de la guerra. Contra els homes (la superioritat masculina) i el seu afany de destrucció i matar. Cal reconèixer els errors dels homes.

El Dia/El Pla de Bages, 11 de novembre de 1936: anima a les dones a ocupar els llocs de l’home i a contribuir a la victòria. Sigui per fer roba o calçat.

El Pla de Bages, 30 de novembre de 1936: “A tu, home jove”. Els demana als joves que vagin a la guerra, a contribuir a favor de la victòria republicana. Que no sigui covard, ja que cap dona el reté. També suggereix quedar-se per produir per la guerra. La guerra l’ha provocada els capitalistes, negociants de carn humana.

Annex 5.5.5. Marina Oliver, Grup Femení d’Esquerra

Articles:

24 de febrer de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “La derrota dels pedants”. Celebra la derrota de la dreta, perquè la seguretat de guanyar se’ls hi ha esfumat.

10 de març de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “**La dona i la ciutadania**”. Ara que la dona ja participa activament a la política podem dir que és una ciutadana. Segons Marina Oliver la dona era esclava de l’home i la religió, ara s’està alliberant, per això ha votat república, però sap que no totes són lliures. *Sembla molt empoderada.*

18 de març de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “Provocacions feixistoides”. Els feixistes són gent armada que voldrien una dictadura i assassinen polítics republicans. No accepten la derrota i volen provocar una guerra.

26 de març de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “El camí de les dretes”. Ens explica que la dreta creu que s’està fent una neteja dels seus diputats. No paren de provocar i això els portarà a la fi de la seva vida política.

11 d’abril de 1932: “**El deure de la dona**”. Ens parla del deure de formar-se, de l’educació que encara li falta. I recorda que ser modern no és masculinitzar-se ni ser atrevit quan s’opina. La llibertat que se li ha atorgat li ha fet perdre certa feminitat. Cal continuar formant la dona perquè la igualtat de drets no quedi en mite. *I l’home també ha de tractar-la amb respecte i sense sentir-se atacat.*

22 d’abril de 1936: Marina Oliver escriu a COL·LABORACIÓ FEMENINA “**Parlant de la dona...**”. Intenta contar com ha arribat la dona a la situació en què es troba utilitzant la història en cada període. Ens parla de com l’home reacciona al fet que la dona sigui a la mateixa categoria que ell. Alguns creuen que és negatiu per la República; alguns estan d’acord, però s’ha de formar sense proporcionar-li mitjans; alguns diuen que sí, no obstant això, a contracor i perquè ho diuen els republicans. La culpa de la inferioritat la té l’home, sí, i també la dona, per passivitat i egoisme. També diu que no és generosa.

13 de maig de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “Reflexions”. Reflexions sobre les polítiques i la situació dels obrers. Hi ha indústries que tenen superproducció, per això, Gil Robles demana augmentar el consum de la població, la Marina es queixa

perquè com s'espera un augment del consum quan s'ha disminuït els jornals. Ella i Indalecio Prieto aposten per augmentar el salari. Acusa els de dretes d'immorals per la fam i desesperació dels obrers a costa del seu poder.

18 de juny de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “**Què llegeixen les dones?**”. Divideix les lectores segons les quals llegeixen novel·les blanques/rosa (cursi i apta per les innocents filles de Maria), les que llegeixen llibres catalans/d'autor català, les que llegeixen revistes de moda (ser intel·lectual està de moda) o les que llegeixen literatura.

26 de juny de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “**La dona i l'esport**”. Ens convida a no establir-nos com el sexe dèbil i a fer esport, encara que els esports “masculins” no li acaben de fer el pes. També ha trobat que les dones fan esports que els permeti lluir una bona figura.

9 de juliol de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “La cançó enfadada”. Ens parla de feixisme i patriotisme. Cada dia quan fullejaven el diari es troben notícies dels feixistes intentant fer caure la República. Per ells, el fi justifica els mitjans.

1 de setembre de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “Sa Excel·lència, el rumor”. Ens parla sobre els rumors, que poden ser inconscients o malèvols. Cal anar amb compte. Per escoltar els rumors i creure-se'ls els demana a la gent si escolten a Queipo de Llano (militar espanyol que es va sublevar contra la República). En base d'això decideix si mereix o no ser escoltat.

8 d'octubre de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “**La dona i la guerra**”. Segons ella si tenen decència espiritual està al costat de la República. D'altra banda, les que no, s'han posat al costat de feixisme, són un deshonor pel gènere femení i mereixen el menyspreu. Les dones amb temperament masculí han marxat al front mentre que les altres es dediquen a confeccionar jerseis o guarir soldats. El fet que se'n vagin al front demostra que la feblesa femenina és un mite i reafirma la delicadesa i el noble esperit de la dona, però es pregunta si realment estem fent tot el possible, perquè hi ha dones que no fan res del que s'ha esmentat. Anima les dones a implicar-s'hi.

16 de novembre de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “Les cues”. Vol una rereguarda unida i organitzada, retreu els rumors que sent a les llargues cues, normalment falsos, mentre podrien estar treballant pels milicians i que l'única preocupació d'algunes dones només sigui el menjar.

14 de desembre de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, “**Ahir i avui**”. Ens parla de feminitat, masculinitat, guerra i pau. Com s'ha de comportar la dona? La imatge de dones amb fusells la va deixar confusa, ella creu que es perd la feminitat i deixa de banda la sensibilitat, perd la part pacifista i la canvia per una marcialitat revolucionària. Això sí, la suposada debilitat femenina es desmenteix. Critica indignada per la masculinització de la roba femenina. Destruïx la bellesa de la dona, la suavitat i l'elegància de les seves línies delicades. Les dones no són guerreres, no poden sostenir ni fer una guerra. No s'espanten amb els perills i compleixen amb el seu deure, però no s'ha de fer la guerra, no hauríem d'imitar el gènere masculí, ja que la història parla per si sola. Ara ha minvat la fal·lera pels vestits de milicià i allunya que Espanya es converteixi en una República d'amazones. Segons ella l'home fa la guerra, la dona fa la pau. Al front seríem un destorb. El destí de la dona és a la

rereguarda, s'ha d'evitar la mixtificació de la personalitat perquè és ridícul i contraproduent. *Hi ha una por absoluta que les dones es masculinitzin i els homes feminitzin.* Acaba dient: "Som dones, i hem de lluitar com a dones, no com a maniquis disfressats del que no som.

21 de desembre de 1936: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, "**La revolució i l'evolució de la dona**". Ha de trobar el seu camí, deixar el sentiment d'inferioritat i alliberar-se. Això sí, sense anul·lar la seva feminitat i amb els valors de la revolució.

1 de març de 1937: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, "La literatura i la Revolució". Critica la falta de qualitat de la cultura, obres literàries, teatre... que hi hauria d'haver com qualsevol altra revolució, substituir els valors per uns de nous que enriqueixin el contingut revolucionari i patriòtic del moviment popular.

8 de març de 1937: incita a no defallir tot recordant la manifestació. Totes les dones, encara que tinguin una militància diferent lluiten sota la unitat i l'obediència al comandament per la victòria de la República.

12 d'abril de 1937: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, "Incongruències". Retrets entre la rereguarda, entre les forces antifeixistes, no hi ha unitat. Acusa els apolítics, els anarquistes que fan política deslleial, no permeten governar, fan protestes d'innocència, persegueixen la religió, parlen d'amor i sembren odi i angoixa. Imposen un model revolucionari utilitzant el desordre. Revolucionaris que fan fracassar la revolució. Parlen de responsabilitat i mai l'assumeixen. Són proletaris que es comporten com a burgesos.

22 de maig de 1937: a COL·LABORACIÓ FEMENINA, "Del moment". Critica els Fets de maig. Els que ho van fer són uns incontrolats (sinònim d'armat fins a les dents i s'empra per eludir les responsabilitats), sense seny i sentit de la moral que han provocat greus conflictes d'ordre públic. Són molt revolucionaris, però comprometen la revolució. Segons ella cal pacificar els esperits dels incontrolats, encara que primer cal desarmar-los i fer arribar a la Generalitat les armes. Aquests problemes de la rereguarda comprometen el prestigi de la Generalitat i la República davant el món.

27 de setembre de 1937: a l'article "Astúries - Catalunya" explica que Astúries està resistint als facciosos com els catalans ho estan fent al front d'Aragó. Elogia el poble d'Astúries, heroic i digne. Mentre que el sector de Madrid gairebé els deixa entrar a la capital.

7 de març de 1938: M.O. (Marina Oliver) escriu "**L'actuació de la dona**". En primer lloc, no li agrada gaire el fet que les dones es militaritzin, és massa masculí i deixen de banda la feminitat i l'estètica. Tampoc quan es van posar a treballar als hospitals. El que han fet ha estat positiu, no obstant això, recordant la diada de la dona en què hi va haver una corredissa per la intromissió de l'home. Les coses s'han de fer sense fer el ridícul, amb esforç i sense que els homes el malmetin. Ella creu que la missió de les dones és aixecar la moral, suportar-ho tot, crítiques i molèsties amb un somriure.

28 de març de 1938: "De la unitat...". Prou partidisme, sí a la unitat antifeixista seriosa, lleial i de tots. Vol la unió d'individus per la lluita d'un objectiu comú.

4 d'abril de 1938: "L'edat de ferro". Utilitza la lectura per evadir-se, però l'hi troba analogies amb el present. Explica que quan es descobreix el ferro, s'utilitza per matar. En aquest cas, els feixistes són l'edat de ferro per tota la sang que vessen, per la insensibilitat i inhumanitat. Els catalans som pacífics, però no han de permetre els feixistes arravatar-nos la llibertat.

6 de juny de 1938: "Per què fem la guerra els catalans". Fer la guerra es podria considerar un crim contra la humanitat, així i tot, els catalans, pacifistes, hi participen. Els seus motius són: ser amants de la llibertat, l'orgull de suportar tragèdies amb serenitat, venjar els pobles destruïts i lluitar contra la ferotge invasió de la nostra terra. Si Catalunya cau, serà una colònia, un poble submís, encadenat i sense personalitat.

20 de juny de 1938: "La humanitat a través del temps". Fa un repàs d'història de la humanitat. Està plena de guerres i sang. Idealitza l'Antiga Grècia. També recorda la lluita per la dignitat, la democràcia i els drets.

Entre les dones no tan importants hi ha Laia Canadell. Va formar part de la comissió per redactar els estatuts del Grup Femení d'ERC i va ser membre del Comitè Femení d'Esquerra Pro Presos. Ha participat a 1 míting.

Annex 5.5.6. Dolors Cirera (DC)

Articles:

18 de novembre de 1933: les dones són sensibles, tenen feblesa física i no els agrada la violència. Són patriòtiques i no poden renunciar de la família i la religió cristiana. Les dones han de votar a favor de la prosperitat de Catalunya. Per damunt de tot, que voti!

30 de desembre de 1933: a VEUS FEMENINES critica els d'esquerres per prometre coses que no poden complir, per enganyar-les. Els d'esquerres no saben generar riquesa ni poden donar res perquè només saben expropiar coses d'altra gent. Per últim, diu que hi ha poques dones d'esquerra, si no dones dels homes d'esquerra. *Doncs, com les de dretes.*

10 de gener de 1934: a VEUS FEMENINES, "La fal·làcia i els tòpics de l'esquerranisme". Obrerisme: l'obrer s'ha utilitzat per conveniències partidistes. L'esquerra, des dels inadaptats anarquistes als burgesos esquerrans, els ha segrestat oferint-los felicitat a canvi de posar-hi cos i ànima per aconseguir els seus propòsits. Molt patiment per lluitar per una revolució perduda. Finalment, posa en dubte el que han fet durant els últims tres anys: res de profit.

12 de gener de 1934: a PÀGINES FEMENINES ens parla de la transcendència de les eleccions. Creu que no són autonòmicament suficients. Segueixen vigents lleis i organismes propis del règim caigut. Els d'Esquerra són uns ineptes que han refusat iniciatives d'essència autonomista. Esquerra és l'obstacle de l'autonomia i els manca catalanisme.

23 de gener de 1934: a VEUS FEMENINES. Esquerra ha guanyat. I creu que les formes de fer d'aquests són incompatibles amb la nostra feminitat. Són uns violents i

uns cíncics.

27 de gener de 1934: a VEUS FEMENINES, “La fal·làcia i els tòpics de l’esquerranisme”. Té una debilitat per la humanitat. Vol fer feliç a tothom. Són molt idealistes. Els critica per generar odi i separar la població entre dues castes (proletariat i burgesos) quan haurien d’unir-se tot per portar a Catalunya al nivell dels pobles veritablement civilitzats.

3 de febrer de 1934: a VEUS FEMENINES, “La fal·làcia i els tòpics de l’esquerranisme”. El laïcisme. Poca gent entén el concepte de laïcisme sobretot perquè a l’esquerra li va bé crear confusió. Molts creuen que ser laic i ateu és el mateix. Segons ells l’esquerra vol treure la tirania de la religió sobre els nens i els homes. Volen alliberar-los, civilitzar-los, fer-los feliços sense la necessitat de guanyar-se el cel. Es queixa de la persecució a aquells que no volen ser laics, ho faran a la força per aconseguir els seus objectius. Li preocupa que l’anarquisme renti els cervells als joves i els hi diu a les dones que es preparin per a les llàgrimes que cauran per la desgràcia dels seus fills.

10 de febrer de 1934: a VEUS FEMENINES, “Idees avançades”. Forma part de “La fal·làcia i els tòpics de l’esquerrisme”. La gent ja no se’ls creu amb l’explotació de paraules com democràcia, laïcisme, obrerisme, humanitat, llibertat, progrés, civilització, cultura... o idees avançades. No creu que siguin avançades perquè diu que sempre són les mateixes que fa anys. A més, són els que utilitzen la força, violència i blasfèmies per revoltar-se, abans contra el poder i ara contra ells mateixos que tenen el poder.

17 de febrer de 1934: ens fa una síntesi de “La fal·làcia i els tòpics de l’esquerrisme”. Tot el que afirmen esdevé negació, el que crea es desfà. També sap que no té la raó absoluta, però que s’arriscarà per dir que l’esquerra es basa i se sosté amb les parts negatives del nostre esperit. S’alimenten de les renúncies que fem a l’esperit per viure una vida materialista. L’esquerra no és una política, sinó una posició negativa davant la vida. La solució és déu o continuar reforçant l’esquerrisme. *Article molt religiós.*

3 de març de 1934: a VEUS FEMENINES. A vegades, es pot creure en l’escepticisme, és a dir, conformar-se en una posició egoista i interessada. No s’ha de deixar influir i continuar lluitant pels ideals encara que no hi hagi una eficiència immediata, hi ha de creure en una realitat millor. La dona no es pot desentendre de la política.

10 de març de 1934: a VEUS FEMENINES “Parlem-ne de l’amor lliure”. DC va escoltar una dona que simpatitzava amb Esquerra i deia que les de dretes per prejudicis passen de llarg dels problemes vitals de la dona. Li diu a la dona innocent i que les virtuts i els problemes els dona o els soluciona Déu. Un dels tòpics de l’esquerra és l’amor lliure: un amor que no necessita papers, segells, certificats, cerimònies... Per tant, prescindir de fórmules egoistes que lliguen i esclavitzen les voluntats a les conveniències. No volen que perduri, perquè si no lliguen es deixen l’endemà. Ella diu que és un amor desinteressat.

4 d’abril de 1934: a VEUS FEMENINES, “Les excel·lències imponderables de l’amor lliure”. Comença amb un exemple simple, què passa si l’home no li agrada l’escudella de la dona: l’home se’n va amb un altre, la dona amb algú que se la mengi... Després esmenta les objeccions que hi veuen de l’amor lliure: què en fan dels fills, dels

interessos materials, l'ordre moral de la família o la dignitat humana. Són gent egoista que vol destruir la família, no volen procrear, deixen els nens a l'estat que els cuidi, no volen formar un patrimoni, ja no els importa el primer amor... *Sempre o quasi sempre acaba els articles amb "si déu vol escriuré sobre x tema"*.

7 d'abril de 1934: a VEUS FEMENINES, "La llibertat inferior de l'amor lliure". Divideix l'amor en l'amor lliure i el cristianitzat. Segons l'esquerra ningú estima igual, ho fan a la seva manera, ella diu que si fos així no existiria l'amor vertader perquè dues persones no s'estimarien igual, no hi hauria reciprocitat possible i llavors acabarien amb desavinences. D'aquesta manera la gent s'enamora amb aquella persona que satisfà les seves ànsies d'establir una correspondència mútua d'afecte. Ella creu que aquest mateix desig, anhel els farà decebre i els apartarà. Això fa que aquest desig mai es podrà satisfer, per tant, en l'amor lliure hi ha una llibertat inferior, ja que ets esclau d'un amor no sa. Ella creu que Déu ha confirmat amb una revelació que l'amor veritable existeix. Volia explicar-ho també racionalment i ho farà en un altre article. Però diu que l'amor cristianitzat és racional perquè l'amor és la raó del cristianisme. Per tant, haurà de cercar la raó de la raó.

19 d'abril de 1934: "La llibertat altíssima de l'amor cristianitzat". Primer de tot, diu que l'home té tres graus d'amor per ordre de jerarquia: el sensual o instintiu que satisfà una conveniència individual d'animalitat; en l'amor reproductiu, moral o reflexiu se satisfà una conveniència col·lectiva d'humanitat i l'amor espiritual i contemplatiu és una conveniència universal de divinitat. És a dir, l'home és instintiu, reflexiu i contemplatiu. També diu que som perfeccionistes i estimem un concepte superior o que l'esperit és més noble que les passions carnals. Per finalitzar, diu que l'amor espiritual és una realitat. Per això segueixen les doctrines evangèliques, com en el matrimoni. L'amor cristianitzat és superior. *Intentava fer-ho racional, però si per entendre el matrimoni utilitzes una doctrina, de racional no en té res. El resum de l'article: l'amor cristianitzat utilitza i es basa en les doctrines evangèliques per dir com ha de ser el matrimoni, en altres paraules, quin és el tipus de relació que han de tenir entre dos heterosexuals. La diferència entre els dos amors és que un es basa en una doctrina i l'altre no.*

21 d'abril de 1934: a VEUS FEMENINES, "catalanistes (?) del 14 d'abril i catalanistes de Sant Jordi". Els d'esquerres són catalanistes del 14 d'abril. Ella creu que no ho són veritables catalanistes perquè estan anarquitzant i desordenant la vida de Catalunya. Ells són els catalanistes de Sant Jordi, els veritables, els que s'uneixen sota el patró de Catalunya.

27 de juny de 1934: a VEUS FEMENINES, "Els demagogs de l'intel·lectualisme, flagell de les joventuts". La demagògia intel·lectual es troba en persones que diuen aparentar molta activitat, conviccions fermes i inalterables, modest, demòcrates i liberals. Però en realitat, no és res d'això i només es mou pels seus interessos i imposa les seves conveniències. Elogia persones de bona fe per aconseguir prestigi. Així com nomenar-se l'única persona que pot salvar la humanitat. Afirmar que és el flagell (desgràcia) de les joventuts. Acaba dient que l'intel·lectualisme que els preocupa posa en perill les naturals defenses de la nostra espiritualitat que és la veritable independència individual i cívica de la dona. Article dirigit a l'esquerra.

30 d'agost de 1934: “Defensem-nos del plebeisme”. L'article es pot resumir amb l'últim paràgraf: “Defensem-nos, doncs, ni que sigui contra corrent, de l'actual plebeisme que amenaça de fer inútils l'esforç genial de dues generacions de catalans il·lustres, que lluitaren amb veritable amor i desinterès per l'elevació moral i espiritual de tot un poble, servint-li l'estímul d'un ideal immarcescible de superació individual i col·lectiva”. Cal atraure el jovent al catalanisme històric.

22 de desembre de 1934: “De l'esquerrisme, a l'esquerrisme... moderat”. Creu que no s'haurien de lamentar pels fets d'octubre, al cap i a la fi, les idees esquerranistes no han penetrat prou a la societat. Tot i que encara els queda al baluard a l'autonomia de Catalunya. Ara diu que existeix una esquerra moderada que diu que ha fracassat només una modalitat de l'esquerra, la més revolucionària. Avisa que l'esquerrisme encara existeix, encara que utilitzi paraules moderades.

22 d'octubre de 1935: “Les dones dins l'organització democràtica” a VEUS FEMENINES. En primer lloc, creu que la política ens afecta a totes i som moltes de manera que podríem tenir un cert control en tot el que és públic. Cal procurar tenir una societat basada en el respecte, equitat i justícia. Un dels obstacles és la falta d'educació. Evitar qualsevol depuració com el que es vol fer amb el carnet electoral, indispensable pel dret a sufragi.

4 de febrer de 1936: “Per què no poden guanyar les esquerres”. A DC se la veu molt convençuda de la victòria en les eleccions. L'esquerra només ha fet que política destructiva, són una colla d'irresponsables. No poden seguir enganyant el poble indefinidament.

8 de febrer de 1936: “El què els manca a les esquerres per a poder guanyar” a VEUS FEMENINES. DC vol que la dreta guanyi les eleccions i que l'esquerra actuï dins la legalitat: sense insults, armes, petards, intervencions absurdes... Els acusa d'haver inventat vots en anteriors eleccions.

10 de febrer de 1936: DC elogia al senyor Cambó que ha vingut a Manresa.

13 de febrer de 1936: “Sota l'ensinya de la falç i el martell”. DC és anticomunista, no li agrada el materialisme i recorda la part negativa de l'URSS. També explica que hi ha burgesos que són comunistes perquè saben que el seu benestar no perillaria tant com en el capitalisme.

Annex 5.5.7. LB

Articles:

22 de maig de 1933: LB felicita la Secció per les conferències i elogia Paulina Pi de la Serra

8 de juny de 1933: a VEUS FEMENINES, “Les eleccions”. Demana a la dona que no voti els extremistes quan no pensa igual que ells, que no ho faci perquè els seus familiars li ho han dit, a més, dubta que aquests partits siguin els que portaran beneficis per Catalunya. Demana que vagin a votar o serà un vot pels contraris.

27 d'octubre de 1933: a VEUS FEMENINES, “Insistent”. Els recorda a les dones que

votin.

13 de novembre de 1933: “De les eleccions”. LB anima a les dones a votar, la típica frase: per un vot rai! No és cap excusa, si no anirà al partit contrari.

2 de desembre de 1933: “Eleccions municipals”. LB creu que hi ha dones que han votat enganyades amb les vacances, aquestes no les tria cap partit, sinó els tractats internacionals. Creien que la Lliga faria moltes millores. A la pròxima la Lliga guanyarà.

9 de gener de 1934: a VEUS FEMENINES, “Eleccions municipals”. La propietat i la prosperitat de l'economia és molt important pels regionalistes. Els acusa per la crisi econòmica que està començant a Barcelona. També tornen a posar el dit a la llaga del fet que ERC ha guanyat els vots d'una forma poc honesta, els han enganyat.

13 de gener de 1934: a VEUS FEMENINES, “Promeses fantàstiques”. Confien en el seny dels manresans, i, per tant, guanyaran. Critica la reforma agrària; els drets que no ha concedit Esquerra, sinó els tractats internacionals; prometen coses impossibles de complir i hi ha molt atur.

6 de febrer de 1934: a VEUS FEMENINES, “Decepció”. La que sent quan els resultats no eren els esperats i torna a dir que no han guanyat els vota d'una forma honesta. Els manresans han votat enganyats amb falses promeses. Paraules buides. Es queixen que amb els obrers revolucionats els capitalistes no volen invertir. Serà la ruïna de Catalunya.

7 de febrer de 1934: a VEUS FEMENINES, “La blasfèmia”. La nostra llengua s'embruta per les blasfèmies. És repulsiu per les persones amb bon gust. No hauríem de malcriar el jovent, no s'haurien d'acostumar a parlar així de malament. I si és contra Déu encara pitjor. Demana no embrutar la bella parla.

8 de març de 1934: a VEUS FEMENINES, “El llibre: art universal”. LB ens parla sobre els llibres i els elogia, per ella és tot un art, encara que alguns llibres són indignes i plens de difamacions.

3 d'abril de 1935: a VEUS FEMENINES, “L'odiosa guerra”. Parla sobre la crueltat de la I Guerra Mundial. Durant aquests anys els països estan augmentant l'armament, cal que tothom s'hi oposi. No volen tornar a les cavernes.

9 de maig de 1935: a VEUS FEMENINES, “La caritat inconeguda”. Per parlar de caritat. Les dones del casal han adquirit robes i han confeccionat equips per a nenes que han de fer la comunió i així les famílies modestes tindran un obsequi.

14 de maig de 1935: “La festa de caritat i art”. LB parla de les activitats de la Joventut femenina a VEUS FEMENINES: l'exposició de robes per a nenes que han de fer la primera Comunió i la representació de la Ventafocs.

3 de febrer de 1936: a VEUS FEMENINES, “La culpable indiferència”. LB demana que no es tractin les eleccions amb indiferència. Per un vot sí que val, no només és cosa d'homes, ja que ens afecta a tots i és el nostre deure. Els demana a les dones que es qüestionin el seu vot. No pot ser que les dones amants de la llar votin als enemics de la família, votant el partit d'ordre evitarien que les esquerres governessin, els qui fan un mal ús del poder.

7 de febrer de 1936: a VEUS FEMENINES, “Com voldrien enganyar-nos”. LB creu

que les dones de Catalunya no haurien d'anar a votar Esquerra perquè en la societat soviètica no paren de treballar, en canvi, aquí encara hi ha l'escalf de la família, la dona a casa cuidant les criatures i l'home sent el cap de família i treballant a la fàbrica pel benefici de la família. Acusa els soviètics de tenir una societat que està formada de màquines. Aquí hi ha més respecte i llibertat. Demana que l'esquerra no enganyi al poble. La Rússia que ens presenten no és real.

14 de febrer de 1936: a VEUS FEMENINES, "Amb la pau o amb el desordre". LB diu que els electors han de triar l'ordre o el desordre i la violència, la pau o la revolució, el Front Català d'Ordre o l'Esquerra.

Annex 5.5.8. DS

Articles:

6 de desembre de 1933: a VEUS FEMENINES, "Tornem-hi". DS lamenta que a Manresa hagin guanyat els revolucionaris en comptes de la Lliga. Tot i això, està segura que a la pròxima hi haurà la victòria.

24 d'agost de 1934: "La Catalunya nostra". DS parla sobre Catalunya. N'hi ha dues: la demagògica, revolucionària i sectària i la democràtica, amant de la tradició i cristiana. Ells creuen en el respecte i el que ens governen atropellen el credo polític, social i religiós de l'adversari. Són uns intolerants. La solució dels problemes de la Catalunya democràtica passa per la doctrina cristiana. El seu catalanisme va lligat al seu catolicisme. Acaba així: "I ara que patim la política opressora de les esquerres ens plau més que mai d'afirmar que els nostres enemics són dintre la nostra Catalunya democràtica i cristiana amb una pau i un respecte que malauradament no coneixem nosaltres sota la fèrula tirànica de llurs governants."

12 de juny de 1935: "Sobre la llei de premsa". DS es posiciona en contra de la llei de premsa presentada per l'esquerra. Els acusen de poc demòcrates perquè la llei pot arribar a permetre la persecució de la premsa d'oposició, d'aquells qui haurien de tenir la llibertat d'expressar-se contra el règim. Demanen que es reguli adequadament.

17 de juny de 1935: DS carrega altra vegada contra el laïcisme i amb la decisió del Govern de substituir mestres religiosos a seglars. A més, sense les escoles privades religioses no es poden atendre a tots els infants. En definitiva, han intentat solucionar un problema i ho han empitjorat, sense la religió no es podrà resoldre el problema.

1 d'octubre de 1935: DS es queixa de la Generalitat perquè no ha mostrat interès per donar a conèixer la llengua i literatura catalana a l'estranger.

25 de febrer de 1936: DS parla de política internacional "els tres conglomerats mundials": guerres, imperialisme, potències (EUA, Europa i el Japó), de la SDN (Societat de Nacions) i de discursos. Roosevelt condemna l'imperialisme, però volen el món sota el seu control.

3 d'abril de 1936: DS critica que s'utilitzi els infants i la joventut en política.

Annex 5.5.9. Maria Teresa Ayuso - Secció Femenina del POUM

Va participar en diferents actes i després hi ha alguns articles:

Per les eleccions de 1933 (El Dia):

CASTELLBELL I VILAR, a les tres de la tarda. — Oradors: M. Font, senyora Espeli, senyoreta T. Ayuso, J. Sallés, F. Ferreres i F. Senyal.	MONISTROL DE MONTSERRAT, a les cinc de la tarda. — Oradors: M. Font, senyora Espeli, senyoreta T. Ayuso, J. Sallés, F. Ferreres i F. Senyal.
--	--

El Pla de Bages, 26 de setembre del 1936: xampany en honor als milicians que marxen al front al local del POUM.

Ahir a la nit, en el local del P. O. U. M., tingué lloc un xampany d'honor als milicians que avui han marxat al front de l'esmentada organització. Obri l'acte el company Gamisans, qui cedí la presidència de l'acte als caps polítics i militars de la bandera de l'organització.

Occuparen la presidència els companys David T. Caus, Francesc Escuder, Joan Gol, Joan Rovira i Cèsar Font.

El company David T. Caus digué que l'acte no representava pas ni era amb el fi de fer una festa, sinó el d'agermanar a tots els companys que van al front i els que queden a la rereguarda, per així tots junts dedicar un record als companys desapareguts al front de Mallorca.

Feren ús de la paraula els companys Gol, Escuder, Rovira, Guanyabens, Armengol, Lladó (per les J. C. I.), Cabot (cap del Departament de Treball), Marcel Augés (cap del Departament de Guerra), Soler, Arnau, Vilarasau (redactor d'EL PLA DE BAGES), Gamisans, M.ª Teresa Ayuso, Grigolatis (enginyer químic) i Isidre Casajuana.

Tots abogaren per la consigna del moment: «Vèncer o morir».

Cloqué el company David T. Caus, fent un minut de silenci a peu dret i el puny enlaire, promentent que venjàrem als companys caiguts als diferents fronts d'Espanya.

El Pla de Bages, 7 de novembre de 1936: Maria Teresa Ayuso de la Secció Femenina del POUM ens diu que la victòria ha de ser de tots. I quan tornin podrem dir que també hem guanyat la guerra. Hem de fer tal com la dona russa en la Revolució Soviètica. També diu que la dona no ha d'anar a al front mentre hi hagi homes disponibles. El paper més important l'han de fer a la rereguarda. No vol desil·lusionar les milicianes, però la dona és més feble que l'home i la guerra és cruel. Treballeu al taller, a les fàbriques o als hospitals (infermeres). Critica les dones que no fan res per motius de masculinització o religió. Finalitza demanant a la dona que participi en la revolució social i per la Unió de les Repúbliques Ibèriques.

El Pla de Bages, 30 d'abril de 1937: M. Teresa Ayuso al Pla de Bages ens parla del 1r de maig. Ella creu que la unió del proletariat aquest dia hi ha de ser ara més que mai, encara que tant de no ho sigui per sempre. Per ella no és un simple dia, van morir molts obrers per la causa del proletariat. Voldria que la unitat d'aquest dia portés la victòria. Convida a totes les dones a la unió de l'u de maig.

Annex 5.5.10. OLGA

Els articles són del Pla de Bages:

El Pla de Bages, 6 de gener de 1937: OLGA, afiliada al POUM, anima les dones a treballar per vèncer el feixisme i per la revolució com les germanes de l'URSS.

El Pla de Bages, 12 de maig de 1937: OLGA es queixa de la falta de pa per aquells que no tenen un raconet o un bon salari, els preus han pujat massa, li sap greu sobretot pels infants.

El Pla de Bages, 25 de maig de 1937: OLGA reflexiona sobre el fet que la paraula facciós ha perdut el contingut i significat que tenia. S'utilitza com un simple insult i es banalitza. Ho han fet a un obrer. Defineix a un facciós com una persona que s'oposa a l'avenç social, a la revolució socialista i contra l'autodeterminació de la classe obrera. Enganya el poble, nega la cultura, amaga la veritat i fa ús de tòpics com la pàtria i l'honor. Acaba defensant els obrers conscients, no facciosos, que només

lluiten contra l'exploració del capitalisme.

Annex 5.5.11. Anna Solà Sardans - Secció Femenina de les JSUC

Articles: els escrivia al diari UGT. Algun també s'ha publicat al Dia.

11 de febrer de 1937: signat com a Secretariat femení de les JSU Secció Femenina. Els magatzems Jorba han lliurat 50 peces de roba com a donatiu i convida a la ciutadania a fer-ne més. Persones o empreses.

26 d'octubre de 1937: "La lluita contra el feixisme". Comença desvalorant-se dient que no és perfecte i no creu que tingui la suficient intel·ligència per escriure en un periòdic. Amb tota sinceritat explica que les dones han fet molt poc per la lluita contra el feixisme, hi ha moltes dones que viuen allunyades de la realitat. Proposa a les dones participar amb el SRI: ajuden els refugiats, envien llibres als combatents, organitzen hospitals de sang, ambulàncies, cossos sanitaris... I tot sense partidisme. Si la dona no ho fa no es podrà dir a si mateixa antifeixista. Anna Solà signa com a secretària de Propaganda i Premsa del Comitè Local del SRI de Catalunya.

16 de novembre de 1937: Anna Solà parla sobre les seves impressions del Congrés Nacional de la Dona. El congrés ha estat la mostra que la dona lluitarà fins al final, fins a la victòria. L'objectiu és el mateix, per això, demanen unitat. Aquest és l'objectiu de la dona. I l'altra consigna va ser "Ni un sol braç inactiu a la rereguarda". S'ha de passar de les paraules als fets.

11 de febrer de 1938: "Cal estar alerta! El feixisme no es resigna a ésser derrotat i es val de tots els mitjans per a conquerir noves posicions a l'avantguarda i a la rereguarda. Cap proletari i cap antifeixista no pot deixar l'educació de llurs fills en mans d'estaments reaccionaris". Es queixa de les escoles que són confessionals, però que no s'han declarat així. Regalen llibres afins a la burgesia explicant amb exemples bíblics que amb esforç i perseverança es pot aconseguir grans fortunes amb l'objectiu de contrarestar les teories marxistes. Els feixistes no suporten veure com els seus privilegis i el poble se'ls escapen de les seves mans. Per això, recorren amb tots els mitjans evitar-ho i una manera és, sense eufemismes, adoctrinar els infants amb una educació reaccionària. No es pot permetre que els feixistes eduquin els fills del proletariat a odiar la causa més noble i justa que és la del proletariat.

26 de febrer de 1938: "La Gran Bretanya i els esdeveniments d'Alemanya". Gran Bretanya ha utilitzat les negociacions per intentar debilitar l'eix Roma-Berlín, però ha fet l'efecte contrari. Acusa la política nacional de Gran Bretanya del perill d'Alemanya i Itàlia tot recordant fets com per exemple la matança del 30 de juny de 1934 (la Nit dels ganivets llargs). Ella creu que Gran Bretanya té dues opcions: deixar-se humiliar davant el triangle anticomunista (Alemanya, Itàlia i el Japó) o unir-se a l'URSS, França i els EUA per evitar el desplaçament de petites potències de la SDN (Societat de Nacions).

Diari UGT, 21 de març de 1938: a COL·LABORACIÓ FEMENINA "La dona ha d'actuar amb fermesa, sense que això signifiqui la pèrdua de la seva feminitat". Es queixa d'aquells que creuen que la dona no es pot masculinitzar, que només sigui a casa

cuinant o cosint. Sense intervenir en política o treballar. Argumenta que la dona ja havia participat en política i no ha perdut la feminitat. Per això, malgrat que els perills participa al front, als hospitals i ajuda als infants refugiats. Recorda que tots fem política, també si la dona es queda a casa, perquè així protegeixes els interessos dels feixistes. Ells, en canvi, admira a l'URSS. Allà la dona és forta i capacitada, no domèstica. Allà hi ha homes lliures de capitalisme i religió. Idealitza l'URSS, posen cos i ànima al treball i els estudis i busquen ser la millor societat. Ella aspira a tenir una Espanya com l'URSS.

Diari UGT, 18 d'abril de 1938: “La Unió de Dones de Catalunya, crida a totes les dones de Manresa”. Els feixistes són a Catalunya, cal agrupar totes les dones antifeixistes a la Unió de Dones de Catalunya per portar escalf, tendresa, ajut moral i material pels combatents. Per encoratjar aquells qui no saben fer front a les contradiccions de la guerra, pels companys hospitalitzats i per suplir aquells companys que han d'anar al front. L'esforç individual no és suficient.

El Dia/Diari UGT, 25 d'abril de 1938: Anna M. Solà presenta a Dolors Capellas que escriu “La Unió de Dones de Catalunya parla”. Capellas demana que lluitin pels drets i llibertats de la República i per tots els seus estimats. Mancaran dones als hospitals de sang per consolar els hospitalitzats. Utilitzen el xantatge, els demanen que no tinguin por i així després de la victòria les que hagin tingut por seran rebutjades. Emfatitzen la vergonya que suposaria. Les dones han de mantenir-se unides de manera que cap covard o simpatitzant dels feixistes pugui trencar la unitat. *Anna Solà n'és la secretària de propaganda.*

Diari UGT, 12 d'abril de 1938: “Davant la furiosa ofensiva del feixisme, Espanya marca el camí a seguir” on acusa governs suposadament democràtics de restar indiferents contra atemptats a la llibertat per part del feixisme internacional. Posa com a exemple Àustria i Lituània. Malgrat la inferioritat en armament de les tropes italo-germàniques per la política de “No-intervenció” tenen armament molt potent. Això sí, ha estat molt clar que davant la força no es pot cedir, no s'ho podien permetre. La CNT i la UGT han fet un programa d'acció comú en què es posa de manifest la importància d'augmentar la indústria de guerra.

Diari UGT, 14 d'abril de 1938: “Com commemorem el VII aniversari de la República les dones antifeixistes de Manresa”. No podran celebrar-ho com el 1931, però com a mares, germanes i filles dels combatents la millor forma de celebrar aquesta data és treballar sense descans fins a la victòria.

Diari UGT, 15 d'abril de 1938: “Dones manresanes: totes en peu de guerra”. Recorda les dues consignes principals del Congrés Nacional d'Unió de Dones. Unió de totes les dones tant catalanes com espanyoles i cap braç inactiu. Cal ocupar tots els llocs de producció. Fem-nos dignes del nostre himne.

Diari UGT, 20 d'abril de 1938: “Quina ha d'ésser la nostra resposta”. Molt poques persones treballen intensament per la victòria. No vol acusar a ningú, però sí fer reflexionar sobre els errors comesos. No perden la guerra pel defalliment de les tropes, més aviat per la superioritat en armament dels italians i els alemanys, són més moderns. També és responsabilitat de la rereguarda de lliurar als que impossibiliten el triomf de la República.

Diari UGT, 22 d'abril de 1938: “Espanya ha d'ésser salvada i pot ésser-ho”. Acusa França d'afavorir la rebel·lió franquista amb el pretext de no-intervenció i ara la gent, dones, vells i soldats fugen cap a territori francès, aquests els repatrien. L'Anna els demana si prefereixen salvar o traïr la pàtria espanyola. Explica la retirada de les tropes per la falta d'aviació internacional. Pensa que Espanya encara es pot salvar del feixisme. Hi ha hagut un acord entre Itàlia i Anglaterra en què es reconeix la intervenció italiana. Com a conseqüència creu que França hauria d'obrir les fronteres i permetre que la República tingui els mitjans per a defensar-se.

Diari UGT, 26 d'abril de 1938: “1 de maig, jornada de lluita contra el feixisme i la guerra”. Ens recorda els últims successos, Espanya lluita contra els feixistes, Àustria contra Hitler, Xina contra el Japó. Acusa els de la “No-intervenció” hipòcrites i assegura tenir el dret de proveir-se de tots els mitjans necessaris per foragitar-los. Necessiten més armament. L'1 de maig d'aquest any ha de ser en solidaritat de l'Espanya republicana. Volen que Espanya sigui la tomba del feixisme, aixafant-lo i instaurant la pau.

Diari UGT, 29 de maig de 1938: Anna Solà escriu que “Cal vigilar els inconscients”. La Biblioteca Popular té pintades feixistes en què posa “Viva Franco” o “Viva el Fascio”. Demana que es netegi les parets del vestíbul i vigili els conscients o inconscients que volguessin tornar a escriure consignes feixistes.

Diari UGT, 5 de maig de 1938: Anna Solà per la Unió de Dones escriu “Una tasca meritòria”. Els combatents els diuen endavant amb les tasques per ajudar-los a guanyar, sense defallir. Dona manresana, uneix-te.

Diari UGT, 6 de maig de 1938: “Com devem treballar a la rereguarda”. A. Guillaumet els demana que s'allistin a UDC. Només cal ser veritables antifeixistes. Per fer el treball assignat a la dona de forma unida, només cal ser d'UDC. Anna Solà, secretària de propaganda. Cada dia que passa més dones s'hi uneixen i aquestes acosten altres dones a unir-se.

Diari UGT, 13 de maig de 1938: Anna Solà dona veu a Angeles Arenas, una refugiada, amb “Les dones manresanes, àdhuc les que s'hi troben circumstancialment, responen a la nostra crida”. Ella creu que de les millors coses que pot fer la dona és trobar els emboscats, ajudar als hospitalitzats (escriure una carta als familiars pels quals no ho poden fer o cosir-los la roba), treballar (aviat tornaran a casa) i ingresseu a UDC. A les jovenetes també els demana treballar, quan més treballem més ràpidament vindrà la victòria.

Diari UGT, 27 de maig de 1938: “Les eines de treball s'han de transformar amb armes de combat”: “No només es lluita amb les armes a la mà, es lluita també amb les eines de treball. Es lluita amb l'aixada, es lluita amb el pic i la pala, es lluita amb tots els estris de producció siguin els que siguin”. En la lluita s'hi juguen les llibertats, la independència i el futur de les noves generacions. La UDC ja té moltes afiliades, però en calen més per contribuir a la victòria.

El Dia/Diari UGT, 13 de juny de 1938: Anna M. Solà, el Secretariat de Propaganda escriu “Unió de Dones de Catalunya és corresposta per les dones treballadores” Tornar a fer una crida i emplaça a les dones a recaptar diners per l'organització.

Diari UGT, 3 de juny de 1938: “Unió de Dones de Catalunya lluita i treballa activament

perquè avorreix i detesta la guerra”. No els hi agrada la guerra i l’única forma d’acabar-la és treballant a la producció per guanyar-la. Els homes han d’anar el front i cap dona podria estimar un home que no hi va. També ha de demostrar ser una dona, saber engolir-se les llàgrimes perquè el dia de la seva derrota els pugui dir que ha treballat fins a reduir-los a la impotència.

Diari UGT, 13 de juny de 1938: “L’obra de la Unió de Dones de Catalunya, a Manresa, ha d’ésser superada.” La sensibilitat femenina és clau en la lluita antifeixista. La dona ha fet d’infermera, ha ocupat els llocs de producció vacants dels homes, les donadores de sang... No obstant això, cal continuar treballant, treballant i treballant.

Diari UGT, 20 de juny de 1938: “Llibres! Molts llibres...!”. Els llibres són el millor amic de l’home en totes les edats i ens permet evadir-nos del món. Elogia el que ens aporta a les persones. Tot això ho diu perquè les dones han de proporcionar llibres pels hospitalitzats.

Diari UGT, 11 de juliol de 1938: “Cal anar ràpidament a la construcció de refugis”. Manresa ja té un ritme de guerra, les dones s’estan incorporant a tots els llocs vacants. Però Manresa té un punt feble. No es pot protegir de l’aviació italo-germànica, es necessiten refugis antiaeris. Hem d’evitar mutilats i protegir familiars, companys i amics.

Diari UGT, 3 d’agost de 1938: “L’activitat d’Unió de Dones de Catalunya a Manresa”. Al teatre Gran Kursaal hi va haver un acte organitzat per UDC, “Aurora Roja”. Explica les seves impressions.

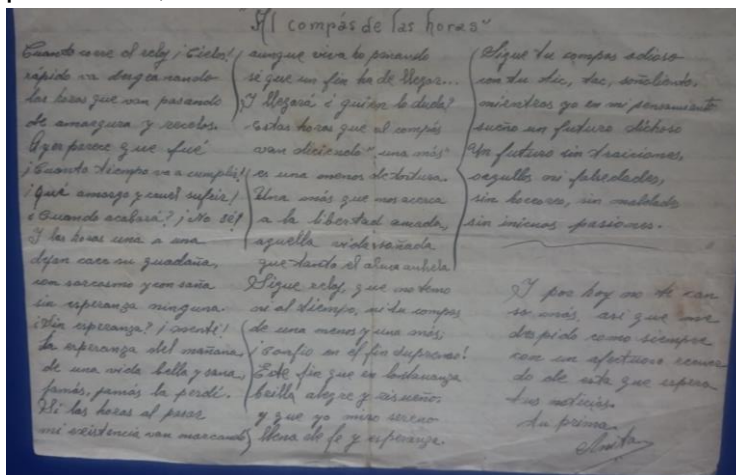
Diari UGT, 12 de setembre de 1938: “L’assemblea de la Unió de Dones de Catalunya”. Anna Espelt és vicepresidenta d’UDC de Manresa. Han vingut les companyes Piera, Palà i Elies. Les manresanes treballen incansablement, però no totes les dones. S’ha d’ajudar assistint als ferits dels hospitals. Ajut moral és la seva tasca. Cal ser més i romandre unides fins al final.

Diari UGT, 17 de setembre de 1938: A.S “‘Aurora roja’ a Montserrat i a Manresa”. Els artistes d’Aurora Roja han estat molt ben rebuts tant a Montserrat com a Manresa.

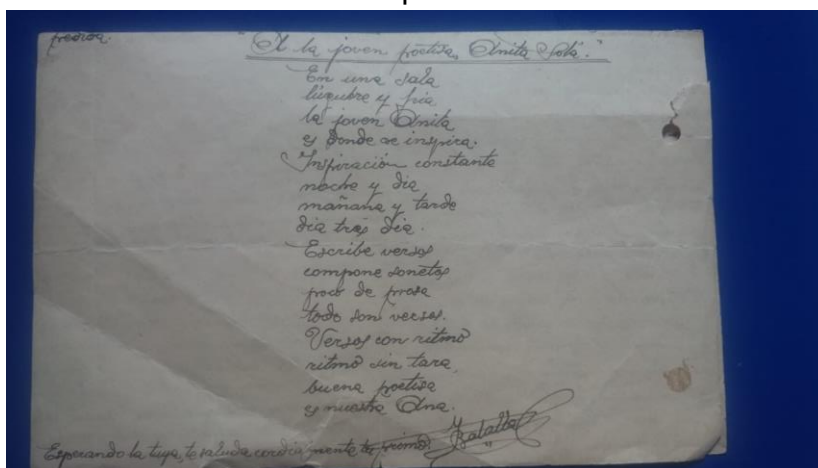
Les seves pertinences:

Poesies escrites a presó:

- Una poesia escrita des de la presó, només els permetien escriure als familiars, per tant, ella tractava a tothom de primito o primita:

- Poesia enviada a l'Anna Solà per Josep Batalla des de la Presó Model en contestació a la seva precedent

Fotos	Objectes	Altres

2 fotos inèdites 1936

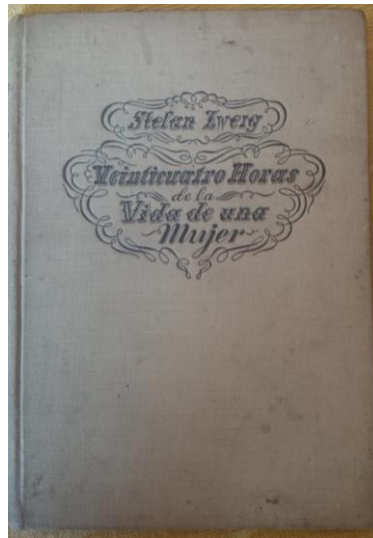

Una altre foto:

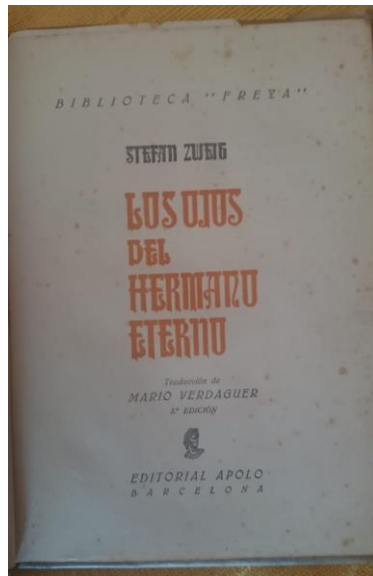

Foto d'Anna Solà i una amiga abans de l'esclat de la Guerra Civil:

Llibres:
 Un que llegia:

Un dels seus autors preferits:

Llibre de lectura poètica:

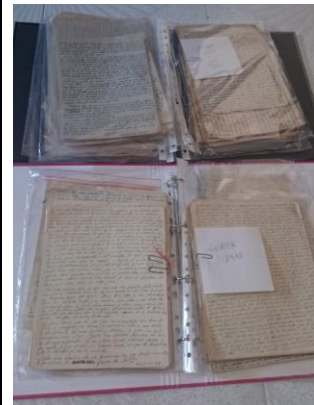

El seu manual de

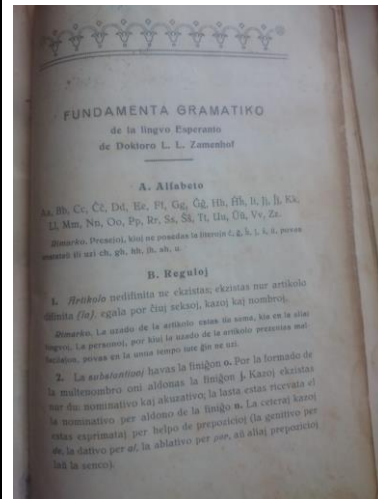

taquigrafia:

Lligalls de centenars cartes de correspondència de presó a presó durant gairebé 7 anys:

Estudiava esperanto (molt de moda)

Revista satírica i política del 1935

Annex 5.5.12. Rosa Fontcuberta - Secció Femenina de les JSUC

Va escriure 2 articles:

Diari UGT, 23 d'abril de 1938: Rosa Fontcuberta de la Comissió d'Agitació i Propaganda escriu "L'actitud de les dones en la lluita antifeixista". L'objectiu de les dones amb la UDC és lluitar pel poble i per la unitat entre la rereguarda. Se senten més fortes que mai i estan orgulloses de la feina que ja estan realitzant tot i els obstacles.

Diari UGT, 25 d'abril de 1938: "Tothom en peu", article de Rosa Fontcuberta, la secretària femenina de les JSU de Manresa. S'ofereixen cursets gratuïts d'infermeria. És el deure de la dona saber socórrer als seus germans, amics o companys.

Annex 5.6. Subscripcions a favor

Hem apuntat els noms explícits que sortien a les llistes de subscripcions, de segur moltes més dones van fer donacions. Algunes posaven només la inicial del nom o bé,

posaven: una manresana, una catalanista d'esquerres, una admiradora de l'avi...
Aquestes no les hem comptabilitzat, però sí que hem posat les vídues.

1931

El Dia - La Junta Nacional de Madrid demana la subscripció a favor dels familiars dels capitans Galán i García Hernández afusellats a Jaca per declarar la II República a Jaca i onejar la bandera tricolor. Per ajudar les famílies i víctimes de presó o exili per aquests fets, també coneguts com els fets de desembre. Durant els mesos de març, abril i que es pogués saber (es presenten els seus noms explícits) van subscriure's a favor: Dolors Casals, Montserrat Casals, Maria Teresa Puxeu; les obreres de la Fàbrica de Teixits d'Antoni Comet: Maria Cases, Concepció Ribera, Júlia Serra, Antònia Sirbau, Manoleta Torres, Maria Auguet, Enriqueta Altimir, Maria Vilalta, Marguerida Vrac., Enriqueta Caisad, Teresa Serrat, Rosari Merí, Lluïsa Casas, Carmen Bargai, Angela Guilloma, Eulàlia Pinyol, Teresa Subirana, Rosa Porta, Maria Francitorra, Esperança Alemán, Angela Vilaseca, Concepció Perelló, Dolores Font, Maria Vals, Filomena Oliva, Dolores Torres, Josepa Puig, Cànida Sanllehí, Josepa Mata, Florència Vilaserós i Teresa Enric; De la Impremta Boixeda: Flora To, Teresa Jovés; obreres de la fàbrica de pintes i llisos de Lluís Bosch i Carrera: Maria Antic, Isabel Llehi, Coloma Tuneu, Ramona Corrons, Lluïsa Mollet i Teresa Vila; Ignàsia Guitart, Maria Carme Guitart, Joaquina i Roseta Calatayud; concurrents a la Cerveceria "La Muralla" com Rosa Ferrer; un grup humanitari: Ramona Mas, Consol Morros, Magina Font, Concepció Calmet, Rosa Prunés, Manuela Carreres, Emília Secanell, Dolors Vilalta, Teresa Vilalta, Eugenia Basullas, Maria Santamaria i Estrella Pujol; Maria Llop; Maria Serra, obrera de la fàbrica de farines les Ubagues de Manresa Rosa Roca; Teresa Martí.

El Dia - Aparells de ràdio a la Presó. A finals d'octubre s'havien subscrit les dones següents: les nenes Maria i Carme Albagés; la nena Maria del Carme Víllurbina, la nena Maria Teresa Rovira i la nena Hermínia Víllurbina.

1933

El Dia - Bandera pel batalló. Organitzat pel comitè femení i hi han participat les següents dones: Les germanes Ferrer, Anna Espinalt, Francesca Canudas, Teresa Torres, Felisa Martorell, Banca Padró, Maria Simon, Maria, Manuela Sallés, Vídua López, Carolina Serra, Enriqueta Rova i Vídua Santamaria

1935

El Pla de Bages - Adquirir una làmpara de quars al sanatori de Sant Joan de Déu: Lola Vectana, Anna Ma. Ribera, Lola Pintó, Rosa Bosch, Carme Bosch, Teresa Peñarroya, Rosa Cirera, Concepció Caballol i Lurdes Berga.

El Dia - Contra la censura militar imposada al Dia: Dolors i Pilar Almasqué, Gertrudis i Laieta Canadell, Domènca Carreres, Mercè Sala, Pepeta Solé, Pilar, Carme Baltièrres, Emília Soler, Maria Boix, Rosa Codina, Matilde Guitó, Margarida Sitges, Pepeta Serra, Carme, Margarida Vinyals, Matilde Muntalà, Maria Torras, Mercè Pla, Josepa Roca, Rosa Vila, Montserrat Morera, Dolors Brunet, Concepció Codina, Pilar Rubiralta, Rosa G., Rosa Sunyer, Lourdes Bou, Mercè Setvalls.

El Dia - Suport als presos catalans (pels Fets d'octubre): Nuri Morelló, Teresa Roqueta, Maria, Anna Espelt, Glòria Bàrcena, Empar Giralt, Maria Casajuana, Francesca Vila Font, Victòria Figuls, Glòria Basora, Teresa Sarroca, Florita Carreras, Paquita Vendrell, Maria Guàrdia, Assumpta Jaume, Teresa Martí, Roseta Codina, Glòria Barona, Palmira Navarro, Maria Magen, Florentina Carreres, Teresa Castellà, Mercè Sala

1935-1936

El Dia - Assistència Pública, institució de beneficència: Comitè femení Pro presos i 360 taronges d'Anna Espelt Maria Valdés.

ANNEX 6. La dona i la Guerra Civil

Compte! El Pla de Bages a partir del setembre és el diari obrer (són comunistes)!

Annex 6.1. La missió de la dona en la guerra

El Pla de Bages, 19 de setembre de 1936: el paper de la dona segons l'editorial. La dona ha de lluitar contra el feixisme, tant al front com a la rereguarda. Si va al front ha de saber on va, pot guarir ferits, estar en llocs d'abastiment de queviures o en una oficina. Si no s'està capacitada, pot quedar-se a casa que també hi ha molta feina, de fet, el més important, ha de recaptar mitjans econòmics per pagar la guerra, confeccionar roba, pujar la moral i col·lectivitzar.

El Pla de Bages, 24 de setembre de 1936: LL. P diu que les dones també guanyen les batalles, han de treballar per un nou sistema econòmic i social, cal tirar endavant la revolució socialista. Prou de modes i novel·les roses.

El Pla de Bages, 9 de febrer de 1936: per les dones d'Estat Català la guerra és destructora i imperialista, però s'ha de lluitar fins al final per la República. La dona ha de ser un estímul a casa; un reforç al carrer i un suport al front.

Diari UGT, 26 de març de 1937: a la Primera Conferència Nacional de les dones del PSUC creuen que totes les dones de Catalunya contra els feixistes, contraris a la llibertat i assassins de dones, vells i infants. Volen crear l'Aliança Nacional de Dones Antifeixistes amb l'objectiu d'aconseguir facilitats per adaptar-se als treballs de la producció, sobretot el de la guerra, estar preparada per suplir els homes mobilitzats si és necessari, educar-nos amb cursets d'infermeria i confeccionar roba.

Diari UGT, 12 d'abril de 1937: La missió de les dones és a la rereguarda segons Gavina Viana (va organitzar les Milícies Femenines). Es necessita l'Assistència social

sanitària com la de Barcelona amb brigades d'infermeres i de transfusionistes de sang. S'ha de preparar la defensa passiva per poder intervenir, per exemple, en cas d'un bombardeig de gas. Cal conèixer-ho, saber prevenir-ho i guarir els mals. Aconseguir queviures, conrear com fan a Sant Carles de la Ràpita. Cal organització. Diari UGT, 20 d'abril de 1937: "L'Aliança de la dona jove": S'han fet tallers de confecció, festivals per les milícies, però també cal formar la dona jove, de camp i de ciutat. Poden treballar a les fàbriques, tallers, guarderies, hospitals, la direcció de partits polítics... Se li demana la seva participació per la victòria sobre els feixistes.

Diari UGT, 22 d'abril de 1937: "Crida a les dones de Catalunya" - L'Aliança Nacional de la Dona Jove a Catalunya té per objectiu aplegar totes les dones sense distinció de partit o sindicat. Li demanen que lluiti per la llibertat i contra el feixisme.

Diari UGT, 18 d'octubre de 1937: "La mobilització de la dona i del camp". Es demana no utilitzar dones inexpertes i no acostumades a la duresa del camp, sinó utilitzar persones del camp que no tenen feina, com algunes dones que no es poden dedicar 100% a les terres o gent que no és d'aquí, però en té coneixement.

Diari UGT, 16 de desembre de 1937: "Diem-ho clar! La guerra i la rereguarda". JP Closa creu que la rereguarda està delimitada pel jovent que és a la guerra, la indecisió de certes dones a adaptar-se i assumir els llocs dels homes i l'aglomeració de càrrecs en uns mateixos homes (els únics aptes i actius que queden de la ciutat). Això provoca una rereguarda sense entusiasme, tot i això, els demana un esforç i ocupar el lloc dels homes.

Diari UGT, 12 de gener de 1938: "Com treballen les activistes del Socors Roig de Catalunya", article escrit per Josep Pinto, secretari d'Ajut del Comitè Local del SR. de C. Elogia la seva feina i dedicació de forma altruista. Ens informa que formen part de la direcció només dues dones: Maria Bergua i Herminia Casadevall (secretària i sotssecretària de la Secció Femenina). La seva tasca és orgànica, enviar propaganda, i postulant, els recaptos de donatius. Finalment, les anima a continuar.

Diari UGT, 21 de gener de 1938: la secretària femenina de les JSU a VEU DE LA JOVENTUT - "El deure de les dones en els moments actuals". Recorda a les dones que la nostra capacitat és igual a la dels homes (mai s'havia posat en pràctica la capacitat). La suposada inferioritat ens ha fet tímides i amb por de dir o fer alguna cosa malament. Des del començament de la República s'ha aconseguit un gran pas per la mobilització de la dona. Però tot i ser moltes no donen l'abast. La moral de la rereguarda no pot minvar, altrament la sang dels companys del front no hauran servit de res. També utilitza els fills per mobilitzar la dona, xantatge emocional. Per últim, una frase d'Indalecio Prieto: "Vencerà aquell que tingui la rereguarda més sana".

Diari UGT, 22 de gener de 1938: Maria Pérez Enciso - "Missió de l'Institut d'Adaptació Professional de la Dona". La guerra ha comportat que la dona s'incorpori a tots els llocs on l'home ha hagut de marxar. El seu objectiu no és una borsa de treball ni una Escola Professional teòrica, és capacitar les dones a tècniques perquè si un dia falten homes, la dona pugui ocupar el seu lloc. La dona es mobilitzarà segons les necessitats. i possibilitats de treball. L'Institut ha fet cursets de mecàniques, químiques, electricistes, forneres, infermeres, de català i mecanografia. Estan en projecte cursets per a la metal·lúrgia, agricultura, mecànica de precisió i rellotgeres.

Demana a les dones aprofitar l'obra del Govern de la Generalitat.

Diari UGT, 21 de febrer de 1938: visita a la fàbrica "Parera Industrial Col·lectivitzada". Tenen problemes per trobar matèria primera a causa de la guerra. Les obreres de diverses ideologies estan unides per poder guanyar la guerra. Parlen Antònia Garcia (CNT), Carme Planes (UGT) i Maxima Faro. Els que lluiten contra la unitat i especulen són feixistes que s'han d'aixafar. Estan a favor de la Unió de la Dona Jove i de la unió entre catalanes i no catalanes antifeixistes. També parlen amb Rosa Ibáñez (CNT), Concepció Claveles (UGT) i Josefina Ferrer.

Diari UGT, 22 de febrer de 1938: "Vers la unitat" és l'article de Teresa Gros, la secretària general d'Unió de Dones de Catalunya. La dona té el deure d'ajudar als seus germans del front. Per ajudar-los uneix-te a la Unió de Dones de Catalunya on caben dones de totes les organitzacions sindicals o partits i crea unitat dins la rereguarda.

Diari UGT, 28 de febrer de 1938: un manifest de la UGT, Partit Socialista i Partit Comunista. Es diuen que guanyaran per la llibertat i per les revolucions del proletariat. Necessiten augmentar la producció industrial; sancionar emboscats i covards, disposar de tot recurs humà i material, unitat entre sindicats i partits i ajudar sempre al Govern de la República fins a la victòria. Als soldats els demanen resistir, als obrers millorar i augmentar la producció d'armament, als camperols aconseguir la màxima quantitat de fruits, als joves mobilitzats ajut per reforçar el front i a les dones ocupar els llocs dels homes, animar-los a marxar al front i mantenir la moral de victòria.

El Dia, 21 de març de 1938: El Secretariat Femení del SR de C del Comitè Nacional "Crida a totes les dones". Dona no ploris que és una debilitat. Domina els teus nervis. Deus a la República els teus drets, defensa-la. No amaguis els traïdors, denuncia emboscats, obliga indecisos i covards a complir el seu deure, somriu als fills, germans o marit que se'n van, ocupa els seus llocs (tallers, fàbriques, oficines o el camp) i atén herois, ferits, mutilats i orfes de guerra. Col·labora, si no l'home no podrà imposar-se i fes-ho pels infants, que aquests demà diguin que vas lluitar i salvar la pàtria de la vergonya.

Diari UGT, 22 de març de 1938: "Ni una dona sense treballar". Hi ha 500.000 homes que han hagut d'agafar un fusell i a canvi hi ha d'haver 500.000 dones substituint-los. Per aquest motiu, la victòria podria dependre de la capacitat i preparació de la dona amb la maquinària industrial. Ara és l'hora de demostrar la seva capacitat. Es manifesta el malestar de les dones per sentir-se indiferents i invisibles. Els sindicats els hi han de posar facilitats. Han de saber que la incorporació de la dona és una necessitat de guerra. L'Institut d'Adaptació Professional és una eina molt útil.

Diari UGT, 19 d'abril de 1938: "Les dones han de repudiar els covards i denunciar-los". Les autoritats no sempre poden arribar a tots els racons, és per aquest motiu que es demana a les dones estar atentes. Les dones han de menysprear, no estimar o no atorgar amistat a homes que estan en condicions d'anar al front. Han de denunciar-los.

Diari UGT, 29 d'abril de 1938: Dolors Capellas de la comissió de propaganda de la UDC diu que "És precís establir un ritme de guerra". Hi havia molta gent fent cua per anar al cinema. Ella creu que si realment són antifeixistes que no repeteixin

l'espectacle. Els recorda que el jovent està lluitant per la cultura i el progrés, per no ser esclaus, sinó ciutadans dignes. La consigna de "No passaran" es convertirà en "Passarem" si treballem amb intensitat. Els homes a les trinxeres i les dones a la rereguarda. A Unió de Dones de Catalunya trobaran la companyia i l'esperit per treballar per la causa antifeixista.

Diari UGT, 17 de maig de 1938: VTS escriu "La sensibilitat femenina factor importantíssim per a la nostra lluita". Creu que la sensibilitat femenina no és apta per empunyar un fusell (exceptuant uns casos aïllats). En un principi semblava que fossin alienes de la guerra, però ho atribueix la manca d'oportunitats i el que les mantenia sotmeses. Les dones agrupades en tres, cinc o set ajuden a escriure cartes als hospitalitzats, a reparar una peça de roba o repartir paper, segells, raspallets de dents, mitjons o altres coses que demanen. Finalment, s'elogia la seva feina.

Diari UGT, 20 de juny de 1938: Teresa Pàmies escriu "Mà de ferro contra els enemics del poble". Els rumors de segons quines persones poden desmoralitzar i fer perdre la fe i confiança en la victòria. Acusa especuladors que provoquen fam, emboscats traïdors, derrotistes trotskistes que sembren desconfiança en el Govern. El Govern hauria de fer-hi alguna cosa contra aquests. El jovent també els ha d'esclafar.

El Dia, 4 de juliol de 1938: Constitució del Comitè de la VII Vegueria del Socors Roig de Catalunya. Trobem a Anna Espelt com a adjunt del secretariat de Propaganda i Premsa o Anna Solà com a sotssecretària del secretariat jurídic. També hi ha altres dones.

des en el 1.er Congrés de la Solidaritat en la seva Ponència d'Organització, quedant constituït tal com segueix:

Secretariat General. — Secretari, Josep Moncunill i Escura; sots-secretari, Josep Pidelaserra i Duran, i adjunt, Francesc Devant, pel P. S. U.

Secretariat d'Organització. — Secretari, Francesc Marzari i Marsol; sots-secretari, Antoni Roca, i adjunt, Antoni Prat, per U. G. T.

Secretariat d'Ajut i Refugiats. — Secretari, Pilar Concejo i Serrano; sots-secretari, Jaume Solé i Balaguer, i adjunt, Teresina Gros, per J. S. U.

Secretariat de Finances. — Secretari, Joaquim Puig i Garcia; sots-secretari, Mònica Cardona i Solsona, i adjunt (designar), pel Partit Federal.

Secretariat de Propaganda i Premsa. — Secretari, Amadeu Cornet i Farrés; sots-secretari, Angela Clarena i Pujol, i adjunt, Anna Espelt i Vilalta, per Esquerra Republicana de Catalunya.

Secretariat Femení. — Secretari, Manuela Colea i Casas; sots-secretari, Maria Bergua i Armisén, i adjunt (designar), per Estat Català.

Secretariat Jurídic. — Secretari, Josep Canals i Vives; sots-secretari, Anna Solà i Sardans, i adjunt

Aquestes consignes treballades en esmalt, les quals són per portar a la solapa, es troben de venda als llocs següents:

Esquerra Republicana de Catalunya, Passeig de Pere III.

Joleria Espinalt, carrer del Born. Casa Sangrà. Poble Nou. Valent Canudas, Guimerà, 41.

(designar), per Acció Catalana Republicana.

Secretariat d'Abituament. — Secretari, Manuel Rubinat; sots-secretari, Crispina Gros, i adjunt, Antònia Forcada i Adan, per P. S. U.

Entre altres importants acords, va prendre's el d'enviar al Dr. Negrín un telegrama que fou redactat així:

Dr. Joan Negrín, President del Consell de Ministres.- Barcelona.- Reunits en Assemblea de Constitució del Comitè de Vegueria del Socors Roig de Catalunya a Manresa, en nom de més de 6.000 membres, es prengué l'acord de testimoniar-vos la imquebrantable adhesió en els vostres tretze punts, per encarnar ells la seguretat de la victòria definitiva i respondre al sentir de la totalitat de la massa antifeixista. — El Secretari General.

Diari UGT, 5 de juliol de 1938: UDC "A totes les dones de Catalunya i d'Espanya". Es compleixen dos anys de guerra. Tothom està decidit a defensar la llibertat de la pàtria, els homes agafen el fusell i les dones ocupen les fàbriques o els camps. Cal la unitat de les dones per donar suport al Govern en la independència de la pàtria. S'ha de treballar sense descans. Per la pàtria, les llibertats i pel benestar futur de les llars.

Diari UGT, 11 de juliol de 1938: Paquita Tremul - "Les dones i el 19 de juliol d'aquest any". La rebel·lió contra la pau i la cultura s'ha convertit en una invasió italo-germànica. Així i tot, el poble segueix resistint. Demana a totes les organitzacions

antifeixistes, fer recordar als combatents que les dones no els obliden. Es poden fer actes de confraternització entre rereguarda i front, visites al front i amb els ingressos o festivals adquirir objectes útils per facilitar la vida dels combatents.

Diari UGT, 12 de juliol de 1938: Maria Lluïsa Pujades - "Com treballen les agrupacions de dones antifeixistes". S'ha constituït l'Agrupació de Dones Antifeixistes. Es regeix per un comitè format per un representant de totes les organitzacions antifeixistes i per dones sense partit. El més important és la unitat i que cap partit polític predomini.

Diari UGT, 23 de setembre de 1938: Paquita Tremul - "Les dones poden solucionar en part, els problemes que planteja la nova incorporació a files". Mentre els pares de família se'n van al front, les dones han de garantir que no els hi manquin atencions a les seves famílies. Han enviat dues lleves que poden "desguarnir" els sindicats, però no s'ha de permetre, les dones poden ocupar aquests llocs. No han d'oblidar que han d'obsequiar els combatents amb robes, calçat o tabac, es pot aconseguir recaptant diners amb actes o festivals. No poden descansar.

Diari UGT, 30 de setembre de 1938: "La dona i la solidaritat" per Montserrat Sauch, secretària femenina del Comitè Nacional del SRC. La República li ha donat uns drets i uns deures, i la guerra li ha donat personalitat. Gràcies al SRI es van muntar hospitals i van procurar que no hi faltés material sanitari. Les companyes ajuden els refugiats i els orfes portant roba, queviures i estima als refugis i guarderies. També ajuden a l'hospital portant llibres, revistes o donen conversa als hospitalitzats. Demana unitat.

Diari UGT, 10 d'octubre de 1938: "Cal la incorporació de les dones en la direcció de sindicats". Amb les dues lleves que s'han de mobilitzar és necessari que els sindicats continuïn fent feina, per això, les dones han d'actuar. No només han d'entrar en la producció, sinó en les direccions, tant polítiques com econòmiques.

Diari UGT, 21 d'octubre de 1938: "La guerra i les noies". La necessitat ha fet que s'hagin mobilitzat molts homes. El poble resisteix. S'ha descobert que les noies amb molt coratge s'han llançat a la lluita. Organitzades sota l'Aliança Nacional de la Dona Jove han ocupat el seu lloc a les fàbriques. El PSUC i les JSU encara no estan satisfets, cal constituir ANDJ a cada localitat.

Diari UGT, 9 de novembre de 1938: Emili Vilaseca - "La dona i la direcció dels sindicats". Les dones del PSU han donat els seus fills i companys a l'Exèrcit de la República, s'han encarat amb els que volien fugir del seu deure, les més agosarades han agafat un fusell. La dona s'ha incorporat als llocs de treball i els sindicats han vist un augment de nous afiliats. Ara, els toca assumir la direcció dels sindicats, tot i que no ho fan amb prou rapidesa. Fins i tot, alguns sindicats com la UGT ha preparat cursets de capacitació.

Diari UGT, 6 de desembre de 1938: "La dona al servei de la guerra" per Manuel Valldeperes. La sensibilitat femenina (el sentit del deure) s'ha manifestat, decidida i eficaç per incorporar-se a les indústries de guerra, sanitat, tallers... Defensen un futur de pau lluny del feixisme i el capitalisme. Defensen la llibertat i la dignitat. S'ha d'evitar la invasió, atès que seria un perill per les democràcies europees.

Diari UGT, 10 de desembre de 1938: Editorial - "La importància del treball de la dona en les exigències de la guerra". La dona ha pogut veure el valor pràctic del seu treball en les indústries de guerra, ha trencat amb la tradició de la dona dedicada a treballs

domèstics i casolans, com les dones soviètiques. El Comitè d'Auxili Femení que depèn del Ministeri de Defensa Nacional aporta esforç i entusiasme en els llocs on cal la dona. Atenen els combatents als hospitals, donant consells, ajudant a escriure cartes i anant on faci falta amb amor maternal.

Diari UGT, 20 de desembre de 1938: Editorial - "Modalitat del treball de la dona en la guerra". Des del principi la dona ha col·laborat en la lluita, les primeres milicianes, infermeres i ara ocupant lloc a la indústria de guerra o a les brigades femenines al camp. Ara el govern ha demanat l'entrada de les dones al cos de carabiners, són el servei de vigilància a la rereguarda. Cal que la dona manresana aporti el seu esforç i entusiasme a la Comissió d'Auxili Femení i donant ajut moral i material als ferits i malalts.

Diari UGT, 30 de desembre de 1938: EDITORIAL: "El paper de la dona en la lluita contra la cinquena columna". La dona sempre sap els detalls i quasi totes tenen algun familiar al front. Ella té el deure de donar els noms dels desertors i emboscats a les comandàncies militars o delegacions d'ordre públic. Així com actuar contra acaparadors i especuladors per sanejar la rereguarda.

Annex 6.2. Actes i projectes

El Dia, 10 de setembre de 1936: milicians i milicianes de Manresa (membres de la CNT i FAI) i comarca marxaven en direcció a Barcelona a l'espera que els assignin un front.

El Dia, 25 de setembre de 1936: es vol posar en marxa una nova institució "la llar de l'infant" per aquells nens qui han perdut els pares durant la guerra.

Confeccionar roba va ser una de les tasques principals que les dones havien de fer. Com a particulars o com a empreses. Els articles són del setembre del 1936 fins al 1937 i de tots els diaris. La UGT també els ho demana i les JSUC tenen un taller on es poden fer donatius i així poder confeccionar roba. I "La dona a la rereguarda" no només accepta roba nova, sinó que també vella i que es pugui reutilitzar.

<h3>Una crida de l'Alcaldia a les dones manresanes</h3> <p>S'atancen els freds i des de la rera guarda col que contribuïm a prevenir les contingències del temps i que prestem el màxim ajut als nostres braus milicians i soldats de Manresa i Comarca que sota el comandament del re publicà Comandant Lluis Fernández es batien al front d'Aragó contra els enemics del Règim i de la Llibertat.</p> <p>Es per això que l'Alcaldia ha de requerir en aquesta ocasió que les dones manresanes perquè amb la seva abnegació contribueixin a una obra humanitària i necessària per als nostres combatents.</p> <p>L'Ajuntament ha adquirit llana per a l'elaboració de 600 jerseys que han d'esser confeccionats en el més breu termini possible i necessària per als nostres combatents.</p> <p>Doncs manresanes, prepareu-vos, per la República i per la Llibertat.</p> <p>Manresa, 29 setembre 1936.</p> <p>L'Alcalde, F. Marcet</p>	<h3>El lliurament dels jerseys per milicians</h3> <p>Aquesta Alcaldia ha de pregar a totes aquelles dones que tenen la llana que lliurà l'Ajuntament per a confeccionar jerseys per els nostres milicians que lluiten al front d'Aragó, que tinguin a bé portar a les Cases Consistorials els jerseys confeccionats per tal de trametre'ls ràpidament als valents milicians de Manresa i Comarca.</p> <p>Aprofitant aquesta esventosa i interpretant el sentir dels nostres milicians aquesta Alcaldia ha d'agrair una vegada més el gest altèrrim i homà d'aquelles dones que han treballat amb entusiasme i desinterès per a confeccionar aquestes peces d'abric que tanta falta fan als germans de casa nostra enrolats a l'exèrcit de la llibertat.</p> <p>Manresa 16 d'octubre del 1936</p> <p>L'Alcalde, F. Marcet</p>	<p>El Comitè Central, les centrals sindicals, qui sigui, han de fer una crida a les companyes manresanes perquè s'inscriguin a uns llocs determinats per a començar les tasques de confecció sota la direcció d'una persona competent. Estem convençuts que les hoies manresanes respondran amb entusiasme a la crida que se'ls faci. Més ben dit: que esperen amb baldar que se'ls indiqui el lloc i se'ls proporcionï matèria prima per a iniciar aquests treballs per als nostres germans que fan la guerra contra els criminals i els traïdors.</p> <p>Esperem que ben aviat els organitzadors d'aquests treballs procuraran accelerar-los perquè les peces que hagin de confeccionar-se arribin a lloc abans que no vinguin les pluges i els freds. És un sacrifici ben petit comparat amb el que fan ells al front de batalla.</p>
---	--	--

Abrigalls per als milicians

La Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, fa una crida a totes les dones manresanes que desgin fer gersels de llana per els milicians. passin a inscriure's a la nostra Secretaria (x - convent de Sant Francesc, U. G. T.), de 6 a 8 del vespre. Es recomana la màxima urgència, car el termini d'inscripció quedarà tancat a mitjans d'octubre a les 8 del vespre, i és necessari que es sapiga amb exactitud la quantitat de llana que, gratuïtament, caldrà proporcionar a les dones que s'han inscrit.

Una iniciativa il·loable

La Secció de Modistes del Sindicat del Vestir i del Tocat (U. G. T.), ha fet pública la següent crida: «A LES MODISTES. — Companyes: En nom dels nobles sentiments que sabem que ni han en el teu cor, reclamem el teu ajut per a realitzar una obra humanitària. En nom dels asilats a l'Assistència Pública i en nom de tots els dissortats que amb tanta generositat atien el nostre Ajuntament, ens adrecem a tu, modista manresana, perquè sabem que quan es tracta de complir un deure, et mostres sempre disposada a fer ho. Es per això que et demanem que contribueixis a la nostra obra, fent la així més planera i eficaç.

Amo un petit sacrifici per la teua part, compliràs un deure sagrat, un deure de portar, a l'ensame que una escalfor material al cos dels velleïts que allà són assistits, una escalfor moral als seus cors tristos per la vellesa i la dissort. No dubtem que en tu trobarem una entusiàstica col·laboració per a realitzar aquesta obra d'assistència social. Pensa en la satisfacció que sentiràs en veure el nostre propòsit acomplert i no manquis a la crida que et fan, no les teves companyes, sinó tots els que de tu esperen un ajut eficaç i ràpid. Que aquestes rialles et serveixin de convocatòria per a venir a oferir el teu ajut al Secretariat de Modistes estatjat al local de la U. G. T., a l'abans Convent de Sant Francesc, de set a vuit del vespre durant tota els dies laborables. Companya, compleix el teu deure!

Secció de Modistes (Sindicat del Vestir i del Tocat, U. G. T., Manresa, novembre de 1936.

Taller Col·lectiu de Sastreria

U. G. T.

Confecció de roba per a les milícies
Vestits a mida per a particulars

Sa'meron, 15 - MANRESA - Tel·lèfon 2401

fiança de trobar ressò en tots i cada un de vosaltres.

Ciudadà: en el nostre estatge social, Carretera de Vic, 20, s'admeten sostenir el nostre taller voluntari a el qual s'hi treballa continuament peces de vestir, destinades als combatents i als refugiats; estem que la teua obra aportant-nos el teu donatiu, agrair-lo en tot el seu valor. Pel Secretariat femení de les JSU.

Ara bé, per a poguer assolir aquest objectiu nos comptem amb una gran dosis de voluntat i moltes ganes de fer quelcom per a la causa antifeixista. Avui, però, podem donar ja per un fet les nostres aspiracions gúcies a la predisposició favorable que hem trobat ja en alguns ciutadans, els quals ens han lliurat llurs donatius distingint-se entre ells un ciutadà anònim que ens ha lliurat una peça de 50 metres de cotó, la qual cosa ens permet començar ja a fer algunes peces de roba interior.

També hem de fer ressaltar la casa Valenti Canudes que ens ha lliurat un paquet contenint 12 jersers de diverses mides i 30 parells de mitjons.

Ciudadans, la Secció Femenina de les J. S. C. esperem, millor dit, tenir la seguretat d'ésser recolzades per tots vosaltres en l'obra que perseguim donada la finalitat de la mateixa.

Ciudadans tots, dones antifeixistes: La Secció Femenina de les J. S. U. espera el vostre donatiu.

Dones Antifeixistes:

Hem arribat als moments àlgids de la lluita, tots els estorcs són pocs per a poder acudir a tantes necessitats peremptòries: per això "LA DONA A LA RERAGUARDA", sempre atenta, us demana que una vegada més la vostra col·laboració.

Necessitem urgentment robes, de totes menes i de totes mides, encara que siguin usades, però netes i aprofitables, per als refugiats i per a les famílies dels nostres lluitadors que ens ho demanen i caldrà acudir-hi immediatament.

Per donatius, a "LA DONA A LA RERAGUARDA", A. 14 d'Abril, 389, segon pis.

Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria U. G. T.

(Secció femenina)

Es prega a totes les companyes que confeccionen objectes per a aquesta Secció, que portin en treguer els abans del dia 31 del corrent, a fi i efecte de facilitar les nostres tasques.

Socors Roig de Catalunya (S. R. I.)

Una crida a totes les dones manresanes

El Socors Roig de Catalunya de la nostra ciutat, acaba de montar un taller col·lectiu, on totes les companyes podran col·laborar amb el seu esforç; hi haurà llana per a confeccionar gersels, roba per confeccionar tota mena de prendes de vestir i abrigo, en fi, totes les modalitats per a que la dona manresana pugui col·laborar eficaçment a les grandioses tasques d'ajudar als refugiats i als combatents.

Fem una crida a totes les dones manresanes, joves i velles, que tinguin temps lliure, perquè passin per al nostre estatge, Passeig de Manuel

Ruiz, 7, on rebran instruccions per a ajudar a les grans tasques que se'n apropen d'una manera immediata; tenim el fred a sobre i hem de fer tot l'humanament possible per a evitar que per negligència nostra, hi hagin dissortats que tinguin de patir-ne.

Dones manresanes! No desoïu aquesta crida. El deure d'humanitat vos ho demana!

Exemple que cal imitar.—Atenent els nostres precs fets públics aquests dies, les Joventuts Socialistes Unificades d'aquesta ciutat ha fet donatiu a aquest Comitè Local de les següents prendes: 26 Gersels, 6 bates per ne-

na, 26 calçotets d'home, 11 parells de mitjons, 7 parells de mitges, 8 bufandes, 15 vestits nen, 15 trossos bates nen, 12 pantalons nen, 46 metres de franel·la, 3 cortes abric nen, 11 bates dona, 1 peça roba per bates, 30 maideixes llana per gersels, 14 camises nena, 2 metres tela, 8 rodets de fil de cosir, i un estoc de prendes diverses.

No cal dir com agraim aquesta gesta dels minyons de les J. S. U., i esperem que seran imitades per altres organitzacions antifeixistes i empreses industrials i comercials.

L'aliança nacional de la dona jove, també contribueix amb no menys entusiasme l'interès que les J.S.U., per quan s'ha ofert a treballar incondicionalment pel Socors Roig.

Manresans! Imiteu a aquestes gestes en bé sempre del desvalgut!

Activitats de la Secció Femenina de l'A. D. C. I.

La Secció Femenina de l'Associació de Dependents, segueix treballant amb activitat pels lots de roba d'hivern per als companys combatents del front.

La recaptia a tal fi organitzada entre

Socors Roig de Catalunya
(Secció del S. R. I.)

TALLER DE ROBES PELS COMBATENTS I REFUGIATS

El proper dilluns, començaran a treballar les companyes al taller de confeccions que s'acaba d'instalar.

El Socors Roig, davant la premissa de l'hivern i la manca de robes de vestir i abrigo, no pels combatents, sinó adhuc pels refugiats, ha improvisat de la millor manera possible els atuellos convenients per a la confecció de tota mena de prendes de vestir i tal com deiem abans, el vinent dilluns, un grup d'activistes del Secretariat Femení del Socors Roig, començarà ja les seves tasques de confeccionar robes.

Les hores que funcionarà al taller, seran de dos quarts de sis a dos quarts de nou del vespre.

El Socors Roig de Catalunya, s'adreça a totes les companyes manresanes i també a les refugiades de les zones de guerra desvastades pel feixisme, per tal que s'inscriguin al treball voluntari de la confecció de tota classe de robes de vestir.

S'adreça d'una manera especial a tots els Consells d'Empresa, Comités de Control i comerciants en general, per tal que facin la seva aportació amb roba per a confeccionar, accessoris propis per a la seva confecció, llanes, etc. etc.

S'espera de tots els ciutadans que prestaran el màxim ajut i col·laboració a aquesta gran obra.

Ciudadà:

Ja has fet el teu donatiu de llibres pels combatents en la subscripció que te iniciada el Socors Roig de Catalunya?

Aportant-hi el teu granet d'arena contribuiràs a proporcionar hores d'esplai i fomentaràs la cultura dels nostres heroics combatents de l'Exèrcit Popular.

nes i també a les refugiades de les zones de guerra desvastades pel feixisme, per tal que s'inscriguin al treball voluntari de la confecció de tota classe de robes de vestir.

S'adreça d'una manera especial a tots els Consells d'Empresa, Comités de Control i comerciants en general, per tal que facin la seva aportació amb roba per a confeccionar, accessoris propis per a la seva confecció, llanes, etc. etc.

S'espera de tots els ciutadans que prestaran el màxim ajut i col·laboració a aquesta gran obra.

Ciudadà:

Ja has fet el teu donatiu de llibres pels combatents en la subscripció que te iniciada el Socors Roig de Catalunya?

Aportant-hi el teu granet d'arena contribuiràs a proporcionar hores d'esplai i fomentaràs la cultura dels nostres heroics combatents de l'Exèrcit Popular.

Les hores, entre les quals es pot acudir al taller de confeccions del Socors Roig de Catalunya, són de 9 a 12 del matí i de les tres de la tarda a les 9 del vespre.

Companyes manresanes, tingueu-ho present!

Ciudadà: Col·labora a la subscripció oberta pel Grup Femení d'E. R. C. per confeccionar 100 païames pels nostres combatents ferits en defensa de la llibertat!

Diari UGT, gener de 1937: la Junta de Defensa de la Població Civil demana pots rodons per fer caretes contra els gasos, les dones ho han de netejar.

JUNTA DE DEFENSA DE LA POBLACIÓ CIVIL
A totes les mestresses de casa
 Les circumstàncies actuals determinen el consum per les famílies de gran quantitat de conserves de tota classe, quals pots buïls són quasi sempre llençats a la galleda d'escombraries. Aquesta Junta per a la construcció de caires familiars contra els gasos, necessita gran quantitat de dits pots, forma rodona. I rega a totes les mestresses de casa que en comptes de llençar-los, els guardin, ben nets. Els dissabte de cada setmana passarà un enviat d'aquesta Junta a recollir-los a domicili.
 Donat l'efectiu caràcter humanitari de nostra empresa, que tendeix a salvaguardar la vida de tots, i la delicadesa dels sentiments femenins, esperem que totes les dones residents a nostra ciutat, acolliran amb afecte la petició i a pressurar a complimentar-la.
 Cifrat, 10 de gener del 1937.
 El President, Ramon Sanz.—El Secretari, Anicet Leon.

La Junta de Defensa de la Població Civil
A TOTES LES MESTRESSES DE CASA
 Conforme s'anuncià oportunament, el proper dissabte s'efectuarà la primera recollida dels envasos rodons de conserva que les mestresses de casa hagin netejat i guardat.
 Per tant, els vehicles dedicats a la ran al darrera una caixa coberta, destinada al transport de dits envasos. I en cada casa faran el favor quant sentin la senyal, de treure aquests al mateix temps que el cub de les escombreries; però, com és natural, completament apart.
 Manresa, 21 de gener del 1937.
 El President, Ramon Sanz. El Secretari, Anicet Leon.

Diari UGT, 19 d'abril de 1937: hi ha dones que fabriquen caretes contra els gasos a la Fàbrica Balcells. Després d'alguns retocs la Junta de Defensa n'encomanà la fabricació.

Treballs de reraguarda

L'aportació dels camarades de la fàbrica Balcells a la guerra

Hem remarcat maintes vegades la necessitat que hi havia d'aprofitar totes aquelles indústries que per manca de primers matrisos o altres circumstàncies no es poguessin dedicar a llurs activitats habituals. Potser, una de les fàbriques que primerament es preocupà d'aprofitar l'esforç de les camarades que hi treballen per alguna cosa útil a la guerra, fou la Fàbrica Balcells.

Fou en els primers moments de la sublevació feixista que les circumstàncies reclamaven la constitució dels Comitès Sindicals, que el Comitè Obrer de les Sederias Balcells, recentment constituït, trobant-se en la necessitat de paraitzar telers i màquines per manca de comandetes, i considerant que, tota vegada que havien de pagar el personal sense que aquest produís, va aprovar una proposició en el sentit que totes les camarades que es trobessin paraitzades poguessin a treballar per la guerra. Tractant-se de personal femení i necessitant-se amb urgència jersies per als germans que hi havia al front, varen fer les gestions oportunes perquè els fós lliurada la llana indispensable, la qual els fou lliurada per la Unió General de Treballadors, pel Departament de Milícies i també per l'Ajuntament, en un moment que es demanà la confecció de cinc-cents jersies per als soldats del Batalló de Metrallores, número 4 de Manresa.

Aquesta iniciativa del Comitè de fàbrica fou acceptada amb tot l'entusiasme pel personal de la casa. I com a prova d'això, cal remarcar el fet que els botons i el fil el pagaren les mateixes camarades amb els seus propis cabals.

Fent justícia, hem de dir que la Direcció Central de Barcelona de les Sederias Balcells (en aquells moments encara no estava col·lectivitzada) va col·laborar eficaçment per tal que sortís el màxim de producció possible. Es feren canvis entre les camarades i es col·locaren telers que no tenien feina, ni sabien fer del Sindicat de Tècnics de Teixits U. G. T., havia fet una careta contra els gasos que, després d'una lleugera retoc, havia estat adoptada per la Junta de Defensa, aquesta encomandà la construcció a les camarades de la fàbrica Balcells. I ara ja les tenim entesades a fer caretes que han de tenir una gran eficàcia, en cas que la guerra es complia, que i Manresa hagués de sofrir un atac amb gasos tòxics. I cal reconèixer que totes les camarades hi treballen amb el mateix entusiasme que en la confecció de jersies.

Aquesta informació que publicarem avui ve a demostrar una cosa. Que si hagués una direcció adequada que es preocupés d'encarregar el disseny i els esforços de tots els camarades de bona voluntat, l'aspecte de la reraguarda seria tot un altre. Seria el d'un reraguarda ordenada i conscient, tal com les circumstàncies i la guerra exigeixen.

En un dels gravats que publicarem, hi ha un grup de treballadores de les que es dediquen a la confecció de caretes. No hi són pas totes les que han cooperat a les tasques que esmentem. Ho fem constar així perquè el treball de totes és digne de la millor lloanga.

Demè, cal fer constar que han estat moltes les fàbriques que s'han

Grup de camarades de les Sederias Balcells, col·lectivitzades, que es dediquen a la construcció de les caretes contra els gasos

Aspecte d'algunes camarades amb la careta posada. Aspecte tètric, tanmateix. És una visió de la guerra.

(Fotos. Vilaplana)

Les dones no formaven part de la construcció dels refugis antiaeris.

Junta de Defensa de la població civil	Deuts, Josep Castellanas Vinyals, Ramon Calzec Gálceran, Ventura Bedia Floritas, Ramon Corret Torne, Ignasi Casassayas.	tef Formosa, Josep Pubill Cor Joan Trillas Moncuill i Lluís La i Valverdó.
Avui dia 24 febrer 1937	De 10 a 12 hores	De 10 a 12 hores
Noms dels companys que treballaran en la construcció de refugis per torns	Miquel Cunyat, Francesc Cassa Tomàs, Rafael Sanvicena Bonet, Pere Espadamaia, Joan Casoliva Prat, Vicens Cirons Casdons, Ramon Gineró Bases, Anton Collé Jorns, Josep Rojas, Joan Polgiqué Roca.	Ramon Monistrol Ribalta, Mari Segora Riera, Ramon Comellas Senties, Ramon Pranguer Giat, Francesc Font Forch, Pere Flaous Riera, Lluís Bosch Simón, Anton Bosch Simón, Esteve Vilanova Castella i Anton Iglesias.
Sindicat d'Alimentació U. G. T.		
Boca n. 1— Bases de Manresa, Parc de Bombers	Boca n. 3— Carrer Circumvalació	Boca n. 5— Carrer Circumvalació
De 8 a 10 hores	De 8 a 10 hores	De 8 a 10 hores
Joan Fortó Palné, Alexandre Albereda Baquero, Joan Solé Farré, Anton Cobells Francitorre, Joan Mascaró Romeu, Ramon Serra Bordas, Anton Robralta Gassó, Ramon Rubinat Font, Isaac Garcia Merriñez, Josep Bonfills Cabelias.	Lluís Canudas, Rosend Mayol, Rosend Alcina, Manuel Jantorn, Florenci Vilas, Anton Bolazder Vila, Lluís Vilatorribi, Joan Font, Angel Vilardell, Francesc Lleida.	Josep Pascuets Xendri, Salvador Torres Puig, Joan Cantó Camprobi, Jaume Torrabadella, Anton Comellas Vergé, Magi Ollas Guim, Angel Gonzalez Sanchez, Jesús Godet Dieste, Marian Descarga Sentilles i Leandre Vidal Descarga.
De 10 a 12 hores	De 10 a 12 hores	De 10 a 12 hores
Agapito Pujol Farré, Ramon Sent Sala, Geroni Carel Sabatier, Joan Pich Ribera, Jaume Bestida Oms, Francesc Llovet Gargas, Gabriel Toldrà Calvet, Anton Abrain Casbas, Lluís Abrain Casbas, Marc Ges Novel·l.	Agustí Lleida, Manuel Llop, Casimir Ponsa, Joan Prat, Josep Mauri, Ramon Tort, Francesc Bastardes Moset, Francesc Torres Carrreras, Marian Bertran i Ricard Moreta Ramonet.	Ramon Trulls Vilejosana, Anton Vila-plana Font, Pere Vila-plana Font, Ramon Soler Jorri, Josep Roig Prat, Sebastià Marfó Grai, Gaspar Montoro i Tomateo Perez Castilla.
Boca n. 2— Carrer del Sol	Boca n. 4— Carrer Circumvalació	Sindicat del Ram de l'Algua U. G. T.
De 8 a 10 hores	De 8 a 10 hores	
Anton Casenovas Novel·l, Josep Andreu, Eogeni Fortó Joene, Anton Gardeñes Garrofé, Magi Roca	Valentí Gall, Anton Sangra Coence, Josep l'layà Almeria, Salvador Roca Bacardii, Josep Oliveras, Ricard Cura Palliser, Josep Ga	

Envieu les notes en català

Manifestacions que es van fer:

El Dia/Diari UGT, 5 i 6 de març 1937: Diada de la dona antifeixista i a favor de l'Exèrcit Popular Regular (exèrcit de la República). 9 de març de 1937: un grup de dones van voler treure la bandera de la CNT de la Telefònica després de la manifestació i es va dissoldre amb trets. Es diu que algunes dones només volen les banderes de la Generalitat als centres oficials, però des del Dia es demana que es respecti les banderes de partits amb els quals no se simpatitza.

Estat Català

Noticiari

A totes les dones antifeixistes

Dilluns, dia 8, "Diada Internacional de la Dona Antifeixista"

A les tres de la tarda sessió de cinema dedicat als infants de totes les escoles de Manresa. A les set del vespre gran manifestació femenina que sortirà de la plaça de l'Om per retre un fervorós homenatge al Combatent Anònim. Parlaran diferents companyes antifeixistes de Manresa. Per la victòria definitiva, per la llibertat dels nostres fills. Per una societat humana i més justa, esperem que totes les companyes s'associaran a la gran manifestació.

Cap dona de Manresa i la Comarca no ha de mancar d'assistir a la manifestació del proper diumenge a la nostra ciutat. — Pels vostres companys — pels vostres fills — per la victòria NO HI MANQUIS

Diada Internacional de la Dona Antifeixista

A totes les dones antifeixistes, dilluns dia 8 Diada Internacional de la Dona Antifeixista. A les tres de la tarda sessió de

cinema dedicat als infants de totes les escoles de Manresa. A les set del vespre gran manifestació femenina que sortirà de la Plaça Gran la qual es dirigirà a la Plaça de l'Om per retre un fervorós homenatge al Combatent Anònim. Parlaran diferents companyes antifeixistes de Manresa. Per la victòria definitiva, per la llibertat dels nostres fills. Per una societat humana i més justa, esperem que totes les companyes s'associaran a la gran manifestació.

Totes els militants del Partit d'Estat Català, incloent hi la seva Secció Femenina han de concórrer amb caràcter obligatori a la manifestació pro Exèrcit Regular que tindrà lloc demà diumenge dia 7, a la nostra ciutat.

A tal fi han de concentrar-se en el nostre estatge social, Guimerà, 66 a dos quarts de nou del matí, per a adreçar-se des d'allí al lloc on prèviament haurà estat assenyalat per la Comissió organitzadora de la manifestació.

Diari UGT, 3 d'agost de 1937: dones treballadores en una manifestació contra els que no s'han incorporat a files. Demanen les autoritats que actuïn, d'altra forma el poble ho farà per iniciativa pròpia.

Ahir les dones treballadores de Manresa, en una imponent manifestació, demanaren que siguin detinguts tots els emboscats i tots els minyons que encara no s'han incorporat a files

El Dia/Diari UGT, 20 de setembre de 1937: han estat detingudes tres dones feixistes que van participar en una manifestació feixista. Van ser: Ramira Flo, Montserrat Pons i Casilda López. Les posen a disposició del Tribunal Especial de Guàrdia que s'ocupa dels afers d'espionatge i traïció contra la República.

Activitats que va realitzar el **SRI**:

La secció local del SRI ajuda a buscar refugiades (octubre de 1937): Assumpció Bislobas, Carola Abascal, Aurora Coalla, Generosa Vargas i Vibre i les seves tres filles, Irene Angiano, Consol Angiano, Neus Prendes i Martínez, Josepa Meraz, Josepa Abascal Coalla, Elena i Carme Portabales i Castillo, Concepció Lauzlaunao, Glòria Álvarez i Garcia, Dolors Vallenai, Joana Echeaudia i Zuazo, Nicolassa Urrita i Vizcaya, Lluïsa Sánchez, Narcissa Madero i Carnero, Castora Ramos i Madera, Isabel González, Carme Llaguero i Zabala, Eusebia González, Sabina González, Maria Luengo, Constanfina González i Martínez, Lina Camboa i Navarro, Cèlia Fernández i Vázquez, Laura Cuero i Rodríguez, Carme Tola i Mata, Rosa López i Álvarez, Constanfina Leiba i la seva filla, Jesusa Estremo i Chena i la seva filla, Brígida Rodríguez i Llungaria, Armelinda Rodríguez i Lacampa, Matilde Fernández, Maria Lozano i Rayas, Josepa Suárez, Maria Assumpció Zorrano, Petra Aperribay Gómez, Filomena Ibarra, Marceliana Pozo, Damiana Diez, Felicitat Perera, Asunción Irure Albiso, Pilar Arrillaga, Dolors Erro Echevarria, Maria Ruiz Fano i tres fills, Valentina Fernández i fills, Felicitas Álvarez i el seu fill, Otilia García i Martínez, Josepa Basterrechea, Andosin Goya, Graciana i Aranzazu Goya i Carrera.

Diari UGT, 19 de novembre de 1938: un festival del SRI a profit dels menjadors infantils amb moltes dones artistes i tres balls a profit d'orfes de guerra.

Activitats d'**Unió de Dones de Catalunya**:

Diari UGT, 8 de març de 1938: Unió de Dones de Catalunya ha organitzat un acte amb motiu de la Setmana Internacional de la Dona. En són ponents: Dolors Piera (secretària general) i Dolors Bargalló (presidenta). Dolors Piera recorda que hem d'estar unides i també explica el cas de Lina Odena, una miliciana molt valenta. Les dones representen el 40% d'obrers a la indústria química i el 20% per la metal·lúrgia. La dona ha de seguir ocupant llocs; si no, no sap estimar els seus fills, germans o marit. Explica que aquest any hi haurà escassetat al camp per manca d'adobs i, per tant, escassetat de productes de primera necessitat. Recorda la unitat al front entre catalans i espanyols i a la rereguarda, catalanes i refugiades. Han vingut a l'acte dones d'ERC, Estat Català i PSUC, però no de la CNT. Dolors Bargalló també vol l'antifeixisme unit i es queixa de la falta de dones en assemblees, conferències... Proposa la diada del sacrifici, de la recaptació d'un dia de distracció, donar-ho tot a la Generalitat.

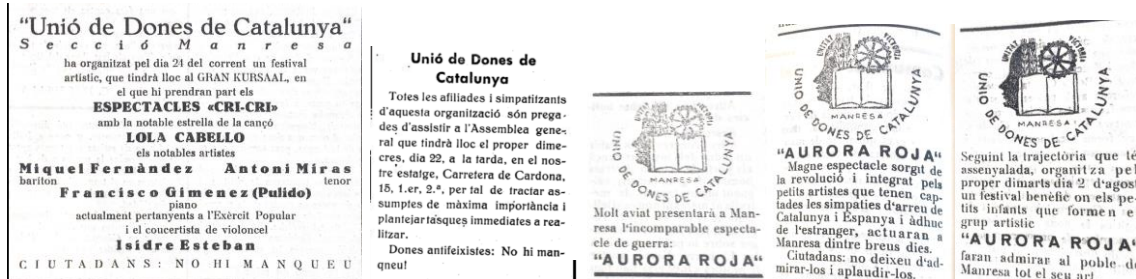
Diari UGT, 25 d'abril de 1938: "La Unió de Dones de Catalunya" fa una reunió per fer comprendre altres dones les tasques que realitza.

Maria Dolors Bargalló Serra

Nascuda a Barcelona el 1902, la Dolors va treballar de modista i de funcionària a l'ajuntament de Barcelona. El 1925 milità a Estat Català i el 1931 a Esquerra Republicana de Catalunya. I l'any següent es va convertir en secretària del Comitè Central del Front Únic Femení Esquerrista de Catalunya que es dedicava a encoratjar a les dones a organitzar-se. També va participar

activament per la recollida de signatures a favor de l'Estatut de Catalunya i a 400 mítings i conferències. El 1937 fou nomenada presidenta d'Unió de Dones de Catalunya. S'exilià a França i llavors a Mèxic fins a la seva mort. Tot i això, va ser un membre actiu de la Comunitat Catalana de Mèxic i va dirigir durant tretze anys un programa radiofònic: "L'Hora Catalana". Va morir el 1980 a Ciutat de Mèxic.

Activitats que es van dur a terme al maig, juny i juliol al Diari UGT i al Dia.

Diari UGT, 6 de setembre de 1938: "Activitats de la dona manresana". Van ajudar als hospitalitzats a Montserrat. No són sacrificis, és el deure que tenen les dones. Elles creuen que si els seus familiars estiguessin hospitalitzats, també voldrien que algú els atengués. A Montserrat hi van anar dones d'ERC com Antonieta Feliu i Anna Espelt.

Diari UGT, 8 de setembre de 1938: UDC demana a les dones ajudar als hospitalitzats i hi haurà una assemblea al conservatori el dia 10.

Diari UGT, 19 de setembre de 1938: "La Comissió d'Auxili Femení, en acció". A l'assemblea del dia 10 d'UDC al conservatori es va acordar crear la Comissió d'Auxili Femení. Es constitueix i als càrrecs hi ha Concepció Serrano, Maria Casajuana, Carme Romeu, Teresa Gros, Ramona Carné.

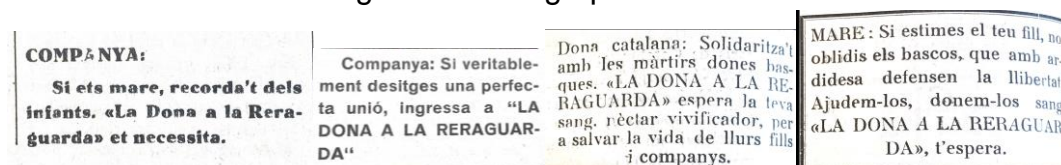
Diari UGT, 24 de desembre de 1938: "Com cuida la Comissió d'Auxili Femení, dels ferits". La comissió ha preparat un paquet individual de galetes, un llibret de paper de fumar i paper d'escriure com a obsequi dels dies de Nadal.

Annex 6.3. Propaganda de guerra

El Pla de Bages, 16 d'octubre de 1936: propaganda de guerra del Dia.

«Tinc el meu marit al front --diu la Passionària.--
No regategeu els vostres, perquè és preferible ésser
vídua d'un heroi, que esposa d'un miserable.»

Propaganda de guerra dirigida a la dona del diari UGT durant el maig, juny, agost, setembre, octubre, novembre de 1937. Relacionen dona i fills/marits. Una dona no és res sense això. "La dona a la rereguarda" escriuen al diari i animen a lluitar a la dona. "Companya" va ser una revista escrita per la Unió de dones de Catalunya. Propera al PSUC. La dona a la rereguarda una agrupació antifeixista afina al PSUC.

El teu treball serà més eficaç si l'uneixes al que fan les dones de "LA DONA A LA RERAGUARDA"

Dona: Si vols ésser útil en la gran lluita entaulada, viana a formar part de LA DONA A LA RERAGUARDA

Companya: Ja pertanyes a l'agrupació antifeixista LA DONA A LA RERAGUARDA?

Si estimes Catalunya i la Llibertat dels pobles, no deixis d'adquirir els segells que publica, a profit dels combatents, LA DONA A LA RERAGUARDA, Avinguda 14 d'Abril, 389

*Dones antifeixistes!
 Dones catalanes!*
«COMPANYA»
és la vostra revista
L L E G I U - L A !

Dones de Catalunya: Per a contribuir a la unitat antifeixista.
 Per a treballar per la igualtat de sou amb l'home.
 Per a multiplicar les escoles, les guarderies, sanatoris, etc., per als nostres fills.
 Per a guanyar ràpidament la guerra.
 Per a lluitar per les llibertats de Catalunya.
 Per a salvar la Pàtria i la llibertat feixista.
 Per a emancipar-vos per mitjà del treball, aprenent nous oficis.
 Per substituir el soblitzats de guerra.
 Per a plasmar la unitat de totes les dones.
 Adheriu-vos al I Congrés Nacional de Dones!

Els combatents ho donen tot per a nosaltres.
 Per tu, dona jove! per un món de llibertat al que ara neixes, per als teus futurs fillots.
 Per tu mare! per als teus plançons que el feixisme vol esmicolar.
 Per tu intel·lectual! per la defensa de la cultura, per la democràcia, per la civilització, cal que fem tots els sacrificis.
 L'hivern és cruel al front
Roba i abrigitalls per a l'Exèrcit de l'Est!

**EL FRONT I LA RERAGUARDA
 ELS COMBATENTS MANRESANS DIUEN...**

« Antifeixista: No facis cas dels «bulos». Treballa per ajudar nos a derrotar el feixisme »

M. SANTAMARIA
 (Front de Terol)

« Companya: Exigeix a tothom a pensar amb els que lluiten per al benestar de tots »

E. BRUNET
 (Front de Terol)

« Al front no tenim calendari. Féu el mateix a la reraguarda »

PERE TORRAS
 (Front de Terol)

Companyes: Pensa que tens el company, el germà, el promès. Lluitant en el Front no solament contra el nostre enemic secular, el feixisme, sinó també de cara a les inlemències de la temperatura

Pensa que confeccionant robes, en el Socors Roig de Catalunya, contribuiràs al seu benestar.

El Socors Roig de Catalunya espera ajuda... No ho oblidem en els vostres donatius!

Propaganda d'Unió de Dones de Catalunya de l'abril del Dia i del Diari UGT.

El Dia/Diari UGT, 5 d'abril de 1938: l'article d'UDC parla per si sol. *Un crit d'ajuda. Tothom amb la moral alta, tothom a treballar per la llibertat, homes i dones contra el feixisme.*

DONES DE CATALUNYA!

Companyes de tota l'Espanya antifeixista!

Dones evacuades, companyes que heu estat expulsades de les vostres terres per la invasió salvatge de les hordes feixistes!

LA PATRIA ESTA EN PERILL!

Les terres catalanes trepitjades per la invasió estrangera.

L'esdevenidor dels nostres fills, la vida dels nostres companys, tot el que hi ha de més estimat en la nostra vida s'està jugant en aquests moments als fronts d'Aragó i a les terres catalanes.

Tots els homes útils tenen llur lloc a les trinxeres per a defensar la independència nacional.

100.000 homes per al front. Sí. Però 100.000 dones per a ocupar llurs llocs, a la fàbrica, al taller, a l'oficina, al camp o a l'escola.

100.000 dones que es mobilitzin incorporant-se a la producció, substituint els homes al treball.

Tots els homes al front. "No hi ha insubstituïbles."

I no hi ha insubstituïbles perquè cada lloc deixat per un home pot ésser ocupat per una dona.

Incorporar-se al treball en aquests moments, dones, equival a defensar la pàtria des d'aquest segon front indispensable que és el de la producció.

I si a la reraguarda treballem les dones amb el ritme que exigeix el moment, amb rapidesa i eficàcia, salvarem Catalunya i Espanya.

Hem de salvar la nostra independència, companyes.

Els exèrcits de Hitler i Mussolini no passaran!

Els apocats, els derrotistes, els covards, no desmoralitzaran!

Els traïdors de la cinquena columna, no provocaran!

Perquè enfront dels traïdors i els covards de la reraguarda hi haurà les dones, per a esclafar-los com a repugnants rèptils que són.

Estem ajudant els nostres heroics combatents.

Els que en els fronts de combat lluiten contra les legions estrangeres del feix.

Els que resisteixen heroicament com una muralla invencible contra els núvols de màquines italianes i alemanyes.

Dones, companyes de la UGT, de la CNT, dels partits republicans, que una sola veu s'alci de tot Catalunya, com un crit potent de victòria, per a respondre a la mobilització femenina.

Per tot Espanya, per tot Catalunya vibra un ressò:

En peu de guerra! Enrera els invasors!

I nosaltres hem de defensar, com els homes, la nostra llibertat amenaçada.

No passaran!

Els homes i les dones d'Espanya i de Catalunya els barrarem el pas mobilitzant-nos ràpidament, treballant amb ritme de lluita i de victòria.

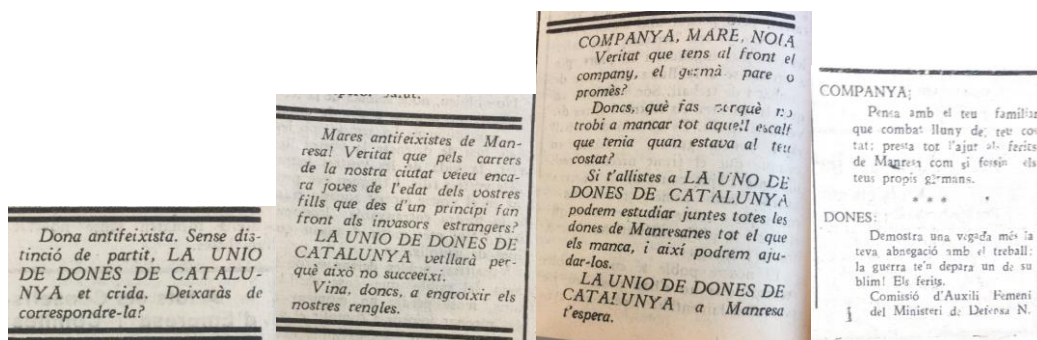
*Totes les dones en peu de guerra!
 Unió de dones de Catalunya*

Propaganda d'UDC d'abril a setembre de 1938 del Diari UGT.

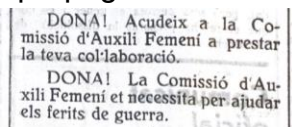
Companya: Si ets antifeixista i tens el deure d'inscriure't a "La Unió de dones de Catalunya"

Totes les dones, tots els antifeixistes, tenim una fita assignada: Ataxafar el feixisme. "La Unió de dones de Catalunya" treballa per assolir-ho.

Vols fer quelcom per a guanyar la guerra? Inscriu-te a la "Unió de dones de Catalunya."

I propaganda de la Comissió d'Auxili Femení.

Annex 6.4. Subscripcions a favor

1936 - 1937

El Dia/ El Pla de Bages - Despeses per la lluita antifeixista i auxiliar víctimes: Petra Pinilla, Rosari Capillar, Viuda Carreras, Joana Alcañiz, Antonia Vila, Vídua de Francesc Solà, Jacinta Bernabeu, Dolors Castellana, Vídua d'Iglésias Casanovas, Margarida Graus, Teresa Vall, Josefa Naco, Pepeta Costa, Elena Mena, Teresa Cases, Jerònima Llovet, Angela Solé Subirana, Felipa Casajuana

El Dia/El Pla de Bages - Comitè Central d'Enllaç Antifeixista de Manresa-Berga (segurament hi haurà dones que no són de Manresa, però les he posat totes): Vídua de Boadella, Francesca Camps, Carme Senyal, Núria Picamins, Jacinta Fargas, Josepa Calvet, Francesca Cuscó, Ramona Terricabrea, Carme Robert, Empar Pola, Pepeta Lacalls, Gertrudis Cucustell, Pepeta Farrás, Lola Revollo, Empar Pla, Magdalena Febrero, Lola Castella, Anna Espelt, Anita Cervera, Pepeta Costa, Cararina Basullas, Vídua Marcel, Maria Paredes, Rosa Verdaguer, Vídua de P.Miró, Vídua Pujol, Adela Soler/Solé, Angela Lacasa, Joaneta Peiron/Peiró, Concepció Martínez, Carme Tobar/Tovar, Rosari/Roser Cupillar, Petra Pirulla, Josepa Canyellas, Vídua d'Antoni López, Maruja Illana, Viuda de Rubiralta, Montserrat i Paquita Brunet, Carme Robert, Enriqueta Grau, Maria Casajuana, Maria Montserrat Amat, Dolors Castellana, Maria Gallart, Pilar Mesalles, Antònia Roca, Encarna Farré, Joana Alcañiz, Antònia Vila, Antònia Ubach, Teresa Coral, Marina Coldeforn, Conxa Martínez, Maria Pallàs, Maria Serra, Margot, Ramona Suárez, Maria Prat

El Dia/El Pla de Bages - A profit de les milícies antifeixistes: Rita Codina, Encarnació, Mercè Vinyoles, Montserrat Jorba, Maria Berdala, Carme Codina, Ramona Prats, Antonia Costa Calsina, Rosa Verdaguer,

Becerrada de la Penya Taurina (8 de setembre El Pla de Bages, algunes milicianes hi han participat), representació "L'Hèroe" (24 de setembre El Pla de Bages), festival d'atletisme per la Secció Femenina del CE Manresa (5 d'octubre el

Dia).

La "becerrada" de diumenge a profit de les milícies antifeixistes

La receptació de la «becerrada» organitzada per la Penya Taurina Manresana amb col·laboració de tots els empleats de la Plaça Monumental, el dia 6 del mes que veim, a benefici de les Milícies Antifeixistes, és la següent:

	Pesetes
Taquillatge Plaça	8.284 40
Venda carn	757 50
Donatius empleats Escozador	58 18
Recol·lecta a favor dels Hospitals de Sang	740 85
Total	9.840 93
Despeses generals	3.170 13
Benefici	6.670 80

Aquesta Penya es complau a fer públic el seu agraïment a tots els ciutadans que contribuïren amb llur assistència al bon èxit de la festa, i d'una manera especial als maitadors, escadrilles, Creu Roja, Sindicat Musical, empleats de l'Escozador, taxistes, milicians i milicianes, que amb llur aportació personal i desinteressada, feran possible la celebració d'aquesta.

Festival a profit de les milícies antifeixistes i dels Hospitals de Sang

Angela Martínez i Lluís Gimeno, al Teatre Conservatori. Demà, divendres dia 25, a les 10 de la nit, al Teatre Conservatori tindrà lloc un festival a profit de les milícies i dels Hospitals de Sang, en el qual l'elenc artístic d'aquesta ciutat «Renaixença», posarà en escena el drama en tres actes de l'immortal Santiago Rossinyol, que porta per títol: «L'Hèroe».

El jove baríton manresà, Josep Gallard, exaltarà un recital de cançons, acompanyat al piano pel mestre Nicanor Pérez.

Finalment, l'eminent divo baix Angela Martínez: «El Barbero de Sevilla», «El cantar del arriero», «Doña Francisquita» i a duo un fragment de l'òpera «Martina», cantant Lluís Gimeno, i la triple Angela Martínez, interpretaran els fragments de les obres següents: Lluís Gimeno: «La del Soto del Parral», «Don Gil de Alcalá» i «Katuska».

La secció femenina del C. E. Manresa actua a Artés

Ahírt diumenge es desplaça Artés per tal de participar en el festival d'atletisme a benefici de les Milícies que s'hi celebra, la secció femenina del C. E. Manresa. Aquesta era la primera sortida que efectuava la novella secció i hem de dir que quedarem fortament sorpresos del notable millorament de forma que demostraren les seves components, i del gran entusiasme que posaren en la lluita, entusiasmame que s'encomenà al públic forasombriós que en diverses ocasions el demostrà amb forts aplaudiments.

Les proves en què participaren les atletes, foren: 50 metres, llançament del pes, salt d'alçada, salt de llargada i rellens 3 x 50.

Si bé totes les atletes brigeren amb entusiasme, no podem deixar de destacar a la entusiasta i gran animadora d'aquesta secció Carme Soler que enà demostà abir ésser una gran atleta en formació, sorprenguent nos gratament en el seu salt de llançament en el pes estí que li permeté assolir la marca de 7'50 metres força acceptable, destaca també força en els rellens 3x50 i si bé feia encara en curses políes, podem assegurar que aquesta atleta serà un dels supports més fermes d'aquesta secció.

També destaca fortament la petita atleta Panny Peres que en els rellens aconseguí una forta avengatge sobre la seva competidora que podem dir que gracies a ella es deu el triomf assolit en aquesta prova per l'equip que formaven ella i la Soler i la Parag.

Igualment es d'e'ogà l'actuació de Carme Parag en els rellens i en el llançament del disc. En aquesta atleta i velem condicions i s'hi s'entrena amb fe creiem que serà una de les millions de la nova secció.

Finalment només ens resta felicitar a la secció femenina a aquesta primera sortida i encoratjar-la a prosseguir sense desanimar-se en la seva formació.

El Dia - Per la llar de l'infant: Arola Pons, Angela Tarrès, Paquita Lievere, Paquita Trias, Guadalupe Guisola, Anna Espelt, Inés Bohigas, Rosa Pui, Maria Vila, Soletat Barnic, Paquita Llevar, Pilar Vilanova, Lourdes Porta, Vídua Mujal, Antònia Burés, Vídua J. Subirana, Manuela Sallés, Adela Soler, Margarida Serra, Ramona Suárez

El Dia, 5 de febrer 1937: Donen les gràcies pels donatius i aviat es farà l'acte de lliurament dels lots pels infants refugiats i necessitats de Manresa.

La Secció Femenina ha vist culminats amb èxit més afortunat els esforços que ha dut a terme d'una manera altament meritòria, de la seva rescent constitució, encaminats a avorir de la manera més adequada els infants refugiats i desvalguts de la nostra ciutat en forma de donatius diversos, que per llur varietat i extensió poden constituir un poderós lentiu i a l'ent a aquests companys nostres que l'atzar els ha fet víctimes innocents, de la cruel sublevació feixista i als que el benestar econòmic els és debès.

No cal dir que a l'eston, portat a terme per es nostres abnegades companyes s'hi ha unit la comprensió i generositat de gran nombre de donants, comerciants i particulars diversos que en forma variada han contribuït a que la generosa idea de la S. F. del nostre Casal no fracassés.

La S. F. del Casa d'Estat Català, d'acord amb el seu Consell Directiu, ha disposat que el diumenge dia 7, tingui lloc l'acte del lliurament en el nostre estratge, dels lots als infants refugiats i necessitats de Manresa.

El repartiment es farà de les deu de matí a la una del migdia.

En aquest simpàic acte hi concoureran les nostres associades, l'ent-los companyia d'honor una representació femenina del Partit que a tal il vindrà de arcelona ultra el nostre C. D. militants i simpatitzants.

No cal dir que el referit acte promé revestir importància i servirà per demostrar que a Manresa e nostre Partit sap respondre a les necessi-

tats del moment i té un gest de probitat envers els seus petits germans que tan aviat han conegut l'afectació i la injustícia d'una guerra fratricida.

— Ens plau avançar que és imminent la constitució en el si del nostre Casal de la Secció de Pioners, els treballs de la qual es troben molt anticipats.

Ja donarem compte oportunament de la seva creació.

— Convoquem a tots els militants a la reunió genera extraordinària que tindrà lloc avui, divendres, a es nou de fe nit, en el nostre estratge, per a elegir el representant al Comitè Comarcal del Bages, d'acord amb el programa d'estructuració del nostre Partit.

— Cal que tots els militants hi assistixin.

EL PLA DE BAGES

El Dia - Pels Socors Roig del POUM: La nena Barnet, Josefa Grané, Carme Gaya, Eulàlia Gironella, Assumpció Vila, Mercè Serra, Maria Sanz, Lourdes Puig, Maria Solé, Florencia i Lluïsa Bey

El Dia - Diada del Combatent, per donar escalf als combatents per Nadal: Teresa Castellà, Maria Morros, Rosa Trullàs, Empar Giralt, Maria Sunyer, M. Rosa Lladó, Celia Font, Rosa Prunés, Maria Garcia, Josepa Claret, Matilde Soler, Encarnació Armanteta, Maria Manaut, Antonieta Cosina (Vídua Berdejo), Francesca Miralles, Maria Perarnau, Carme Casta, Pepeta Soler, Ascensió Baron, Maria Sanz, Maria Fortuny, Vídua de Joan Selves, Assumpció Prant, Reinalda Bartrina, Filomena Escolsa, Amalia Martí, Maria Jó, Concepció Vidal, Neus Castella, Teresa Jafré, Maria Pujol, Esperança Díaz, Vídua López, Engràcia Pujol, Rosari Roca, Palmira Ratres, Rosita Bages, Mercè Pla, Maria Ventura, filla de J. Casajuana, Cinta Ferrer, Jacinta Rebordosa, Rosa Casas, Assumpta Montfort, Montserrat Clotet, Concepció Cerarols, Enrica Cuberes, Angelina Mas, Francesca Arderiu, Gregoria Mestre, Carme Morera, Rosalia Junyent, Maria Closa, Concepció Sala, Adela Ruiz, Concepció Lladó, Francesca de Menéndez, Elissa Vencianos, Enrica Calmet, Carme Rossic, Dolors Hurtado, Manuela Aldés, Encarnació Botines, Francesca Baraldés, Pilar Faidella, Angelina Cubero, Elissa Pungrau, Teresa Cabanes, Maria Camps, Josepa Closes, Concepció Closes, Anna Algué, Carme Soler, Matilde Salomé, Maria Claramunt, Raimunda Pons, Catarina Muntalà, Carme Campos, Pilar Davant, Manuela Bordes. Angela Pareu i Nuri Folc.

Per poder augmentar els donatius es prepara un concert i al final el text que van enviar amb l'obsequi. Angela Pareu i Nuri Folc seran les encarregades de donar als combatents els obsequis de Cap d'Any al front de Madrid.

<p>Avui dimarts dia, 29, a dos quarts de deu de la vetlla</p> <p>BARN FESTIVAL</p> <p>Representació de l'obra còmica, "DON CUAN TANORIO" paròdia original del manresà Llambros</p> <p>Grandios acte de concert a càrrec de l'eminent tiple, Maria Espinalt i del baríton, Manuel Abat</p> <p>La recaptació d'aquest acte serà destinada a la subscripció pro-Diada del Combatent, oberta per la secció femenina d'E. R. de C.</p>	<p>L'obsequi als nostres millicians</p> <p>Heus ací el text de les fulles que s'han posat dintre de cada lot d'obsequi de fi d'any als nostres millicians:</p> <p>«Soldat de la Llibertat: La Secció Femenina d'Esquerra Republicana de Manresa, ajudada pels ciutadans antifeixistes, envia aquest petit record propi de la diada, a tu, que lluites en terres aragoneses per la llibertat de la nostra terra. Sigui l'any que neix portador de la victòria que tots tant desitjem. Salut.</p>
---	--

1937

El Dia - Per la Monumental Tómbola a Benefici d'Assistència Social i Hospitals, iniciativa del Casal d'Estat Català: Rosa Montserrat, Carme Perarnau, Anna Campsaules, Rosalia Bergua, Teresa Mora, Emília Ferrer, Empar Grau, Conxita Peredes, Flors Rius, Dolceria Ribera, Matilde Massegú, Maria Ribas

La Secció Femenina de l'Associació de Dependents ha fet un sorteig (setembre), un ball benèfic a profit de l'Assistència Social (octubre)

<p>L'Associació de Dependents (Secció Femenina)</p> <p>Ciudadens!</p> <p>En els operadors de diferents establiments comercials d'aquesta ciutat, podreu admirar els 25 objectes que les companyes de la secció Femenina de l'Associació de Dependents, han confeccionat i que seran sortejats entre els donants a la recaptada organitzada per aquesta Secció, a favor de les institucions d'Assistència Social de la nostra ciutat.</p> <p>Ciudadens! l'Assistència és de tots i per a tots.</p> <p>Feu donatius i en resultareu beneficiats.</p>	<p>Associació de Dependents (U. G. T.)</p> <p>El ball benèfic de demà</p> <p>Demà tindrà lloc, a les deu de la nit, i a càrrec de l'orquestrina Mas, l'extraordinari ball benèfic, organitzat per la Secció Femenina de l'Associació de Dependents, a profit de les institucions d'Assistència Social.</p> <p>El ball es celebrarà en el nou estatge de l'entitat organitzadora, o sigui en el saló-café Mundial, i durant el curs del mateix es farà el sorteig dels 25 artístics i rics premis entre els cooperadors a la recaptada organitzada per la dita Secció Femenina a favor d'aquelles institucions.</p> <p>S'espera un gros èxit de cooperació, davant la finalitat perseguida per aquella Secció Femenina.</p>	<p>Vida Sindical</p> <p>Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria de Manresa i la seva Comarca</p> <p>AVIS DE LA SECCIO FEMENINA DE L'ADCI</p> <p>Dintre breus dies restarà closa la recaptada organitzada per la secció femenina de l'Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria d'aquesta ciutat, a profit de les Institucions d'Assistència Social, pel que cal que totes aquelles persones que hi desitgin contribuir, s'adrecin a alguna de les diferents cases comercials de la nostra ciutat que accepten donatius a canvi del mateix se'ls hi farà lliurament d'uns números per tenir opció al sorteig de 25 valuosos i artístics premis.</p> <p>Donada la finalitat de la recaptada i a la possibilitat d'èsser favorescut amb algun d'aquells bonics presents, creiem que cap ciutadà deixarà de contribuir-hi.</p>	<p>Secció Femenina de l'A.D.C.I.</p> <p>En el sorteig entre els cooperadors a la recaptada a benefici de les Institucions d'Assistència Social, que ha organitzat la Secció Femenina de l'A.D.C.I., han sortit premiats els següents números: 3012, 1727, 6320, 6776, 796, 2245, 3601, 9721, 2940, 6647, 8918, 3853, 354, 6996, 5579, 8681, 2603, 2675, 4111, 5907, 8170, 4104, 3987, 4430, i 5570. Els ciutadans favorescuts poden passar per les oficines de l'Associació, Passeig de Mánuel Ruiz (Cafè Mundial).</p>	<p>Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria de Manresa i la seva Comarca</p> <p>AVIS DE LA SECCIO FEMENINA DE L'ADCI</p> <p>La Secció Femenina de l'Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria, li pla per la present nota fer públic el resultat i distribució de la recaptada organitzada a profit de les institucions d'Assistència Social.</p> <p>Import del recaptat: 3.092'75 pessetes. Import de les despeses: 491'75. Producte net: 2.601'00 pessetes.</p> <p>Distribució: Al Departament d'Assistència Pública, 1.000 pessetes; per a l'Hospital de la nostra ciutat, 500 ptes.; per al Socors Roig Internacional, secció de Manresa, 500 ptes.; Per la Secció de l'Associació d'auxili als companys del front, per a roba d'hivern, 601 ptes. Total, 2.601 pessetes.</p> <p>La Secció Femenina de l'A. D. C. I. fa públic el seu reconeixement a tot el poble de Manresa, per la seva col·laboració a aquesta recaptada, com també a totes les companyes de la secció que d'una manera tan desinteressada...</p>
--	--	---	--	--

El Dia - Per la Junta de Defensa de la Població Civil: Pilar Ribó, Maria Renalies, Encarnació Prat, Maria Grifell, Antònia Riera, Conxita Moraes, Pepeta Oms, Cecile, Emília Secanell, Isabel Espinosa, Maria Bries, Pilar Torras, Antonia Vilaplans, Pepeta Dalmeu

El Dia - Cap d'Any del soldat (iniciativa del Grup Femení d'ERC): Rosa Trullàs, Emília Secanell, Maria Guàrdia, Montserrat Brunet, Antònia Sallés,

 <p>Cap d'Any del Soldat d'Esquerra Republicana de Catalunya</p> <p>E. R. C. de Manresa: desitjosa de manifestar per la diada de Cap d'Any la seva simpatia i admiració pels que en compliment del seu deure lluiten als fronts contra el feixisme i els invasors, ha resolt, per iniciativa del Grup Femení i amb la col·laboració de les Jovenuts d'Esquerra Estat Català, fer</p>	<p>un obsequi record i tots els socis fills de soci que es trobin actualment incorporats als diferents fronts de lluita.</p> <p>Per tant, es posa en coneixement que fins dissabte dia 18 del corrent, es rebran a la Secretaria d'Esquerra Republicana d'aquesta ciutat, tots els dies de les onze del matí a les deu del vespre, les inscripcions dels interessats, les quals podran formalitzar-se pels familiars de cada soldat.</p> <p>Degut a la impossibilitat d'avisar personalment tots els socis, es prega que els afiliats d'E. R. C. divulguin el màxim que els sigui possible aquesta nota per tal que arribi més promptament a coneixement dels interessats. El President, Francesc Marcet.</p>	<p>Avis al Grup Femení d'Esquerra Republicana</p> <p>Avui dimarts i demà dimecres, a les nou del vespre, tindrà lloc en el nostre Centre la confecció de les capses-regal del Cap d'Any del Soldat d'Esquerra Republicana.</p>	<p>na. Per tant, es convidava a totes les afiliades perquè aportin la seva col·laboració a l'obra del Cap d'Any del Soldat d'Esquerra, tot fent acte de presència avui dimarts i demà dimecres, de 9 a 12 de la nit.</p>	<p>«Soldat Català: Esquerra Republicana de Catalunya no oblidà els seus homes que lluiten als fronts contra el feixisme i contra totes les forces opressores dels pobles i dels individus.</p> <p>En aquest Cap d'Any de 1938, el Grup Femení del Centre d'E. R. de C. de Manresa, en col·laboració amb les Jovenuts d'Esquerra i amb els altres elements del Centre, tramet un petit obsequi de les teus als seus soldats.</p> <p>Aquest senzill obsequi és un nou testimoni de gratitud i una nova penyora d'encoratjament per als nostres soldats de la República victoriosa.</p> <p>Coratge, soldats d'Esquerra! Les dones de Manresa no us oblidem, com no us oblidem tot Catalunya, en aquests dies rubicents de possibilitats i promesses.</p> <p>Soldats d'Esquerra, endavant per Catalunya! Manresa 31 de desembre del 1937.</p>
--	---	---	--	---

1938
 UGT/El Dia - Unió de Dones de Catalunya: Maria Vinyas, Candelària Pinyol, Esperança Sales, Mercè Codinac, Rosita Torres, Trinitat Cots, Pepeta Almiros, Joana Miravella, Guinercinda Perera, Emília Peredes, Miquela Robera, Dolors Estivill, Mercè Burges, Carme Noguera, Rosita Noguera, Encarna Oliva, Júlia Rodenes, Maria Pardo, Carme Prat, Lola Salat, Assumpció Vilalta, Angela Trullàs, Carme Muntanya, Teresa Rodrigo, Maria Font, Montserrat Sellerés, Montserrat Nogué, Maria Sebertes, Josepa Vilanova, Maria Salat, Palmira Palà, Maria Subirana, Teresa Caselles, Conxita Pardo, Maria Cifra, Antònia Segura, Anita Carafi, Araceli Ruiz, Maria Margarit, Anita Reberclosa.

El Dia (Grup Femení d'Esquerra) - Pro ferits de guerra: Antònia puig, Rosa Montserrat, Matilde Montalà, Dolors Serra, Teresa Castella, Fonda Massana, Blanca Padró, Fonda Mascaró, Maria Torres, Teresa Bonal, Enrica Grau, Adela Soler, Concepció

Perramón, Victòria Fígols, Assumpció Barona, Maria Bransó, Maria Fortuny, Enrica Cubertas, Josepa Soler, Maria Morros, Antonieta Feliu, Montserrat Sellarés, Rosa Sellarés, Pepeta Sanllehí, Pilar Almarqué, Dolors Almarqué, Maria Oliveras, Pepeta Claveria, Pepeta Asenjo, Maria Guàrdia, Francesca Tost, Dolors Serra, Angela Llorach, Mercè Satorre, Joana Sala, Nati Capdevila, Quimeta Guix, Angelina Pallarés, Flora Roqueta, Rosa Roca, Glòria Varona, Maria Casajuana, Maria Anna Juncosa, Lídia Reguant, Sofia Bartori, Filomena Garcia, Maria Genovart, Rosa Bros, Roser Vila, Paquita Morros, Rosa Brunet, Matilde Gulto, Margarida Balaguer, Ramona de la O, Paquita de la O, Conxita Esplugues, Maria Puxeus, Ramona Gómez, Montserrat Albert, Carme Costa, Laieta Canadell, Pepeta Carreté, Anna Espelt, Teresa Capdevila, Maria Casas, Angela Sala, Carme Vendrell.

Diari UGT - Comissió d'Auxili Femení: Antònia Caja i Mari Maristany.

Annex 6.5. Atrocitats contra les dones

El Dia, agost de 1936: els tres primers parlen sobre què ha dit un milicià manresà del front aragonés. Els dos següents expliquen el que ha passat a A Puente Gentil i La Rambla... I els dos últims sobre Carrascalejo.

<p>Una dona holandesa com cal</p> <p>En la secció de metralloadores hi ha una dona de nacionalitat holandesa que és digne de tota lloança. No solament lluita amb tanta valentia com un home, sinó que a més té cura de rentar i cosir la roba dels milicians que formen el grup.</p>	<p>Els traïdors assassinen les dones quan no troben els homes d'esquerra</p> <p>Una de les coses que causen més indignació és el fet que hem pogut comprovar a diversos llocs dels pobles que han estat sota el jou feixista, és que quan van a detenir els elements d'esquerra, si no els troben, llavors s'enduen les dones i les fusellen sense cap mirament.</p>	<p>Després d'abusar de les noies, les maten</p> <p>Una altra cosa repugnant, és que pels llocs que passen els requetés, entren dintre les llars treballadores i s'emporten les noietes de divuit a dinou anys, i després d'abusar d'elles, els engeguen un tret al cap perquè no puguin contar aquestes infàmies</p>	<p>Els veïns sortiren a rebre'ls amb tot l'entusiasme, i quan estigueren a la vora d'ells, els nous vinguts dispararen i mataren molts homes.</p> <p>A continuació els feixistes afusellaren mil set-cents persones, s'incantaren de la documentació de les milícies, detingueren cinquanta dones milicianes, els tallaren els</p>
<p>pits amb els matxets, els lligaren les mans amb filferro i les llançaren al riu.</p>	<p>No respecten ni les dones ni les criatures</p>	<p>Digué el veí ferit que els facciosos a Carrascalejo havien assassinat nou camarades, una dona, dos nois que a penes tenien 15 anys; i després incendiaren les cases de tots ells.</p>	
<p>Una bella noie fou forçada per trenta feixistes.</p> <p>A La Rambla agafaren una velleite de seixanta anys i una altra dona de quaranta i les perseguiren a cops de pedra pel poble; després les obligaren a beure mig litre d'oli de ricí i després les afusellaren a la carretera.</p> <p>Els autors d'aquests bàrbars crims formen part d'una columna feixista d'Eclija.</p>	<p>Madrid.—Un periodista que es trobe a les avançades diu que una de les últimes matineses es presentà a uns milicians un veí de Carrascalejo, ferit. Presentava dos trets a l'esquena i una tremenda ponylada al ventre.</p> <p>Afegeix que els incendis són el compliment dels assassinats que realitzen els facciosos en aquells pobles.</p>		

El Pla de Bages, 15 de febrer de 1937: contra les dones i els infants

<p>CONTRA LES DONES I ELS INFANTS</p> <p>Bayonne, 14. — Es reben notícies de que unes 500 dones i infants — expulsats pels rebels del seu territori — passaren a les files republicanes, procedents de Zumaya i Ondarroa.</p> <p>Trenta-dues dones i infants que arribaven a les línies republicanes a la zona d'Eibar foren hostilitzades per foc de fuselleria per insurrectes i escaparen de la mort gràcies a l'haver-se refugiat a les trinxeres republicanes. — Fabra.</p>

Diari UGT, agost de 1937: “L'honestedat de les dones andaluses està a la mercè dels italians i alemanys, invasors d'Espanya”. Un altre article que corrobora que som objectes que es poden utilitzar i maltractar com els convingui. I “Una dona mutilada

pels mercenaris de Franco”.

UNA INFORMACIÓ DE «UHP» DE LLEIJA
L'honestat de les dones andaluses està a la mercè dels italians i alemanys, invasors d'Espanya

Una insolència que ha provocat l'ofusellament d'un comandant i un capità rebels a Sevilla | De la presó sevillana treuen les dones detingudes, que després d'abusar d'elles, són ofusellades prop de Castilleja de la Cuesta

“Hace cinco o seis días se ha señalado en Gibraltar la llegada de numerosas mujeres de todas las clases sociales que huyen de las ciudades de Cádiz, Sevilla y Córdoba y de otras importantes villas y pueblos de aquellas provincias, donde, con una total indiferencia, de las autoridades facciosas, son atropelladas a toda hora, incluso con allanamientos de moradas, por los mercenarios de Hitler y Mussolini, que amos absolutos de aquella zona, proceden como en colonias conquistadas.

La serie interminable de atropellos, vejaciones, malos tratos y atentados contra la virtud de las mujeres, ha provocado gran indignación y nadie se explica como las autoridades facciosas han llegado a tales abyecciones y complacencias sin que la dignidad de españolas y de padres, hermanos y maridos se haya rebeldado contra tales vergüenzas. Cunde la demoralización más deprimente y los hombres soportan los desplantes de los invasores que no reparan ni en el sagrado de los hogares.

Hace varios días en el Parque de María Luisa, pasaban un comandante y un capitán del ejército faccioso acompañados de sus respectivas esposas. Varios soldados alemanes se cruzaron con los dos matri-

monios y se quedaron mirando inocentes a las señoras. Un de los soldados, más decidido que sus compañeros, se acercó hasta las dos mujeres y les dirigió una sarta de obscenidades. El comandante y el capitán, ante tales protervidades, miraron a tiros al extranjero.

Lo insólito del caso es que ambos oficiales fueron detenidos a la media hora, sujetos a procedimiento sumárisimo y fusilados al día siguiente para satisfacer la terminante reclamación del Alto Mando alemán.

La semana pasada, fuerzas de Asalto tuvieron que salir precipitadamente para determinada población, donde un sargento moro había penetrado de madrugada en una ventana de las inmediaciones y después de asesinar al matrimonio dueño del establecimiento, abusó torpemente de una hija de las víctimas, niña de once años. El pueblo, al enterarse, se amotinó y el autor de la salvajada tuvo que refugiarse en el cuartel de Falange, de donde tuvieron que llevarlo escoltado las fuerzas que llegaron de la capital. El moro sí que fue liberado, sin que las autoridades hayan castigado su “proeza.”

Se ha sabido también que un grupo de alemanes que se hallaba descansando en Ecija al enterarse de

que en la cárcel se hallaban detenidas once muchachas acusadas por los falangistas de simpatía por la República, se presentaron de las encierres, se apoderaron de las encierres y, por la fuerza las profanaron y, por la fuerza las profanaron, naron golpeándolas bárbaramente, para después hacerlas pasar por la villa en completa desnudez.

Desde hace más de un mes, el terror se ha recrudecido en Sevilla. Ahora no son hombres a balazos los que se dejan acurrillar a balazos en las cunetas de la carretera de Dos Hermanas. A diario aparecen racimos de mujeres asesinadas. Y todas ellas detalles de esta nueva afrenta han causado sorda indignación en Sevilla. Se sabe que italianos y alemanes secundados las más de las veces por soldados de Falange, acuden todas las noches a la cárcel de Sevilla y obligan a los empleados, pistola en mano, a que se les entregue determinado número de detenidas. A empujones y golpes se les llevan a las ventanas de la carretera de Córdoba, las atropellan hasta saciar sus bestiales apetitos y después, para que no confiesen su martirio las fusilan por aquellas cercanías. Más de dos centenares de mujeres han perecido de tan terrible forma. Todo queda impune. Los traidores generales que, tras vender pedazos de la patria al extranjero, consienten en un gesto de lacayuno sevillano que atropellen la honra de la mujer española.

Como colofón de tanta vergüenza, no es ya un secreto la voz de alarma que han dado las autoridades facciosas militares de Sanidad, pidiendo medidas de una severidad terrible si se quiere contener la epidemia de enfermedades específicas que se ha enseñoreado de las provincias de Cádiz y Sevilla.

LA CIVILITZACIÓ FEIXISTA
Una dona mutilada pels mercenaris de Franco
A l'estany de la Casa de Campo de Madrid, on des de fa dies s'està procedint a l'extracció de l'aigua per a netejar-lo, ha estat trobat el cadàver mutilat d'una dona. Sembla que es tracta d'una miliciana que fou feta presonera pels moros el passat mes de novembre, els quals, després de profanar-la, la mataren a trets de pistola. Els moros la lligaren a un arbre, col·locaren una moneda en el lloc més íntim del cos de la dissortada, i s'entrefingueren després a tirar al blanc fins que la remataron.

Diari UGT, 7 de gener de 1938: dones i infants torturats de fam

Les dones i els infants torturats pels facciosos als soterranis de Terol

Front de Llevant. — Els qui coneixem la presa de les ruïnes del que fou Govern civil de Terol, ens hem convençut del que són capços els feixistes. Quan es reuneixen un parell de militars a l'antiga que posen el seu cap per damunt de tot, poden considerar-se esgotats tots els recursos d'humanitat. Ells tenen pregona l'ull cap. Els ho fa creure, almenys, llur supèrbia i encara que l'esperança de salvar-lo sigui tan prima com un cabell, és suficient perquè s'hi aferrin, deixant tot el que els volta. No els importa. Els és indiferent que siguin éssers humans i que abundin els diàbols, les dones i els nens. Per als militars de casta, tan amants de l'honor d'abans, el que morin un o deu nens, no té importància si conserven un àtom d'esperança de poder pinjar-se una condecoració. Totes les morts són impressionants, no tan fortes per a una sensibilitat viva. Una criatura depauperada que mor de fam, és un espectacle que solament són capços de contemplar sense tornar-se boigs les bèsties que ha incubat la nostra guerra.

Aigua i cigrons tan sols tenien els que restaven ahir al lloc al Govern civil de Terol. Aigua i cigrons que per quedar-ne en excusissió quan el lloc estava administrat feia dies que solament se subministrava als capços d'empanyar un fusell. Tots els altres aliments s'havien esgotat i cigrons solament en quedaven per a dos dies. Per això el focus de rebel·lia estava gairebé extingit quan les nostres tropes donaren el cop definitiu. La dinamita, la metralla i les granades de ma acabaren amb tota la resistència rebel. Després de la primera escaramussa tot estava fet. Solament queda la neteja dels soterranis, aquests maluts soterranis de Terol. I després de la invasió impetuosa, els nostres joves combatents, en espisar la seva caduça, per les habitacions que aca-

havent de prendre a l'assalt, quedaven materialment petrificats d'astorament. Allí hi havia moltes figures de persones, però no quedaven ja humans. S'apinyaven tots com massa informe. Eren dones i nens agrupats, atremolinats, barrejats uns cossos amb altres. No donaven senyals de vida. El temor, el terror i l'extenuament havia anestesiat la sensació d'existència. Portaven diversos dies sense menjar.

Amb paciència, amb tremolosa emoció, inicià la nostra tropa l'obra seleccionadora i el recompte. La realitat fou més dolorosa que la impressió primera. Entre els éssers humans barrejats, n'hi havia algun al cor del qual ja no funcionava. En moure's, els seus capços queien sobre el muçcle, sense domini. Havien mort de fam.

Quedaven cigrons al Govern civil. Cigrons que es menjaven crus, remullats en aigua; però per a ells com si no existissin. Barba Rey i restants criminals, els necessitaven per als combatents.

Sortí un altre bon nombre d'evacuats cap a la nostra rearguardia. T'el v. gada passen de 14 camions plens els que han sortit avui.

En l'Exèrcit del Poble hi ha disciplina i humanitat i es procura que no quedi a Terol cap persona aliena a la lluita, per a contrarestar la població del foc i de la metralla.

Els focus de Terol estan pràcticament extingits. Solament resta la petja de les clavegueres i soterranis. L'església del convent de Santa Clara està també a poder de les nostres forces.

Ací s'ha trobat un reliquiari que enclou per una banda, uns ossos, i per la contrària, un autògraf — aquest sí, que sembla veritable—. El darrer enllaç sense fils dels rebels de l'interior amb els que tractaven d'au-

xiliar-los ha estat també copat. Es tracta d'una estació de ràdio d'ona curta que estava situada a l'edifici del Govern Civil. Des d'ahir al matí es troba en poder de les nostres transmissions.

Els excasos fugitius del Govern civil que s'han passat a l'edifici ad-

LA SITUACIÓ MICA

El resultat que tots lamentem de la situació econòmica en general, és el resultat del canvi sofert en el terreny econòmic a l'arrabassar a les classes terratenents i capitalistes els seus òrgans d'exploració.

Les Constitucions dels països burgesos, parteixen del suposat de que el règim capitalista és increbantable i, naturalment, la classe treballadora és la que sofreix les conseqüències i desavantatges d'aquest règim.

Aquestes conseqüències també les sofreix l'economia del terreny lliçal, per a sentar un estat tal que no pugui conèixer l'atur forçós ni la misèria i que ofereixi a tots els ciutadans per un igual, les possibilitats per a viure amb benestar i cultura.

Aquest és el canvi que ha d'operar-se en el terreny de la nova economia, fonamental per alterar l'estructuració de classes de la nova societat.

S'han liquidat les classes terratenents i capitalistes, però n'han quedat moltes d'exploradores, que torçosament han d'enfonçar en la misèria als treballadors d'èlèria.

Totes les classes explotadores han de desaparèixer: solament ha de quedar la classe obrera, la classe camperola, la classe intel·lectual, però ens equivocarem al creure que aquestes

ANNEX 7. La dona i la formació

Annex 7.1. Formació

Ensenyament religiós, particular o oficial.

El Dia, abril de 1936: l'ensenyament religiós a Manresa és molt important, poder substituir l'ensenyament religiós seria impossible.

Existeixen a Manresa sis escoles religioses amb un total de 2.043 infants, distribuïts així:
Hospital de Sant Andreu, 80.
Casa de Caritat, 564.
Infants Orfes, 345.
Instrucció Pública (Germans de la Doctrina Cristiana), 420.
Mútua Bages (Dominiques), 210.
Companya de Maria (Ensenyança), 424.
A més hi ha dotze escoles particulars on reben ensenyament 764 alumnes. Es reparteixen així:

Acadèmia Obradors, 50.
Ateneu Obrer Manresà, 60.
Llorenç Vilaplana (Tossal del Col·legi), 39.
Ramona Nolla, 37.
Jaume Seilarés, 56.
Teresa Llasera (El Guix), 60.
Amadeu Miralles, 55.
Josep Massegú, 200.
Reverend Jaume Ubach, 45.
Francesc Oller, 52.
Ateneu Cultural Popular, 65.
Sofia Safont, 45.

Resulta, doncs, que entre escoles obertament religioses i les que són dirigides per mestres particulars, s'arriba a la xifra de 2.772 infants que no reben ensenyament oficial. I si tenim en compte que solament van a les escoles nacionals 1.438 entre nens i nenes, ens trobem amb que hi ha dues vegades més d'alumnes que no poden anar, ni que volgues sin, a les escoles oficials.

Ensenyament per a nens, nenes o mixt. Són del Dia, el primer és de 1932 i el segon de 1934. Ambdós anuncis ens parlen sobre escoles de nova creació.

des i lloades. Cada escola és suficient per a cinquanta alumnes. La de nens és instal·lada en el camí de l'Escorxador (ara carrer de Barcelona) i la de nenes a mig carrer Major.

1 Escola mixta a la barriada de les Cases Barates.
1 Escola de nens al Poble Nou.
1 Escola de nenes al Poble Nou.
1 Escola de nenes a la Bonavista.
1 Escola de nenes a St. Ignasi.
1 Escola de nens a la Plaça F.
1 Escola mixta a la barriada del Macià.
1 Parvulari a la Bonavista.

Etapas del sistema educatiu: el primer anunci és del Pla de Bages i de 1936 i els altres del Dia i 1932.

Certificat d'estudis primaris

La setmana passada es realitzaren en el Grup Escolar «Renaxença» les proves per a poder obtenir el certificat d'estudis primaris, creat fa poc pel Govern de la República.

Presidí la Comissió examinadora el senyor Inspector de Primera Ensenyança, i obtingueren dit certificat d'estudis, després de lluitats exercicis els alumnes següents:

Benvingut Sanmiquel Codina, Lleó Soler Manén, Salvador Bosch Tanjer, Joan Bayona Bargay i Francesc Puente Playa, del grup Bonavista; escola de N' Aparici Jané, Emília Prat Júlia, de l'Escola de nenes del Poble Nou, a càrrec de la senyoreta Quàdópe Jané.

Carollna Pruners de Mesas, de l'Escola de nenes de Castellersol, a càrrec de Na Maria de Mesas i Antonia Orcaño Garcia, alumne d'ensenyament privat.

Felicitem cordialment, per l'èxit obtingut, als alumnes esmentats i a llurs professors.

De l'Institut

Secció preparatòria d'ingrés a l'Institut de Segona Ensenyança

Nenes: Dolors Morera Cornet, Beatriu Esquius Montserrat, Dolors

Riba Rebolleda, Dolors Cirera Rosal, Josepa Martínez Totart, Assumpció Rufas Gimeno, Pilar Tarragó Gracia, Lluïsa Farré Navarro Ignasia Moncunill Centellas.

A la Secretaria de l'Institut Nacional de 2.ª Ensenyança d'aquesta ciutat, es troben a disposició dels interessats, que han de passar a recollir-los, els següents títols:

De Batxiller Universitari, Secció de Lletres: d'En Josep Bailina i Sivila, En Miquel Rodés i Verdalet i En Lluís Alté i Pérez; de Batxiller Universitari, Secció de Ciències: d'En Manuel Renalias i Aloy, En Vicens Esquerrà i Duocastella i En Fructuós Vila i Jové; i de Batxiller Elemental: de Na Renata Lagoute i Cazabón i d'En Marc Capella i Nogué.

Hi havia altres escoles com l'Escola Municipal d'Arts i Oficis de Manresa, l'Acadèmia Serradell, l'acadèmia de dibuix i pintura d'E. Basiana, el Liceu Dalmau o el Liceu Álvarez Baltiérrez. Estan col·locats respectivament. Els tres primers anuncis són de 1934 i l'altre de 1932. Els de Liceu Dalmau 1931-1932. Tots del Dia. Els del Liceu Álvarez Baltiérrez són del Pla de Bages i de 1935-1936.

Acadèmia Serradell

CURS 1934 35
 Classes per a joves i senyoretas.
 Ensenyament del dibuix, figura, paisatges i ornament.
 Pintura a l'oli aquarella i pastel i especialitat en la pintura «Dek».
 Ensenyament de pintar sobre vellut per l'«UNIC PROCEDIMENT» que permet la flexibilitat de la tela sense aplastar el pèl, el mateix que amb la tela de teipic. — Ensenyament del natural mitjançant excursions artístiques. — Model viu de dia i de nit.
 Angel Guimerà, 15 - 4 - 2.
 MANRESA

Alumna aprofitada

Als aparadors de la Llibreria Boixeda, hi ha exposat un magnífic dibuix representant la Venus de Milo, de la nena Pepeta Guarro aprofitada alumna de l'Acadèmia Serradell del carrer de Guimerà. L'armament dibuix acredita aquesta Acadèmia, ensems que palesa les innegables qualitats de l'alumna, la qual ha realitzat ja aquesta obra malgrat la seva curta edat i portar solament un any d'estudis.

ACADEMIA DE DIBUIX I PINTURA
E. BASIANA
 Carrer Sant Andreu, 11, tercer
 Classes especials per a senyoretas
 Encàrrecs: Sant Salvador, 10

Teoria de teixits (primer curs) — Primer premi: Senyoreta Carme Dalmau i Boixadera. Mencions honorífiques: Antoni Barcons i Cugueró i Josep Gorgues i Sellart.

CURS ESPECIAL DE

Taqui - mecanògraf

per a joves i senyoretas
 Garantia de temps i de cost.

Peritatge mercantil

Preparació individual per a joves i senyoretas que vulguin cursar aquesta especialitat.

Idiomes - Comerç - Matemàtiques

Classes especials d'idiomes per a nois i noies de dotze a catorze anys

Liceu LICEU
 Alvarez-Baltíerrez
 Guimerà, núm. 16, 3er., 1.^a
MUSICA
COMERÇ I IDIOMES
 Classes especials per a senyoretas
 Informe-vos: de 12 a 11 de 7 a 9

Alvarez - Baltíerrez
 Guimerà, 16, tercer 1.ra
MUSICA
COMERÇ - IDIOMES
 Classes especials per a senyoretas

Opinions sobre la coeducació:

El Dia, 2 de setembre de 1933: Tomàs Ramon Amat critica un article del Pla de Bages de A. Massegú Selga. Aquest creu que són conservadors perquè creuen que fent servir la coeducació (educació mixta) és estar experimentant amb els nens. Al contrari diu en Tomàs, ja ha passat la fase experimental i ja s'està utilitzant en diferents institucions.

El Dia, 5 de setembre de 1933: Tomàs creu que els conservadors tenen por de la coeducació perquè pensen que pot influenciar en el desenvolupament sexual, modificació del sexe, la dona masculinitzada, i l'home feminitzat. Tenen por que la dona perdi la seva feminitat (entenent feminitat com a no voler ser mare, no tenir capacitat maternal o ser una bona esposa). El matrimoni sempre s'ha vist una victòria femenina basada en les desconfiances entre sexes. Però amb la coeducació els dos sexes poden entendre's millor i arribar a escollir l'altra persona per amistat, compenetració i coneixement de qui és. Basat en la confiança. I diu que fer-los conviure fa que "l'home desitja ésser tan home com davant de la dona i inversament, com ho demostra la coqueteria essencialment femenina que es desperta en la dona per la presència de l'home." Discrepa amb en Massegú respecte al fet que l'home injecti masculinitat i la dona feminitat, això és genètica, són les hormones.

El Dia, 30 d'abril de 1931: els magatzems Jorba a part de vendre la seva gamma de productes ofereix tallers de modista i sastreria. Els vam veure anunciats fins al 1937.

Articles i Novetats per a Estiu

El nostre departament de Teixits, que gosa de gran popularitat degut als grans i variats assortits, que sempre presentem, adquirim cada dia major importància per la cura que dediquem a escollir tot el més nou que indica la moda.
 Actualment, la interessantíssima col·lecció de teixits de totes classes que tenim posada a la venda, sobretot en molts a la d'estiu, no solament en quantitat i varietat, si que també per l'avantatge dels seus preus extraordinàriament limitats. — Abans de comprar visiti els nostres aparadors, als quals hi venim exposades sempre les últimes creacions de la moda, tant per a senyores com per a senyors i nens. — Taller de MODISTA I SASTRERIA a aquests Magatzems.

IMPORTANT - Des del primer de juny, tots els dies aquests Magatzems entraran tancats de la una a dos quarts de tres de la tarda.

PRIMERA COMUNIO. - Tenim extensament assortit tota els articles propis per aquest solemne acte. Abans d'adquirir-los, servei's de consultar-nos condicions i preus.

Magatzems Jorba-Manresa-Barcelona

NOVETATS PER A HIVERN

Al començar la temporada d'hivern, és per a tots de gran interès el fer una visita als nostres Magatzems, en els quals podran admirar les immenses i variadíssimes col·leccions de novetats que presentem en totes les Seccions

En el departament de Teixits hi trobaran un extens assortiment de gèneres de la més recent novetat

Mantes, Edredons, Vànoves, Alfombres
 Robes de punt, Calçats, Barrets, etc.

Tallers propis de confeccions per a senyora, senyors i nens

Magatzems JORBA - Manresa i Barcelona

NOVETATS PER A ESTIU

En plena temporada i quan la moda ha concretat de manera decisiva els estils de major acceptació, és quan adquirix verdadera importància l'extens assortiment que tenim posat a la venda i en el qual trobaran amb considerable abundament el més nou que s'hagi ideat en tota classe de teles de novetat, especialment en **Sedes estampades i lilses i Fantasies de cotó**

ARTICLES FER BANY, PLAT-JA I CAMP en totes les seves variacions de qualitat, mides i preus

INTERESSANT. Recordis que cada dia tanquem els Magatzems d'una a tres de la tarda, i els dissabtes, a les vuit del vespre. I no com altres que tanquem a dos quarts de nou.

QUAN VAGIN A BARCELONA
als recomanem el Cafè-Bar Remusat situat a la gran terrassa dels nostres Magatzems de l'Avinyó de la Plaça de l'Angel. Cua excel·lent. Emens servit i cobert des de 930 pessetes. Hora d'obertura de les nou del matí a les set de la nit. Per a pujar a la terrassa utilitza els ascensors que trobaran a la planta baixa dels Magatzems

TALLERS DE CONFECCIONS SASTRERIA I MODISTA: S'especialitzen pels seus treballs excelsissims i per la seva preuencial limitació de preus.

Per a les Festivitats de St. Lluís, Sant Joan i Sant Pere tenim rebuda una infinitat d'articles, de gran valor i fantasia, propis per a regals.

LLANES
Modest, Elzei, Crespall, Crespall, Espanya, etc.

SEDES
Crespall, Elzei, Crespall, Espanya, etc.

ESTAMPATS EN SEDA I COTO
Piquet, Crespall, Crespall, etc. ... Crea novetats, Crespall, Espanya, etc.

Tallers de Modista, Sastreteria i Camiseria, dirigits per personal competent. Confeccions sempre amb figurins últim model. Extremada perfecció en els encàrrecs

Indicador i Magatzems
JORBA
Per a novetats
Manresa i Barcelona

El Centre Excursionista de la Comarca del Bages organitzava conferències amb opinions properes a la Lliga Regionalista. Pàtria i família. La ponent era Maria del Carme Nicolau, una traductora, escriptora i periodista. Era molt patriòtica i va militar al Partit Nacionalista Català, la Unió Catalanista i Unió Democràtica de Catalunya. Tots els articles són del Pla de Bages.

29 de desembre de 1931: la senyoreta Nicolau ens parla de la pàtria catalana i els drets de la dona sobre aquella. Fa un paral·lelisme entre la maternitat i l'amor a la pàtria. També diu que cal conèixer la història i ensenyar els fills el seny i la llengua.

25 de gener de 1932: continuació de la conferència de Maria del Carme Nicolau sobre la necessitat de la dona de conèixer la història. Diu que la política no està feta per a les dones, però que el patriotisme sí i que per tal de ser patriotes han de conèixer la Pàtria. Nega el que creu la majoria de gent en aquella època que els homes són els que haurien de ser els patriotes i nosaltres, les dones ens hauríem de quedar al marge. Ella diu que això no és així perquè l'amor per la Pàtria ha de néixer amb nosaltres.

26 de gener de 1932: continuació de la conferència de Maria del Carme Nicolau sobre la necessitat de la dona de conèixer la història. Segueix donant moltíssima importància a la Pàtria i és per això que cal estudiar la història dels drets que defensem.

27 de gener de 1932: continuació de la conferència de Maria del Carme Nicolau sobre la necessitat de la dona de conèixer la història. Diu que en totes les grans obres d'homes eminents hi trobarem el batec d'un cor de dona, l'impuls d'un esperit femení que les ha dictades. *Seria un sinònim de: darrere d'un home sempre hi ha una gran dona.* També lliga el sentiment de la Pàtria al de la religió. L'home pot ser més fort, però la força no significa el triomf. També afirma que la Pàtria és defensada pels homes, però el caliu de les seves tradicions, la seva llengua i el seu amor, és a nosaltres, les dones, que ens pertoca mantenir-lo.

28 de gener de 1932: continuació i final de la conferència de Maria del Carme Nicolau sobre la necessitat de la dona de conèixer la història. En conclusió, Maria era una dona que estimava molt la seva terra natal, Catalunya.

L'anunci de les lliçons culturals organitzades per les religioses carmelites eren del 30 de gener de 1932 al Pla de Bages.

Annex 7.2. Música

Exemples de nenes que aprenen música.

El Dia, 15 de maig de 1931: l'Orfeó Manresà també està format per noies:

Orfeó Manresà	Orfeó Manresà
Tasques a realitzar durant la present setmana:	Les tasques a realitzar durant aquesta setmana seran les següents:
Dilluns: assaig de noies.	Dilluns: Assaig parcial de noies.
Dimarts: assaig d'homes.	Dimarts: Assaig parcial d'homes.
Dimecres: assaig de noies.	Dimecres i divendres: Assaig de conjunt.
Dijous: assaig d'homes.	El dilluns i dimecres, a les hores de costum, tindran lloc les lliçons de solfeig.
Divendres: assaig de conjunt.	
Dilluns i dijous: solfeig.	

El Dia/El Pla de Bages, 16 i 17 de juliol de 1934: les notes de l'Escola Municipal de Música de Manresa. Moltes nenes.

Escola Municipal de Música de Manresa

Relacions de les qualificacions obtingudes pels alumnes de les classes de Solfeig, Teoria de Música, Piano, Instruments de menestrel, Violí i Viola, i Harmonia en els exàmens del curs 1933-1934:

SOLFEIG

Excel·lent: Rosalia Torra, Joan Cases, Josep M.ª Serra, Domènec Tomás, Isidre Juanola, Leandre Llussà, Andreu Herrero, Rosa Badia, Filomena Comellas, Ramon Regàs, Ferran Sardans, Lluís Manyoses, Rosend Carbonès, Agueda Muncunill, Joana Juanola, Antoni Lucas, Antoni Juanola, Josep M.ª Pons.

Excel·lent amb distinció: Jordi Reguant, i Anna Coromines.

Notable: Carme Basora, Francesc Brunet, Mercè Vidal, Montserrat Calafell, Fiollet, Daniel Giralt, Lluís Fió, Antoni Gardesyes, Joana Pareira, Amadeu Gimenez, Maria Calveras, Filomena Juanola, Andreu Pegàs, i Pere Garcia.

Aprovat: Agustí Roig, Didac Armengol, Josep Messats, Joan Josep Andinat, Mario Cristina Coste, Dominica López, Albert Serra, Maria Vives, Francesc Solé, Andreu Algué, i Josep Isart.

CLASSES DE TEBORIA

Grup elemental

Primer grau

Excel·lent: Antoni Juanola, Isidre Juanola, Anna Coromines, Rosa Badia, Ferran Sardans, Josep M.ª Serra, Andreu Herrero, Maria Calveras, i Rosalia Torra.

Grup elemental

Segon grau

Excel·lent amb distinció: Emili Codorniu, i Carme Basora.

Excel·lent: Agueda Muncunill, Francesc Brunet, Francesc Tomás, Rosend Carbonès, i Joan Juanola.

Notable: Antoni Lucas, Ramon Regàs, i David Armengol.

Aprovat: Agustí Torrents, i Filomena Juanola.

CLASSES DE PIANO

Primer curs

Excel·lent: Andreu Herrera, Anna Coromines, i Ramon Regàs.

Segon curs

Excel·lent amb distinció: Agueda Muncunill, i Rosa Badia.

Tercer curs

Excel·lent: Rafaela Poloniu.

Quart curs

Excel·lent: Filomena Comellas, i Joana Juanola.

CLASSES DE TROMPETA I TROMBO

Primer curs

Excel·lent: Rosend Carbonès, Antoni Mas, Ferran Sardans, i Agustí Torrents.

Preparatori primer grau

Excel·lent Emili Codorniu.

CLASSES DE VIOLÍ I VIOLA

Curs preparatori segon grau

Excel·lent: Josep M.ª Serra, i Josep Soler.

Primer curs

Excel·lent amb distinció: Carme Basora, i Maria Calveras.

Segon curs

Excel·lent: Francesc Brunet, i Emili Barga.

Cinquè curs

Excel·lent: Maria Ferrer.

CLASSES D'HARMONIA

Primer curs

Excel·lent amb distinció: Maria Gràcia Mas, Joana Cots, i Leonor Miralles.

Marian Homs
Acadèmia de Música
Cra. Cardona, 30 - 1er.

El Pla de Bages, 6 i 12 de juliol de 1934: resultats de les alumnes que fan música al Col·legi de Casa Caritat de les Germanes Carmelites.

Casa Caritat

Heus ací una llista dels exàmens soferts per algunes alumnes del Col·legi de Casa Caritat, dirigit per les Germanes Carmelites de l'establiment benèfic d'ensenyança religiosa i particular, i honora a les alumnes examinades.

Exàmens de Música al Conservatori del Liceu. — Assignatures: Piano, Teoria i Solfeig, Ampliació pel Professorat de Música, Professorat de Música o Revàlides, Història de la Música, Estètica Musical i Cultura general.

Alumnes examinades: senyores Pepita Palà, Laura Bruguera, Maria Baltérrez, Rosari Carné, Antònia Sebastià, Maria Neus Grau, Maria Bonvehí, Maria Dolores Cirera, Teresa Sánchez, Maria dels Àngels Mas, Teresa Borràs, Bonanova Camps i Leonor Masfren.

Total de qualificacions: Excel·lents, 26; Notables, 2; Bones, 2; Aprovats, 1.

Advertiment: L'alumna P. Palà, ha acabat brillantment la carrera de piano, obtenint el títol respectiu de solfeig i piano amb la qualificació de excel·lent. Les alumnes L. Bruguera, Maria Baltérrez i Leonor Masfren, han obtingut el títol de solfeig amb la qualificació, també, d'excel·lent; l'última, però, s'ha examinat en l'Acadèmia Pràctica de Barcelona. Hi ha qui s'ha examinat de totes les assignatures i qui de part d'elles.

Exàmens de comptabilitat, mecanografia i francès a l'Acadèmia Pràctica de Barcelona. — Senyores Maria Martí i Assumpció Torres, Optim i Menció Honorífica; Assumpció Casasayas i Montserrat Pallàs, Optim; Maria Lluïsa Ribalta, Optim de Mecanografia i Montserrat Pallàs, Optim i Menció Honorífica, també, de mecanografia.

Celebrem moltíssim el nou triomf d'aquest Col·legi religiós, a l'ensenyament de la més sincera felicitació a les Germanes Professorat que tant alt posen el seu Col·legi, com també a les aprofitades alumnes i llurs famílies. A tots repetim, l'enhorabona.

No estara per demés que hi afegim: després diran que les monges no ensenyem!

Annex 7.3. Biblioteca popular i lectura

Exemple de les estadístiques de les dues biblioteques que hi havia. La segona apareix entre juny-juliol de 1932. Les tres imatges són de la primera vegada que ens van sortir les estadístiques de cada biblioteca. La primera de la Biblioteca Popular era del Dia i la segona del Pla de Bages.

Biblioteca Popular de Manresa Estadístiques del mes de desembre	Biblioteca Popular de Manresa Estadística del mes de desembre	Casa de Cultura de Manresa Biblioteca de la "Caixa de Pensions per a la vellesa i d'estalvis" Estadístiques del mes de Juny (Del dia 15 al 30)
<i>Lectors que han concorregut a la Sala de Lectura</i>	Lectors que han concorregut a la sala de lectura:	Lectors: homes, 986; dones 67; infants, 455. Total, 1 486.
Lectors adults — Lectors infants	Homes, 429.	
Homes 429 Nens 255	Dones, 66.	
Dones 66 Nenes 72	Suma de lectors adults: 459.	
Suma 495 Suma 325	Nens, 255.	
Suma total 820 lectors	Nenes, 70.	
<i>Lectors de Préstec</i>	Suma de lectors infants: 325.	
Lectors adults — Lectors infants	Total 820.	
Homes 264 Nens 113	Lectors de préstec:	
Dones 179 Nenes 85	Homes, 264.	
Suma 443 Suma 198	Dones, 179.	
Suma total 641 lectors de préstec.	Suma de lectors adults: 443.	
	Nens, 113.	
	Nenes, 85.	
	Suma de lectors infants: 198.	
	Total 641.	

El Dia, 21 de juliol de 1932: Manresa té dues biblioteques

DUES BIBLIOTEQUES

Amb la biblioteca que ens ha donat a Manresa la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, tenim ja dues biblioteques populars i públiques; dues sales de lectura confortables; dos equips de diligents bibliotecàries; dues organitzacions de subministre de llibres, menjar per a l'esperit.

El que no tenim, encara, són obres d'autors independents, de pensament lliure, d'exposició de noves idees.

Preguntem: Mediatitza encara la cultura catalana i la formació de les joventuts, l'esperit estret dels homes de la Lliga com en els temps de la Mancomunitat i la Monarquia?

Aquests dos anuncis són l'exemple que a les biblioteques hi treballaven majoritàriament dones (són del 1934 i 1935 respectivament):

Biblioteca Popular

Ens comunica la Directora de la Biblioteca Popular senyoreta Pilar Bertran, per a que ho fem públic, que amb motiu de les festes de Nadal i Any Nou romandrà tancat l'esmentat centre cultural des del dia 23 de desembre al 2 de gener pròxims inclús.

Concurs de bibliotecàries

Signat pel Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, el Butlletí Oficial publica un decret convocant un concurs per a cobrir les places de bibliotecàries auxiliars i de directores d'algunes Biblioteques Populars, entre elles figura la de la nostra ciutat.

Sobre la lectura només comentar que d'escriptores la que més ha sortit ha estat Aurora Bertrana:

El Dia, 7 de gener de 1931: A. Invers fa una crítica sobre *Paradisos Oceànics* d'Aurora Bertrana, on ella descriu la vida dels polinesis. Defineix la prosa de l'autora com a justa, sensible, concisa, expressiva i neta.

El Dia, 7 de gener 1932: Aurora Bertrana projectarà una pel·lícula sobre la vida dels polinesis el 14 d'aquest mes.

El Dia, 14 de gener de 1932: Aurora Bertrana escriu sobre "Tabú" a l'Olympia, un film que es desenvolupa a les illes pacífiques. El tros que ens ofereix el diari va sobre una parella heterosexual que es desitgen, però la dona és tabú i se l'acaba emportant el sacerdot.

El Dia, 15 de gener de 1932: Aurora Bertrana introdueix el film. Ens parla de la situació

d'aquella illa. Des del colonialisme, els canvis dels costums, de la història de l'illa... I dels tabús. Els actors són indígenes, no interpreten, viuen.

Opinions sobre l'amor i l'educació sexual:

El Dia, 29 de juliol de 1932: Joaquim Amat Piniella ha vist una pel·lícula cursi (així ho descriu ell) sobre parelles ideals. Fins i tot, crítica la idealització. Una parella heterosexual amb un físic excel·lent que s'enamoren. Se separen i tornen diverses vegades.

El Pla de Bages, 5 de maig de 1937: J. Giro llegia un llibre sobre educació sexual i una dona es va escandalitzar. Per altra banda, el fill de la dona havia tingut sífilis, més motiu per deixar que els adolescents i joves tinguin educació sexual, perquè la curiositat morbosa sempre porta a males conseqüències. Els adolescents havien d'aprendre'n en pornografia. També explica com se li oculta als infants saber sobre com s'engendren els fills. Espera que això canviï amb la revolució.

FULLES AL VENT...

Educació sexual
Aquella bona senyora es va escandalitzar perquè jo tenia entre les mans un llibre que tractava de l'educació sexual.
— Tant jove, i llegeix aquestes porqueries?...
Encara li tenia un xic de respecte. Símbol, hauria aconsellat que agafés la porta i marxés.
— Porqueries?...
— Digueu que no, si li sembla. I aquestes línies, què?...
Les línies que l'esgarriaven representaven els òrgans de reproducció.
— Si fos fill meu, no deixaria que llegís aquestes coses.
Vaig somriure i em vaig felicitar mentalment de no ésser fill seu.
Va marxar la senyora entujada encara. I mentre el fum del meu cigarret s'enlairava amunt, jo divaguava...
...
Si m'hagués trobat amb una novel·la pornogràfica als dits, s'hauria fet l'enrabada. En el seu interior, però, s'hauria dit que era molt natural. Coses de la joventut. Vet ací la seva justificació.
— Trobar-me amb un llibre que em facilitaria una àmplia educació en ço que més s'ha descuidat, era un crim. Això no eren coses de la joventut.
La novel·la pornogràfica era natural. El llibre científic, no.
(Continua a la pàgina quarta)

Fulles al vent...
Educació sexual

(Continuació de la primera plana)

La novel·la pornogràfica, hauria costat un escàndol. El llibre científic, el perdre quasi l'amistat amb la dita senyora.
Aquesta senyora de missa de veure, havia defensat amb posat de lleona que li volen prendre el fill, a un xicote de 24 anys, fill seu, i que com qui més pugui és ser-ho, que havia comparegut un dia a casa seva malalt de dones.
El havia excusat la sífilis del seu fill, dient que molts joves s'hi havien trobat en això.
Es va enrabiar amb mi. Aquella senyora no havia trobat mai cap jove amb un llibre educatiu, que parlés clar a l'adolescent i al jove no deixant-li sentir una curiositat morbosa que porta sempre males conseqüències.

I aquesta curiositat morbosa — tots ho sabeu — la tenen el 99 per cent de joves. I més encara: d'adolescents.
A l'infant se li oculta la veritat de tot. A l'infant no se li permet que sàpiga el fonament de la vida. Que aprengui científicament la missió dels òrgans de generació. Després els apren per mitjans que no són científics precisament.
L'acusava estranyesa fins ara, que un adolescent o un jove pogués educar-se sexualment amb ajut de llibres i prescindís en canvi de l'altre mètode més fàcil però alhora infinitament perniciosos de la pornografia.
Aquest és l'estat de l'educació sexual actualment. Confiem que la Revolució no permetrà que continui així.
Ho esperem...
J. GIRO

EL PLA DE BAGES
Arbonés 15 - Telèfon 1213

Estadístiques de la biblioteca que s'han publicat al Pla de Bages i el Dia. Els homes es troben en un 60%-80% i les dones en un 10%-30%. Les dades en vermell són extretes de memòria.cat.

Desembre 1930	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	86,6%	13,3%
lectors infantils	78,46%	21,54%

Gener 1931	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	82,63%	17,37%
lectors infantils	70,1%	29,9%

Febrer 1931	% homes/ nens	% dones/ nenes
-------------	---------------	----------------

lectors adults	84,3%	15,7%
lectors infantils	75,6%	24,4%

Març 1931	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	80,16%	19,84%
lectors infantils	63,65%	36,35%

Biblioteca Popular de Manresa

Estadístiques del mes de març

*Lectors que han concorregut a la
Sala de Lectura*

Lectors adults	---	Lectors infantils
Homes 699		Nens 555
Dones 173		Nenes 317
Suma 872		Suma 872
Suma total 1.744 lectors		

Lectors de Préstec

Lectors adults	—	Lectors infantils
Homes 457		Nens 199
Dones 314		Nenes 162
Suma 771		Suma 361

Suma total 1.132 lectors préstec.

Abril 1931	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	80,5%	19,5%
lectors infantils	68,12%	31,88%

Maig 1931	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	81,89%	18,11%
lectors infantils	76,44%	23,56%

Juny 1931	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	81,58%	18,42%
lectors infantils	79,01%	20,99%

Juliol 1931	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	82,59%	17,41%

LA PREMSA MANRESANA: DONA I POLÍTICA DURANT LA II REPÚBLICA
Mariona Moix i Gemma Yu Saumoy

lectors infantils	73,66%	26,34%
-------------------	--------	--------

Agost 1931	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	86,84%	13,16%
lectors infantils	70,5%	29,5%

Setembre 1931	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	80,94%	19,06%
lectors infantils	81,44%	18,56%

**Biblioteca Popular
de Manresa**

**Estadístiques del mes
de setembre**

*Lectors que han concorregut a la
Sala de Lectura*

Lectors adults	—	Lectors infantils
Homes 896		Nens 610
Dones 211		Nenes 139
Suma 1107		Suma 749
Suma total 1.856 lectors		

Lectors de Préstec

Lectors adults	—	Lectors infantils
Homes 642		Nens 160
Dones 306		Nenes 125
Suma 948		Suma 285
Suma total 1.233 lectors préstec.		

Octubre 1931	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	72,09%	27,91%
lectors infantils	83,36%	16,64%

Novembre 1931	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	54,14%	45,86%
lectors infantils	83,46%	16,54%

Desembre 1931	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	79,24%	20,76%
lectors infantils	85,08%	14,92%

LA PREMSA MANRESANA: DONA I POLÍTICA DURANT LA II REPÚBLICA
 Mariona Moix i Gemma Yu Saumoy

Gener 1932	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	79,7%	20,3%
lectors infantils	79,27%	20,73%

Febrer 1932	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	80,33%	19,67%
lectors infantils	86,22%	13,78%

Març 1932	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	77,38%	22,62%
lectors infantils	83,42%	16,58%

Abril 1932	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	81,07%	18,93%
lectors infantils	86,19%	13,81%

Maig 1932	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	79,96%	20,04%
lectors infantils	77,73%	22,27%

Juny 1932	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	80,65%	19,35%
lectors infantils	81,05%	18,95%

Juliol 1932	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	80,65%	19,35%
lectors infantils	81,05%	18,95%

Agost 1932	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	82,21%	17,79%
lectors infantils	84,95%	15,05%

LA PREMSA MANRESANA: DONA I POLÍTICA DURANT LA II REPÚBLICA
 Mariona Moix i Gemma Yu Saumoy

Setembre 1932	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	81,47%	18,53%
lectors infantils	83,67%	16,33%

Octubre 1932	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	80,66%	19,34%
lectors infantils	88,66%	11,34%

Novembre 1932	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	81,48%	18,52%
lectors infantils	80,25%	19,75%

Desembre 1932	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	81,05%	18,95%
lectors infantils	83,64%	16,36%

Gener 1933	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	78,42%	21,58%
lectors infantils	84,98%	15,02%

Febrer 1933	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	82,73%	no especificat
lectors infantils	17,27%	no especificat

Març 1933	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	78,40%	21,60%
lectors infantils	78,20%	21,80%

Abril 1933	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	77,60%	22,40%
lectors infantils	75,80%	24,20%

LA PREMSA MANRESANA: DONA I POLÍTICA DURANT LA II REPÚBLICA
 Mariona Moix i Gemma Yu Saumoy

Maig 1933	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	76,29%	23,71%
lectors infantils	70,57%	29,43%

Juny 1933	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	80,19%	19,80%
lectors infantils	77,97%	22,03%

Juliol 1933	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	78,32%	21,68%
lectors infantils	82,23%	17,77%

Agost 1933	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	78,37%	21,63%
lectors infantils	82,79%	17,21%

Setembre 1933	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	78,43%	21,57%
lectors infantils	62,47%	37,63%

Octubre 1933	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	74,39%	25,01%
lectors infantils	79,67%	20,33%

Novembre 1933	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	80,8%	19,2%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Desembre 1933	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	67,80%	32,20%

LA PREMSA MANRESANA: DONA I POLÍTICA DURANT LA II REPÚBLICA
Mariona Moix i Gemma Yu Saumoy

lectors infantils	82,21%	17,79%
-------------------	--------	--------

Gener 1934	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	no surt	no surt
lectors infantils	no surt	no surt

Febrer 1934	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	68,56%	31,44%
lectors infantils	59,3%	40,7%

Març 1934	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	68,1%	31,9%
lectors infantils	55,1%	44,9%

Abril 1934	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	76,21%	23,79%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Maig 1934	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	74,3%	25,7%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Juny 1934	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	74,22%	25,78%
lectors infantils	59,56%	40,44%

Juliol 1934	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	54,7%	45,3%
lectors infantils	83,02%	16,98%

Agost 1934	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	65,25%	34,75%

LA PREMSA MANRESANA: DONA I POLÍTICA DURANT LA II REPÚBLICA
 Mariona Moix i Gemma Yu Saumoy

lectors infantils	67,08%	32,92%
-------------------	--------	--------

Setembre 1934	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	68,66%	31,34%
lectors infantils	60,62%	39,38%

Octubre 1934	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	69%	31%
lectors infantils	62,73%	37,27%

Novembre 1934	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	70,31%	29,69%
lectors infantils	75,14%	24,86%

Desembre 1934	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	70,22%	29,78%
lectors infantils	57,89%	42,11%

Gener 1935	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	69,59%	30,41%
lectors infantils	67,26%	32,74%

Febrer 1935	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	69,81%	30,19%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Març 1935	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	63,2%	36,8%
lectors infantils	62,9%	37,1%

Abril 1935	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	64,76%	35,24%

LA PREMSA MANRESANA: DONA I POLÍTICA DURANT LA II REPÚBLICA
Mariona Moix i Gemma Yu Saumoy

lectors infantils	60,34%	39,66%
-------------------	--------	--------

Maig 1935	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	70,17%	29,83%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Juny 1935	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	72,69%	27,31%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Juliol 1935	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	68,78%	31,22%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Agost 1935	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	68,5%	31,5%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Setembre 1935	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	71,3%	28,7%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Octubre 1935	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	67,33%	32,67%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Novembre 1935	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	71,2%	28,8%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Desembre 1935	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	72,02%	27,98%

LA PREMSA MANRESANA: DONA I POLÍTICA DURANT LA II REPÚBLICA
Mariona Moix i Gemma Yu Saumoy

lectors infantils	? no especificat	? no especificat
-------------------	------------------	------------------

Gener 1936	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	72,7%	27,3%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Febrer 1936	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	71,37%	28,63%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Març 1936	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	66,1%	33,9%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Abril 1936	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	67,03%	32,97%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Maig 1936	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	69,3%	30,7%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Juny 1936	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	70,54%	29,46%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

Juliol 1936	% homes/ nens	% dones/ nenes
lectors adults	70,93%	29,07%
lectors infantils	? no especificat	? no especificat

No tenim dades de l'agost de 1936 a desembre de 1938.

ANNEX 8. La dona i l'oci

Annex 8.1. Esport

El dia 1931: les manresanes també volen fer esport!

Club Femení d'Esports

Hom diu que en aquesta ciutat un distingit grup de senyoretas, argantza un Club Femení d'Esports. A més de constituir un equip de bàsquet-ball, pensa fer pràctiques d'alguns altres esports.

Partits 1932:

Club Femení d'Esports

El prop·vinent diumenge dia 31, tindrà lloc al camp del Pujolet un partit de bàsquetbol entre dos equips d'aquest Club.

També jugaran a benefici del Club Femení les penyes Nyvèits i Catala, ja conegudes del públic basquetbol·lis ic.

Club Femení d'Esports

El prop·vinent diumenge dia 31 tindrà lloc al camp del Pujolet un partit de Bàsquetbol entre dos equips d'aquest Club.

També jugaran a benefici del Club Femení les penyes Nyvèits i Catalana ja conegudes del públic basquetbolista.

Com ja hem dit en dies anteriors, abans jugaran un partit de basquet bol la Secció Femenina del Sans i el Club Femení i d'Esports, en el qual es disputaran una copa cedida galantment pel regidor del nostre Ajuntament, senyor Agustí Espinalt.

A dos quarts de quatre es jugarà un partit de basquetbol entre la Secció Femenina del F. C. Barcelona i el Club Femení i d'Esports del C. E. Manresa, disputant-se una valuosa copa ofrena de F. Serra, la qual pot veure's exposada als aparadors de Calçats Torra del carrer del Born.

El basquetbol femeni

Les senyoretas del Club Femení i d'Esports d'aquesta ciutat han volgut adherir-se a l'homenatge a Corrons. El seu equip de basquetbol jugarà contra la Secció Femenina del F. C. Barcelona i és d'esperar que les simpàtiques jugadores manresanes faran un va-i-tot per tal que la copa de l'esportista F. Serra, faci companyia a la que darrerament guanyaren, en batre la Unió Esportiva de Sans.

L'homenatge a Francesc Corrons

Hi prendran part el Club Femení i d'Esports i l'Esbart Manresa de Dansalres

DIUMENGE AL PUJOLET

Basquetbol femeni i futbol
Manresa-Granollers

El març de 1933 es crea la Secció Excursionista Femenina del Club Femení d'esports amb el guiatge del CE Montserrat. I fa una primera excursió. El 1936 pugen a Montserrat.

Secció Excursionista Femenina

El proper diumenge dia 2 a la tarda el Club Femení d'Esports sota el guiatge del C. E. Montserrat, efectuarà una excursió a Sant Benet de Bages. Aquesta excnrsió serà la primera que ha organitzat la Secció del Club Femení de recent constitució i la que sabem serà molt nodrida per l'entusiasme que ha despertat entre les files de deportistes manresanes.

Per inscriure's pot fer-se al domicili del C. E. Montserrat, Plaça República, 5.

Secció Excursionista Femenina

El proper diumenge, dia 2, a la tarda, el Club Femení d'Esports, sota el guiatge del C. E. Montserrat, efectuarà una excursió a Sant Benet de Bages. Aquesta excursió, serà la primera que ha organitzat la Secció del Club Femení, de recent constitució i la que sabem serà molt nodrida per l'entusiasme que ha despertat entre les files de deportistes manresanes.

Per inscriure's pot fer-se al domicili del C. E. Montserrat, Plaça República, 5.

Amb tot i que les dificultats del recorregut van ésser degudament exposades, un estol de senyoretas manifestà la intenció d'efectuar-les, disposades a passar totes les peripècies. Les senyoretas foren: Lola

Costa, Maria Lluïsa Guà, Maria Perernau, Anònima Playà i Xàviere Soler.

A la Festa Major de 1935, al programa hi participa la Secció Femenina d'Esport de bàsquet i de natació?

A dos quarts de deu: Festival de Bàsquetbol a la Plaça Monumental, prenent-hi part el F. C. Barcelona, amb la seva secció femenina, Club

Femení d'Esports i Unió Manresana de B. B. i en finalitzar, Ball a càrrec de l'Orquestrina Royal.

A les deu: Festival de Natació a la Piscina Municipal prenent-hi part el Club Natació Barcelona, amb la seva Secció Femenina, Club Natació Sallent i C. N. Manresa. disputant-se una magnífica Copa de l'Excm. Ajuntament.

El 1936 es crea la Secció d'Atletisme.

ATLETISME
Secció Femenina del Centre Esports Manresa

Aquesta Secció Femenina té la satisfacció de presentar per primera vegada, amb motiu del festival del dia 14, a les deu del matí, entre el Barcelona University Club i els atletes masculins del Centre d'Esports Manresa, el formidable equip femení del Barcelona University Club.

Hem cregut que la millor manera de demostrar a les nostres sòcies i a totes les simpatitzants en general la importància que té avui

l'atletisme femení a Catalunya i l'escalent que resulta la seva pràctica en el nostre element femení, era de fer venir aprofitant la gran diada atlètica l'equip femení del B. U. C. per a donar una exhibició de les proves 80 metres lliures, llançament del disc, salt d'alçada, salt de llargada i relleus 4x75.

Fem això cregudes com estem que d'aquesta exhibició en treurem lliçons ben útils, ensems que esperem que després d'admirar a aquelles valuoses atletes seran moltes les senyoretes que voldran inscriure's en aquesta nova Secció del Centre d'Esports.

Barcelona - Xarxa de Biblioteques

El Dia, 21 d'agost 1931: A. Magrinyà creu que en les exhibicions femenines s'hi juga amb una qualitat pèssima i deceben el públic. Demana a les manresanes que deixin Manresa en una bona posició. *Sempre perfectes, cal tenir en compte que ningú els ha ensenyat i fins fa poc no se l'havia deixat jugar. Cal donar-los les mateixes oportunitats. Pacència.*

El Dia, 29 d'agost 1931: una dona anònima ha escrit un article anomenat "Esportivitat i exhibicionisme", ens parla de l'oposició de la societat, sobretot dintre les famílies que les nenes facin esport. Impediments per una suposada falta de temps, recursos econòmics, vist-i-plau paternal per sortir a hores determinades, excessiu exhibicionisme (argumenta que no és això el que pensa una jugadora mentre fa esport, sinó, en el cas del futbol, aconseguir la pilota)...

El Pla de Bages, 7 de desembre 1934: L'acadèmia de Medicina de Barcelona escriu l'article "El treball i l'esport de la dona". Quant al treball diu que en la gran guerra en posar-se a treballar va afeblir la vida familiar i va comportar la davallada de la natalitat. A més la mortalitat és superior on obreres que en obrers. I a l'esport diu que és convenient per la dona, però la gimnàstica acrobàtica dona a lloc a un desenvolupament deforme i no hauria de superar la freqüència cardíaca de 120. A més, afegeix que no tots els esports són apropiats per a la dona, perquè alguns són massa violents.

El Dia, 27, 29 d'agost 1935 i abril, juny, juliol 1936: anunci on es representa l'esport amb homes, *perquè clar l'esport és masculí.*

Moixilles excursionisme, molt fortes, des de 3 pies.

Moixilles excursionisme, amb armassó Model «Norcy», des de 14 pies.

Pilotes futbol reglamentàries, des de 9'50 pies.

SEMPRE EL MILLOR ASSORTIT I A PREUS ECONÒMICS.

P. Espinait Vendrell
Angel Guimerà, 25 Manresa

Annex 8.2. Piscina Municipal

Finals d'agost de 1932 diari el Dia: opinió del seny sobre la piscina i resultats de les curses de la inauguració (nedadors locals).

Les velles parets de l'edifici ignasià, orfes de protecció oficial que permeti a l'antic col·legi tornar de mort a vida, servint de lloc educatiu per la joventut ciutadana, tindran el veïnatge d'una piscina on lluiran les seves nuditats els «brandes», els «parrots» i els «corridos» més renomats de la ciutat del Cardoner i on podran fer labor educativa (?) al costat de les dones més lliures de preocupacions «cavernícoles» i de laïcitat promiscuotària més remarcable.

Els resultats de les proves foren així:	100 metres lliure: 1. Sabeta, 1 m. 6 s. 6-10; 2. Ruiz Vilar, 1 m. 8 s. 4-10; 3. Kostal; 4. A. Sabeta; 5. Patatchi; 6. Arranz.
100 metres braça: 1. Zwiller, 1 m. 27 s. 3-10; 2. Cruells, 1 m. 42 s. 8-10; 3. Trigo, 1 m. 44 s.; 4. Cabreres.	50 metres lliure, femenina: 1. Soriano, 35 s. 9-10; 2. Torrents, 38 s. 8-10; 3. Vigo; 4. Aumacelles; 5. E. Soriano.
50 metres braça, femenina: 1. Soriano, 47 s. 3-10; 3. Vigo, 48 s. 6-10; 3. Masanella; 4. E. Soriano.	5x50 relleus lliure: 1. Equip A (Sabeta, Zwiller, Patatchi, Borràs, Perdigó), 2 m. 39 s. 2. Equip B (Brull, Gamper, Aitai, Cruells, Puig), 2 m. 44 s. 4-10. 3. Equip C (Kostal, Ruiz Vilar, Sabeta, Arranz, Cabrejas), 2 m. 43 s. 8-10.
100 metres esquena: 1. Brull, 1 m. 24 s. 1-10; 2. Mata, 1 m. 26 s. 2-10; 3. Gamper.	5x50 relleus, femenina: 1. Aumacelles, Masanella, Soriano, 2 m. 4 s. 6-10. 2. Vigo, E. Soriano, Torrents, 2 m. 13 s. 2-10.
50 metres esquena, femenina: 1. Vigo, 46 s. 6-10; 2. Aumacelles, 48 s. 4-10; 3. E. Soriano.	

Inauguració de la temporada juny del 1934 El Dia: les senyores entren de franc

Parc d'Atraccions de la Piscina Municipal de Manresa

INAUGURACIÓ OFICIAL DE LA TEMPORADA D'ESTIU
 Dissabte 23 de juny, revetlla de Sant Joan, a les nou de la nit

DIVERSITAT D'ATRACCIONS al Pati dels Plàtans:
 CAVALLETS, BARQUES VOLADORES, TIR AL BLANC, BILLARS
 ELÈCTRICS, TOMBOLES, TAVERNA DESTRUCTORA, etc., etc.

Passaig en barca pel Llac de la Glorieta, = Concert per l'Orquestrina THE JARDI JAZZ

GRANDIÓS BALL A L'ENVELAT NATURA per l'esmentada Orquestrina JARDI
 PUTXINEL·LIS AL TEATRE NATURA

MAGNIFIC CASTELL DE FOCS a càrrec de la casa "El Volcà" de Barcelona

FESTIVAL DE NATACIÓ A LA PISCINA
 a càrrec dels clubs MARE NOSTRUM de Barcelona i C. N. MANRESA
 Curses, Salts, Partit de Waterpolo, etc., etc.

ENTRADA UNICA al Parc i Piscina, VINT-I-CINC CENTIMS
 Preus inverosímils a l'Envelat: Entrada, 1'50; Ram, 1 pta.; Les senyores de franc

Annex 8.3. Sardanes

La Secció Feminal del Foment de la Sardana es presenta a l'article del 30 d'abril el Dia 31:

"Les Dones i la Sardana" s'estitula l'article de la Secció Feminal del Foment de la Sardana. Format per dones com Anna Ballarà, Carme Espinal, Maria Espinal, Concepció Padró, Clara Pueyo, Maria Sellarès, Maria Serch, C. Serra i Carlota Vendrell. Aquestes dones fan una crida a les altres manresanes a aportar el seu gra d'arena per col·laborar en la cultura, en decadència, de la Sardana i unir-se a la seva Secció. A més, les conviden a la manifestació dels sentiments patriòtics, i així fer gran i ben lliure la Pàtria Catalana. Encara que en un principi això pot semblar que no és de caràcter feminista cal parar atenció en els primers quatre paràgrafs: "L'ésser dona, no vol pas dir que la nostra cultura hagi d'ésser inferior a la dels homes", "no creiem, per ara, el perill de manifestar-vos excessivament, i gairebé podrien creure'ns inexistents en aquest sentit. Seria pueril al·legar una falta d'oportunitat, quan són en general quotidians i ben sovint a casa nostres els problemes o qüestions que afecten particularment al nostre sexe. No volem dir, amb aquestes parades, que vinguem

nosaltres a plantejar qüestions feministes on posar manifest a una absoluta incapacitat. Això hem d'esperar-ho de dones més capacitades, que no en manquen precisament en la nostra ciutat." Amb això podem entendre que la dona encara està molt limitada, però no impedeix que no comencin a qüestionar el seu lloc dins la societat.

Al Dia també es va fer ressò de la direcció de la Secció Feminal del Foment de la Sardana (maig del 1931) i de les noves juntes del Foment de la Sardana (març del 1935 i abril del 1936). Només hi havia una dona i eren vocals, el càrrec amb menys importància.

<p>Nova Junta</p> <p>Presidenta, Carme Espinalt. Secretària, Carlota Vendrell. Tresorera, Clara Pueyo. Vocal primera, Maria Corrons. Vocal segona, Maria Serch. Vocal tercera, Maria Sellerés.</p> <p>Desitjem a aquestes senyorettes tinguin un bon encert, en la tasca de difusió de la sardana a casa nostra.</p>	<p>Nova Junta del Foment de la Sardana</p> <p>En l'assemblea general extraordinària que va celebrar el Foment de la Sardana diumenge passat a la sala d'actes del seu estatge social (Associació de Dependents), a les onze del matí, fou elegida la següent Junta:</p> <p>President, Ignasi Torras. Vice-president, Angel Carbonés. Secretari, Gregori Font Vice-secretari, Miquel Barés Tresorer, Jacint Carrió. Comptador, Ramon Mestres. Bibliotecari, Manuel Brucart. Vocal primer, Joan Lladó. Vocal segon, Concepció Mortiz.</p>
--	--

Annex 8.4. Colònies

Les nenes van de colònies!

<p>1931</p> <p>La Colònia Escolar de nenes</p> <p>Aquest matí, a dos quarts de deu, han sortit cap a Moia, les 35 nenes que integren la Colònia Escolar de l'Ajuntament, dirigida per la mestressa senyora Encarnació Guri.</p> <p>Han acudit a acomiadar-les, ultra molts familiars i coneguts, els components de la Comissió de Cultura, senyors I. Costa Perramon, Ramon Sanz, Aniceto León, Antoni Esteve, Tomàs Ramon i el regidor senyor A. Costa i Blasi.</p> <p>Les nenes, agradablement uniformades, s'han dirigit en comitiva al Passeig, des d'on han sortit amb un autòmnibus de la casa Galtanegra, cap a Moia.</p>	<p>1932</p> <p>Immediatament s'ha procedit a la medicació de l'alçada i a pesar-los, constatant amb satisfacció els saludables efectes de l'estada a Berga. Els nens han augmentat en un promig de 1 kg. 186 g. i les nenes de 1 kg. 200 g. Es interessant fer constar que l'any passat el promig d'augment fou de 717 g. els nens i 973 g. les nenes. Més endavant es publicarà una memòria i altres detalls d'interès.</p> <p>Demà, divendres, a dos quarts de vuit sortiran els trenta nens i i vint nenes que amb els mateixos senyors mestres van al mateix lloc a gaudir dels beneficis que aquella estada els proporciona.</p>
--	--

1934: Hem extret els fragments més interessants sobre la història de les colònies, l'anotació sobre la coeducació i una notícia sobre la tornada del primer torn.

<p>Vingué la República. Els homes que foren designats per integrar la Comissió de Cultura cregueren imprescindible l'anar a l'organització d'unes Colònies Escolars, per tal de posar la primera pedra a aquesta obra d'assistència social i de la qual havien de sortir ne altement beneficiats els infants dels treballadors més necessitats. A corre-cuita, doncs, empueraren la tasca de preparar uns grups de nens i nenes perquè poguessin anar al camp. A desgrat de la manca de temps, es formaren dos torns, amb un total de 70, els quals foren instal·lats a Moia. Foren tan palesos els beneficis que es notaren a aquells in-</p>	<p>fants que de seguida es pensà amb els nens que es podrien arrabassar a la mort, si Manresa, en forma gradual i progressiva, podia enviar a un lloc adequat, el nombre suficient que les exigències de la població reclamessin. Això tot d'una vegada, no era pas possible aconseguir-ho. Calia, però, que aquesta obra anés augmentant a mesura de les possibilitats econòmiques del Municipi. Així veiem, com a l'any 1932, ja són cent els menuts que són portats a Berga. I encara més: s'aconsegueix fer un intercanvi de nens amb una colònia que l'Ajuntament de Barcelona tenia establerta a Tossa de Mar. Això fou la causa que l'any passat es pensés amb el bé que es parla a</p>	<p>la mainada el que s'establís una colònia de mar per atendre a aquells nens que per la seva constitució els fossin més convenients a aquells aires. La població escolar que havia anat a fora l'any anterior va ésser augmentada fins a 150, els quals foren repartits entre la colònia de Berga i la que es creà a Pineda de Mar.</p> <p>cables. Ha marxat ja el primer torn cap a Berga i a Pineda, amb un total de cent; en marxaran cent més a meitat del mes d'agost. Dos cents, entre nens i nenes a Colònies! El camí no es pot pas negar</p>
--	--	--

Moralment perquè no hi ha problema. Si mai ha existit en algun lloc, ha estat una ficció, car com més convivència hi ha entre els dos sexes, més comprensió i més respecte. La separació és la productora de precocitats sexuals i de desviacions de la normalitat educativa. En la Colònia no hem notat cap cas que pugui comprometre la coeducació, i això és regla general arreu. I per això creiem que és anar contra natura la separació de nens i nenes fins a certa edat.

Manresa, i amb ella totes les institucions educatives que organitzen colònies i estan netes de prejudicis, han procedit en bon tacte en saber escollir infants de diverses escoles nacionals prescindint de la creença religiosa, de sexes i de vegades de la condició econòmica, tenint en compte només que el factor nen i llur precària salut.

Alcaldia de Manresa

Colònies Escolars 5^a. expedició

El proper divendres, dia 16 del mes que som, sortirà la quinta expedició, organitzada per la Comissió de Cultura de l'Ajuntament formada per 50 nenes que tindrà el sojorn a Pineda de Mar.

L'hora de sortida serà a dos quarts de vuit del matí de les Cases Consistorials.

Juliol de 1935

Annex 8.5. Balls, gal·les i concursos

En els concursos es dirigien en femení:

Els tres primers són del 1931 i l'altre és del 1932 del Dia.

La festa dels reis

Concurs de vestits de nines

El concurs de vestits per a nines

Ens comunica l'Associació de Dependents del Comerç, entitat organitzadora d'aquest concurs, que l'escrutini del plebiscit efectuat per fallar-lo, tindrà lloc el proper divendres a dos quarts de deu del vespre a presència de les persones solventes, el nom dels quals es farà públic més tard com el de totes les Sres. concursants que ho desitgin. Per tant, hom és pregat a depositar el seu vot respectiu fins a les nou del vespre de l'esmentat dia, en alguna de les dues bústies que hi han instal·lades—una en l'establiment dels calçats Torra i una altra en l'entrada de l'entitat, Edifici Teatre Conservatori.— hora que quedarà la votació.

L'acte del sorteig de les nines, es celebrarà a les quatre de la tarda del vinent diumenge, en el saló d'actes de l'entitat, el qual acte és públic i podrà presenciar el sorteig totes les persones que ho desitgin. L'entrada a l'esmentat local serà per la porta del carrer de Jaume I. Es fa avinent que no entraran en sorteig els números no venuts, per tant de sortir-ne algú d'aquests premiats, seran novament i seguidament adjudicats. Per la nit del mateix diumenge dia 18, la Comissió de Diversions, obsequiarà a les senyorettes concursants, amb un esplèndid ball de gala a honor seu. Aquest ball serà absolutament de societat. En el transcurs de la vetllada hom donarà compte oficialment de l'escrutini i del sorteig i seran repartits entre qui correspongui els quatre premis extraordinaris concedits, i altres presents a totes les concursantes. L'entrada serà reservada exclusivament als senyors socis, i les senyorettes serà per rigurosa invitació.

Concurs Infantil de Trajos

Com es ve anunciant, el proper dimarts de Carnaval, dia 17 tindrà lloc en la Platea del Teatre Conservatori, el tradicional Concurs Infantil de Trajos, que des de fa molts anys organitza l'Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria de nostra ciutat.

S'adjudiquen en l'esmentat concurs diferents premis en metàl·lic, com aiximateix valuosos objectes oferts per diferents cases comercials.

El tema dels trajos serà lliure a excepció d'uns premis especials oferts pels trajos que millor representin el Comerç i la Indústria, i la marca del Xampany Freixenet.

S'adjudicaran diferents premis per les modistes que hagin confeccionat els trajos dels primers premis de tema lliure.

La comanda de llotjes per aquest festival pot fer-se en la Secretaria de l'entitat organitzadora, tots els dies de 2 a 3 de la tarda i de 9 a 10 de la vetlla.

Associació de Dependents de Comerç

Concurs de COIXINS d'ADORN

Per a la pròxima Festa de Reis, a benefici dels infants necessitats de la nostra ciutat que, com cada any organitza l'entitat quin nom encapçala aquestes ratlles, hom ha organitzat, per al present any, un nou i atraient Concurs entre les nostres abnegades senyores i senyorettes especialitzades o simplement aficionades a l'art de la confecció, que, diferenciant-se dels anteriors concursos de Vestits per a Nines, ofereixi unes més àmplies perspectives de creació i de lliure execució.

Tornada del primer torn de les Colònies Escolars

El proper dilluns, dia 13, arribaran a la nostra ciutat, els infants que han anat en el primer torn de les Colònies escolars de Berga. El 26 sortirà el segon torn cap a aquesta població.

Així mateix, el dimecres, dia 15 arribaran el primer torn de Pineda i el divendres dia 17, sortiran cap allà els infants del segon torn.

Hauran estat en l'estiueig durant un mes.

Els regals per les gal·les i els concursos són aquests: perfums, tocadors, flors, una nina o diners. Els textos s'han extret del Dia durant els primers mesos del 1931, 1932 i 1933.

El ball de gala del dimarts de Carnaval

Promet ésser un vertader èxit, el Ball de Gala, que organitzat per l'Associació de Dependents, tindrà lloc el dimarts de Carnaval, a la nit en la Platea del Teatre Conservatori.

La Comissió Organitzadora té en aquest moment una comanda grossa de llotges, raó que fa preveure un èxit superior, al què extraordinàriament obté cada any.

El servei de Bufet i Super-tango, ha estat confiat a la direcció de l'Hotel Florida, que presentarà un acurat servei.

Les senyorettes que assisteixin a aquest extraordinari Ball, seran obsequiades amb un present de perfumeria.

Associació de Dependents

Esplèndits i populars festivals per al dimarts de Carnaval, dia 28 de febrer de 1933

Premis per al

Concurs Infantil de Trajos

Primer: 100 pessetes i una magnífica ampliació fotogràfica, cedida gentilmente per la casa Orrit-Fotògraf.

Accésit a la senyoreta modista: Un riquíssim joc de tocadors.

Segon: 75 pessetes, donatiu de la casa Indústries i Magatzems Jorba, S. A., i una ampliació fotogràfica.

Accésit a la senyoreta modista: Un completíssim estoig de perfumeria.

Tercer: 50 pessetes.

Quart: 25 pessetes.

Cinquè: 25 pessetes.

Sisè: Un formós cofret de perfumeria.

Setè: Un valuós objecte d'art.

Concurs infantil

El fall emès pel Jurat en el Concurs infantil celebrat el passat dimarts al Conservatori, és com segueix: Premi de 100 ptes., a la nena Maria Casals Jorba, trajo panera de flors; accésit a la modista senyoreta Laieta Matamala; premi de 75 ptes. a la parella Francesc Sellarés i Nuri Antó, trajos parella de la Puntaire; accésit a la modista senyoreta Boixadé; premi de 50 ptes. al nen Antolí Bausili, trajo de època; premi de 25 ptes. als nens Isidre Juanola i Maria Teresa Barceló, parella holandesa; premi de 25 ptes. al nen Alexandre Tejado, trajo escorbriaire; premi de valor de 25 ptes. al nen Manuel Batallé,

trajo Pichi; premi d'un bonic cofret de perfumeria al nen Albert Piñot, trajo mandarí xinès; premi d'una bonica polvera a la nena Lola Vidal, trajo baterra. A més dels premis esmentats, van cedir-se ampliacions als primers vuit premis, i 4 més, que correspongueren a Mercè Cantarell, toia de flors; Arnal Ller, pierrot; Francesc Cubero, gàbia llorito, i Josep M. Pons, escorbriaire. Entre els no premiats vuren ésser sortejades unes llibretes de la Caixa d'Estalvis, amb una imposició inicial de 25 ptes., essent favorescuts amb els sosdits premis el nen Antoni Malet i la nena Joaquina Font. Entre les modistes va ésser sortejada una bonica nina fantasia, corresponent a la modista senyoreta Àngela Torrescasana.

Accésit per a la modista. Un estoig de perfumeria de la casa Myrurgia S. A., que correspongué a la senyoreta Laieta Matamala.

Accésit per a la modista. Un joc de tocadors que correspongué a la senyoreta Boixadé.

Entre les modistes va ésser sortejada una bonica nina fantasia, corresponent la sort a la modista senyoreta Torrescasana.

NOIES MANRESANES:
Passareu unes hores divertides, assistint al **BALL DEL POLLASTRE de dissabte, a les deu de la vetlla, a l'antic local dels Dependents**

Exemples de Jocs Florals: un és infantil i l'altre és del Congrés d'Esperanto. Són del 1936. No sabem els resultats de l'Esperanto, però a l'infantil les nenes hi participaven i algunes guanyaven.

«Els estels, la lluna i el sol», nena Ramona Matinyó, 10 anys. Premi Llibreria Torre.

«Les senyorettes», nena Margarida Solana, 11 anys. Premi casa Sol.

«Sant Jordi», nena Flora Carreres, Premi Llibreria Torre.

«Les quatre estacions», nen Joan Bohigues, 7 anys. Premi Llibreria Torre.

«La papallona», nena Maria Torres, 8 anys. Premi Llibreria Roviralta.

«La palma», (El mapat, la palma i les orencies), nena Leocàdia Lleonert, 8 anys. Premi casa Codina.

«El veraneu», nen Josep M. Martínez, 12 anys. Premi Llibreria Boixadé.

«El músic» (humorística), nen Antoni Gratacós, 13 anys. Premi senyora Requensans.

«La sirena i el cargolet», nena Lourdes Roqueta, 9 anys. Premi senyora Requensans.

A dos quarts de sis de la tarda, celebració d'uns Jocs Florals a la sala d'actes del Casino de Manresa, acte que promet revestir una esplendorositat extraordinària, i per a la qual festa de la poesia, el guanyador de la Flor Natural, ha designat com a Reina a la gentil senyoreta Anna Maria Puig. A la nit, hi haurà el banquet d'Honor a la Reina, i dames que compondran la seva magnífica Cort d'Amor, poetes premiats i Congressistes. En

A l'objecte de poder saber amb la deguda anticipació, el nombre exacte de concurrents al banquet que en honor de la reina de la Festa dels Jocs Florals i dames d'honor, poetes premiats i congressistes tindrà lloc a les vuit de la vetlla del proper diumenge 31 de maig a l'Hotel de Sant Domènec, i

ANNEX 9. La mort

Aquí hi ha esqueles de 1931 del Dia, però que poden ser perfectament del Pla de Bages.

LUX PERPETUA LUCEAT EII

Sapigueu com ahir, a les cinc de la tarda i a l'edat de 56 anys, morí en la besada de Jesucrist l'honorable ciutadà

Francesc Cuixart Barjau

Com a bon cristià rebé els Sants Sagraments i a l'hora de la mort la Benedicció Apostòlica

Sa vídua, fills i família tota vos demanen l'almoïna pia d'una oració en sufragi de la seva ànima.

AL CEL SIA!

Els funerals es celebraran demà dissabte, a les deu del matí, a l'Església de Sant Pere Màrtir. Després es farà l'enterrament. Les senyores no aniran al cementiri.

CARME MUJAL I PUIGDELLIOL
Vídua de LLOBET
Ha mort a l'edat de 42 anys
(E. P. R.)

La seva desconollada filla Angelina, mare Angela, pares polítics, germanes, germanes polítiques, oncles, nebots, família tota i la ràó social "PUIGDELLIOL, RIBAS I VIDUA MUJAL", en comunicar aquesta trista nova, us agrairan l'assistència a l'acte de l'enterrament que tindrà lloc demà, dissabte, dia 19, a les onze del matí.
Casa mortuòria: Carretera de Vic, 7 Manresa, 18 de desembre del 1936.

NO ES CONVIDA PARTICULARMENT LES SENYORES NO ASSISTIRAN A L'ACTE

La senyora

Digna Arderiu i Vilajuana

Ha mort als 58 anys d'edat, després d'haver rebut els Sants Sagraments i la Benedicció Apostòlica

E. P. R.

Els que la ploren: pare Francesc, germans Joaquím, Rosa (absent), Ramon (absent), Doïors, Magdalena (absent) i Francesc, germanes polítiques Josep Serra, Victòria Rabal, Bona Ventura Pitoll (absent) i Josepa Dalmau, oncles, nebots, cosins i família tota, en assabentar a les seves amistats tan sensible pèrdua, els preguem la caritat d'una oració per l'etern descans de la seva ànima i es serveixin assistir a l'Ofici funeral que se celebrarà demà dijous, a les deu, a l'Església parroquial de Sant Pere Màrtir i passar després per la casa mortuòria carrer del Born, núm. 32 - tenda, per acompanyar el cadàver a l'esmentada església i d'allí a la seva darrera estada pel qual favor els restaran sumament agrats.

NO ES CONVIDA PARTICULARMENT

Les senyores no aniran al cementiri

El dol s'acomiarà a l'Església

LA SENYORA

Donya Manuela March i Solé

Vídua de Lluís Ferrer i Torras

Ha mort a Barcelona als 81 anys, després d'haver rebut els Sants Sagraments i la Benedicció Apostòlica

A. C. S.

Els que la ploren: fills Josep, Manuel i Lluís, filles polítiques Petronella, Aina i Paula Olive, néts i nètes, cunyades Teresa Cots, nebots, cosins i família tota i les cases comercials «José Ferrer March» i «Manuel Ferrer March», de Barcelona, en assabentar a les seves amistats tan trista nova, els preguem tingui la caritat d'encomandar-la a Déu en les seves oracions i es serveixin assistir als Oficis funerals que en sufragi de l'ànima de la difunta, tindrà lloc demà dimarts, a les deu, a l'Església parroquial de Sant Pere Màrtir, i passar després a la casa mortuòria, Jorbotes, 15, per acompanyar el cadàver a l'esmentada església i d'allí a la seva darrera estada, per qual favor li quedaran sumament agrats.

El dol s'acomiarà a l'Església

Les senyores no acompanyaran el cadàver al cementiri

Els fills i vídms. Srs. Bisbes de Vic, Barcelona i Solsona, s'han dignat concedir indulgències en la forma acostumada.

El senyor

Dàmas Garcia i Sotoca

Ha mort a l'edat de 52 anys, després d'haver rebut els Sants Sagraments i la Benedicció Apostòlica

A. C. S.

Els que el ploren: esposa Josepa Casulleras; filles Anna i Angela; fill polític Jaume Turull; mare política Anna Marimon, vídua de Casulleras; germans Ramon i Angela; germans polítics; nebots; cosins i família tota; en assabentar a llurs amistats tan trista nova, els demanen tingui la caritat d'encomandar-la a Déu la seva ànima i assistir a l'Ofici funeral que tindrà lloc demà dimenge, a les deu, a l'Església parroquial de Sant Pere Màrtir i passar després per la casa mortuòria Prolongació Guimerà (obans Catalunya) per acompanyar el cadàver a l'esmentada església i d'allí al cementiri, pel qual favor els en quedaran agrats.

NO ES CONVIDA PARTICULARMENT

EL DOL S'ACOMIARÀ A L'ESGLÉSIA

Les senyores no aniran al cementiri

“Ethologia de Manresa: datos històrics sobre costums manresanes, preceits d'una disertació filològica, breu y raonada, sobre l'etimologia del nòm “Manrèsa” (1901) de Joaquim Sarret i Arbós. Capítol on parla dels enterraments. L'hem trobat a Biblioteca Museu Víctor Balaguer.

LA PREMSA MANRESANA: DONA I POLÍTICA DURANT LA II REPÚBLICA

Mariona Moix i Gemma Yu Saumoy

146 *Ethologia de Manresa*

ENTERROS

Encara s'observa la costum de tancar la mitja porta de l'entrada principal de la casa aont hi ha un mort, com també el posar cortines negres en el balcó o finestra de la cambra del difunt.

Aquesta senyal obliga als cristians que passen per davant d'aquella casa, a resar un pare nostre per a l'ànima d'aquella persona qu'ha dexat de existir.

Si acís aquesta pertinença a alguna confraria o germandat, era costum al matí del dia del entèrrer anar un home pels carrers de la ciutat tocant una campaneta, i en les cantonades i places se deturava per a anunciar la mort del difunt, dient ab especial salma: "Devots confreres y confrarèses havien de resar cinquanta pare-nostres, o be fer al-moyna de quatre diners, o donar de menjar a un pobre; tot en sufragi de l'ànima del confrare o confrarès difunt.

Per a demostrar el sentiment per la mort d'un confrare, axís que 'ls agremiats en tenien noticia, susprenien el treball y no 'l'reprenien fins que 'l'ob era sepultat, a qual piados acte havien d'assistir segons l'article següent de les Ordenances: "Item que cascun confrare o confrarèses que sia en la ciutat sia tengut de seguir lo cors y esser a la sepultura e a les misses".

En el barri de les Escodines, quan havia mort algún del veynat, se reunien els veins al tòc d'una campaneta davant la capelleta de Sant Domingo, qu'encara s'conserva en la casa que fa cantonada a la placeta de Sant Ignasi y al carrer de Montserrat; allí resaven una part del Santissim Rosari en sufragi de l'ànima del veí mort, y després en processó, portant un pendó negre y dos farols encesos, anaven cap a la casa del difunt o difunta y resaven altra part del Rosari, el qual acabat, s'entornaven a la dita capella y 's'isolava la processó.

Al entèrrer del veí no hi faltava niug del barri, y també hi anava 'l'pendó negre que portaven sempre els administradors de l'entramada de les Escodines. Aquesta costum tan bona y humanitària la restabliren aquells veins en l'any 1884; més no durá gu-

148 *Ethologia de Manresa*

re temps, essent axò una mostra del pòc amor y caritat que hi ha avuy en els barris y casi en tota la ciutat.

No obstant, al sapigüersse la mort d'alguna persona coneguda, es molt comú encara avuy anar els amics a la casa per a consolar y ajudar a la familia del difunt, fentse tots els preparatius pal entèrrer, del que s'anuncia el dia y hora per mèdi d'esquelles mortuaries, pels diaris de la localitat, o be per un home espris que següex les cases del veynat y les dels més allegats.

Les campanes de la parroquia ab fèbreu sò (1) anuncien mitja hora avans la del entèrrer; els parents del difunt y 'ls acompanyants se rennèxen a l'iglesia sòt comencen els funerals, doncs que avuy está terminantment prohibit celebrarlos de còs present.

En l'any 1802, en virtut de la Real Pragmática de Carlos IV, l'ltre. Capítol de l'iglesia de la Seu resolgué, als 23 de Març de dit any; "que en els entèrrers del Sr. Pahordre, Candonges y de cualesvól altre persona que sia, no 's'pòsin en lo ferretro mes que dotze atxas y que aquestas solas tinga obligació de pagar la herencia o casa del difunt."

També s'acordá reduir el número de tòcs de les campanes, que eren dotze, a sols vuyt, començant el primer luego de tenir noticia de la mort.

En el Ofertòri del Ofici se repartia antigament a tots els que assistien a l'iglesia diner y candèla per a oferir. Però, com se promovien certs escándols en

(1) El tòc de morts es més o menos solenne segons si l'entèrrer es de 1.ª, 2.ª o 3.ª classe.

149 *Joaquim Sarré y Arbos*

el temple y de dia en dia aquestos anaven en augment ab gran escándol del pòble, per a evitarlo, va ordenar l' Illm. Sr. Bisbe de Vich, en la visita que feu a la Seu de Manresa als 20 de Novembre del any 1735, "que lo referit repartiment de diner y candèla, sòls se fassa dins de l'iglesia entre lo Rnt. Capítol y Comunitat y los que componen lo dol; als pobres empero, criaturas y demes concurrents se farà a la porta de l'iglesia immediatament de haver entrat lo cadaver" (1).

Quan els entèrrers se fèyen en les sepultures de dintre l'iglesia hi havia la costum, que encara eccliatèx en alguns pòbles de l'encontrada, d'agenollarse els concurrents d'un a un al costat del capellá, que deya l'absòlta prop de la sepultura del confrare o confrarèses, y en acabat tiraven un dineret dins la caldereta de l'aygua benedicta y servia per a sufragi de l'ànima del difunt.

No tots els morts eren enterrats dintre l'iglesia, sino que també s'feyen enterraments en els cementiris de les parroquies (2) aont eren portats per dos homes en un llit de fusta que 'n deyen el bajart dels morts.

Acabades les cerimònies del Ofici surt la comitiva de l'iglesia, precedida dels capellans y la creu parroquial, y 's' dirigexen cap a la casa del difunt

(1) Llibre de visites del Bisbe.—Arx. de la Seu.
(2) Hi havien cementiris detras de l'iglesia de la Seu, anomenat fins no fa molt temps *El Passar*, en la placeta que es avuy de Santa Magdalena detras de l'iglesia de Sant Miquel y en les de Sant Domingo y Ntra. Sra. del Carme.

150 *Ethologia de Manresa*

Després de cantats els respònsos acostumats davant del cadáver, se pòsa en marxa la comitiva anant els capellans y la creu davant (1); següex la caxa mortuoria que algunes vegades es portada per homes y altres pel cotxe dels morts (2); al detras hi van els parents (homes) per ordre de sangunitat, els amics y coneguts y les dones, que no 's' mòuen de l'iglesia, s' hi agreguen al darrera, després que s' ha fet l'absòlta general y quan s'acompanya el mort al cementiri.

La costum de acompanyar l'entèrrer les dones que 's' llogaven per a plorar, fou abolida a la meytat del sigle XIV; no obstant aquesta demostració de dolor fingit va subsistir, encara que ilegalment, per espay de vários sigles.

En Manresa va arribar tan enllá l'abds de les dones ploroses que 's' guarnien de mil maneres per a assistir als entèrrers, que l'ltre. Capítol de la Seu, ab deliberació feta als 23 de Març del any 1802, resolgué suprimir y abolir del tot tan estravagant consuetat (3).

El dól se despedix en l'iglesia y algunes vegades en el cementiri.

Si l'entèrrer es de un còs gran, la caxa o bagul de fusta 's' forra de merino negre, ab cintes morades

(1) Axò si 'l' difunt o difunta no es de cap confraria o germandat, en qual cas van al davant els pedons o estandarts respectius.
(2) En l'any 1887, s'establiren en aquesta ciutat.
(3) «Item se ha acordat suprimir y abolir la costum de acompanyar al entèrrer cert número de donas ploroses que anavan ab cistelles al cap.» (Llibre de resolucions del Capítol)—Arxiu de la Seu.

151 *Joaquim Sarré y Arbos*

y les inicials del difunt; o be 's' pinta de negre, si el estat de la familia es pobre.

Si es entèrrer d'un noy o noya albat, el forro y 'ls adornos de la caxa o bagul son blancs, posant a la capsalera una palma, si es noy, y una corona, si es noya.

Imitant la costum antiga, si 'l' difunt es de alguna confraria, germandat o corporació, hi va al entèrrer el pendó de la confraria ab dos atxes encesos, y sobre de la caxa o bagul s'hi pòsa la porpra o drap negre, si es còs gran, y blanc si es albat, ab les insignies de la associació a que pertenenia.

En els entèrrers de 1.ª y 2.ª classe hi van, a més de lo dit, un número de pobrèts de la ciutat, que es més o menos gran segons les disposicions del difunt o la possibilitat de la familia; y 's' dona a cada pobrèt dos rals d'acompanyar el mort fins a l'iglesia ab llum, y quatre fins al cementiri.

El dól rigorós de la familia dura un any, si 'l' difunt es el pare o la mare, germá o germana; y 'l' mitj dól es més o menos, segons l'edat, sèso, caràcter y altres circumstancies particulars.

El tòc de l'Ave-Maria

Quan el Papa Urbá II reuní l' sagrat Concili de Clermont, per a tractar de la conquesta de Jersalèm, mogué 'l' còr dels fèlles cristians ab la devoció a la Mare de Deu, dedicant a aquesta Soberana Senyora el dia del dissabte; instituí en reverència del

ANNEX 10. Entrevistes

Annex 10.1. Conxita Parcerisas Estruch 1

Entrevista via Zoom.

Mariona: Et podries presentar?

Conxita: Em dic Conxita Parcerisas Estruch, soc historiadora, formo part de l'Associació Memòria i Història de Manresa. Pel que fa a la història de les dones manresanes he fet recerca sobretot dels anys de la República, la guerra civil i el franquisme, a través de la premsa de l'època, dels articles que les dones van escriure, de testimonis orals i de la documentació de la repressió, sobretot els sumaris dels judicis militars a què van ser sotmeses moltes dones republicanes.

Gemma: En el nostre treball volíem parlar sobre les dones durant la República i els drets que van aconseguir i bé, voldríem preguntar per què vas decidir a estudiar, investigar, per exemple, a dones com Antonieta Feliu i Anna Solà, que són les dones que tenen biografia a memoria.cat?

Conxita: L'Antonieta Feliu d'ERC i l'Anna Solà del PSUC són referents de dos partits importants els anys de la República. Feia anys que recollia informació d'elles. La Feliu va liderar el Grup Femení d'ERC que va ser un dels més actius de Catalunya, l'Anna Solà, molt més jove, va impulsar activament la Unió de Dones de Catalunya a Manresa. Són les dones que més van escriure a la premsa manresana d'aquells anys i els judicis a què van ser sotmeses també em van donar molta informació. Faltava posar-los-hi cara i trobar algun familiar. No va ser fàcil perquè l'Antonieta no va tenir fills i els familiars de totes dues ja no viuen a Manresa. Però amb el temps i la recerca vam poder trobar-los i també conèixer la seva vessant més humana i propera. Per tot això els hi hem pogut dedicar un web a cada una. L'objectiu era visibilitzar-les i treure-les de l'oblit.

Mariona: Quina era la situació de la dona abans de la República?

Conxita: Si ens remuntem a mitjans del segle XIX, la llei espanyola anomenada llei Moyano, de 1857, va ser la primera que va establir l'ensenyament obligatori, per tant, per a nens com per a nenes dels 6 als 9 anys, però fins al segle XX no va ser una realitat. Una altra dada: El 1900 el 70-80% de la població femenina era analfabeta. Les primeres dècades, però, les dones anaven avançant. Les obreres de fàbrica que ja venien del segle XIX van arribar fins i tot a crear un sindicat femení l'any 1912, la Federació Sindical Obrera. Les intel·lectuals catalanes i espanyoles estaven al nivell de les intel·lectuals europees i anaven a Europa a parlar de feminisme i pacifisme. I, en aquestes dècades, les dones es van incorporar de manera més general a professions com mestres, infermeres, secretàries, telefonistes, etc... Aquestes dones que no tenien ni drets familiars (necessitaven el permís del marit per tot), ni drets socials i polítics (no podien votar) van començar a tirar endavant reivindicacions socials com el dret al treball remunerat, en contra de la carestia de la vida, sobre l'educació dels fills, etc... Així van arribar les dones a la proclamació de la República. Amb tots aquests moviments la República va posar molt aviat el dret a vot per a les dones sobre la taula.

Gemma: Et voldríem preguntar sobre si les dones eren tan analfabetes com argumentaven els diputats el 30 de setembre i 1 d'octubre del 1931, que va ser quan van debatre el sufragi femení?

Conxita: És veritat que els anys 30 encara hi havia més analfabetisme entre les dones que entre els homes, però parlem del debat de les Corts sobre el sufragi femení. La II República naixia amb ganes de fer les coses bé i no podia marginar al 50% de la població. També cal dir que les dones s'havien guanyat un lloc en la societat les primeres dècades del segle XX. Quin va ser el gran dilema? Gran part de les dones no tenien formació i menys formació política, moltes estaven fortament influenciades per l'església i pels marits. Això va fer por sobretot als partits d'esquerres que no volien perdre l'hegemonia que havien aconseguit amb la República. Alguns partits d'esquerres van donar llibertat de vot als seus diputats i van votar diferent. En canvi, alguns partits conservadors, que precisament volien a les dones a casa a fer de mares i esposes, els hi va interessar votar favorablement al sufragi femení. Volien que el vot de les dones els ajudés a frenar als partits d'esquerres que s'implantaven molt ràpidament. Amb aquestes contradiccions i amb el gran paper que va jugar la diputada Clara Campoamor a favor del vot femení, el sufragi per a tothom va guanyar i ens vam avançar a les nostres veïnes franceses i italianes. Considerem que la Llei Moyano hauria de sortir

Mariona: Sí, una altra cosa que et volem demanar és si creus que els drets que van aconseguir les dones amb la República com el sufragi femení, el divorci, la llei de la maternitat, la igualtat de sexe els hi va marcar una gran diferència respecte a la situació que tenien abans?

Conxita: Sí, jo crec que sí. Ara, també és veritat que hi ha lleis que pràcticament no hi va haver temps d'implementar-les, com per exemple el dret a l'avortament. La Frederica Montseny, una anarquista que va ser ministra de sanitat espanyola, la primera dona ministra, fou qui aprovà la llei sobre l'avortament en plena guerra civil. La llei del divorci sí que va ser efectiva, hi ha estadístiques de les parelles d'esquerres que es van divorciar, i la llei més important fou el dret a vot. Llei com la d'igualtat entre sexes va quedar més sobre el paper. No hi va haver temps perquè la societat se la fes seva. El masclisme arrelat a la societat no és resolt amb una llei, ni d'un dia per l'altre. Mirem el moment actual. El que era un pas fonamental és que s'aprovesin aquests drets per començar a caminar cap a la igualtat entre les persones.

Gemma: L'altra pregunta seria: si hi havia dones mobilitzades pel sufragisme a Manresa? I si hi ha alguna dona que hàgim de tenir en compte al nostre TDR?

Conxita: No tenim notícia de mobilitzacions massives perquè la República va entomar molt aviat el tema. Les dones d'ERC liderades per l'Antonieta Feliu van tenir una gran activitat una vegada aprovat el dret a vot per a les dones. Malgrat aprovar-se el dret a vot l'any 1931 les dones no van poder votar fins a les eleccions de 1933. Amb excuses com que calia elaborar el Cens, es va endarrerir la votació de les dones per tenir marge perquè poguessin estar més informades. De totes maneres, en les votacions per l'Estatut, les dones es van mobilitzar i van recollir signatures a favor d'aprovar-lo. I en què us voldríeu focalitzar d'aquesta època?

Gemma: Bé, el que voldríem fer és agafar els diaris, com El Dia, El Pla de Bages i veure si hi havia dones que hi escrivien i com relaten la vida de les dones i també la participació política d'aquestes i una mica doncs això, com era la vida.

Conxita: Si, bé, perquè si aneu a la premsa, llegireu el que pensaven amb les seves pròpies paraules, i us anirà bé. A part dels que m'has dit, El Dia, El Pla de Bages, que aquests no sé si heu vist que estan al Trencadís, que per Internet els podreu consultar, el que també és interessant i que hi van treballar i escriure bastants dones, és el Diari UGT, que aquest no està digitalitzat, només el trobareu a l'Arxiu Comarcal. També hi ha El Trabajo que tampoc està digitalitzat, però em sembla recordar que no hi escrivien gaires dones... La idea que teniu està bé, i així a partir d'elles podríeu veure com era la vida els anys de la República.

Mariona: Sí

Conxita: Veureu que aquests anys, tant els partits com la premsa van obrir les portes a les dones. Que les dones poguessin votar era el motiu principal. Darrere de cada diari hi havia una ideologia, un partit polític i els interessava que aquestes dones més capdavanteres, amb paraules seves, poguessin fer arribar el seu missatge a les altres dones.

Mariona: Una altra pregunta era si les seccions femenines dels partits com ara els grups femenins d'Esquerra tenien influència en la política municipal.

Conxita: La primera regidora dona de l'ajuntament de Manresa va ser la Montserrat Planas del PSUC, l'any 1938 ja avançada la guerra. Hi va haver diverses baixes de regidors que marxaven al front i el PSUC la va proposar. Si parlem dels primers anys de la República les dones tenien càrrecs dins les estructures dels partits i a partir d'aquí hem de pensar que podien influir en la política municipal. Per exemple, quan es va constituir el Grup Femení d'ERC el partit les va deixar triar si volien ser un organisme femení a part, o volien formar part dels òrgans del partit: junta directiva, comitè executiu. El Grup Femení va triar formar part de l'estructura del partit a totes.

Gemma: Una altra seria si les dones treballaven en la premsa, a part de l'Antonieta Feliu, saps d'alguna més?

Conxita: Aquí a Manresa cap de les dones que va escriure a la premsa, va ser professional, eren col·laboracions, no eren periodistes, eren dones amb formació. Tant l'Anna Solà com l'Antonieta Feliu, veureu que eren dones amb un bon nivell intel·lectual i molt coneixedores fins i tot de la política internacional, però no eren periodistes ni es van professionalitzar mai. Aquestes col·laboracions a la premsa es van donar a tota la premsa catalana i a nivell de Catalunya sí que algunes es van acabar professionalitzant, però poques. Les altres dones que trobareu escrivint a la premsa manresana pel que fa a quantitat d'articles estan a molta distància de la Feliu i la Solà. Busqueu al diari El Dia els que estan signats per Marina Oliver els anys de la Guerra Civil.

Mariona: No tenim més preguntes apuntades, però si creus que hi ha alguna cosa a afegir o a tenir en compte que no t'hàgim preguntat i seria important per aquest treball.

Conxita: Els temes que us interessa més és el protagonisme que va tenir la dona, no? Els Grups Femenins realment van ser rellevants perquè per primera vegada existien grups de dones dins dels partits, a més, les dones es van formar molt. I la guerra és un altre moment important. Les dones van tenir accés a feines i responsabilitats que mai abans havien estat al seu abast. A causa, entre altres coses, a les feines que deixaven buides els homes que marxaven al front de guerra. Per exemple, a l'inici de la guerra moltes noies que treballaven a la fàbrica van tenir accés en convertir-se en infermeres. Les monges van marxar o es van amagar davant la persecució religiosa dels primers mesos de la guerra i l'Hospital de Sant Andreu va quedar sense

cuidadores. L'alcalde va fer una crida a la premsa perquè les dones es presentessin. Dones de 18 a 35 anys que sabessin llegir i escriure, que tinguessin bones referències i que se'ls faria uns cursos accelerats per ser infermeres. Això va ser un pas important per elles perquè la Generalitat va fer uns cursos i van tenir una titulació d'infermeres o d'auxiliars d'infermeria, algunes d'elles de l'Hospital Clínic. Després en l'època franquista no els hi va servir per res.

Gemma: Hi va haver alguna dona que anés a la guerra?

Conxita: si, tenim dues dones manresanes que van anar a la guerra. Ho sabem gràcies als autors del documental MILICIANES que han investigat aquest tema. El cas de la Ramona Soldevila el tenim explicat a l'espai educatiu memoria.cat/edu i sobre l'altra cas, Juana Carmona, encara no en tenim gaire informació.

Ens acomiadem i s'acaba la sessió del zoom.

Annex 10.2. Conxita Parcerisas Estruch 2

Mariona: Què en saps de la revista Minerva, es va publicar a partir de l'agost-setembre de 1932?

Conxita: Doncs no en sé res. On l'heu trobat esmentada?

Gemma: Al Dia, o sigui entre agost i setembre ens posava que hi havia una revista que era Minerva on sortien dones així mitjanament empoderades que parlaven sobre el que elles volien, però només ens va sortir dues vegades i ja està i va desaparèixer.

Conxita: Hi havia revistes que apareixen una vegada, feien un número i prou i desapareixien. Però quedava clar que era una revista de Manresa o podia ser una revista general?

Gemma: No, no, era d'aquí.

Conxita: A l'arxiu no en tenen cap exemplar perquè he mirat el catàleg de publicacions que tenen i no hi surt. Bé, estaria bé trobar-la.

Gemma: Ara parlarem sobre les dones més importants que ens han sortit al diari. A part de les preguntes que et farem, ens agradaria que destaquessis alguna cosa d'aquestes dones, les que coneguis és clar. Podràs afegir tot el que creguis necessari. Parlarem d'Antonieta Feliu, Maria Casajuana, Isabel Arderiu, Marina Oliver, Anna Espelt DC, DS, LB i Anna Solà. I bé, la primera pregunta seria: Com una persona com Antonieta Feliu, més aviat burgesa, acaba a ERC? No n'hi havia gaire de dones benestants simpatitzants o afiliades a partits dins l'espectre polític de l'esquerra, oi?

Conxita: Dones de l'estil de l'Antonieta Feliu, que pertanyia a la burgesia manresana arrel el seu casament amb un empresari manresà, el Miquel Forn, es movien més a prop de la Lliga que d'ERC. Jo crec que l'Antonieta Feliu, també tenia una vida anterior que no coneixem gaire... ella era de Berga, on va passar la seva infància i joventut. El Berguedà sempre ha sigut un terreny que ha produït activistes, vàries represaliades manresanes havien vingut d'aquesta comarca. També hi ha un article de l'Antonieta Feliu que explica d'una època que ella havia estat a Barcelona amb un seu germà. Explica que anava a manifestacions catalanistes que acabaven amb corredisses per les rambles. Els seus pares en saber-ho la van fer tornar cap a Berga. També hi havia un altre tema, ella era catòlica, però també comprenia el laïcisme i a ERC hi havia una mentalitat més oberta i podien conviure catòlics i laics. L'Antonieta, ja tenia més de 30 anys els anys de la República, era una dona preparada i culta, coneixia els corrents que hi havia per Europa i segurament es va anar identificant més

amb les esquerres que amb les dretes on les dones vivien a l'ombra del marit. Ella, si ens situem a l'època, era feminista. Va liderar el Grup Femení d'Esquerra de Manresa que va ser un referent arreu del país. Cada dia anava una estona al local d'esquerra a treballar, clar, és el que deia la Maria Casajuana, una altra militant d'ERC, ella tenia temps, no treballava, sabia escriure, conduïa cotxe, cosa que molt poques dones feien els anys 30. M'imagino que era una excepció al costat de les dones obreres o d'oficis que hi havia a ERC.

Mariona: Què ens en podries dir de Maria Casajuana, una obrera que es llevava cada dia a les quatre del matí? Va estar de sort i en el seu cas no va anar a la presó després de la guerra, de fet, a partir del 1938 se'n va de Manresa a causa del seu estat de salut. És això el que la va fer evitar entrar a presó? Què determinava que acabessis a presó? Que algú et denunciés i el fet que militessis en alguna organització republicana?

Conxita: La Maria Casajuana no va ser detinguda perquè va tornar a Manresa bastants anys més tard d'acabada la guerra. Ella sempre explicava que el Marçet, l'alcalde republicà, que eren molt amics, li va dir "Maria, no tornis". Ella va marxar durant la guerra, perquè estava molt prima i el metge li va recomanar. Ho havia donat tot, treballava des de les 4 del matí a la fàbrica, després ajudava als hospitals, era una formigueta dedicada al partit, als companys i al que convingués. Va passar que ella va anar a viure a pagès i allà es va casar amb un home més gran que ella. Va tornar a Manresa quan ell es va morir a inicis dels anys 50. En aquells moments el franquisme ja havia posat els seus fonaments, ja no tenia aquella necessitat d'aniquilar i castigar als "rojos" com tenia els anys 39 i 40. Just acabada la guerra Franco va convidar a la població a denunciar a qualsevol amb idees republicanes i per descomptat, als que havien ocupat càrrecs, els que havien escrit a la premsa, o parlat per la ràdio, aquests eren fàcilment identificats. Per això bona part van marxar a l'exili. Altres van pensar que no havien comès delictes de sang i es van quedar. I aquests van patir represàlies. Podies acabar a la presó, evidentment, si et denunciava algú, però només que haguessis escrit en un diari, que hagueres parlat per la ràdio, que t'haguessis significat mínimament a favor de la República, ja era suficient. I en el cas de les dones, quins motius les podien portar a la presó? Perquè tampoc hi havia tantes dones activistes no?, A vegades era arran dels marits o fills que elles també rebien. La Maria explicava que quan va tornar a Manresa, pel carrer, la gent coneguda, la miraven de reüll, però no gosaven ni saludar-la. Sabien que era una dona de referència del temps d'Esquerra Republicana perquè havia fet mítings, i evitaven tenir qualsevol contacte amb ella públicament.

Gemma: En saps alguna cosa d'Isabel Arderiu? I de Marina Oliver? I Anna Espelt?

Conxita: La Isabel Arderiu era una dona que també tenia els seus orígens al Berguedà, encara és una carpeta oberta perquè sabem poca cosa d'ella. La trobem en mítings d'ERC els primers anys de la República i durant la guerra signa els seus articles com a representant d'Estat Català. Amb la Marina Oliver se m'ha generat un gran dubte. Revisant el diari el Dia, sempre havia pensat que l'Antonieta Feliu havia estat una col·laboradora activa del 31 al 36 i que els anys de la guerra li havia agafat el relleu la Marina Oliver. Tenia una certa coherència perquè la Feliu era catòlica i va patir molt amb les accions del Comitè envers els religiosos. Ella va tenir un capellà amic amagat a casa seva... Però ara estic rellegint els articles per si puc esbrinar si "Marina Oliver" podria ser un pseudònim. Pel que escriu és una persona informada i significada i el seu nom no surt en cap altra documentació.

Gemma: Bé, nosaltres hem anat agafant tots els articles, però no ens hem posat realment a llegir-nos-els i a treure conclusions.

Conxita: Els articles que escrivien són de temàtiques molt diverses. Per un treball de recerca analitzar-los seria molta feina, a no ser que us centréssiu en una autora, o una publicació.

Mariona: I l'Anna Espelt?

Conxita: L'Anna Espelt és una dona que jo considero va ser molt valenta, també era una dona una mica gran, no era joveneta com l'Anna Solà que tenia 20 anys. Va tenir càrrecs de responsabilitat a ERC i a la Unió de Dones de Catalunya, era una dona coneguda. Estava casada i tenia dos fills. La van detenir i empresonar i a l'hora del judici ella va acceptar que havia tingut responsabilitats a ERC, que escrivia a la premsa, que defensava les idees de la República... Cosa que la majoria negava davant dels tribunals franquistes. Però va sorgir un testimoni que la va salvar d'una condemna important. Ella era del barri del Poble Nou. El vigilant del barri a l'inici de la guerra civil li va demanar ajut. Que li passava a aquest vigilant? Se sentia amenaçat per persones que formaven part del comitè revolucionari, notava que el seguien i vigilaven els seus passos. Va anar a demanar ajut a l'Anna Espelt i ella va fer gestions a l'ajuntament i al Comitè perquè el deixessin en pau perquè era un bon home que només feia la seva feina. A l'hora del judici el vigilant va declarar com a testimoni i va explicar aquest fet que ell creia que li havia salvat la vida. El vigilant també va tenir coratge perquè en aquells moments defensar persones republicanes no era ben vist i et podia comprometre amb el nou règim. L'Anna Espelt després d'anys de buscar el seu rastre o el dels seus fills a Manresa i Catalunya sense èxit, vaig trobar que l'any 1953 va emigrar amb la família a Colòmbia i que va morir a Madrid.

Mariona: Qui eren els vigilants?

Conxita: Els "vigilants" eren treballadors de l'ajuntament que treballaven durant la nit a tots els barris de Manresa. Vetllaven per la seguretat, tenien les claus dels portals de les cases i ajudaven als veïns, si calia. Seria com un policia local d'ara, però que treballava de nit. Es tenien repartits els barris de la ciutat entre ells i es comunicaven, però cada un treballava sol.

Mariona: La següent pregunta que tenim és: ens ha sortit altres dones d'ERC que no surten tant, però formaven part de comitès com Laieta Canadell, Hermina Lloret, fins i tot Ramona Soldevila, entre moltes altres. Saps alguna cosa d'elles. ERC no tenia un arxiu amb tots els militants?

Conxita: Sabeu que molta documentació dels anys de la República i la guerra s'ha perdut. Alguna s'ha trobat a arxius espanyols, però la llista de militants d'ERC de Manresa no s'ha trobat mai enlloc. Hi ha dones que surten esmentades a la premsa una o dues vegades que encara no tenim localitzades. La Ramona Soldevila, tal com hem parlat abans, sí.

Gemma: Vam parlar amb la filla de l'Anna Solà.

Conxita: El cas de l'Anna Solà crec que és l'exemple més clar d'una jove que va créixer amb la República amb totes les expectatives de futur que oferia sobretot per a les dones. Tenia 13 anys quan es va proclamar i el franquisme li va estroncar totalment aquella vida que s'havia imaginat. Durant la guerra es va involucrar amb el PSUC perquè li van demanar i va ser una militant molt combativa. L'Anna Solà mai va

poder tornar a tenir feina de taquimecanògrafa, amb els seus antecedents de dona republicana ningú la llogava. Era una dona amb bastant caràcter que se li va enfosquir la vida. La seva filla diu que ella sempre deia “algun dia se sabrà tot el que vam fer”. Quan el PSUC es va tornar a organitzar ella mai es va donar a conèixer i les noves generacions no van saber res d’ella. Per les dones republicanes el franquisme va ser un doble fracàs, com a republicanes i com a dones.

Mariona: Què en saps de Carme Pons de Portabella? És manresana? És la muller de Josep Maria Portabella? Una dona de la Lliga. És que t’hem de dir que de les dones de la Lliga... tenim inicials i aquí dins hem parat perquè hem intentat si hi havia algun nom en alguna conferència, però no hem trobat res. A vegades les inicials coincideixen amb més d’una dona.

Conxita: Jo d’aquestes inicials que em dieu, només n’he descobert una: D.C. És la Dolors Cirera. Ho vaig poder confirmar a través d’un familiar seu que em va explicar que era una dona soltera que tenia un amic que era un dels redactors del Pla de Bages i per això li van demanar que hi col·laborés.

Gemma: Sí, llavors no anàvem tan malament, ja ho vam pensar que era la Cirera perquè va haver-hi una vegada que vam veure que posava conferenciant i una representant nostra o alguna cosa semblant, i vam pensar, aquesta ha de ser ella perquè coincideix. Però clar, després vam veure que quan es va constituir el que seria la Secció Femenina de la Lliga hi havia més dones que tenien D.C. com a inicials i...

Conxita: És veritat que els noms de les dones de la Lliga no surten per enlloc. Per algunes referències he vist que moltes eren esposes d’homes de la Lliga. Acostumaven a posar després del seu cognom “de” més el cognom del marit i algunes després del nom. Això de posar el nom de la dona i acabar amb “de” i el cognom del marit era una convenció social, no una obligació. Això vosaltres ja no ho heu vist. Amb això he detectat que els cognoms eren d’homes de la Lliga. A ERC i al PSUC això no ho he trobat, potser només amb la Feliu. Jo tampoc he descobert encara qui eren L.B. i D.S.

Gemma: Saps què hi feien les dones regionalistes a les seves reunions, diuen que hi preparaven propaganda, tot i això, no hem trobat actes on participessin manresanes, sinó que sempre eren dones de Barcelona o altres més conegudes. Sí que sabem que en determinades ocasions organitzaven misses, donaven flors i tabac en festes. Però sempre en segon terme i llavors no hem trobat gaire cosa.

Conxita: A la premsa no hi ha gaire cosa, i segurament que les seves activitats eren aquestes que dieu. A l’hora de la participació en actes públics era normal que vinguessin dones de fora, referents a nivell de Catalunya d’aquella ideologia. Això va passar en tots els partits, però en alguns també hi havia oradores manresanes, com l’Anna Espelt, la Solà, la Feliu...

Mariona: Quant cobraven les obreres?

Conxita: Doncs no us ho puc concretar gaire. Us puc donar una referència que segur que pel fet de ser dones era inferior. A memòria.cat tenim un testimoni que va anar a parar al camp de concentració de Mauthausen, el Jacint Carrió, que explica que quan era aprenent en una ferreteria cobrava 100 pessetes al mes i quan es va instaurar la República li van pujar el sou a 180 pessetes mensuals. Feu el canvi a euros... i feu una reducció pel fet de ser dones obreres.

Gemma: Bé, la pregunta era perquè vam trobar quant valien les cases-bressol, que les van fer per les dones, perquè poguessin treballar i tal. I clar, nosaltres no sabíem si aquell preu era molt o poc.

Conxita: Posem que una obrera del tèxtil no arribés a cobrar 180 mensuals, fins i tot que en cobrés 100. Que per un fill pagués 1,50 pessetes a la setmana, que serien 6 pessetes al més... això era molt barat. La República ho va implantar per ajudar a les dones.

Mariona: Què creus que significa aquest anunci/propaganda que es publica en temps electorals?

El vot femení augmentarà les possibilitats tenoriesques dels pronois de la Lliga.

Conxita: Vosaltres sabeu qui és Don Juan Tenorio?

Mariona i Gemma: No.

Conxita: Don Juan Tenorio és una obra del teatre espanyol que es va fer a finals del segle 19 i sempre es programava entorn de Tots Sants. Don Juan Tenorio era un seductor, en la vostra generació ja no es diu això, però quan a algú li deien "tu ets un Don Juan Tenorio" era perquè era un home que li agradava seduir les dones. Perquè aquesta obra anava de dos seductors que feien una mena de competició i Juan Tenorio acaba seduïnt una monja. I aquesta expressió va quedar com una dita. Llavors, per mi aquesta frase pot voler dir que els nois de la Lliga voldran captar vots, vots femenins, i hauran de fomentar els seus dots de seducció per aconseguir-los.

Gemma: Qui eren les senyorettes urraques?

Conxita: Els hi deien a les dones de dretes. No sé si heu trobat a la premsa una manifestació que van protagonitzar els anys de la República a la Plaça Major i les van empresonar?

Gemma: Bé ens va sortir perquè un article del Dia, no sé qui escrivia, però les va començar a insultar. Els hi va dir de tot.

Conxita: Sí, sí, doncs són dones de dretes. No parlem de les dones conservadores i catòliques de la Lliga, parlem de dones que volien el cop d'estat contra la República, ara en diríem d'extrema dreta.

Mariona: Hi havia moltes seccions femenines dins les fàbriques? Com la Secció femenina de la cooperativa Obrera Germanor?

Conxita: Si, la cooperativa Obrera Germanor era de Sallent, però no hi ha constància de moltes seccions femenines dins de les fàbriques. Trobem grups de dones filadores, per exemple, però les seccions femenines les trobem més als partits i sindicats.

Gemma: També hi ha la de dependents de comerç o una cosa així.

Conxita: Sí, dependents sí. Hi ha el CADCI que és el sindicat de dependents que tenia una secció femenina. A Manresa es va organitzar ja avançada la guerra, quan a nivell de Catalunya ja tenien més de quatre-centes dones afiliades.

Mariona: L'1 d'agost El Dia publica el llistat de tots els presos pels fets d'octubre, però què no hi ha dones, no van participar en la revolta o sí, però des de la rereguarda?

Conxita: Els fets d'octubre van ser més un acte d'afirmació dels governants que una revolta popular. Sabeu que la majoria de càrrecs els ocupaven homes, però una dona que sí que va patir represàlies pels fets d'octubre va ser la Nativitat Yarza d'ERC, la primera alcaldessa de Catalunya i d'Espanya. Era mestra i alcaldessa de Bellprat, un poble de la comarca de l'Anoia. Arran dels fets d'Octubre la van destituir i hi van posar un home. Ella va demanar plaça de mestra a una altra població i va marxar. No va ser empresonada. A Manresa no vam tenir una dona regidora fins a l'any 1938.

Gemma: Del 20 d'octubre al 2 de novembre del 1936 El Dia no publica, no ho han justificat pas la seva marxa, ni una menció? El gener del 37 també passa, només una publicació. Entenem que és a causa de la guerra, però què ho podria haver provocat? Manresa no va patir cap bombardeig, és així?

Conxita: Manresa no va patir cap bombardeig fins al desembre del 38. Manresa era una de les poques ciutats que va anar passant tota la guerra, sonaven les sirenes, però el bombardeig no es produïa. Això va fer que els manresans s'anessin refiant i per això quan el desembre de 1938 es va produir el primer bombardeig van morir moltes persones. El segon bombardeig, el gener de 1939, ja molt a punt d'arribar els franquistes a la nostra ciutat, només van morir tres persones perquè la població es va protegir. El fet que alguns dies o en alguns períodes els diaris no es poguessin publicar en plena guerra era motivat per molts factors, el principal la manca de paper. Heu vist que en un moment determinat el diari passa a tenir els fulls més petits?

Mariona: Sí, el Pla de Bages.

Conxita: Les circumstàncies de la guerra van crear molta inestabilitat, a vegades alguns redactors marxaven a front, etc.

Mariona: I el mes següent només 2 publicacions i es parla bastant sobre Madrid, refugiats i morts a Madrid. Creiem que té relació amb la batalla de Jarama, hi va haver algun bombardeig a Madrid?

Conxita: Madrid va ser el primer lloc on hi va haver bombardejos ja l'any 36. Va ser el primer lloc on es va bombardejar la població civil. El primer lloc del món, on van venir a fer proves els alemanys que després van fer servir a la Segona Guerra Mundial. La premsa d'aquí en parla molt perquè va ser horrorós. Fou la venjança dels sublevats en veure que no podien entrar a Madrid. A Catalunya, d'alguna manera sabien que no seria tan fàcil entrar, però Madrid la volien conquerir d'entrada. I en veure que no podien la venjança va ser enviar els avions dels qui els ajudaven i va ser horrorós, 2.000 persones de cop mortes perquè en aquell moment encara no s'estava preparat i no hi havia els refugis que després es van fer. La premsa manresana parla molt de Madrid perquè Catalunya va ser molt solidària. Van arribar nens que havien quedat orfes i es van fer llistes de famílies que els volien acollir. Al final no en van arribar tants com havien dit i algunes famílies van quedar decebudes. A mesura que va anar passant la guerra, la solidaritat també va anar baixant perquè la gent ja tenia més problemes, més feina a mantenir els seus fills. Aquí al Bages també van venir professors amb grups de nens des de Madrid per tal d'allunyar-los dels bombardejos tan bèsties que havien viscut.

Mariona: Com era la vida d'una dona artista els anys de la República? Actrius, músics...

Conxita: Hi va haver un canvi important. La República va donar obertura a la cultura i les arts i, per tant, va ser un bon moment per les actrius. A Manresa, pels anuncis de

la premsa, veure-ho que en venien moltes de fora, però també existia el teatre amateur.

Gemma: Quin paper tenia la dona durant les festes, com la Festa Major?

Conxita: La societat dels anys de la República no va deixar de ser conservadora d'un dia per l'altre. Una cosa són els avenços per exemple a l'ensenyament, en la llibertat de premsa..., però d'un dia a l'altre la societat no es torna més oberta. Segur que els espectacles eren d'un altre estil, però la República va durar massa pocs anys per consolidar noves maneres de fer més profundes.

Gemma: L'única diferència és alguna vegada que hem vist que es feia algun partit perquè hi havia esports, dones que feien esport i és l'únic perquè la resta no hi ha res.

Conxita: A vegades costen més els canvis de pensament i maneres de fer col·lectives que els canvis polítics. L'esport femení sí que va donar més oportunitats a les dones.

Mariona: L'estil dels diaris, pot ser bastant formal i força culte, però a la vegada acostumava a ser molt directe o poc curós, sobretot pel que fa al suïcidi. Tenim dues teories: en parlen força obertament o és que les poques notícies que hi havia feien que cada suïcidi que hi hagués sortís al diari. Què en penses?

Conxita: En aquells moments un suïcidi era tan notícia com un accident. No hi havia l'acord que hi ha des de fa anys, a nivell de difusió, de no parlar dels suïcidis. S'hi va arribar perquè es creu que la gent amb intencions suïcides, si sap d'altres suïcidis, s'encoratja i pensa: si aquell ho ha fet, jo també ho puc fer jo. Pel que sé, en aquests moments aquest acord s'està revisant. En aquells moments era una notícia que no calia amagar.

Gemma: També ens han sorprès certs comentaris que considerem fora de lloc contra aquells qui pensaven diferent d'ells, era perquè així era el periodisme d'aleshores i ho estem mirant molt amb els ulls del futur? I ens trobem amb un xoc cultural pel que fa a com entenem el periodisme?

Conxita: Hem de comptar que ara tenim més mitjans per dir-nos coses, ara tenim Twitter. No creieu que a Twitter o a segons quines cadenes de televisió també es fan comentaris fora de lloc? En aquells moments la premsa tenia molt poder, només existia premsa i ràdio. La ràdio era un altre llenguatge, no hi havia insults, però la premsa com que molts mitjans eren el reflex d'un partit polític o d'una organització és allà on aprofitaven per públicament carregar-se els uns als altres. I ara, segons quins comentaris els trobem estranys en un diari, perquè ara som políticament més correctes i tenim altres mitjans per ser més informals.

Mariona: A les eleccions del 1936 no es dirigeixen gaire a la dona pel que fa a anuncis, si bé és cert que als mítings hi anava alguna dona, per què creus que és així? Era perquè ja havien interioritzat que la dona votava, que era més d'esquerres o ja donaven per perdut el seu vot?

Conxita: Tens raó, el protagonisme que va tenir la dona a les eleccions de 1933 perquè era la primera vegada que votaven, no el va tenir a les de 1936. Crec que les esquerres van prioritzar la creació del Front Popular per units guanyar, però segur que comptaven amb el vot de les dones i no el donaven per perdut.

Mariona: A partir del 7 de juliol del 37 i dies posteriors El Dia passa per la censura governativa, per què? Manresa encara no estava en mans feixistes i no és molt democràtic.

Conxita: Us referiu a allò que posa al final d'algunes revistes o diaris que diu "aquest exemplar ha passat per la censura governativa"?

Mariona: Sí.

Conxita: Hi devia haver alguna llei que obligava perquè no només és a El Dia.

Mariona: Sí, en el Pla de Bages també ens va sortir.

Conxita: I fins i tot si consultéssiu alguna revista d'aquella època també. També a les revistes d'excursionisme hi surt el paràgraf "aquest exemplar ha passat per la censura governativa". Devia ser alguna llei que hi havia, però no era el que entenem per censura franquista. La censura franquista sí que retallava de debò.

Gemma: Per què el SRI (Socors Roig internacional) demanaven pel diari que els truquessin en cas que s'hagués trobat un dels refugiats (i companys) que prèviament havien posat al diari? Entenem que volien ajudar-los, però què pretenien fer amb això? No era molt perillós posar el seu nom en un lloc públic quan els estaven buscant?

Conxita: Quan el Socors Roig posava aquests anuncis al diari en plena guerra era perquè hi havia famílies que no sabien on havia anat a parar el seu familiar. Això a l'exili també ho trobem molt, sobretot a la premsa francesa. Les famílies es buscaven per reunir-se. Vosaltres dieu: "era perillós això?". Posem per cas que una persona va haver de fugir d'Andalusia perquè molt aviat va ser ocupada per l'exèrcit sublevat. Catalunya va ser un lloc que va acollir molta, molta gent i era un bon lloc per buscar aquella persona. Si aquest diari local hagués anat a parar en mans dels franquistes que ja estaven instal·lats a Andalusia i busquessin a aquella persona potser sí que l'haurien vingut a buscar a Catalunya. Però clar, d'alguna manera allà l'únic que veies era que el buscaven, no deia que l'havien trobat. Jo crec que això eren familiars que havien quedat desconnectats i no tenien altra manera de buscar-se que a través de la premsa.

Mariona: Al principi de la guerra, a vegades, s'informava de les atrocitats que feien els sublevats contra les dones, tu creus que van deixar de fer-ho per evitar la desmoralització?

Conxita: A Catalunya l'exèrcit de Franco no va arribar fins al final de la guerra civil. Els mercenaris africans que Franco portava al seu exèrcit és real que van sembrar el terror envers les dones allà on arribaven. En entrar a Manresa mateix, van matar quatre dones, algunes davant la família. També van passar molta por i hi va haver abusos en masies on només vivien dones, nens i persones grans. Els homes eren al front o estaven amagats, emboscats en deien, o perquè no volien lluitar a favor de la República o perquè no volien lluitar en cap dels dos bàndols.

Mariona: Els republicans tractaven millor a la dona? Cometien atrocitats quan arribaven a algun poble?

Conxita: La violència a la rereguarda només es va produir els primers mesos de la guerra civil a causa del cop d'estat de les dretes. Algunes dones també van morir.

Gemma: Les milicianes podien ser molt bones en les tasques més militars que se les encomanava, però no s'escapaven de cosir, cuinar i curar els ferits, és cert?

Conxita: Sí, hem sabut que eren molt bones a primera línia de front. Fa poc l'historiador Gonzalo Berger i la cineasta Tània Balló han publicat un llibre que es titula "Les combatents" molt interessant que ha donat molta llum a aquest tema. Els estudis anteriors, poc documentats, ens deien que les milicianes eren poques, que eren joves,

la majoria anarquistes que feien sobretot feines assistencials, com fer el menjar, infermeres, etc... Ells ens han demostrat que no eren poques, en porten documentades 1.195 a Catalunya, un 3% dels milicians eren dones. Tampoc totes eren anarquistes, n'hi havia de tots els partits i també de no afiliades. El PSUC va crear un batalló exclusivament femení on va incorporar dones d'ERC, Estat Català, no afiliades, etc... No eren tan joves, la mitjana d'edat que han detectat és de 30 anys i algunes mares de família. I tampoc la majoria feien feines assistencials, només un 26% de totes les milicianes en feien.

Gemma: Bé, això sí que ens surt sobretot al principi, però llavors suposo que tampoc ho posaven perquè les d'esquerra creien que la dona no havia d'anar a columnes ni res, deien que millor a casa que és el nostre lloc.

Conxita: A la tardor de 1936 el govern de la Generalitat ja va organitzar l'exèrcit republicà i va convidar les dones a tornar a les poblacions. Elles mateixes van veure que a la rereguarda és on podien tenir un paper més important.

Gemma: Almenys les dones que escrivien d'esquerra deien que no era el lloc, que millor a casa.

Conxita: Sí, les manresanes d'ERC no van ser partidàries d'anar al front tot i que la Ramona Soldevila sí que hi va anar.

Mariona: El Pare Noel no se celebrava, però el 1938 comencem a veure que se celebra. No era el més comú, oi?

Conxita: No.

Gemma: Per què El Dia deixa de publicar el setembre del 38, mesos abans que Catalunya caigués en mans dels sublevats?

Conxita: És veritat que van tancar abans que el diari UGT, però tots van anar tancant i el gener de 1939 ja no sortia cap diari. Un motiu era la manca de paper i l'altre el desmembrament dels equips pels homes que marxaven al front.

Mariona: Per què l'Assistència social dona més subsidis si la família té noies que nois? Tenir noies comporta un cost més alt?

Conxita: Això no em sona de res, ni se m'acut gaire quin motiu hi pot haver.

Gemma: Hem trobat que el diari UGT es publica de l'11 de gener del 37 fins al desembre del 38. Per què van trigar tant?

Conxita: Heu de pensar que el PSUC es va crear l'any 1936. El Dia, per exemple tenia al darrere un partit, ERC, des de l'any 1931.

Mariona: Per què acaba al 30 de desembre el diari UGT? Com és que no s'acaba a l'octubre com EL DIA?

Conxita: El Dia jo crec que es devia acabar per desmembrament de la gent, i aquests, en canvi, devien tenir capacitat per aguantar fins al final. Penseu que aquí ja hi havia un desànim molt generalitzat. Per molt optimistes que volguessin ser veien que això no hi havia qui ho aturés.

Gemma: Els Fets de Maig del 37, ens expliques una mica que va ser? Tenim entès que la Generalitat i les seves forces polítiques no s'avenen amb els anarquistes ni amb els del POUM, ja que aquests pensen que la revolució social i la victòria de

la guerra van de la mà i els altres creuen en la victòria i després la revolució, a més, havien usurpat funcions de seguretat ciutadana que pertocava a la Generalitat. Va provocar una esquerra entre les esquerres i a la vegada, una guerra civil entre les esquerres, és correcte?

Conxita: Sí, aquest va ser un problema greu entre les esquerres a Catalunya. A l'inici no era una baralla entre grupets tot i que s'hi va convertir. Eren dues maneres de veure el que calia fer. Els més radicals veien que la revolució era una oportunitat i seria el que portaria el benestar a la societat, que si es dedicaven a col·lectivitzar empreses, que des de baix tothom s'empoderés i la societat fos portada entre tots, això ens faria guanyar la guerra i aconseguir una societat més justa. En canvi, Esquerra i els comunistes que, a més, eren els que estaven més instal·lats a la generalitat, ells creien que en aquells moments tots els esforços havien d'anar per guanyar la guerra, i que després quan l'haguessin guanyat ja seguirien amb la tasca de la República d'intentar que la població tingués més protagonisme i participació en les decisions. Podem entendre les dues posicions, perquè la feina que es va fer els anys de la guerra amb les col·lectivitzacions d'empreses, botigues, on es decidia tot entre tots era un exemple de com hauria de funcionar la societat. En aquell moment el sistema capitalista no estava tan implantat com ara. Però en aquells moments haver aconseguit una societat que tot es fes entre tots hauria sigut molt bo. Ara, tampoc eren molt conscients que aquella guerra era imparable i que els sublevats tenien l'ajut dels països europeus més potents i, en canvi, la República no va tenir l'ajut de ningú. Això també ens fa entendre als que prioritzaven abans de res, guanyar la guerra i ho van intentar fins al final.

Annex 10.3. Anna Maria Batalla Solà

L'entrevista es va dur a terme per correu electrònic el 16 de març i el 18 d'abril de 2021.

Fins quan va anar a l'escola? Fins a quina edat?

Va anar a l'escola pública de Sant Ignasi i, després, a l'Acadèmia Masegú, on va estudiar comerç i secretariat, li faltava poc per complir 15 anys quan va trobar la primera feina d'administrativa. Al mateix temps, estudiava piano i guitarra. Mentre treballava, tenia intenció de fer el batxillerat per lliure a l'institut i fer una carrera de lletres, però amb la guerra no va poder continuar.

Era molt moderna. Ens podria posar exemples? Com ara, a la seva família eren laics, tenim entès que no anava gaire a missa...

Efectivament, era una noia molt avançada per a la seva època. Tot gràcies al seu pare, un home lliurepensador, proper a Esquerra Republicana, que la va iniciar en la lectura i la música. NO ANAVEN A MISSA, en canvi, la seva mare i sa germana, 15 anys més gran, sí que hi anaven.

Amb el seu pare freqüentaven la biblioteca de Manresa (hi havia la Pilar Bertran de bibliotecària. Llegia els clàssics de la literatura universal i els autors que eren moda en aquella època, per exemple: Stefan Zweig, Lajos Zilahy, Virginia Woolf, Daphne Du Maurier, Pearl S. Buck... I els catalans Maria Teresa Vernet, Narcís Oller, Miquel Llor... (alguns llibres encara els conservo i jo també els he llegit). Li agradava el teatre (Guimerà, Rossinyol, Pitarra...) i la poesia. Escrivia versos guiada per un poeta Manresà, amic del seu pare, que es deia Josep Vilà Ortonobes, àlies "Àngel de Montserrat". Va ser el seu mentor literari, el poeta i dramaturg. Ella l'admirava i apreciava com un segon pare. També li agradava la fotografia i tenia un petit laboratori a casa seva.

Va entrar a treballar a la delegació d'Economia, Transport i Obres Públiques de la Generalitat a Manresa de taquimecanògrafa. Ens podries parlar més detalladament en què consistia aquesta feina?

La van cridar per ocupar el lloc a la Delegació del Transport de la Generalitat a Manresa perquè tenia fama de ser molt bona taquimecanògrafa, la seva feina era d'administrativa i més tard va passar a ser secretaria i assolir la confiança dels seus caps, anava amb ells a BCN i prenia notes en taquigrafia de reunions importants.

Va escriure una vintena d'articles el diari de la UGT, per què creus que els escrivia, quins eren les seves necessitats, motius?

Va escriure a la premsa Manresana diaris perquè li agradava expressar les seves opinions, malgrat la seva joventut, tenia capacitat d'anàlisi i criteri polític. Qui la va animar va ser Josep Vilà. Es va afiliar a les JSC (PSUC) i defensava les seves idees amb molta força, i a més admirava les grans oradores d'aquella època, la Dolors Piera, la "Pasionària" l'Enriqueta Gallinat, etc.

Que en pensaven els pares de la seva militància? Creus que estaven orgullosos d'ella?

Sempre la van recolzar, també era del sindicat UGT i es va afiliar al PSUC per mediació del seu cap el Sr. Josep Rocosa Vila un dels fundadors del partit a Manresa.

Mai va pensar a ser miliciana?

No va pensar MAI a ser miliciana, tot i que tenia amigues que n'eren, ella era una noia d'organització i propaganda.

Vols destacar alguna cosa que va fer abans de ser detinguda quan va tornar de Vic? Persones, organitzacions que va ajudar...

Des de la Unió de Dones de Catalunya i el Socors Roig va gestionar les ajudes als refugiats, infants, hospitals...

Va recuperar algun objecte que li van prendre durant l'escorcoll que li va fer la policia? Qui va ser aquella dona que va denunciar la seva mare?

La va denunciar la mestressa del pis on vivien. No va recuperar mai cap objecte dels que li van confiscar durant el registre domiciliari i l'escorcoll. La família fou expulsada del pis i el pare va perdre la feina a l'Ajuntament.

Quant temps va ser-hi a la presó, a les Corts de Barcelona?

Primer va estar a la presó de Manresa i després traslladada a les Corts de Barcelona. El 29 de maig fou jutjada a la sala primera del Criminal del Palau de justícia de Barcelona i condemnada a mort. Al cap de 15 dies li fou commutada la pena a 20 anys i un dia, després a 6 i finalment amb la redempció de pena pel treball, va sortir amb la condicional el juliol de 1941. Va obtenir la llibertat definitiva el 1945. Tornada a Manresa va patir l'ostracisme laboral i la marginació.

La Conxita ens va comentar que sempre havia explicat tot allò que havia viscut? Per què creus que ho va fer? Molts altres van preferir callar-s'ho.

Ella i el meu pare van parlar sempre del seu passat perquè no havien fet cap mal, estaven amb la legalitat del moment i per a ells era un orgull haver defensat la República. Mai van renunciar a llurs ideals i me'ls van transmetre. Jo també estava orgullosa dels meus pares i de llurs amics (tots expresoners) que venien per casa. Els escoltava amb interès i admiració i els recordo amb molt afecte i respecte. Grans mestres de vida, tots!!!

M'imagino que el franquisme va ser molt dur. Però què va significar per ella la mort de Franco?

El primer Franquisme fou molt dur. Hi havia molta repressió, la gent havia patit molt i tenien por, tanta, que molts preferien ocultar el seu passat, anar a missa i deixar que els seus fills anessin als Campaments de la Falange ...(Horror!!!). Pel que fa a la segona pregunta. Per a ella va significar UN GRAN ALLIBERAMENT, una cosa que estaven esperant tots els demòcrates republicans des del nefast 1939 i que per desgràcia no es va produir fins al 1975, 40 anys de vida perduts!!! Moltes ampolles de xampany es van destapar aquells dies, per desgràcia la democràcia va ser una cosa descafeïnada, amb una monarquia hereva del franquisme. Una transició pactada

en la qual els antics feixistes van continuar ocupant càrrecs i privilegis. En resum, la mort de Franco va servir per legalitzar el franquisme, un contrasentit.

No va tornar a fer militància activa, per què?

L'Anna Solà durant tota la dictadura va conservar els antecedents penals i va patir l'ostracisme laboral, en aquells temps la militància activa era un gran risc, el seu marit també estava fitxat i no podien assumir el risc de ser empresonats novament, perquè m'haurien deixat a mi que era petita a les mans de l'*Auxilio social* i possiblement m'haurien internat en algun hospici, o m'haurien entregat en adopció a una família franquista, per tant, van mantenir un perfil baix. A més l'Anna Solà a 35 anys va començar a patir una sordesa bilateral que amb els anys li va produir una incapacitat, això li dificultava les relacions socials. Així i tot, mantenien contactes amb excompanys i estaven al corrent de la premsa clandestina de l'època i el meu pare era de Comissions Obreres.

Què és el que ella voldria que recordéssim? Com la definiries en poques paraules?

Ara mateix estaria molt contenta i agraïda de ser recordada per la seva contribució a la causa de la justícia social i la llibertat. La podríem resumir com una dona catalana, feminista, republicana i d'esquerres. (independentista també, però segurament si hi hagués hagut una República espanyola, respectuosa amb els catalans, no li hauria semblat pas malament)

Quin haguera estat el millor homenatge per tot el que va fer? Se n'ha fet prou?

La meva mare va viure i morir en l'anonimat, la seva història la va treure a la llum la Conxita Parcerisas el 2009. Totes les recerques sobre la meva mare les ha fet la Conxita amb la documentació dels arxius i la que li he cedit jo. Homenatge directe, la meva mare no n'ha rebut mai cap. Com a màxim ha estat esmentada en alguns diaris i en una exposició comissariada per la historiadora Isabel Segura, i en les xerrades i taules rodones en les quals jo he participat en qualitat de convidada, explicant la seva història i la d'altres dones.

Jo, l'any 1985 vaig intentar accedir als arxius per tenir un comprovant de la seva feina a la Generalitat i no ho vaig aconseguir, per tant no va cobrar cap pensió. A partir del 2012 es va crear la plataforma ciutadana pel monument Presó Dones de les Corts i en vaig ser membre des del primer moment, finalment el 2019 vàrem aconseguir inaugurar un espai de memòria al Carrer Joan Güell-Europa, dintre el perímetre de l'antiga presó de les Corts, actualment participo activament en la recerca i visibilització de les preses i he recuperat a la Viquipèdia moltes biografies de dones oblidades dintre el projecte de les Viquidones.

El franquisme va estroncar les il·lusions de moltes persones, entre elles, molt probablement hi havia la teva mare. Què és allò que hagués volgut fer com a

dona lliure de la República i no va poder pel franquisme? Allò que sempre hagués desitjat?

Estudiar una carrera de lletres i ser escriptora, continuar la carrera de piano, la fotografia, els idiomes, viatjar i conèixer la Unió Soviètica, que en aquells temps la tenien molt mitificada, i potser al final ser professora, quan ja hagués fet tot el que li agradava... això era la seva màxima il·lusió, però a 20 anys tot es va trencar. Quina llàstima!

Alguna cosa més a afegir?

La meva mare sempre va conservar una gran capacitat d'anàlisi política i era capaç d'anticipar-se als esdeveniments... Tenia la passió per escriure, de fet, durant molt temps va col·laborar amb un grup d'escriptors exiliats de Llatinoamèrica.

Annex 10.4. Maria Àngels Tarrats Feliu

Que tenia de diferent l'Antonieta que la feia especial, peculiar? (Forma d'actuar, de pensar) Com la defineix vostè com a dona? Quina relació tenia amb l'Antonieta Feliu?

Era una mujer sensible, refinada y culta, de trato profundamente humano y gentil.

El recuerdo más inmediato e imborrable de la "tante", tanta como siempre la hemos llamado en la familia, es el de una permanente sonrisa silenciosa cuya dulzura se reflejaba también en su mirada. Una mirada directa y penetrante, una mirada que cuando me hablaba se iba a menudo hacia un mundo para mí totalmente desconocido y tal vez nostálgico para ella.

Antes de que mis padres me mandaran a estudiar a París con casi ocho años, frecuentaba la tante con gran asiduidad, todas las tardes y los domingos también almorzábamos juntas las dos. Le agradaba darme "clases" de buena educación, poníamos siempre en el centro de la mesa un ramito de flores que habíamos cortado antes en su jardín. Amaba las rosas y me decía que eran "poéticas".

Más tarde, cuando llegaba a Barcelona para las vacaciones de Navidad, Pascua y verano - nunca faltó en el aeropuerto para recibirme- , lo primero que hacíamos en su casa era hablar en francés y tocar el piano: ella quería comprobar mis progresos en Bach y Beethoven. Me escuchaba con atención como una perfecta maestra de música. Luego ella empezaba a tocar. Su repertorio era romántico, pero algunas de las piezas de Chopin y sobre todo de Liszt las tocaba demasiado despacio. Me lo confesaba, se paraba, me sonreía y con alegría decía "bueno ahora vamos a hacer literatura musical" y lo repetía en francés "littérature musicale, n'est ce pas? Tu verras, c'est très important ". Se trataba de contar la vida de todos estos compositores para al final concluir que todos ellos expresaban sentimientos parecidos y eran el reflejo del alma del ser humano en momentos históricos distintos.

Li havia explicat gaire sobre la seva militància a ERC? Sap què en pensaven els pares i familiars de la seva militància? Per què sent benestant creu que va militar a ERC quan sembla més probable que una dona burgesa acabés a un partit de dretes?

Nunca se habló de su pasado político y tampoco de la cárcel.

Parecía que todo en la tanta era el presente, pero tal vez nunca dejó de existir una esperanza de futuro. De ahí quizás su gran cariño hacia mí. Se decía en la familia que su salud era muy frágil, pero yo nunca lo percibí. Mis padres y mi abuelo que era su hermano la mimaban y la rodeaban con todo tipo de atenciones. Pero yo percibía en el ambiente familiar un sentimiento oscuro y misterioso de gran sufrimiento que se disimulaba entre risas y bromas cuando ella se vestía con sus trajes elegantes para ir a un concierto o al teatro y cuando decía frases en francés. De su pasado, ella misma hablaba solo de anécdotas placenteras: sus vacaciones en el balneario de Le Boulou, sus amistades francesas, las excursiones que hacían, los museos que visitaban, las conversaciones sobre literatura y poesía, pintura y arquitectura. Ella misma me contaba que en Barcelona hubo un tiempo a partir de los años 42 y 43 en el que reunía en su casa siempre las mismas amistades para celebrar "Els Jocs Florals". Cada uno recitaba su composición poética, pero también algunos pintores presentaban sus diseños realizados para aquella ocasión. Se concedía al ganador el premio que era una bonita flor y luego había una gran merienda. Mi madre, entonces muy joven, se acuerda. ¿Era una excusa para hablar de Cataluña, de libertad y de feminismo?. Tal vez.

Lo que sí ahora y después de alguna reflexión y conversaciones con mi madre de casi 94 años, puedo asegurar, es que los abuelos y padres de la tante, todos ellos de Berga formaban parte de aquella sociedad de pequeña burguesía de tradición artesana, en la que circulaban como verdadero caldo de cultivo, anhelos de libertad y de cultura. En Manresa, la tante fue envuelta en una sociedad acomodada de la que llegó a ser protagonista, organizando fiestas, conduciendo su propio coche, primera mujer en Manresa. Pero seguramente se dio cuenta rápidamente de que en aquel mundo bastante superficial, las mujeres dependían totalmente de sus maridos y no tenían criterio propio en temas políticos y sociales. Entonces llamó a la puerta de ERC que valoró sus ideales y la apoyó como primera afiliada mujer de Manresa y creadora del grupo femenino del partido.

Durante la guerra, mis abuelos desde Barcelona mandaban a mi madre y a su hermana a pasar largos periodos en casa de la tante en Manresa. Mi madre cuenta con muchos detalles los días enteros que pasaba la tante en la sede del partido y cómo ellas, niñas traviesas se divertían en el patio de la sede del partido, subiéndose a un árbol. Cuando causaban demasiado alboroto, la tante las llevaba a una sala donde había un piano. Ahí ensayaban las escalas y leían un libro. Aquella sede era

la segunda y más amada casa de la tante y el recreo ideal de mi madre y de su hermana.

Era molt religiosa?

Era muy religiosa, pero a mí nunca me habló de religión.

Encima de la mesita de noche de su dormitorio, yo siempre vi un rosario de nácar blanco al lado de una imagen de la Virgen de Queralt. Ella a menudo iba a Berga y su primera meta era siempre Queralt donde pasaba largas horas. Lo mismo hacía en Monserrat.

Recuerdo que en Semana Santa íbamos a las ceremonias del Via Crucis de alguna bonita iglesia de Barcelona que escogía siempre ella. Se hacían las estaciones poco a poco y yo me aburría mucho, pero la acompañaba, observaba todos las señoras y muy orgullosa comprobaba que la tante, con su traje negro, su collar de perlas y su inmensa y larga mantilla era la más guapa. Pero recuerdo que su expresión era de una gran tristeza y hasta a veces se secaba alguna lágrima que le resbalaba por la mejilla. Me daba mucha pena, no lo comprendía y le cogía la mano.

También muy importante fue para ella la profunda amistad que la unió a su primo, Mosén Josep Armengou Feliu, con el que se comunicaba con gran frecuencia. Supongo que casi en secreto confesional hablaban de Cataluña y de un episodio muy dramático que había ocurrido en la familia.

Al empezar la comida del día de Navidad, cuando todos estábamos sentados alrededor de la mesa, ella se levantaba y con una cucharita daba unos golpecitos a su copa de cristal para llamar la atención y decía muy seria: "Avui celebrem el naixement del Nen Jesús. No parlarem de política". Yo intuía algo raro, pero nadie me daba explicaciones. Tenía menos de siete años.

El franquisme va estroncar les il·lusions de moltes persones. Què és allò que hagués volgut fer com a dona lliure de la República i no va poder pel franquisme? No va tornar a fer militància activa després, per què?

Si la República hubiese podido seguir en su camino hacia una democracia moderna, la tante hubiese podido seguir dando vida a sus ideales. Pionera del feminismo, hubiese luchado con éxito para ayudar a conseguir la paridad y dignidad política, cultural, social y económica de la mujer. También hubiese podido ser protagonista en la conservación del patrimonio artístico de Cataluña que tanto admiraba y amaba.

Me permito una última anécdota personal. A menudo me decía que nunca abandonara la lectura, que un libro era un amigo para toda la vida y que nunca me fallaría. Le gustaba que le repitiera siempre que en la fachada de mi primer colegio en París había una imagen esculpida de una mujer con un libro en las manos. Y luego también que encima del portón de entrada de mi escuela y de todas las escuelas estaban grabadas las famosas y revolucionarias palabras "Liberté, égalité, fraternité".

La veía feliz y me decía: "Et voilà l'exemple, c'est juste et formidable". También me hacía cantar la Marseillaise y con un gesto elegante de su mano marcaba el ritmo, mirándome con una dulce sonrisa.

La injusticia de la que fue víctima al acabar la guerra civil, la miserable y feroz sentencia de condena, su permanencia en la cárcel, su salud tan precaria, la dictadura que mató sus ideales, todo ello hizo que su hermano, para salvarla de una grave y probable depresión y quizás muerte prematura, estableciera alrededor de ella una red de protección y de silencio. Además, también otros la controlaban.

Quin hagués estat el millor homenatge per tot el què va fer? Se n'ha fet prou? S'ha visibilitzat suficient a dones excepcionals com la teva tieta?

El mayor homenaje a la tante y a sus ideales ha sido sacarla del olvido. Siempre admiraré y agradeceré con cariño el trabajo de investigación que ha realizado con entusiasmo, pasión y perseverancia la historiadora Conxita Parcerisas a la que se debe el descubrimiento de Antonieta Feliu y de muchas otras mujeres pioneras. Su obra hace justicia a las raíces culturales que tenemos que honrar y respetar. Y las nuevas generaciones sabrán seguir por el mismo camino con constancia y firmeza.

Nunca más habrá que olvidar a tantas mujeres que pagaron con la cárcel sus ideales de libertad.